[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 03-06-2022 14:06

Sag nr. 2022 - 41951: Høringssvar naturplaner - NJL -

Modtaget via hjemmesiden den 03-06-2022 14:04:28

Kvitteringsnummer: 54vhv829w3

Danmarks Naturfredningsforening
Frederikshavn/Læsø afd.
E-mail: frederikshavn@dn.dk
Tlf. 93883608
[redacted]
E-mail: [redacted]
Tlf: [redacted]

Danmarks Naturfredningsforening

Ref. i den aktuelle sag:
[redacted]
E-mail: [redacted]
Tlf. [redacted]

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

24.05.2022

Vedr.: Natura 2000 planer 2022-2027

Danmarks Naturfredningsforening, Frederikshavn/Læsø afdeling sender hermed høringssvar til forslaget til Natura 2000 planer, som er i høring indtil 25. maj 2022. Pga. problemer med at anvende høringsportalen afleveres vores høringssvar som en almindelig fil, og vi skal anmode om, at svaret accepteres på linie med øvrige svar.

N1 Skagens Gren og Skagerrak

Vedr.3.3 Modstridende naturinteresser
Den massive og fortsat tiltagende gående trafik i turistsæsonen i specielt området fra parkeringspladsen over stien ved Drachmanns grav og ud mod Grenens spids, kalder på behovet for udvikling af slidstærke stier og guidning til alene at gå i terrænet på stierne. Der pågår et arbejde i kommunalt regi for at imødekomme dette behov, og dette arbejde finder DN meget vigtigt.

Vedr. side 20 afsnit 2:
"…. fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer……"
DN's kommentar: Nu, hvor midler i LIFE projektet formodentligt er opbrugt, forestår der en løbende plejeopgave af anseeligt omfang, såfremt den lysåbne karakter skal fastholdes. DN anser det for vigtigt, at der afsættes tilstrækkelige ressourcer til denne indsats.

Vedr. 4.2 Områdespecifikke retningslinjer
2. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 1 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
DN's kommentar: DN bifalder stærkt Frederikshavn Kommunes intention om at fortsætte med ugentlig maskinel knusning af rynket rose på Grenen samt mindst to årlige knusninger i resten af de relevante arealer.

N2 Råbjerg Mile og Hulsig Hede

Vedr. 4.2 Område specifikke retningslinjer
3. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 81 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
DN's kommentar: Når det drejer sig om rynket rose, vil vi anbefale, at metoden, som anvendes på Grenen, dvs. med ugentlige knusninger, hvor det er værst og på resten af de relevante arealer mindst en gang årligt og helst to.

N3 Jerup hede, Råbjerg og Tolshave moser

Her blot en konstatering af, at d der er fundet hedepletvinge på væsentlig flere lokaliteter end det fremgår af kortet i basisanalysen.

N4 Hirsholmene, havet vest herfor og Elling å´s udløb;

Fra den strategiske miljøvurdering: *"I Natura 2000-området er hedepletvinge registreret ved gentagne tællinger i perioden 2004-2019 på en ca. 1 kilometer strækning syd for Strandbyvej inden for arealet med grå/grøn klit. I perioden 2004-2019 har bestanden i området fluktueret, hvilket bl.a. er et udtryk for at forekomsten af hedepletvinge varierer meget fra år til år på de enkelte lokaliteter, alt afhængig af især vandstand og græsningstryk. På baggrund af områdets karakter med flere bestande af djævelsbid og lav omgivende vegetation, vurderes der at være forudsætninger for en stabil forekomst i området"*
DN's kommentar: Det sidste udsagn mener DN er forkert. Hvis der ikke iværksættes fokuseret pleje mod nord i området,er en stærk risiko for nedgang i bestanden.

N8 Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omkringliggende overdrevsområder

DN's kommentar: det undrer og forekommer umiddelbart utilfredsstillende, at prioriterede naturtyper som skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov ikke er tilstandsvurderede.

N9 Læsø - Strandenge på havet og havet syd herfor

Fra den strategiske miljøvurdering:
"Områdets arealer med enårig strandeng er i god/høj tilstand, højt artsindex, høj andel uden vegetationsdække og hyppige oversvømmelser med havvand. Arealerne med vadegræssamfund har generelt god struktur med lodannelser og dækning af vadegræs og naturlig dynamik."
Fra Basisanalysen:

"Vadegræssamfund (1320). I området er der kortlagt 0,9 ha med vadegræs, som er i god tilstand. Naturtypen er ny på udpegningsgrundslaget i dette natura 2000-område, så der findes ikke data over udvikling i areal eller tilstand. Vadegræs findes langs yderkanterne på enkelte af de sydlige Rønner. Arealerne har generelt god struktur med lodannelser og dækning af vadegræs. Der er udbredt tilstedeværelse af engelsk vadegræs. For alle arealerne gælder, at der er naturlig dynamik uden diger, kystsikring eller afvanding"
DN's kommentar: Ovenstående er vanskeligt forståeligt! Der er på Læsø tale om store bestande af Engelsk vadegræs, der regnes bland de 100 mest invasive arter i verden. Der er voldsomme bestande i hele Alsdyb Holme området og mere sporadiske bestande langs hele Læsøs sydlige kyst – fra Bløden Hale i øst og til Fannemands Kanel Kanal mod vest. Som vi har forstået det, er det alene vadegræssamfund ved Vesterhavet, som skal være med i udpegningsgrundlaget. Ved Kattegat må (engelsk) vadegræs betragtes som skadelig invasiv art, som da også er blevet bekæmpet intenst i det seneste LIFE-projekt på Læsø.

N10 Holtemmen, Højsande og Nordmarken

DN's kommentar: planerne for Læsøs Natura 2000 arealer er generelt fine, men det er nødvendigt at komme en generel bemærkning om de økonomiske aspekter i planerne. Læsø har ift. befolkningstallet tæt på det største naturindhold og det største naturareal blandt landets kommuner. Det er helt åbenlyst, at Læsø Kommune ikke tilnærmelsesvis har de økonomiske ressourcer til at løfte de meget stor naturplejeopgaver. Det må være muligt at tænke i en form for pulje, som kan yde støtte i tilfælde af for stort misforhold mellem befolkningstal og naturarealernes størrelse/plejebehov.

N217 Nymølle Bæk

DN's kommentar: det undrer og forekommer umiddelbart utilfredsstillende, at den prioriterede naturtype elle- og askeskov ikke er tilstandsvurderet.

Med venlig hilsen

For DN Frederikshavn/Læsø

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	[redacted], **DN Frederikshavn/Læsø**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**til** **Miljøstyrelsen** **Hermed vedhæftet høringssvar til udkastene til Natura 2000 planer for 2022-2027 fra Danmarks Naturfredningsforening, Frederikshavn/Læsø afdeling.** **Venlig hilsen** [redacted] **DN Frederikshavn/Læsø**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Natura 2000 planer 2022-2027 høringssvar DN Frederikshavn-Læsø.doc**

Indsendt 03-06-2022 14:04. Kvitteringsnummer 54-VHV-82-9W3.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 23-05-2022 10:43

Sag nr. 2022 - 38705: Høringssvar naturplaner - SYD - Vadehavet

Modtaget via hjemmesiden den 23-05-2022 10:41:59

Kvitteringsnummer: eytckkescw

Esbjerg Kommune

Teknik & Miljø
Natur & Vandmiljø

Miljøstyrelsen

Torvegade 74, 6700 Esbjerg

Dato 23. maj 2022
Sagsbehandler [redacted]
Telefon direkte [redacted]
Sagsid 19/36309

Høringssvar fra Esbjerg Kommune i forbindelse med offentlig høring af Miljøstyrelsens forslag til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

Udtagning af kulstofholdige lavbundsjorder
I Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 89 *Vadehavet,* nr. 90 *Sneum Å og Holsted Å* og nr. 91 *Kongeåen* forudsættes det, at projekter, som omfatter udtagningen af kulstofholdige lavbundsjorder, søges gennemført til gavn for en række arter. Som en del af den statslige prioritering fremhæver Miljøstyrelsen 'brandmandens lov' – det vil sige, fokus på at sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder. Det må da også forventes, at gennemførelse af lavbundsprojekter vil have størst vandstandsmæssig effekt på de arealer, der allerede i dag fremstår relativt lavtliggende, såsom eksisterende enge, og her være til størst gavn for eksempelvis almindelig ryle, stor kobbersneppe og plettet rørvagtel. Det er kendt viden, at det er både vanskeligt og dyrt at skabe natur og egnede levesteder på omdriftsarealer, der i mange år er blevet beriget med næringsstoffer og det naturlige plante- og dyreliv er forsvundet som følge af landbrugsdriften.

Kommunen finder dog, at der er en manglende sammenhæng mellem mål og virkemidler, når tilskudsmulighederne for gennemførelse af lavbundsprojekter på eksisterende naturarealer er så begrænsede, at de ikke udgør noget incitament for de enkelte lodsejere. I mange tilfælde kan de næppe stå mål med den fremtidige begrænsning af anvendelsesmuligheder ved hævet vandstand, som lodsejeren måtte opleve på eksempelvis eksisterende enge, der på nuværende tidspunkt drives med afgræsning eller høslæt. Langt de fleste projekter må forventes gennemført på arealer i omdrift, hvor de økonomiske udgifter til ordningen vil være størst og naturgevinsten samtidig vil være mindst – som retteligt prioriteres lavest i 'brandmandens lov'.

Kommunen finder ligeledes, at der er en manglende sammenhæng mellem mål og virkemidler, når en ordning som udtagning af kulstofholdige lavbundsarealer forventes at kunne skabe sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Ordningens primære formål er at reducere landbrugets drivhusgasudledning mest muligt, og forbud mod omlæg, gødskning og sprøjtning skaber ikke natur i sig selv. Med det ringe incitament for at lade naturarealer indgå i ordningen, må ordningen også kun i begrænset omfang kunne forventes

Esbjerg
Kommune

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Esbjerg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Vadehavet**
Områdenummer	**89**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftede dokument.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Esbjerg Kommune.pdf**

Indsendt 23-05-2022 10:41. Kvitteringsnummer EY-TCK-KE-SCW.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 26-02-2022 13:46
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 16053: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 26-02-2022 13:46:45

Kvitteringsnummer: ny6ex7fxyt

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Den seneste undersøgelse fra Københavns universitet viser at biodiversiteten har det fint i vore statsskove. Så fortsæt med de tiltag der blev startet for 20 år siden i stedet for at begynde med indhegnede parker og urørt skov. Det eneste I opnår er, at folk stopper med at komme ud og være aktive i skovene.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 26-02-2022 13:46. Kvitteringsnummer NY-6EX-7F-XYT.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 02-05-2022 09:42

Sag nr. 2022 - 30682: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 02-05-2022 09:42:05

Kvitteringsnummer: g7z9safcq4

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Hillerød Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Hillerød Kommune tager forslag til Natura 2000-plan 2022 – 2027 til efterretning. Da det endnu ikke er afklaret, om kommunerne modtager DUT-midler til Natura 2000-arbejdet fra og med 2023, tager Hillerød Kommune dog forbehold for, at Hillerød Kommunes bidrag til finansiering af indsatsen er afhængig af at der tildeles DUT-midler.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 02-05-2022 09:42. Kvitteringsnummer G7-Z9S-AF-CQ4.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 04-05-2022 17:55

Sag nr. 2022 - 33054: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 04-05-2022 14:31:23

Kvitteringsnummer: tsx9k75y4d

NATIONALPARK THY

Miljøstyrelsen

Nationalpark Thy
Vesterhavsgade 168
Nr. Vorupør
7760 Thisted

Tlf.: 72 54 15 00
CVR: 32995462
EAN: 5798000860568

thy@danmarksnationalparker.dk
www.nationalparkthy.dk

Ref. [redacted]
Den 4. maj 2022

Høringssvar til Natura 2000 planer indenfor Nationalpark Thys afgrænsning

Nationalparkfond Thys bestyrelse tager de udsendte udkast til Natura 2000 planer til efterretning og imødeser færdiggørelsen mhp. at kunne få udarbejdet handleplaner og for realiseringen af disse.

Det bemærkes, at det er blandt formålene med at udpege Nationalpark Thy at bevare, styrke og udvikle naturen, dens kontinuitet, sammenhæng og frie udvikling, især for de nationalt og internationalt betydningsfulde klit- og klithedelandskaber og næringsfattige søer og vådområder. Det er således blandt målsætningerne at:

- De væsentligste naturtyper som strande, klitter, klitheder, strandenge, kalkrige overdrev og søer skal bevares, og deres udbredelse, kvalitet og mangfoldighed styrkes. De skal beskyttes mod tilgroning, afvanding, næringsstoftilførsel, invasive arter m.v. og udvikles til at blive bæredygtige og dynamiske økosystemer med naturlig vandbalance mv.
- Der skal skabes større sammenhæng mellem nationalparkens naturområder og landskaber, herunder især klit- og klithedearealer. Områdernes samspil med kysten og havet skal styrkes.

Nationalparkfondens bestyrelse anbefaler, at Natura 2000 planerne indenfor nationalparkens afgrænsning bidrager til at opfylde disse målsætninger. Det gælder områderne 24 (Hanstholm Vildtreservat), 25 (Vangså Hede), 26 (Ålvand Klithede), 43 (Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg) samt dele af områderne 27 (Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø) og 28 (Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø).

Der bør således arbejdes for at skabe bæredygtige og dynamiske økosystemer, samt bedre forbindelse mellem levestederne. Bedre forbindelse kan bl.a. etableres ved at arbejde for at udvide de mulige levesteder for arten på tilstødende statsejede arealer – især set i lyset

af, at Naturstyrelsens nyligt offentliggjorte vision giver mulighed for at dele af nåletræsplantagerne kan konverteres til lysåben natur og dermed øge det danske areal med klitter og klithede.

Bestyrelsen ser frem til at kunne samarbejde med Naturstyrelsen, Thisted Kommune og private lodsejere i områderne med henblik på at styrke og udvikle naturen i og omkring Natura 2000 områderne i Nationalpark Thy til at blive bæredygtige og dynamiske økosystemer.

Nationalparkfondens bestyrelse bemærker i forhold til flere af planerne, at hjejle formentlig allerede er uddød som ynglefugl i Danmark og mosehornugle er en ekstremt sjælden ynglefugl. Så indsatser, der er planlagt for disse arter bør også have fokus på at kunne bidrage til at forbedre levevilkårene for andre arter, der er truede eller sjældne.

For Hanstholm Vildtreservat (24) bemærkes desuden særligt følgende: "*I flere af planens indsatser er indtænkt en synergi til at sikre levesteder for arter og fugle på udpegningsgrundlaget, herunder sikring eller forbedring af levesteder for arterne hjejle og liden najade, der har stærkt ugunstig bevaringsstatus.*" Nationalparkfond Thys bestyrelse anbefaler, at man arbejder ihærdigt for at forbedre (ikke kun sikre) levestederne for liden najade, der ikke er genfundet i Vandet Sø siden 2002 og dermed måske kun har en enkelt bestand tilbage i Nors Sø. Det bemærkes i øvrigt, at der ikke længere er god økologisk tilstand i Nors Sø. Herudover er det i den seneste rødliste også vurderet, at ynglebestanden af tinksmed er stabil men stadig meget sårbar. Der bør således arbejdes for at udvide yngleområderne herfor.

For Vangså Klithede (25) bemærkes desuden særligt følgende: "*I flere af planens indsatser er indtænkt en synergi til at sikre levesteder for fugle og arter på udpegningsgrundlaget, herunder sikring eller forbedring af levesteder for trane, hjejle, tinksmed, rødrygget tornskade, hedepletvinge, stor vandsalamander og odder.*" Nationalparkfond Thys bestyrelse anbefaler, at man arbejder ihærdigt for at forbedre (ikke kun sikre) levestederne for hedepletvinge. Hedepletvinges tilbagegang i Danmark skyldes især opdyrkning af lysåben natur til landbrugsformål, accelereret tilgroning af lysåbne områder som følge af eutrofiering, og forsuring af hederne – samt den heraf følgende fragmentering.

For Ålvand Klithede (26) bemærkes særligt følgende: Nationalparkfond Thys bestyrelse anbefaler, at der skal arbejdes ihærdigt for at sikre den måske sidste tilbageværende bestand af sylblad, der senest er fundet i Førby Sø. Sylblad er vurderet kritisk truet i den seneste rødliste. Planten er ifølge professor emeritus [redacted] formentlig forsvundet fra Tvorup Hul, hvor den ellers har været kendt siden 1855 og Førby Sø er således måske det eneste tilbageværende levested for arten. Truslerne omfatter forsuring, kvælstofdeposition, pesticider, spildevand og eutrofiering. Førby Sø er ifølge vandhandleplanerne

vurderet til at have ringe økologisk tilstand på grund af indholdet af fytoplankton. Det bør gennem planlægningen sikres, at søen snarest får en god økologisk tilstand med en vandkvalitet, der skaber de bedst mulige forhold for grundskudsplanter der udover sylblad også omfatter de truede arter gulgrøn brasenføde, sortgrøn brasenføde og tvepibet lobelie. Bestyrelsen anbefaler desuden, at der med planen skal arbejdes for at forbedre (ikke kun sikre) yngleforholdene for tinksmed, der er vurderet stabil, men stadig meget sårbar. Der bør således arbejdes for at udvide yngleområderne herfor, særligt set i lyset af Naturstyrelsens nyligt offentliggjorte vision giver mulighed for at dele af nåletræsplantagerne kan konverteres til lysåben natur og dermed øge det danske areal med klitter og klithede.

For Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø (27) er det stort set kun Ørum Sø, der ligger i Nationalpark Thy. Nationalparkfond Thys bestyrelse bemærker, at udtagning af kulstofholdige lavbundsarealer samt genskabelse af naturlig hydrologi i ådalen omkring Hvidbjerg Å alt andet lige også bør kunne medvirke til at forbedre vandkvaliteten i Ørum Sø og Roddenbjerg Sø, der jf. vandområdeplanerne har hhv. dårlig og ringe vandkvalitet og samtidig kan være til gavn for de arter, der i øvrigt skal tilgodeses med planen.

For Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø (28) er det kun Agger Tange og en mindre del af Nissum Bredning, der indgår i Nationalpark Thy. Nationalparkfond Thys bestyrelse anbefaler, at der skal arbejdes for at sikre levevilkårene for ynglende eng-ryle, brushane, klyde og dværg-terne. Bestyrelsen bemærker desuden, at Agger Tange i 2013 angiveligt havde de sidste kendte ynglende hjejler i Danmark.

For klithederne mellem Stenbjerg og Lodbjerg (43) bemærkes særligt følgende: Nationalparkfond Thys bestyrelse anbefaler, at der med planen skal arbejdes for at forbedre (ikke kun sikre) yngleforholdene for tinksmed, der er vurderet stabil, men stadig meget sårbar.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Nationalparkfond Thy**
Afsenders e-mailadresse	**thy@danmarksnationalparker.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Statslig myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Nationalparkfond Thys bestyrelse tager de udsendte udkast til Natura 2000 planer til efterretning og imødeser færdiggørelsen mhp. at kunne få udarbejdet handleplaner og for realiseringen af disse. Bestyrelsen har dog en række anbefalinger til Natura 2000 planerne for så vidt angår de områder, der ligger indenfor Nationalpark Thys afgrænsning. Vedhæftet er bestyrelsens høringssvar.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**N2000planerHøringssvar22apr22.pdf**

Indsendt 04-05-2022 14:31. Kvitteringsnummer TS-X9K-75-Y4D.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 05-05-2022 09:55

Sag nr. 2022 - 33182: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 05-05-2022 09:54:28

Kvitteringsnummer: nkcy7n4ym7

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Banedanmark**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Statslig myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Banedanmark ønsker selv at udarbejde egne drifts- og plejeplaner for sine Natura2000-områder og har i den forbindelse følgende spørgsmål:** **• Skal drifts- og plejeplaner indsendes til MST?** **• Skal der anvendes en skabelon til planerne?** **• Hvornår skal planerne være udarbejdet?**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 05-05-2022 09:54. Kvitteringsnummer NK-CY7-N4-YM7.

Til:	**Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse**
Fra:	**Transportministeriet**
Titel:	**Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027**
Sendt:	

Sag nr. 2022 - 50196: Høringssvar naturplaner - ANA - Høringssvar af generel karakter

Modtaget via mail den 06-07-2022 15:08

Akt-id.: 5513093

Transportministeriet

Departementet

Miljøministeriet

18. maj 2022
2022-1470

Transportministeriet
Frederiksholms Kanal 27 F
1220 København K

Telefon 41 71 27 00
trm@trm.dk
www.trm.dk

Høringssvar – Høring vedr. orientering om myndighedshøring af udkast til Natura 2000-plane

Transportministeriet kan henholde sig til følgende bemærkninger fra **Vejdirektoratet:**

"Vejdirektoratet har noteret, at Miljøstyrelsen har sendt følgende materiale i offentlig høring:

- Udkast til Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder
    - Planerne er udvidet ift. tidligere planer med skovbevoksede, fredskovpligtige arealer
- Tilhørende Strategisk miljøvurderingsrapport (SMV) for de 257 planudkast

Vejdirektoratet bemærker, at der som led i høringen henvises til en række supplerende dokumenter, der omfatter og formidler baggrundsviden, der er nødvendig for at skabe overblik over det danske Natura 2000-plankompleks.

Der er tale om et meget omfattende materiale, og Vejdirektoratet skal bemærke, at det havde været hensigtsmæssigt, om Miljøstyrelsen havde fremhævet, hvad der var ændret i forhold til de gældende planer.

Vejdirektoratet vil som anlægsmyndighed skulle forholde sig til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027, der er udarbejdet på baggrund af opdateret udpegningsgrundlag, opdaterede basisanalyser og gennemførte strategiske miljøvurderinger, som udgør det nye faglige grundlag for Natura 2000-beskyttelsen, og for hvilke, der er gennemført høringer.

Vejdirektoratet bemærker, at der i høringsmaterialet omhyggeligt gøres rede for de faglige forudsætninger for det nye plangrundlag,

som Natura 2000-planerne 2022-2027 udgør, når de inddrages i vejanlægsproces-ser.

Til gengæld forudser Vejdirektoratet, at der vil opstå en række ressourcekrævende udfordringer i forbindelse med igangsættelse af en række nye miljøkonsekvensvurderinger for vejinfrastrukturprojekter i henhold den politiske aftale 'Infrastrukturplan 2035'. I alt er der tale om mindst 13 projekter med opstart forår 2022. Projekter, hvor der allerede er igangsat feltarbejder for naturtyper, planter og dyr/fugle, herunder også for potentielt berørte arter og naturtyper i Natura 2000-områder. Feltprogrammerne tager udgangspunkt i de foreliggende og gældende Natura 2000-planer 2016-2021 i overensstemmelse med høringsmateriale FAQ s. 11, hvoraf det fremgår: *'...Natura 2000-planerne for perioden 2016-2021 er gældende, indtil de nye planer træder i kraft...'.*

Der kan i et vist omfang aktuelt og konkret tages højde for indsatser, der vil skulle gennemføres i forbindelse med vejinfrastrukturprojekter, såfremt de foreliggende udkast til Natura 2000-planer 2022-2027 vedtages som endelige og dermed træder i kraft. Men 'overgangsperioden' vil ubestridt være udfordrende og presse såvel budgetter som tidsplaner for og bemanding af de igangværende infrastrukturprojekter.

Vejdirektoratet ser ind i mindst fire mulige scenarier som følge af overgang fra 2. til 3. generations Natura 2000-planer i forbindelse med igangværende og kommende vejinfrastrukturprojekter, Det er Vejdirektoratets opfattelse, at der er behov for, at Miljøstyrelsen præciserer og formidler overgangsproblematikker inden vedtagelsen af de endelige 2022-2027 planer, så der sikres forudberegnelige og gennemsigtige rammer for inddragelse af Natura 2000-plangrundlag for Vejdirektoratet og andre anlægsmyndigheder.

Miljøstyrelsen bedes derfor redegøre for, hvordan en anlægsmyndighed skal forholde sig i nedenstående scenarier, hvis et Natura 2000-område med et opdateret udpegningsgrundlag berøres af et infrastrukturprojekt:

1) hvor feltundersøgelser er igangsat, men ikke afsluttet på tidspunktet for vedtagelse af 2022-2027-planerne inden miljøkonsekvensrapporten foreligger,
2) hvor feltundersøgelser er færdiggjort, men 2022-2027-planerne vedtages inden miljøkonsekvensrap-porten er færdigudarbejdet,
3) hvor miljøkonsekvensrapporten er færdigudarbejdet inden vedtagelse af endelige 2022-2027-planer,

4) hvor miljøkonsekvensrapporten har været i afsluttende høring, men anlægsloven ikke er vedtaget, inden 2022-2027-planerne vedtages,
    - hvor anlægsloven er vedtaget, men anlægsarbejdet er ikke påbegyndt, inden 2022-2027-planerne vedtages,
    - hvor anlægsarbejdet er påbegyndt, inden 2022-2027-planerne vedtages.

Miljøstyrelsen bedes derudover redegøre for, hvordan Vejdirektoratet og andre anlægsmyndigheder skal forholde sig i de ovennævnte scenarier, skulle der være forskel på dato for endelig vedtagelse og dato for planernes ikrafttræden.

Vejdirektoratet bemærker i øvrigt, at Danmark aktuelt er i dialog med EU-Kommissionen om krav til dokumentation for udtagning af arter fra udpegningsgrundlagene for såvel fuglebeskyttelsesområder som habitatområder jf. 'Oversigt over Fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag februar 2022' samt 'Oversigt over Habitatområdernes udpegningsgrundlag februar 2022', hvilket bidrager med usikkerhedsfaktorer i den i forvejen komplekse Natura 2000-regulering, hvori nu også fredsskovspligtige områder vil indgå i den 3. planperiode.

Vejdirektoratet bemærker derfor, at det i forbindelse med overgang fra 2. til 3. generations Natura 2000-planer vil være ønskeligt, at Miljøstyrelsen løbende har fokus på og understøtter en smidig overgang til Natura 2000-planer 2022-2027 for større anlægsprojekter.

Vejdirektoratet finder i øvrigt såvel dokumenterne FAQ som sammenfatning af Natura 2000-planerne værdifulde og nyttige.

https://mst.dk/media/237677/upg-fugle-feb-2022.pdf

https://mst.dk/media/237678/upg-hab-feb-2022.pdf"

Med venlig hilsen

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 10-05-2022 16:25
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 34570: Høringssvar naturplaner - NJL -

Modtaget via hjemmesiden den 10-05-2022 16:24:59

Kvitteringsnummer: cdafp7xvqp

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Så længe, der er tale om bevarelse af den danske natur, uden indhegning og menneskelig indblanding, er planerne OK.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 10-05-2022 16:24. Kvitteringsnummer CD-AFP-7X-VQP.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 10-05-2022 10:10

Sag nr. 2022 - 34381: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 10-05-2022 10:05:16

Kvitteringsnummer: f65spev587

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Halsnæs Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**"Halsnæs Kommune tager forslag til Natura 2000-planer 2022 – 2027 til efterretning. For at forhindre yderligere tab af arter og levesteder indenfor Natura2000-områderne i 3. planperiode, anbefaler Halsnæs Kommune, at den statslige kompensation i form af DUT-midler til udførelsen af plejeopgaven øges".**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 10-05-2022 10:05. Kvitteringsnummer F6-5SP-EV-587.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 13:58
Bilag: Høringssvar Samsø Kommune.pdf;

Sag nr. 2022 - 39635: Høringssvar naturplaner - MJY - Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 13:58:36

Kvitteringsnummer: g9fg53yh4f

Natur
Karen Blixens Boulevard 7, 8220 Brabrand

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Høringssvar fra Samsø Kommune til forslag til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

TEKNIK OG MILJØ
Natur og Miljø
Aarhus Kommune

Natur
Karen Blixens Boulevard 7
8220 Brabrand

Telefon: 89 40 44 00
Direkte telefon: [redacted]

E-mail:
naturogvandloeb@mtm.aarhus.dk
Direkte e-mail:
[redacted]

Sag: 22/036681-1
Sagsbehandler:
[redacted]

I medfør af lov nr. 541 af 24. juni 2005 med senere ændringer om forpligtende kommunale samarbejder er der den 6. november 2006 indgået aftale mellem Aarhus og Samsø kommuner om samarbejde indenfor bl.a. natur- og miljøområdet. Som led i aftalen har Aarhus Kommune, Natur og Miljø i samarbejde med Samsø Kommune, Teknisk forvaltning, udarbejdet dette høringssvar. Høringssvaret vil primært fokusere på temaer, hvor Samsø Kommune har bemærkninger eller særlige interesser.

I Samsø Kommune ligger to Natura 2000-områder: Område nr. 55 Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede, og område nr. 58 Nordby Bakker.

I det næste afsnit følger generelle bemærkninger, som gælder begge Natura 2000-planer. Herefter kommer kommentarer, som knytter sig specifikt til den enkelte plan.

Generelle bemærkninger

Samsø Kommune er enig i det overordnede mål, om at sikre Natura 2000-områdernes integritet og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Samsø Kommune er ligeledes overordnet enig i Natura 2000- planernes indsatsprogram samt at gennemførelse af planerne som udgangspunkt skal baseres på frivillige aftaler med lodsejere.

Samsø kommune bifalder at der arbejdes for større sammenhæng mellem naturområderne, mere robusthed, en sikring af den lysåbne natur, naturlig hydrologi og bedre levesteder for arter.

Samsø Kommune finder, at planerne er meget generelle og indeholder såvel målsætninger, indsatser og retningslinjer, der ikke er relevante for den konkrete plan. Det skaber usikkerhed om planens budskaber, og der bør derfor ske en frasortering af temaer, der er irrelevante, så den enkelte plan er mere målrettet det specifikke Natura 2000 område.

Flere andre Natura 2000-planer indeholder en oversigt over virkemidler og Samsø Kommune undrer sig over at dette afsnit er udeladt i de to planer som vedrører Samsø.

Samsø Kommune er generelt enig i de konkrete målsætninger for Natura 2000-området. Samsø Kommune finder og bifalder også at der er åbnet op

for en mulighed for at praktisere en forvaltning der giver plads til en større variation i naturen og dermed mere naturlige forhold for arterne.

Det fremgår af de konkrete målsætninger at fastholde andelen af naturtyperne i tilstandsklasse I og II og for naturtyper i lavere tilstandsklasser skal disse hvor det er muligt være i fremgang. Samsø kommune finder det mindre ambitiøst, at målet blot er at fastholde naturtyperne i tilstandsklasse I og II og søge at der for naturtyper i lavere tilstandsklasser skal være i fremgang hvis der er mulighed herfor. Det samme gælder for levesteder for arter der er omfattet af tilstandsvurderingssystemet.

Tilvejebringelse af øget viden og vejledning

Tilstrækkelig viden er en forudsætning for at kunne træffe de rette beslutninger om forvaltning af naturtyper og arter. Samsø Kommune bifalder derfor at staten arbejder på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og vil fokusere på en opdatering af oversigt over naturtyper og arter.

Samsø Kommune vil også gerne kvittere for at Miljøstyrelsen opdaterer klapvejledningen og reviderer bestemmelserne for vildtreservatet Stavns Fjord samt at der i den kommende planperiode vil være et nationalt fokus på bl.a. at afsøge behov for og gennemføre udlæggelse af forstyrrelsesfrie zoner og fiskeriregulering. Det forventes i den sammenhæng, at disse lovbestemte reguleringer vil bidrage til opfyldelse af Natura 2000-planernes målsætninger.

Ifølge planforslagene skal der overordnet set foretages en bekæmpelse af invasive arter. Der mangler dog stadig viden om metoder til effektiv bekæmpelse af nogle af de invasive arter og problemarter, og Samsø Kommune opfordrer derfor til øget forskning på området og udvikling af operative bekæmpelsesmetoder.

Uden en tilstandsvurdering, som kvantificerer naturtilstanden i konkrete naturområder, er det vanskeligt at vælge og iværksætte de rette forvaltningstiltag. Samsø Kommune opfordrer på den baggrund staten til at udvikle metoder til tilstandsvurdering af de naturtyper, som i dag ikke kan tilstandsvurderes.

Økonomisk støtte til plejetiltag

I de generelle retningslinjer er der fokus på at vedligeholde de indsatser, som er udført i tidligere planperioder f.eks. ved genrydning, hvor der tidligere har været udført en Natura 2000-indsats. Samsø Kommune forudsætter i den sammenhæng at staten tilvejebringer et økonomisk grundlag for at udføre eksempelvis genrydning.

Der skal samtidig arbejdes for en hensigtsmæssig drift og pleje af de lysåbne terrestriske naturtyper. Størstedelen af disse naturområder er tilpasset og udviklet gennem mange års ekstensiv landbrugsdrift i form af husdyrgræsning og høslæt. Udviklingen indenfor det danske landbrug har medført, at der efterhånden er længere mellem græssende dyr på naturarealerne, og at høslæt hører til sjældenhederne. En naturlig konsekvens heraf er, at de lysåbne naturtyper gror til med dertilhørende tab af biologisk mangfoldighed.

Samsø Kommune vurderer derfor, at en grundforudsætning for Natura 2000-planernes målopfyldelse er, at de ekstensive driftsformer understøttes i en sådan grad, at det bliver økonomisk rentabelt for dem, der driver jorden. Der bør derfor være fokus på at udvikle støtteordningen til pleje af græs- og naturarealer. Samsø Kommune har haft lignende bemærkninger i tidligere høringssvar, men trods flere revisioner er kommunen fortsat betænkelig ved, om den nuværende ordning er tilstrækkelig til at opnå det antal frivillige aftaler, der er nødvendige for opfyldelsen af Natura 2000-planernes indsatsprogram. Samsø Kommune opfordrer ligeledes staten til at øge beløbsrammen til indsatsprogrammerne, således at støtteordningerne til naturpleje i endnu højere grad bliver incitamentsskabende og langtidsholdbare for de private lodsejere. Samsø Kommune ønsker en præcisering af, at kommunen ikke er ansvarlig for manglende indsats, der skyldes manglende frivillige aftaler med private lodsejere. Samsø Kommune opfordrer staten til at inddrage kommunen i den overordnede prioritering af støtte til naturpleje eller som minimum, at kommunen orienteres / høres i forbindelse med konkrete ansøgninger / projekter.

Invasive arter

Invasive arter som rynket rose, kæmpe-bjørneklo, bjergfyr og engelsk vadegræs findes i naturtyperne, som udgør udpegningsgrundlaget for Samsøs Natura 2000-områder. Samsø Kommune vil derfor gerne kvittere for, at begge forslag til Natura 2000 planer fortsat har fokus på de invasive arter.

I de områdespecifikke retningslinjer anføres det, at der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter med fokus på arealer, hvor der er mere end 10% dækning af invasive arter. Samsø Kommune forudsætter i den forbindelse, at der i forbindelse med DUT-forhandlingerne og landbrugsstøtteordningerne afsættes de nødvendige midler til at løfte opgaven.

Samsø Kommune har ikke en opgørelse over dækningsgraden af invasive arter. Det fremgår af basisanalysen, at dækningsgraden fremgår af Novana-data. Samsø Kommune vil gerne opfordre staten til at fremstille et nationalt kort, som viser arealer med dækning over 10%.

For at bekæmpe arterne er det desuden kommunens anbefaling til staten, at lovgivningen ændres, således at udplantning af samtlige invasive arter fremadrettet forhindres.

Bekæmpelse af alle andre arter end kæmpe bjørneklo forudsætter med den nuværende lovgivning en frivillig aftale med lodsejer. Staten opfordres til at overveje at ændre lovgivningen på området, så der skabes incitamenter til at bekæmpe de øvrige invasive arter indenfor såvel som udenfor Natura 2000-områderne. Det kunne eksempelvis undersøges, om "Bjørneklo-bekendtgørelsen" kan udvides til at gælde andre invasive arter.

Et alternativ eller supplement til lovgivningen kunne være en tilskudsordning der kunne give et økonomisk incitament til at bekæmpe invasive arter.

Øvrige bemærkninger

Samsø Kommune opfordrer staten til at sende de endeligt vedtagne Natura 2000-planer direkte til hver enkelt berørt lodsejer indenfor Natura 2000- områderne for at sikre en god og inddragende dialog. Ved samme lejlighed bør staten informere alle lodsejere om gældende regler (f.eks. anmeldeordningen) indenfor Natura 2000-områder samt informere om det forestående arbejde med handleplaner og naturpleje.

Samsø Kommune finder det vigtigt at sikre varetagelsen af naturbeskyttelsesinteresserne og den biologiske mangfoldighed. Det er derfor kommunens målsætning, at beskyttede naturområder registreres løbende samt at der føres løbende tilsyn områderne. Samsø Kommune arbejder ligeledes for at forbedre eksisterende natur vha. pleje med eget dyrehold – både på egne arealer – og i høj grad også i samarbejde med Naturstyrelsen og private lodsejere.

Samsø Kommune vil derfor gerne understrege, at naturen udenfor Natura 2000-områderne er meget vigtig. Den bidrager til den samlede biodiversitet, øger naturens robustheden og fungerer som spredningskorridorer mellem Natura 2000-områderne. Staten opfordres derfor til at skabe nogle attraktive, langtidsholdbare støtteordninger til naturpleje for private lodsejere – også udenfor Natura 2000 områderne.

På de stejleste kystskrænter på Samsø er naturpleje meget vanskelig og visse steder er afgræsning ikke mulig. Det betyder at målsætningerne kan være vanskelige at opfylde for de allermest skrånende kystskrænter. Dette bør indgå i vurderingerne af målsætningerne i Natura 2000-planerne.

Tilstanden af levesteder for fugle
Omkring tilstandsvurderingen af levesteder for fugle bemærker Samsø Kommune, at Besser Rev er i god tilstand som levested for dværgterne, men moderat tilstand for splitterne og havterne. De samme presfaktorer nævnes ved de 3 arter. Hvis tilstanden vurderes forskelligt pga. differentierede miljø-krav for de enkelte arter, vil det være nyttig viden i arbejdet med at forbedre levestedernes kvalitet og måske en forudsætning for ikke at forbedre vilkå-rene for en art på bekostning af en anden.

Det fremgår af de specifikke retningslinjer, at 75% af levestederne for hav-terne og klyde skal have tilstanden høj eller god. Det fremgår samtidig af tilstandsbeskrivelsen, at 11 af 13 levesteder er i tilstanden høj eller god. Det vækker Samsø Kommunes undren, at der fastsættes et tilstandsmål, som er lavere end den eksisterende tilstand.

Tilstanden af naturtyper

Det bemærkes at næringsstoftilgængeligheden er for høj på 6120 på Hjort-holm. Det konkrete sted tilføres næringsstoffer udelukkende fra havet og fra luften. Samsø Kommune har ikke kendskab til næringsstofkilder, som kom-munen har mulighed for at regulere.

Natura 2000-område nr. 55 er specielt udpeget for at beskytte marine natur-typer, kystnatur samt de tilknyttede arter. Der er kortlagt i alt 4.761 ha med marine naturtyper.

Det fremgår af de konkrete målsætninger for de marine naturtyper, at til-stand og areal skal være stabil eller i fremgang mod tilstandsklasse I-II. Uden et tilstandsvurderingssystem er det en vanskelig opgave at afgøre om naturtyperne udvikler sig i retning af målopfyldelse. Særligt i det konkrete Natura 2000-område, hvor de marine naturtyper er bærende for udpegnin-gen, er dette problematisk.

Det anføres i de område specifikke retningslinjer, at der skal gennemføres grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af natur-tilstanden. I tilstandsbeskrivelsen angives samtlige hedearealer i Natura 2000-området at være i god tilstand. Samsø Kommune har derfor brug for at vide, hvad der menes med ”grundlæggende indsats”.

Invasive arter

Det fremgår af basisanalysen af Natura 2000-området at: ”*Naturtilstanden for de lysåbne naturtyper er samlet set overvejende god (53 %) eller høj (23 %) men der er også arealer i moderat tilstand (21 %) og kun meget lidt i dårlig tilstand (2,5 %). Den gode naturtilstand skyldes …… og næsten ingen invasive arter*.” Omvendt fremgår det af de område specifikke retningslinjer, at der skal ”…*iværksættes bekæmpelse af invasive arter på 32 ha med fokus på arealer med en kortlagt en forekomst af invasive arter på over 10%*.

I basisanalysen nævnes det ikke, at nogen af de kortlagte naturarealer skulle have 10% dækning af invasive arter. Det ville være en stor hjælp, hvis Samsø Kommune havde adgang til en oversigt over arealer, hvor staten har identificeret de 32 ha.

Natura 2000-område nr. 58, Nordby Bakker

Tilstanden af Naturtyper

Naturtilstanden på de lysåbne naturtyper er på ca. 374 dele af arealet god eller høj mens det resterende er moderat eller ringe. Andelen i kategorien høj er øget fra 7 – 15 %. Hvilket betyder at der samlet set er sket en forbedring af forholdene. Dette skyldes primært at der er sket en øget græsning på arealerne.

Gennem de senere år og efter den seneste kortlægning er der iværksat en yderligere plejeindsats indenfor Natura 2000 området Nordby Bakker. Herunder er der gennemført yderligere hegning særligt af overdrevstyperne kalkoverdrev (6210) og overdrev (6230). Samtidig er hegningen ved Kragemosen og de omkringliggende naturtyper øst herfor udvidet.

Den største trussel er tilgroning i høj og middelhøj græsvegetation samt tilgroning med vedplanter.

Generelt er naturtilstanden i naturområderne forbedret siden den forrige kortlægning og Samsø kommune har siden seneste kortlægning iværksat en yderligere plejeindsats på arealerne primært med nye græsningsprojekter. De kystnære naturtyper rummer nogle fysiske udfordringer idet der indgår en del stejle kystskrænter. Visse steder er skrænterne så stejle at de er umulige at iværksætte en pleje herpå.

I basisanalysen er et af områdets trusler angivet som uhensigtsmæssigt hydrologi. Nordby bakker indeholder to grundvandsafhængige naturtyper nemlig tidvis våd eng og rigkær, der tilsammen udgør ca. 3 ha. Begge områder er beskrevet som områder med god tilstand, naturlig hydrologi og kun

moderat tilgroning som følge af græsningen på arealerne. Det undrer Samsø kommune, hvor den uhensigtsmæssige hydrologi for områdets våde naturtyper findes.

Invasive arter

Invasive arter som rynket rose udgør i visse områder en betydelig trussel for den lysåbne natur på Samsø. Samsø kommune vil derfor gerne kvittere for en målrettet indsats mod bekæmpelse af disse arter.

I de områdespecifikke retningslinjer er der anført et konkret mål om, der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på ca. 2 ha. Bekæmpelsen skal prioriteres på de arealer, hvor der er mere end 10% dækning af invasive arter.

Samsø Kommune finder det samtidig mangelfuldt, at den specifikke retningslinje om bekæmpelse af invasive arter på 2 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10 % dækning ikke er ledsaget af en angivelse af hvor de 2 ha er kortlagt. Det ville være en stor hjælp, hvis Samsø Kommune havde adgang til en oversigt over arealer, hvor staten har identificeret de 2 ha.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Aarhus Kommune i samarbejde med Samsø Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**naturogvandloeb@aarhus.dk**
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	**Teknik og Miljø, Aarhus Kommune**
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede**
Områdenummer	**55**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Dette høringssvar omfatter kommentarer vedrørende denne plan (N55) og N58**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Samsø Kommune.pdf**

Indsendt 25-05-2022 13:58. Kvitteringsnummer G9-FG5-3Y-H4F.

Til:	**Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse**
Fra:	[redacted]
Titel:	**Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027**
Sendt:	**17-05-2022 12:06**

Sag nr. 2022 - 52662: Høringssvar naturplaner - ANA - Høringssvar af generel karakter

Modtaget via mail den 17-05-2022 12:06

Akt-id.: 5550625

[redacted]

Vi ønsker selv at udarbejde drifts- og handleplaner

Med venlig hilsen

[redacted]

Kriminalforsorgen Midt- og Nordjylland
Institution Vendsyssel
[redacted]
Direkte tlf.: [redacted]
www.kriminalforsorgen.dk

[redacted]

Brevdato	17-05-2022
Afsender	[redacted] Sendt af [redacted]: [redacted]
Modtagere	Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Akttitel	Høringssvar - naturplaner - høring af Natura 2000 planer - 2022-2027 - høringssvar indkomne udenom høringsportalen -[redacted]
Identifikationsnummer	5203380
Versionsnummer	1
Ansvarlig	[redacted]
Vedlagte dokumenter	Offentlig lodsejers drifts- og plejeplaner fra [redacted], vedr. Natura 2000-område nr. 3
Dokumenter uden PDF-version (ikke vedlagt)	
Udskrevet	14. jul 2022

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Cc: [redacted]), [redacted])
Fra: [redacted])
Titel: Offentlig lodsejers drifts- og plejeplaner fra [redacted], vedr. Natura 2000-område nr. 3
Sendt: 17-05-2022 12:06

Vi ønsker selv at udarbejde drifts- og handleplaner

Med venlig hilsen

[redacted]
[redacted]

KRIMINALFORSORGEN

Kriminalforsorgen Midt- og Nordjylland
Institution Vendsyssel
[redacted]
[redacted]
[redacted]
Direkte tlf.: [redacted]
www.kriminalforsorgen.dk

Når du har kontakt til Kriminalforsorgen, behandler vi dine personoplysninger (dit navn, e-mail og andre oplysninger, som du har sendt). Læs mere om, hvordan Kriminalforsorgen behandler personoplysninger.

Til:	**Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse**
Fra:	**Dansk Botanisk Forening**
Titel:	**Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027**
Sendt:	

Sag nr. 2022 - 52708: Høringssvar naturplaner - ANA - Høringssvar af generel karakter

Modtaget via mail den 18-05-2022 20:06

Akt-id.: 5551089

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Cc: 'kontor@botaniskforening.dk' (kontor@botaniskforening.dk)
Fra: [redacted])
Titel: Høring Natura 2000 planer - generelt
Sendt: 18-05-2022 20:06
Bilag: Høring natura 2000 planer - generelt.pdf;

Til MST
Att [redacted]

Vedlagt høringssvar fra Dansk Botanisk Forening vedr. de generelle forhold.
De bedste hilsener

[redacted]
[redacted] DBF Naturbeskyttelsesudvalg
Mobil [redacted]

Høringssvar, Dansk Botanisk Forening

Att. [redacted]
naturbeskyttelse@mst.dk

Natura 2000-planer. Generelt
Høringsfrist 20. maj 2022.

Den 18. maj 2022

Høring af udkast til Nature 2000-planer 2022 – 2027.

Dansk Botanisk Forening skal hermed komme med et par generelle kommentarer til Natura 2000-planerne.

Selv om det nu er tredje planperiode for Natura 2000 områderne, så fortsætter tilbagegangen for biodiversiteten stadig. Når det gælder karplanterne – er det især de konkurrencesvage karplanter. Dansk natur mangler handling vedr. pleje med græssende dyr. Alt for mange steder oplever vi at græsningen opgives, eller græsningsperioden er alt for kort, dvs. dyrene kommer for sent ud og hjemtages alt for tidligt i efteråret. Andre steder foregår der massiv overgræsning, så naturen ligner en golfbane. Begge situationer vil vi gerne at handleplanerne kan råde bod på.

Dansk Botanisk Forening mener, at der for det meste ikke er brug for motorsavsrydninger. Det må ikke blive en rygmarvsmetode. Mange steder gør motorsav mere skade end gavn, hvor der er ryddet pilekrat eller rød-el. Pludselig lyssætning fremmer især de konkurrencestærke arter. Opfølgningen er også for det meste dårlig. Lad dyrene lave biologisk rydning/udtydning – og lad Grå Pil og Rød-El træerne blive gamle, så løser 'problemet' sig mange steder meget bedre.

En undtagelse er dog opretholdelse af stævningsskove.

Dansk Botanisk Forening maner til besindighed, når der tales om 'mere dynamisk forvaltning'. Vore konkurrencesvage, sjældne og truede karplanter kan ikke på samme måde som mange dyr, flytte rundt til nye områder. Planterne er helt afhængige af de kårforhold, der er på stedet. Og en relevant pleje. Det være sig kårforhold som trykvand, kalk, sand, tørke, vindbrud mv. Kombineret med græsning og nogle steder høslæt. Disse gunstige og særlige kårforhold forekommer kun som små enklaver i landskabet. Derfor er det vigtigt, at sådanne naturområder opretholdes med relevant pleje – og ikke bare får lov at vokse til i regi af 'dynamisk forvaltning'. Herunder at forlade sig på 'naturen egne dynamikker'. Kårforholdene er stort set overalt ødelagte: Trykvand er reduceret til næsten ingen tryk eller til stagnerende vand; råjord er væk, da det er dækket af tykke førnlag; lavt niveau af N og P (næringsfattigdom) eksisterer ikke længere pga. deposition og direkte gødskning; artspuljen er tilført mange konkurrencestærke arter; græssende dyr har været en mangelvare i naturen siden 1950'erne. Vi kunne blive ved.

Vi går ud fra, at der er høj fokus på bilagsarter, dvs. at 'dynamisk forvaltning' ikke tilsidesætter de rette levevilkår for bilagsarter.

Vedr. tiltag mod klimaforandringer: Dansk Botanisk Forening ser frem til, at der tages højde for at mange strandenge vil forsvinde med stigende havniveau. Det er på tide, der planlægges nye områder til strandeng. Vi ønsker desuden, at ådale ikke benyttes til parkering af monsterregn. Kvalitetsnaturen i ådalen er ikke tilpasset uforudsigelige oversvømmelser i sommerperioden med overfladevand.

Venlig hilsen

Dansk Botanisk Forening

[redacted]

[redacted] for DBF's Naturbeskyttelsesudvalg, mobil [redacted]; kontor@danskbotaniskforening.dk

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 16-05-2022 17:47

Sag nr. 2022 - 37155: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 16-05-2022 17:47:18

Kvitteringsnummer: gvd4vcuksm

Generelle bemærkninger til alle forslagene:

1. Viborg Kommune er omfattet af forslag til 8 naturplaner, nr. 30, 33, 34, 35, 37, 38, 39 og 40 [1].

2. Viborg Kommune har ingen bemærkninger til planernes opbygning, områdebeskrivelser, målsætninger (overordnede og konkrete) og indsatsprogrammer (generelle og område specifikke retningslinjer).
3. Områdespecifikke retningslinjer 2.: "Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjorder, der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik". Viborg Kommune mener ikke man kan indskrive denne retningslinje som opfundet som virkemiddel i planen for at forbedre naturindholdet i Natura 2000-områder. Formålet med tilskud til lavbundsprojekter er, gennem naturprojekter, at reducere landbrugets udledning af drivhusgasser. Vejledning_tilsagn_lavbund.docx (lbst.dk) Det kan kun bidrage til at fremme naturens kvalitet og den store næringspulje bør fjernes fra arealerne de steder, hvor arealerne vådlægges. Der er kun ringe udsigt til, at nationalt truede plantearter vil kunne finde levesteder på vådlagte lavbundsarealer. Hvilken natur kan vi få på våde lavbundsjorde? (aktuelnaturvidenskab.dk) Viborg Kommune vil foreslå en formulering for etablering af lavbundsprojekter, således at retningslinjen ikke vil få en dominerende begrundelse og det skal have mindre vægt i den strategiske miljøvurdering. Det beror på en konkret vurdering om der kan gives tilladelse til et lavbundsprojekt indenfor Natura 2000-område.

4. Viborg Kommune kan generelt tilslutte sig den afsluttende formulering i alle forslagene: *"Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale nærmere på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå."*

5. Viborg Kommune vil i den anledning snarest tage kontakt til de relevante nabokommuner om fordeling af indsatsen, herunder udarbejdelsen af en skabelon for de kommende kommunale naturhandleplaner.

[1] Jylland Vest (mst.dk)

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Viborg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	**87875571**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	**Viborg Kommune**
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**bemærkninger vedhæftet som bilag**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Generelle bemærkninger til alle forslagene Viborg Kommune.docx**

Indsendt 16-05-2022 17:47. Kvitteringsnummer GV-D4V-CU-KSM.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 16-05-2022 14:50

Sag nr. 2022 - 37088: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 16-05-2022 14:49:31

Kvitteringsnummer: bypy4y3mxk

[redacted]

Ikast-Brande Kommune

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Oploadet via høringsportal på www.mst.dk

16. maj 2022

Miljø og Byggeri
Sjællandsgade 6
7430 Ikast
Tlf.: +4599604000

Sagsbehandler:
[redacted]
E-mail:
[redacted]
Direkte telefon:
Tlf.: [redacted]
Sagsnr.:
01.05.18-P17-1-22

Høringssvar - Høring af udkast til Natura 2000-planer

Ikast-Brande Kommune har følgende bemærkninger til de udkast til Natura 2000-planer, der er sendt i høring i marts 2022:

Større sammenhængende driftsenheder
Der er i de generelle retningslinjer nævnt, at der skal arbejdes på at opnå størst mulig robusthed og sammenhæng i områdernes natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Ikast-Brande Kommune vurderer, at det vil være hensigtsmæssigt at udvide støtteordningen, der har til formål at skabe sammenhængende natur med yderligere habitatnaturtyper end de hidtidige fem habitatnaturtyper (kildevæld, rigkær, surt overdrev, kalkoverdrev og tørt kalksandsoverdrev).

Invasive arter
Ikast-Brande Kommune vurderer, at der skal etableres en støtteordning, der dækker rydning af invasive arter, hvis vi skal komme i mål med denne indsats.

Frivillige aftaler
Ikast-Brande Kommune vurderer, at visse indsatser ikke kan gennemføres, når de skal baseres på frivillige aftaler med lodsejere. Hvis de ønskede mål skal opnås, skal der være andre muligheder for at gennemføre indsatserne på de arealer, hvor det ikke har været muligt at indgå en frivillig aftale.

Længerevarende aftaler
Ikast-Brande Kommune vurderer, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis der bliver afsat midler til at finansiere indsatser af længerevarende karakter, så der ikke skal indgås frivillige aftaler eksempelvis hvert femte år for at sikre en nødvendig indsats.

Erstatning - anmeldelsespligtige aktiviteter
Ikast-Brande Kommune vurderer, at det vil være hensigtsmæssigt, at staten finansierer erstatningen i de tilfælde, hvor en anmeldt genopdyrkning ikke kan gennemføres.

Med venlig hilsen

[redacted]
Landbrug og Landzone

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Ikast-Brande Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftede**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar - Høring af udkast til Natura 2000-planer.pdf**

Indsendt 16-05-2022 14:49. Kvitteringsnummer BY-PY4-Y3-MXK.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 16-05-2022 14:17

Sag nr. 2022 - 37063: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 16-05-2022 14:05:47

Kvitteringsnummer: v2q8ar4wqp

DANSK ERHVERV
Børsen
1217 København K

www.danskerhverv.dk
info@danskerhverv.dk
T. + 45 3374 6000

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Den 16. maj 2022

Dansk Erhvervs høringssvar vedrørende forslag til Natura-2000 planer 2022-2027

Dansk Erhverv takker for muligheden for at afgive høringssvar til forslaget om Natura-2000 planer for perioden 2022-2027.

Klimaforandringerne er blandt de største trusler mod natur og biodiversitet. Med andre ord er klimaomstilling en forudsætning for en stærk, levedygtig og divers natur i fremtiden, og her spiller udbygning af vedvarende energi en nøglerolle.

Dansk Erhverv har længe påpeget, at der ikke er nogen modsætning mellem hensynet til klimaomstilling (vedvarende energi) og hensynet til naturbeskyttelse. Tværtimod bør sameksistens være omdrejningspunktet i myndighedsbehandlingen af vedvarende energi-projekter (eksempelvis vindmølleparker).

Dansk Erhverv glæder sig over, at regeringen med Danmark Kan Mere II vil skabe "bedre balance i miljøreguleringen", så hensynet til miljø, klima og energiforsyning balanceres. En sådan bedre balancering vil gøre det lettere at gennemføre projekter som Omø Syd, der kan levere grøn og sikker strøm til tusindvis af danskere uden omkostninger for skatteyderne.

Hensynet til natur, klima, sikkerhed og grønne arbejdspladser går hånd i hånd i Danmark. Derfor opfordrer Dansk Erhverv til, at den bedre balance i miljøreguleringen fra Danmark Kan Mere II afspejles i de endelige Natura 2000-planer og de kommende -handleplaner.

Dansk Erhverv står naturligvis til rådighed for at uddybe ovenstående høringssvar.

Med venlig hilsen,

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Dansk Erhverv**
Afsenders e-mailadresse	**hoeringssager@danskerhverv.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Klimaforandringerne er blandt de største trusler mod natur og biodiversitet. Med andre ord er klimaomstilling en forudsætning for en stærk, levedygtig og divers natur i fremtiden, og her spiller udbygning af vedvarende energi en nøglerolle.** **Dansk Erhverv har længe påpeget, at der ikke er nogen modsætning mellem hensynet til klimaomstilling (vedvarende energi) og hensynet til naturbeskyttelse. Tværtimod bør sameksistens være omdrejningspunktet i myndighedsbehandlingen af vedvarende energi-projekter (eksempelvis vindmølleparker).** **Dansk Erhverv glæder sig over, at regeringen med Danmark Kan Mere II vil skabe "bedre balance i miljøreguleringen", så hensynet til miljø, klima og energiforsyning balanceres.** **Hensynet til natur, klima, sikkerhed og grønne arbejdspladser går hånd i hånd i Danmark. Derfor opfordrer Dansk Erhverv til, at den bedre balance i**

	miljøreguleringen fra Danmark Kan Mere II afspejles i de endelige Natura 2000-planer og de kommende -handleplaner.
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Dansk Erhvervs høringssvar Natura-2000 planer 2022-2027.pdf**

Indsendt 16-05-2022 14:05. Kvitteringsnummer V2-Q8A-R4-WQP.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 16-05-2022 11:14

Sag nr. 2022 - 36922: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 16-05-2022 10:34:35

Kvitteringsnummer: xp7ec6crpa

DN Viborg

Danmarks Naturfredningsforening

Dato: 16. maj 2022

Til Miljøstyrelsen

DN Viborgs bemærkninger vedr. Udkast til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

Miljøstyrelsen har udsendt udkast til 257 Natura 2000-planer for den kommende periode 2022-2027 med frist for svar d. 25. maj 2022.

Ud af de 257 planer ligger følgende 6 helt i Viborg Kommune:
33. Tjele Langsø og Vinge Møllebæk
34. Brandstrup Mose
35. Hald Ege, Stanghede og Dollerup Bakker
37. Rosborg Sø
38. Bredsgård Sø
39. Mønsted og Daubjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal
og
30. Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådale samt Skravad Bæk
40. Karup Å, Kongenshus og Hessellund Heder
ligger hovedsageligt i vores kommune.

Ved gennemgangen af planudkastene har vi med stor tilfredshed konstateret, at naturtypen: *Vandløb med vandplanter* nu er kortlagt i samtlige kommunens Natura 2000-områder, som indeholder vandløb (alle undtagen Brandstrup Mose). Vi forventer, at det vil få stor betydning for den fremtidige administration af disse vandløb.

Herudover har vi bemærkninger til følgende planudkast:

Ad. 35. Hald Ege, Stanghede og Dollerup Bakker
Det fremgår af den strategiske miljøvurdering, at de kortlagte arealer med naturtypen: *Kildevæld* er i moderat eller ringe naturtilstand, hvilket overvejende skyldes manglende drift samt at omkring 90% af det samlede kortlagte areal med naturtypen: *Rigkær* er i moderat naturtilstand, især pga. tilgroning med høje urter og vedplanter.
Der bør efter DN Viborgs opfattelse udarbejdes specifikke retningslinjer for den fremtidige drift af disse naturtyper, som sikrer en gunstig bevaringsstatus.

Ad. 39. Mønsted og Daubjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal

Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber udgør internationalt meget vigtige overvintringslokaliteter for flere arter flagermus, herunder bl.a. damflagermus. Flagermuspopulationen i Mønsted Kalkgruber har imidlertid siden 2013 været markant nedadgående. Efter DN Viborgs opfattelse bør der indarbejdes specifikke retningslinjer for begge kalkgruber om restriktioner og begrænsninger af forstyrrelser i overvintringsperioden, inkl. sværmeperioden 15. aug.- 1. nov. og i udflyvningsperioden 1. mar.- 15. maj.

Naturtypen *Kalkoverdrev* er kortlagt ved Mønsted Kalkgruber. Overdrevets nordvestre fenne med den mest interessante botanik bør først afgræsses efter 15. sep. af hensyn til urternes frøkastning. I midten af 00´erne aftaltes med Naturstyrelsen en årlig, skånsom pleje af punkterne, hvor Kratsnerren vokser. Nedklipning af opvækst af vedvegetation, klipning af skyggende grene, aftag af mosvegetation og blotlægning af mineraljord osv. til mulig spiring. En fastholdelse af status quo men også frahegning og manuel oprykning af mindre pil, birk mv. og buskrydning af græsopvækst på sydvendt skråning, så kratsnerren kunne sprede sig. Plejen blev udført årligt i vinterperioden frem til 2019. Siden er den ikke udført.
Der bør udarbejdes specifikke retningslinjer for en plejeindsats, der sikrer ovenstående hensyn.

I hedeområdet nord for Birke Sø ned mod ådalen blev der i 60´erne gravet grus. Grusgraven med våd bund har siden udviklet sig til en botanisk perle med bl.a. maj-gøgeurt, plettet gøgeurt, alm. ulvefod, liden ulvefod og otteradet ulvefod og har i dag karakter af rigkær. DN Viborg vil hermed gerne sikre, at denne perle indgår i kortlægningen af områdets naturgrundlag.
Efter DN Viborgs opfattelse afgræsses hedeområdet nord for Birke Sø i øvrigt for intensivt. Områder med græshede/overdrev har mere karakter af golfbane end overdrev/hede. Græsningstrykket bør reduceres.

Endelig vil DN Viborg foreslå, at Natura 2000-området udvides nord for hovedvej 26 med yderligere strækninger af Jordbro ådal inklusiv Jordbro Engsø, som blev indviet i 2016 og allerede har et varieret naturindhold.

Vi har ikke konkrete bemærkninger til de øvrige planudkast.

Med venlig hilsen

[redacted]
DN Viborg

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**DN Viborg**
Afsenders e-mailadresse	**dnviborg@dn.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftet høringssvar**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**DN Viborg høringssvar Natura 2000 2022-27.doc**

Indsendt 16-05-2022 10:34. Kvitteringsnummer XP-7EC-6C-RPA.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 14:06

Sag nr. 2022 - 37429: Høringssvar naturplaner - STO -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 14:06:40

Kvitteringsnummer: exs4pght9h

Miljøstyrelsen

Team Vand og Natur

Center for Plan og Miljø
Rådmandshaven 20
4700 Næstved

http://www.naestved.dk

Høringssvar fra Næstved Kommune til Natura 2000-plan 2022-2027

Dato
17. maj 2022

Sagsnr.
01.05.18-P17-1-21

Sagsbehandler
[redacted]

Generelle bemærkninger

Økonomiske virkemidler

Næstved Kommune ønsker, at der stilles statslige midler til rådighed til at udføre flere indsatser, og at støtteordningerne forenkles.

Kommunerne har kun mulighed for at søge to tilskudsordninger ”rydning og forberedelse til afgræsning” og ”klima-lavbund”.

Tilskudsordningen ”rydning og forberedelse til afgræsning” er administrativt meget tung, og der kan kun søges tilskud til nye hegn, her savnes en enklere ansøgningsprocedure, og at der kan opnås tilskud til vedligeholdelse af hegn samt til fjernelse af gammelt hegn. Det samme problem gælder genrydning, som heller ikke falder inden for ordningen.
Ofte kan et hegn opsat i første planperiode sagtens bruges, og det er et ressourcespild at opsætte et nyt i stedet for at reparere det gamle, bare for at opnå tilskud.

Klima-lavbund ordningen beskrives som løsningen på temmelig mange arter og naturtyper i planerne. Det virker temmelig urealistisk. Desuden viser en undersøgelse af placeringen af kulstofholdige lavbundsjorde på over 10 ha, at placeringen kun giver mulighed for ganske få projektområder inden for Natura 2000 områderne. Dermed er der altså ingen sammenhæng mellem alle de gavnlige effekter beskrevet i planerne og den anviste tilskudsordning.

Vi ønsker en gentagelse af tidligere ordninger: Naturlig hydrologi, sammenhængende naturarealer, levesteder til særlige fokus arter.

Der mangler ligeledes ordninger som er målrettet fuglene, fx til mere specielle hegn; rævesikre hegn og midlertidige hegn til at skærme sårbare områder i perioder eller til etablering af fugleøer, kunstige rævegrave ect. Også her kunne en ordning til genskabelse af naturlig hydrologi spille en afgørende rolle.

Sammenhæng med øvrig statslig planlægning særligt vandplanerne

Næstved Kommune ønsker, at planerne koordineres med den statslige vandplanlægning.

Der er ingen sammenhæng med vandplanerne, hvilket gør, at den samlede indsats for naturen risikerer at blive uhensigtsmæssig, eller at Natura 2000 planerne endda modarbejder vandplanerne. I de områder hvor der skal ske en indsats som følge af vandplanerne vil det ofte betyde en ændring i naturtyperne,

hvilket vil være i modstrid med bevaringsmålsætningen. Der mangler en afvejning af disse modstridende interesser i planerne.

Klimatilpasning
Næstved Kommune ønsker, at klimaforandringerne indtænkes i Natura 2000-planerne.

Der er i planerne ikke lagt op til nogen indsatser for at tage højde for klimaforandringer selvom havstigninger vil få strandenge og lysåben natur langs kysterne til at forsvinde, og dermed vil levestederne for en lang række sjældne og truede arter af padder, ynglefugle og planter også forsvinde. Endnu en gang er problemstillingen udsat. Næstved Kommune foreslår derfor, at klimaforandringerne indtænkes i Natura 2000-planerne.

Planerne er ikke målrettet borgerne, og de er svære at læse.
Planernes læsbarhed og dermed tilgængelighed og gennemsigtighed er meget ringe og planerne bør formidles bedre. Det er svært at læse ud af planerne, hvad der egentligt skal ske i de enkelte områder. Planerne er også sværere at styre efter, når kommunerne skal udarbejde handleplaner. Det bliver også sværere at dokumentere, at kommunerne har gennemført handleplanerne.

I forhold til afsnit 2.3 under beskrivelse af skovnaturtyper kunne teksten suppleres med antal store træer og stående dødt som angiver en høj naturkvalitet for at øge læsevenligheden.

De konkrete målsætninger afsnit 3.2 er svært læsbare pga. gruppeinddelingen i tørbundsnatur typer med eller uden tilstandssystem mv., det ville være nemmere at læse hvis de enkelte naturtyper stod oplistet. Derudover er det de samme målsætninger der går igen i de forskellige planer opdelt efter udpegningsgrundlag, det konkrete er således ikke at finde i de konkrete målsætninger.

Dynamisk forvaltning
Planernes indledning beskriver at målsætningerne er opdateret for at give mulighed for en dynamisk forvaltning, hvilket gentages i første linje i afsnit 3.2. Dette er dog svært at genfinde i resten. Naturtyperne er grupperet i nogle nye teoretiske inddelinger, således kan fx højmose, hængesæk, rigkær eller kildevæld bidrage til et samlet areal af vådbundsnatur eller urtebræmme og bøg på mor giver et samlet areal af tørbunds naturtype. Altså naturtyper der sjældent optræder i mosaik eller veksler mellem de to typer. Hvorimod naturtyper der ofte optræder i mosaik sammen, og varierer i udbredelse afhængig af årets nedbør som fx kalkoverdrev og tidvis våd eng ikke er grupperet sammen.
Målet om en dynamisk naturforvaltning er således ikke gennemført på en meningsfuld måde i planerne.

<u>Bemærkninger til de enkelte planer</u>

N163
<u>Afsnit 2.3.2</u>
Øverst på side 18 fremgår, at der er kortlagt to søer over 5 ha, som er naturtypebestemt til næringsrig sø (3150). Administrationen vurderer, at dette er Tystrup og Bavelse Sø, hvilket med fordel kunne tydeliggøres i teksten.

<u>Afsnit 2.3.5</u>
Tilstand af levested for fjordterne er angivet som ringe. Dette stemmer ikke overens med at der i 2018, 2019 og 2020 ynglede henholdsvis 48, 45 og 44 par (Kilde Orbicon, Ynglefugle ved Regnstrup Holme 2020), til sammenligning blev antal ynglepar optalt i 2019 ved NOVANA-overvågningen til 49 par. Få steder i

Danmark findes så gode forhold for ynglende fjordterne. Denne udvikling bunder i Næstved Kommunes indsats med etablering af en udhegning i 2017, da heste tidligere forstyrrede området og trampede i rederne, samt et godt samarbejde med den lokale skytte. Det er misvisende at angive levestedet som ringe tilstand. Det fremgår at problemet skyldes forstyrrelse fra færdsel, tilgængelighed for ræv og fravær af hættemågekoloni. Dette passer dårligt med virkeligheden hvor fjernelse af græssende heste og ræv har fået antallet af ynglende terner til at eksplodere. Hvis Miljøstyrelsen ville bruge kommunernes kvalitetssikrede data ville kvaliteten af planerne forbedres.

Afsnit 3.1
Første punkt: *at områdets naturtyper med stærkt ugunstig […] tidvis våd eng.*
Uoverensstemmelse med figur i afsnit 2.3.1 der viser tidvis våd eng i høj og god tilstand.

Afsnit 3.2
Ynglefugle – Det er uklart hvor indsatsen skal lægges når der kortlægges geografisk vidt forskellige områder hver gang. Fx er levestedskortlægningen for Plettet rørvagtel geografisk helt forskellig i de to kortlægninger. Fuglen er ikke observeret ynglende siden 2009, og det burde være en stabil ynglende bestand der var målsætningen. Det er jo ikke til at vide hvilket areal der kortlægges næste gang når fuglen ikke længere er i området.

Afsnit 3.3
De modstridende naturinteresser forholder sig næsten udelukkende til Naturstyrelsens projekt i Holmegårds Mose.

Etablering af levesteder for den tykskallede malermusling bør prioriteres over levesteder til pigsmerling, grundet udbredelsen af de to arter.

Fjernelse af spærringer i Susåen bør ligeledes prioriteres over bevarelse af aske-elleskov, grundet de geografiske begrænsninger i åens placering.

Ifølge planen har urørt skov højere prioritet end lysåbne væld (7220). Arealmæssigt er kildevæld meget små. Det bør prioriteres, at de bliver lysåbne – også i urørt skov.

Afsnit 4.1
To af punkter – nr. 8 og 9 – er udelukkende Miljøstyrelsens ressortområde. Det foreslås, at dette tydeliggøres i punkterne.

Afsnit 4.2
Klyde – Der er endnu ikke kortlagt levesteder for klyde i Natura 2000-området. Så retningslinjen om, at levestederne skal sikres eller forbedres, virker ikke relateret til den nuværende viden. Blandt andet vil det være svært at vurderer, om tilstanden af levesteder er god.

Lys skivevandkalv – Ifølge planen skal levesteder for lys skivevandkalv sikres eller forbedres. Levesteds forbedringer for lys skivevandkalv indgår i EU-LIFE-projektet ”Semiaquatic LIFE”, som Naturstyrelsen gennemfører i Holmegaard Højmose. Det kan med fordel tydeliggøres, om planen mener, at skal ske yderligere indsatser for at forbedre levesteder for lys skivevandkalv.

N168
Afsnit 2.3.2
Nederst på side 22 fremgår, at der er kortlagt to søer over 5 ha, som er henholdsvis næringsrig sø (3150) og strandsø (1150). Administrationen tænker, at dette er Even og Jungshoved Nor. Hvis dette er korrekt, kan det med fordel tydeliggøres i teksten.

Afsnit 3.3
Enebær klit (2250) er i stærk ugunstig bevaringsstatus. Det fremgår af figuren på side 16, at enebær klit (2250) er i god tilstand i dette Natura 2000-område. Dette kan med fordel fremgå af afsnittet,

Grå/grøn klit prioriteres over havtornklit (2160). I dette Natura 2000-område er der kun ca. 5% havtornklit i forhold til grå/grøn klit, og havtornklit har moderat tilstand, hvor grå/grøn klit overvejende har god tilstand. Prioriteringen af grå/grøn klit synes derfor mere at være en national prioritering end en prioritering i det konkrete Natura 2000-område.

Afsnit 4.1
Flere af punkter – nr. 8, 9 og 10 – er udelukkende Miljøstyrelsens ressortområde. Det foreslås, at dette tydeliggøres i punkterne.

N169
Afsnit 3.1
Klokkefrø – En af landets største bestande findes i området, derfor burde målsætningen være at sikre at arten var stabil eller i fremgang.

Afsnit 3.3
Hvad menes der med den beskrevne konflikt vedr. kalksandsoverdrev, vi kan ikke genkende problemstillingen i dette område?

Problemstillingen med etablering af levesteder for klokkefrø i habitatnatur kunne have været nyttig at få en afvejning af.

Afsnit 4.1
Flere af punkter – nr. 8, 9 og 10 – er udelukkende Miljøstyrelsens ressortområde. Det foreslås, at dette tydeliggøres i punkterne.

Med venlig hilsen
Center for Plan og Miljø

[redacted]
Naturmedarbejder

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Næstved Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**natur@naestved.dk**
Afsenders telefonnummer	**55885588**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Vedlagt er Næstved Kommunes høringssvar.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til Statens Natura 2000 planer 2022-2027.docx**

Indsendt 17-05-2022 14:06. Kvitteringsnummer EX-S4P-GH-T9H.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 13:37

Sag nr. 2022 - 37410: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 13:37:05

Kvitteringsnummer: f95accuu6p

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Hedensted Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Hedensted Kommune kan bifalde de tiltag, der er fremkommet i forslagene til Natura 2000-planerne 2022-2027. Fuld implementering af planerne er dog afhængig af frivillig opbakning fra lodsejere, gennemskuelige tilskudsordninger, og at kommunen bliver kompenseret med DUT-midler til implementeringen.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 17-05-2022 13:37. Kvitteringsnummer F9-5AC-CU-U6P.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 11:04

Sag nr. 2022 - 37323: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 11:04:35

Kvitteringsnummer: 6xeryxqsy6

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Der er ingen steder til os rytter længere. Det kan ikke passe der tages mere af vores natur. Vi er ikke alle der synes det er sjovt og ride rundt på en ride bane. Hesten har også godt af et kom ud og opleve noget. De er dyr og skal være i naturen. Håber der vil tages hensyn til os rytter i fremtiden.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 17-05-2022 11:04. Kvitteringsnummer 6X-ERY-XQ-SY6.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 10:32
Bilag: Bilag 1 - Høringssvar til forslag til Natura 2000-planer.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 37307: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 10:32:05

Kvitteringsnummer: f7acyzz6u4

Høringssvar fra Silkeborg Kommune til Miljøstyrelsens forslag til Natura 2000-planer

Silkeborg Kommune har seks Natura 2000-områder:

N36 – Nipgård Sø

N49 – Gudenå og Gjern Bakker

N52 – Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenå

N53 – Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov

N57 – Silkeborgskovene

N228 – Stenholt Skov og Stenholt Mose

Høringssvaret baserer sig hovedsaligt på de seks planer, men også de generelle notater fra Miljøstyrelsens hjemmeside – Sammenfatning af Natura 2000-planerne 2022-27 og Teknisk følgenotat til Natura 2000-planer.

Målsætninger

Der er ambitiøse overordnede målsætninger i planerne. Det er målsætninger som opfylder Silkeborg Kommunes forpligtigelser i Natura 2000-områderne, nemlig at opnå gunstig bevaringsstatus. De overordnede målsætninger giver et godt overblik over hvad der skal til for at opnå gunstig bevaringsstatus for Natura 2000-områderne.

Allerede i de konkrete målsætninger for naturtyper og arter, som er beskrevet i hver plan, slækkes der dog meget på ambitionerne.

For den terrestriske habitatnatur er der angivet et antal ha. for våde- og tørre naturtyper, hvor der skal være gunstig bevaringsstatus (naturtilstand I og II) efter 3. planperiode. Disse antal ha. svarer helt til de arealer der allerede har opnået gunstig bevaringsstatus i 2. planperiode. De konkrete målsætninger siger derfor primært, at tilstanden ikke må gå tilbage. Det ligger meget langt fra de ambitiøse mål i de overordnede målsætninger.

For de naturtyper der endnu er uden tilstandsvurderingssystem, skal alene det samlede areal for naturtypen fastholdes. Silkeborg Kommune har et stort ønske om, at et tilstandsvurderingssystem for skovene prioriteres højt. Især for naturtyperne skovbevokset tørvemose og elle- askeskov.

Indsatsprogram og mangel på virkemidler

De generelle retningslinjer i indsatsprogrammet skal sikre, at Silkeborg Kommune når de mål der er sat for Natura 2000-områderne. Retningslinjerne er klare, men der mangler for de flestes vedkommende finansiering, idet de virkemidler (bl.a. støtteordninger) der er tilknyttet Natura 2000-indsatsen slet ikke understøtter, de indsatser der er oplistet.

Det gælder både for indsatsen om at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi og at arbejde for at sikre egnede levesteder for områdets arter. Det er også uvist hvordan vi opnår "størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur", når der ikke findes støtteordninger der understøtter dette.

For de indsatser der gælder for det enkelte område, er især udtagning af kulstofholdig lavbundsjord beskrevet som en vigtig indsats. Endda en indsats som også gavner et stort antal bilag II-arter. Det er uvist hvordan Miljøstyrelsen når til den konklusion, og det må anses som at "oversælge" kulstofordningen. En ordning der i øvrigt kun gælder for arealer over 10 ha., og med et kulstofindhold på over 6% på mindst 60% af det ansøgte areal. Indgår der naturområder i projektet er engangsydelsen til lodsejer på under 5000 kr. pr. ha. for disse arealer og uden sikkerhed for at kunne opretholde grundbetalingen på arealet. Samlet set anser Silkeborg Kommune denne støtteordning som et dårligt virkemiddel til at nå de generelle indsatser, der er beskrevet i planerne for Silkeborg Kommune.

En anden retningslinje for flere af Silkeborg Kommunes Natura 2000-områder er "Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden".

I Silkeborg Kommune har vi over 500 ha. kortlagte hedearealer, og en overvejende del trænger til ekstensiv pleje. I et forsøg på at kunne gennemføre dette, har kommunen i 2. planperiode ansøgt om et Life-projekt, hvor hovedformålet var afgræsning med krondyr af ca. 600 ha. hede og anden kortlagt natur. Kommunen fik afslag med den begrundelse, at arealerne, ifølge Miljøstyrelsens basisanalyser, allerede har gunstig bevaringsstatus, og dermed skal der ikke laves en indsats. Dette står dog i skarp kontrast til de reelle forhold i området, hvor hovedparten af arealerne langsomt ændres til græshede, og hvor de sjældne arter stadig er at finde, men hvor individantallet går stærkt tilbage. Silkeborg Kommune anser altså ikke Life-midlerne som et virkemiddel til at sikre hedearealerne.

Silkeborg Kommune er helt enige med Miljøstyrelsen i, at plejen af naturen skal følge "brandmandens lov", altså at man først og fremmest skal sikre de naturområder, hvor naturværdien er størst. Vi mangler dog i stor grad virkemidler, som kan imødegå dette, og som er attraktive for lodsejere, som ejer de arealer der har den bedste naturtilstand.

Samlet set vurderer Silkeborg Kommune, at den største udfordring med at nå målene i Natura 2000-planerne er, at virkemidlerne er helt utilstrækkelige. Silkeborg Kommune har generelt et godt samarbejde med lodsejere, der ejer Natura 2000-arealer, men ofte er der ingen, eller kun utilstrækkelige, tilskudsordninger til at gennemføre de nødvendige indsatser med. Hertil skal også bemærkes, at tilskudsordningen for græsning/slet er 5-årig, hvorefter lodsejeren kan vælge at gå ud af ordningen igen. Dermed er det ikke et virkemiddel der kan sikre gunstig bevaringsstatus på den lange bane.

Supplerende undersøgelser

Silkeborg Kommune forbeholder sig retten til at lave supplerende undersøgelser (efter den tekniske anvisning), på arealer hvor vi vurderer, at Miljøstyrelsens tilstandsvurderinger ikke er dækkende. Dette gør vi for at sikre, at indsatsen sker de rigtige steder. De opfølgende undersøgelser vil blive tilsendt Miljøstyrelsen, i det omfang de ikke når samme naturtilstand som den statslige tilstandsvurdering.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Silkeborg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Vedhæftet er Silkeborg Kommunes høringssvar. Høringssvaret er godkendt af kommunens Klima- og Miljøudvalg**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Bilag 1 - Høringssvar til forslag til Natura 2000-planer.pdf**

Indsendt 17-05-2022 10:32. Kvitteringsnummer F7-ACY-ZZ-6U4.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 07:02

Sag nr. 2022 - 37174: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 07:02:18

Kvitteringsnummer: zak94k8b5n

STRUER KOMMUNE

Miljøstyrelsen
Arter og Naturbeskyttelse
Tolderlundvej 5
5000 Odense C

DATO: 12-05-2022

JOURNALNUMMER
01.05.18-K04-3-22

RÅDHUSET, PLAN OG MILJØ
ØSTERGADE 13
7600 STRUER

Struer Kommunes tekniske høringssvar til udkastet af Natura 2000-planerne.

Miljøstyrelsen har sendt udkast til Natura 2000-planerne for den tredje planperioden (2022-2027) i høring i perioden den 21. februar til den 25. maj 2022. Miljøstyrelsen har samtidigt sendt de revideret basisanalyser og strategiske miljøvurderingsrapporter (SMV'er) ud for hver Natura 2000-plan. SMV'erne er ligeledes i høring.

Der er er to Natura 2000-områder, der helt eller delvist ligger i Struer Kommune. Det drejer sig om:

- Natura 2000-område nr. 28: Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø
- Natura 2000-område nr. 62: Venø, Venø Sund.

Struer Kommune har følgende kommentarer til disse planer:

Generelle kommentarer til Natura 2000-planerne

Struer Kommune støtter, at Natura 2000-planerne i denne periode særligt har et hovedformål, som sikrer at der skal være mere fokus på naturlige processer, dynamikker og naturens robusthed. Struer Kommune anerkender at Natura 2000-planerne skal nås via kommunal planlægning, myndighedsarbejde igennem lovgivningen samt frivillige aftaler med private lodsejere, baseret på statslige tilskudsordninger. Struer Kommune har dog nogle generelle bemærkningerne til de tilgængelige virkemidler, den økonomiske rammer for planerne og om truslerne er belyst til fulde. Struer Kommune har derefter nogle konkrete spørgsmål til hver de to Natura 2000-planer, der helt eller delvist ligger i Struer Kommune.

Sammenhæng mellem de opstillede mål og tilgængelige midler.
Natura 2000-planerne roses for at lægge mere vægt på naturlige processer, dynamikker og naturens robusthed som det står nævnt i hovedformålene, men Struer kommune mener ikke, at planernes målsætninger, indsatser og virkemidler afspejler dette hovedformål til fulde. Der står i planerne, at "*I området skal der være mulighed for en*

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

STRUER
KOMMUNE

Struer Kommune vil gerne have den sidste bisætning uddybet, så betydningen af *'... såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det*' tydeliggøres. Kan Miljøstyrelsen uddybe hvor og i hvilket tilfælde, de naturgivne forhold ikke giver mulighed for det?
I Struer Kommune er der f.eks. langs Thyholms vestkyst en udpeget kystklint i moderat tilstand (tilstandsklasse III) grundet lav artsindeks. Alene et lavt artsindeks medfører en lavere tilstandsklasse, selvom der ikke er nogle nævneværdige trusler. Spørgsmålet ligger i, at hvis et områdes bonitet, beliggende og beskaffenhed umuliggør højere naturtilstand, bør dette så ikke nævnes på de givende arealer, så disse arealer ikke 'tæller ned'? Alternativt skal artsscoren kalibreres efter de konkrete forhold, så der ikke skabes et misvisende billede af hvor resurser skal bruges og hvor resurser kan være till gavn for naturtilstanden. Struer Kommune frygter, at dette i sidste ende kan skabe en skævvridning af hvor midler bør og bliver brugt.

Arters tilstandsklasse og tilgængelige virkemidler.
I det første delmål i ynglefugleafsnittet er målsætningen, at "*Tilstanden og det samlede areal af de kolonirugende fugles kortlagte levesteder må ikke være i tilbagegang, og mindst 75% af arealet skal være i fremgang mod eller fastholdes i tilstandsklasse I-II.*". I dette delmål, er den tidligere omtalte bisætning, *'... såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det*' ikke nævnt. Hvilken betydning har det for de krav og virkemiddel Kommunen kan og skal pålægge private lodsejere, hvis ynglefugles levestedet skal være i forbedring? Struer Kommune agter selvfølgelige at nå i mål med frivillige aftaler men er bekymret for, at de nuværende tilskudsordninger ikke er tilstrækkelige.

Struer Kommune hæfter sig også ved, at trusler på trækkene fugle kan være oversøisk og en detaljeret gennemgang af kvaliteten af samtlige levestederne for fuglene er nødvendig for at klargøre om den reale trussel er de danske forhold eller internationale forhold. Herunder bør et levesteds score ses i relation til de eksisterende naturforhold for arten på den givende lokalitet, og ikke artens generelle status i udbredelsesområde.

Yderligere om ynglefugle, så kan det nævnes, at den lille holm Fuglholm i basisplanen anses for at være et godt isoleret levested mod landlevende rovdyr, men at holmen huser en større koloni sølvmåger, som potentielt presser Klyderne og Ternerne væk fra øen. Strandengene i nærheden ved Katholm Odde, Munkholm Odde og Jegindø anses for at være levesteder, som er særligt udsat overfor prædation fra ræv og andre rovdyr. Struer Kommune vil meget gerne høre Miljøstyrelsen om det nationale omfang af truslen fra mellemstore rovdyr på jordrugende fugle på udpegningsgrundlagene. En stor andel af de mellemstore rovdyr er hjemmehørende i Danmark og direkte regulering af disse anses ikke for at være en gangbar løsningen. Dertil er en direkte regulering ikke i ledtog med hovedprincipperne om naturlige processer og dynamikker. Struer Kommunen efterspørg konkrete virkemidler til at reducere denne trussel fra landlevende rovdyr.

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

Specifikt for Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 62:

Levesteder for ynglefuglene – særligt Klyde og Dværgterne.
Struer Kommune bider mærke i, at tilstandsteksten for Klyde og Dværgterne praktisk talt er er identisk, men at tilstanden for Klyde er i god tilstand mens den for Dværgterne er i høj tilstand. Det bør uddybes hvad forskellen i arternes krav til levested samt trusler er, så indsatser kan målrettes mod de konkrete målsætninger om 75% af ynglefuglenes levesteder skal være i fremgang eller fastholdes i tilstandsklasse I-II kan igangsættes.

Økonomi til bekæmpelse af invasive arter / rynket rose.
For Natura 2000-områdets specifikke retningslinjer lyder nr. 3: ”*Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 9 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning*”. En bekæmpelse af invasive arter på 9 hektar med mere en 10 % dækning kan blive en omkostningsfuld affære, særligt da det især er rynket rose, som forekommer i stor dækningsgrad på Venø. Struer Kommune prioriterer egne naturforvaltningsmidler samt DUT-midler ved først at bevare eksisterende natur før der gendannes nyt, i ledtog med brandmandens lov og de overordnede hovedformål i Natura 2000-regi. Struer Kommune frygter derfor, at hvis større midler allokeres til direkte og målrettet bekæmpelse af rynket rose, vil det gå ud over eksisterende natur. Struer Kommune vil derfor høre, om der bliver afsat særskilte midler, øremærket til bekæmpelse af invasive arter.

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Struer Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**teknisk@struer.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Struer Kommunes høringssvar er vedhæftet. Høringssvaret har først nogle generelle bemærkninger og derefter specifikke for Natura 2000-område nr. 28 og 62.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Struer Kommunes tekniske høringssvar til udkastet af Natura 2000-planerne.pdf**

Indsendt 17-05-2022 07:02. Kvitteringsnummer ZA-K94-K8-B5N.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 18-05-2022 13:45

Sag nr. 2022 - 37698: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 18-05-2022 13:45:22

Kvitteringsnummer: qtfwrwhy88

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Syntes det er skammeligt at man snart ikke kan komme rundt på sin hest/pony i det danske land. Vi skal helst væk fra vejene da det er for farligt for mødet med billigstene. Trækker vi mod skove, stier og vandet bliver dette gjort ulovligt og dermed kan vi ikke komme rundt. Stop med at fratage os naturen og vores sport. Sæt retningslinier op som i visse områder må der kun rides i skridt og ved badende gæster er vandet forbudt område samt strande med strandgæster. Alle skove der ikke er private må der kun skridtes i PGA dyrene og vejene der bliver ødelagte. Så kan alle være her og alle dyr kan være i fred. Håber ikke vi med heste bliver begrænset mere. Vi er begrænset nok i forvejen. Ser hellere at der bliver åbnet op så flere kan komme ud og nyde naturen i stedet for en tur i forurenende bil.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 18-05-2022 13:45. Kvitteringsnummer QT-FWR-WH-Y88.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 18-05-2022 11:15

Sag nr. 2022 - 37647: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 18-05-2022 11:15:35

Kvitteringsnummer: 6kersybveh

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Det er uforklaret, hvorfor der skelnes imellem "arter" og "fugle", da fugle også inddelse i arter. Desuden er det en stor mangel at data fra NGO (fx Dansk Ornitologisk Forening, Dansk Botanisk Forening o.a.) ikke indgår i grundlaget, ligesom data fra det tidligere Storstrøms amt er udeladt.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 18-05-2022 11:15. Kvitteringsnummer 6K-ERS-YB-VEH.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 18-05-2022 10:31

Sag nr. 2022 - 37625: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 18-05-2022 10:31:34

Kvitteringsnummer: 597nneyvrz

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**HOFOR A/S** [redacted]
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Erhvervsvirksomhed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Til Miljøstyrelsen** **HOFOR er glade for at have haft mulighed for at kommentere på udkast til Natura2000-planerne.** **HOFOR har gennemlæst de for virksomheden relevante udkast til planerne og har ingen bemærkninger.** **Med venlig hilsen** [redacted] [redacted] **HOFOR A/S**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 18-05-2022 10:31. Kvitteringsnummer 59-7NN-EY-VRZ.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 19-05-2022 17:44

Sag nr. 2022 - 38095: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 19-05-2022 17:44:22

Kvitteringsnummer: arhyp7bfe4

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Mariagerfjord Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvar fra Mariagerfjord Kommune til Natura 2000-planer 2022-2027 – offentlig høring** **Udvalget for Teknik og Miljø ønsker at bemærke, at den pleje af naturtyperne, der skal ske i Natura 2000-områderne, skal ske på sådan vis, at regler for dyrevældfærd følges. Det ønskes endvidere, at der fortsat er offentlig afgang til områderne og, at områderne også fremadrettet kan benyttes til forskellige rekreative aktiviteter.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 19-05-2022 17:44. Kvitteringsnummer AR-HYP-7B-FE4.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 19-05-2022 15:59

Sag nr. 2022 - 38086: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 19-05-2022 15:59:16

Kvitteringsnummer: 6wu34x882b

VEJLE KOMMUNE

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Peter Ruhlmann

Mobiltlf.: 21 31 42 91
E-mail: petru@vejle.dk

24. marts 2022

J. nr.: 01.05.18-K04-1-22

Høringssvar til Statens forslag til Natura 2000-planer 2022-2027

Hermed fremsendes Vejle Kommunes bemærkninger til Statens forslag til Natura 2000-planer.

Overordnet vurderer Byrådet, at planforslagenes målsætninger er meningsfyldte og nødvendige, såfremt gunstig bevaringsstatus skal nås. I Vejle Kommune ser vi derfor frem til et spændende arbejde med at gennemføre Natura 2000-planerne – en opgave der er i fin tråd med Vejle Kommunes hidtidige indsatser, og som ikke kun fremmer vores naturrigdom, men også grundlaget for at skabe oplevelsesrige og attraktive omgivelser i kommunen.

For at sikre den bedst mulige gennemførsel af Natura 2000-planlægningen, har Byrådet følgende bemærkninger:

Da planerne som udgangspunkt realiseres ad frivillighedens vej, ligger der et ressourcetungt kommunalt arbejde med bl.a. at kontakte lodsejere, lave ansøgninger, plejeaftaler mv. Det er derfor nødvendigt, at kommunerne tildeles de fornødne midler og redskaber, til at nå målene. Her foreslås, at aftalerne indeholder tilstrækkelig økonomi for både lodsejere og kommuner og, at søgning af midler ikke bliver unødigt kompliceret.

Det er uafklaret, i hvilket omfang kommunerne tildeles DUT-midler til Natura 2000-indsatsen. Det anbefales, at fordelingsnøglen for DUT, matcher opgaven i den enkelte kommune. Nødvendig økonomisk kompensation er afgørende for kommunernes gennemførsel af indsatsen.

Virkemidler
Overordnet bør tilskudsordninger for Natura 2000-områderne udvikles i samarbejde mellem kommuner og statslige enheder, og styringen af tilskudsordningerne bør ske efter lokalitetsspecifikke naturmål i stedet for generel regelstyring.

Vejle Kommune foreslår derfor:

Teknik & Miljø

Kirketorvet 22 · 7100
Vejle
Tlf.: 76 81 00 00
www.vejle.dk

Til støtteordningen "pleje af græs- og naturarealer":
Støttesammensætningen bør ændres i ordningen til 'pleje af græs- og naturarealer'. Støtteordningen kan med tilsagn type 67 kombineres med grundbetaling, og animerer dermed til brakpudsning af arealerne i løbet af sensommeren. Synligt afgræsning pr. 15. september eller slet i perioden 21. juni - 15. september, går ofte imod intentionerne og målsætningen i N2000 handleplanerne. Man kunne med fordel yde ét tilskud der svarer til grundbetalingen, og ændre synligt afgræsnings-tidspunktet til 15. december eller 15. marts. Endnu bedre ville det være en kontrol der honorerer naurudviklingen på arealet. Støtteordningen burde deles så den hedder pleje af naturarealer - Pleje af græsarealer er jo i virkeligheden noget andet.

Længere anlægsperioder:
Rydningsordningen bør få længere anlægsperioder, f.eks. op til 5 år, således at man kan følge projektets påvirkninger og foretage adaptiv naturforvaltning.

Skovgræsning mv.:
Mange af de arealer, der er tilgroede i dag, har allerede mistet sin høje naturværdi, eller vil have en større værdi som kratskov eller græsningsskov. Vi skal prioritere indsatsen efter hvor vi får bedst og mest natur for pengene, og det giver derfor bedre mening, at fokusere indsatsen på hegning af arealer, som stadig har en høj naturværdi, og som umiddelbart kan afgræsses. Desuden bør der være mulighed for tilskud til skovgræsning og græsning af tilgroede naturarealer, uden foregående større rydning. Hegningsordningen kan dog med fordel sammenkobles med mindre rydninger omkring hegnslinjer mm. På tilgroede arealer kunne man eksempelvis nøjes med at rydde mindre bælter og spor på arealet, som åbner op for dyrene. På nuværende tidspunkt er tilskud til skovgræsning inkl. forberedelse via ordningen 'Skov til biodiversitets formål' og tilskudsordninger gældende til græs- og naturarealer, helt adskilt. Dvs. der ikke er mulighed for at kombinere skovgræsning og græsning af det åbne lands natur under samme hegning. Det er et valg mellem de to støtteordninger, og er i praksis en barriere for god naturforvaltning og udvikling, og ofte imod målene i N2000 handleplanerne.

Venlig hilsen

Jens Ejner Christensen
Borgmester

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Vejle Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Vejle Kommune indsender hermed politisk høringssvar til Statens Natura 2000-planer - se vedhæftet dokument**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til Statens Natura 2000-planer underskrevet.pdf**

Indsendt 19-05-2022 15:59. Kvitteringsnummer 6W-U34-X8-82B.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 22:16

Sag nr. 2022 - 38480: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 22:16:46

Kvitteringsnummer: rvq7yau39e

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Dansk dyrevelfærdslov bør være gældende for ALLE dyr, som aktivt udsættes bag hegn i natur i Danmark. Uden undtagelser, og uden dispensationer (e.g. L229) af nogen art.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 20-05-2022 22:16. Kvitteringsnummer RV-Q7Y-AU-39E.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 21:57
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 38479: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 21:57:06

Kvitteringsnummer: qwq4z45m5d

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Evt. Indhegning af naturområder forhindrer bred adgang for befolkningen og forhindrer frit bevægelse af vildt. Tamdyr der udsættes og kaldes "vilde" skal omfattes af dyreværnsloven. Dvs de skal have mad og tilses af dyrelæge og andre fagfolk når dette påkræves. Danmark er ikke et uland hvor dyrevelfærd er ligegyldig.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 20-05-2022 21:57. Kvitteringsnummer QW-Q4Z-45-M5D.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 20:32

Sag nr. 2022 - 38477: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 20:32:27

Kvitteringsnummer: exdcpn9b3b

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	[redacted]
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Jammerbugt kommune har en fantastisk natur og dyreliv.** **Elsker at komme i naturen, hvor vi kan med få kilometers afstand kan opleve naturens forskellighed, tæt på klitterne og havet har vi en flot men barsk natur, og blot et stenkast derfra, ser vi den smukkeste natur, takket være Sitkagranneres beskyttelse...** **Synes det ville være ærgerligt, at spolere naturen, samt vores og dyrelivets frie adgang... 😉**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 20-05-2022 20:32. Kvitteringsnummer EX-DCP-N9-B3B.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 18:48

Sag nr. 2022 - 38473: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 18:48:28

Kvitteringsnummer: pwh2rb9yg4

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Lad dyreværnsloven gælder og slet dispensationen så dyr fodres, tilses dagligt og smed og dyrlæge tilkaldes jævntligt**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**4FE776E8-E28D-49D0-9360-4AB6227697EB.png**

Indsendt 20-05-2022 18:48. Kvitteringsnummer PW-H2R-B9-YG4.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 14:12

Sag nr. 2022 - 38421: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 14:12:22

Kvitteringsnummer: 77t3fhrvnk

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Det er meget bekymrende at der skal opsættes hegn og indsættes dyr,der skal leve af hvad der findes i indhegningen . Det er bekymrende for insekter og larver, for hvordan skal de overleve i en optrampet indhegning.** **Det er bekymrende at fælde træer til forrådnelse og lukke dræn og vandløb. Det er bekymrende for skov erhvervet og alle følgeerhverv. Det er bekymrende i Vestjylland,hvor træer fældes, så der giver sandflugt igen. Bekymrende at gennemføre denne store omvæltning af naturen med urørt skov og NNP kun med biologers meninger.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 20-05-2022 14:12. Kvitteringsnummer 77-T3F-HR-VNK.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 13:55

Sag nr. 2022 - 38409: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 13:55:43

Kvitteringsnummer: uuqenmve96

TÆNKE TANKEN Hav

20. maj 2022

Høringssvar til Natura 2000-planer 2022-27

Tænketanken Hav takker for muligheden for at give høringssvar til udkast til de danske Natura 2000-planer 2022-27.

Tænketanken Hav har følgende bekymringer, som vi mener, der bør følges op på i en opdateret udgave af Natura 2000-planerne for 2022-27:

1. Miljøministeriet bør tage internationale og nationale undersøgelser og budskaber til efterretning - særligt fra den europæiske revisionsret - og sikre en reel beskyttelse i de danske marine Natura 2000-områder.
2. Indsatsbehovet bør vurderes og der bør udarbejdes handleplaner for alle marine Natura 2000-planer
3. Natura 2000-planer for de seks nye fuglebeskyttelsesområder bør udarbejdes nu
4. Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet
5. Minimum 10 % af Danmarks havareal bør senest i 2030 være strengt beskyttet
6. Folketinget bør afsætte midler til naturundersøgelser og måling af effekter af beskyttede havområder

1. Miljøministeriet bør tage internationale og nationale undersøgelser og budskaber til efterretning - særligt fra den europæiske revisionsret - og sikre en reel beskyttelse i de danske marine Natura 2000-områder

EU-Kommissionen beskriver i sin vejledning[1] om beskyttede områder fra januar 2022, at der blandt forskere er generel konsensus om, at Natura 2000-netværkets effektivitet ift. naturbeskyttelse generelt er begrænset, fordi:

- Områderne er for små
- Områderne er for fragmenterede
- Områderne er ikke tilstrækkeligt forvaltet (beskyttet)

Dette fremgår også i en rapport fra den europæiske revisionsret[2] fra 2020 med overskriften "Havmiljø: EU's naturbeskyttelse er bred men ikke dyb". De konkluderer: "*Vores vurdering af beskyttede havområders rolle er i overensstemmelse med Det Europæiske*

[1] Commission Staff Document. Criteria and guidance for protected areas designations. Brussels, 28.1.2022. SWD(2022) 23 final. https://ec.europa.eu/environment/publications/criteria-and-guidance-protected-areas-designations-staff-working-document_en

[2] European Court of Auditors. Special report. Marine environment: EU protection is wide but not deep. 26/2020. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_26/SR_Marine_environment_EN.pdf

Tænketanken Hav
Læderstræde 20
1201 København K

Tel: +45 4498 8000
info@taenketankenhav.dk
www.taenketankenhav.dk

CVR: 42479446

– Støttet af VELUX FONDEN

Miljøagentur[3], som identificerede mangel på et effektivt, velforvaltet og godt forbundet netværk af beskyttede havområder. Som et resultat giver de begrænset beskyttelse af den marine biodiversitet."

For at underbygge deres vurdering yderligere henviser de europæiske revisorer i deres rapport til en videnskabelig undersøgelse[4] fra 2019, som konkluderer, at 59 % af de beskyttede havområder, som blev analyseret i undersøgelsen, var kommercielt trawlet på niveauer, der var højere end ikke-beskyttede havområder, og at mange beskyttede havområder ikke beskytter sårbare arter. Undersøgelsen bemærkede, at meget af EU's "rumligt imponerende netværk" af beskyttede havområder giver en falsk følelse af, at der rent faktisk bliver iværksat bevaringsforanstaltninger.

Andre undersøgelser, herunder danske undersøgelser[5], peger i samme retning.

Tænketanken Hav finder, at Regeringen bør tage de nationale og internationale undersøgelser og budskaber til efterretning - særligt fra den europæiske revisionsret - og sikre en reel beskyttelse i de danske marine Natura 2000-områder. Det vil bidrage til, at områderne rent faktisk opnår en gunstig bevaringsstatus, som krævet.

2. Indsatsbehovet bør vurderes og der bør udarbejdes handleplaner for alle marine Natura 2000-planer

I de marine Natura 2000-planer vurderes det ikke, om det er nødvendigt at iværksætte en indsats eller ej. Som minimum bør alle Natura 2000-planer indeholde en vurdering af dette.

Tænketanken Hav har endvidere noteret sig, at der kun er et EU-krav om handleplaner for Natura 2000-områder på land. Danmark bør gå foran og udarbejde handleplaner for alle marine Natura 2000-områder. Tænketanken Hav vurderer, at mangel på handleplaner for områderne kan være én af årsagerne til, at indsatsbehovet i de marine Natura 2000-områder ikke er vurderet eller fulgt op med indsatser.

Tænketanken Hav refererer i den forbindelse til Regeringens forståelsespapir:

"*En ny regering skal føre en bæredygtig politik, hvor Danmark igen tager lederskab for den grønne omstilling, hæver ambitionerne for klima, miljø og natur markant og som sikrer, at Danmark lever op til Paris-aftalen.*
Det er den absolut vigtigste opgave, som verden står over for. En ny regering vil have den ambition at være blandt de regeringer i verden, der gør mest – både herhjemme og internationalt – for at modvirke klimaforandringerne og forringelserne af vores miljø og natur. For at nå de mål er der behov for en meget omfattende indsats i hele regeringsperioden, som samtidig skal ske på en social afbalanceret måde."

For at nå gunstig bevaringsstatus i de marine Natura 2000-områder bør der være handleplaner med konkrete handlinger og deadlines for gennemførelse.

---

[3] EEA Report No 17/2019: Marine messages II, Navigating the course towards clean, healthy and productive seas through implementation of an ecosystem-based approach, 2020. Box 3.2.
https://www.eea.europa.eu/publications/marine-messages-2

[4] Dureuil et al.: "Elevated trawling inside protected areas undermines conservation outcomes in a global fishing hot spot", Science, Vol. 362, Issue 6421, pp. 1403-1407, 2018.

[5] Woollhead, J., Petersen, A. og Normander, B. (2020). Vurdering af danske beskyttede havområder efter international standard. Parks'nTrails, GEON og NaturTanken for IUCN SSC Conservation Planning Specialist Group Europe.
http://beskyttetnatur.dk/docs/Rapport%20Vurdering%20af%20danske%20beskyttede%20havomraader%20efter%20international%20standard_endelig_september2020.pdf

3. Natura 2000-planer for de seks nye fuglebeskyttelsesområder bør udarbejdes nu

Den 1. december 2021 blev der udpeget seks nye fuglebeskyttelsesområder:

- F64: Flensborg Fjord og Nybøl Nor (DK009X064) - udvidelse
- F94: Sejerø Bugt og Nekselø (DK005X094) - udvidelse
- F126: Skagerrak (DK00FC370) – ny udpegning
- F127: Nordvestlige Kattegat (DK00FC371) - udvidelse
- F128: Smålandsfarvandet (DK00FC372) - ny udpegning
- F129: Rønne Banke (DK00FC373) – ny udpegning

Tænketanken Hav har noteret sig, at Natura 2000-planerne for disse seks områder først vil blive udarbejdet i næste planperiode – dvs. om seks år. Dermed mangler de seks nye / justerede fuglebeskyttelsesområder en Natura 2000-plan, herunder mål og indsatser. Tænketanken Hav opfordrer Miljøstyrelsen til at udarbejde Natura 2000-planer for alle seks områder nu.

4. Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet

Minimum 30 % af det danske havareal bør senest i 2030 være reelt beskyttet i et netværk af beskyttede havområder. Som det er i dag giver hverken de danske fuglebeskyttelsesområder eller habitatområder en samlet beskyttelse af områdernes økosystemer, og der bør iværksættes yderligere tiltag i disse områder, hvis de skal medregnes i de 30 %. Alternativt kan der udpeges andre / flere beskyttede havområder med henblik på at opnå målet om minimum 30 % med en reel beskyttelse. Der bør være en reel naturbeskyttelse, med mulighed for fiskeriformer, der er i overensstemmelse med naturbeskyttelsens formål. Konceptet om "zonation"[6], kan anvendes, når beskyttelsesforanstaltningerne designes. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

5. Minimum 10 % af Danmarks havareal bør senest i 2030 være strengt beskyttet

Minimum 10 % af det danske havareal bør være udpeget til strengt beskyttede havområder. Områderne bør udpeges nu, og beskyttelsen bør træde i kraft senest i 2030, jf. EU's biodiversitetsstrategi. Det bemærkes, at det i takt med udbygningen på havet vil blive vanskeligere at finde områder, der kan udpeges som beskyttede havområder. Udpegningerne skal ske ud fra eksisterende viden og en prioritering af regionalt repræsentative naturtyper og habitater. Kulstofrige økosystemer bør indgå, ligesom truede eller sårbare arter også bør prioriteres. Områderne bør udarbejdes på et fagligt grundlag samtidig med at fiskerierhvervet, NGO'er og andre relevante interessenter bør inddrages i arbejdet.

6. Folketinget bør afsætte midler til naturundersøgelser og måling af effekter af beskyttede havområder

For at måle effekterne af beskyttede havområder i Danmark bør Folketinget, som en del af et "havforvaltningsprogram" afsætte væsentlige midler til at iværksætte baseline-undersøgelser

[6] Andersen, J. H., Bendtsen, J., Hammer, K. J., Harvey, T., Knudsen, S. W., Murray, C. J., Carstensen, J., Petersen, I. K., Sveegaard, S., Tougaard, J., Edelvang, K., Egekvist, J., Olsen, J., Vinther, M., Al-Hamdani, Z., Jensen, J. B., Leth, J. O., Kaae, B. C., Olafsson, A. S., Yocum, D. (2020). *ECOMAR: A data-driven framework for ecosystem-based Maritime Spatial Planning in Danish marine waters*. NIVA. NIVA Report No. 7562-2020.

og derefter løbende overvågning og videnskabelige undersøgelser i områderne. Undersøgelserne bør følges op af analyser, hvor både effekter på biodiversitet og økonomi, herunder mulige økonomiske fordele, undersøges. Det bemærkes, at sådanne undersøgelser og analyser skal foretages over en længere årrække (over 10 år), for at effekterne kan vurderes.

Tænketanken Hav henviser i øvrigt til vores anbefalinger til en økosystembaseret Havplan med stærkere fokus på naturbeskyttelse. Anbefalingerne kan findes på vores hjemmeside: https://www.taenketankenhav.dk/publikationer

For yderligere oplysninger er I velkommen til at kontakte undertegnede.

Med venlig hilsen

[redacted]
[redacted]
Tænketanken Hav
[redacted]
[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Tænketanken Hav**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Der henvises til vedlagte dokument.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Tænketanken Hav høringssvar N2000planer 2022-27 (maj 2022).pdf**

Indsendt 20-05-2022 13:55. Kvitteringsnummer UU-QEN-MV-E96.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 10:20

Sag nr. 2022 - 38222: Høringssvar naturplaner - MJY -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 10:14:49

Kvitteringsnummer: szsskvkrgn

Randers Kommune

Bilag 2

Randers Kommune
Miljø Natur og Landbrug
Odinsgade 7
8900 Randers C

Telefon +45 8915 1515

Naturbeskyttelse@randers.dk
www.randers.dk

Randers Kommunes høringssvar til Miljøstyrelsens Natura 2000-planer 2022-2027

Miljøstyrelsen udsendte d. 21. februar 2022 udkast til tredje generation af Natura 2000-planer i offentlig høring frem til d. 25. maj 2022. Den nye Natura 2000-planperiode er gældende for perioden 2022-2027.

Randers Kommune har behandlet høringsmateriale for følgende fire Natura 2000-områder, der er beliggende i kommunen:

- Natura 2000-område nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord
- Natura 2000-område nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk
- Natura 2000-område nr. 223 Kastbjerg Ådal
- Natura 2000-område nr. 229 Bjerre Skov og Haslund Skov

Tilskudsordninger fra Common Agricultural Policy (CAP) som virkemiddel til opfyldelse af planperiodens målsætninger

Randers Kommune opfordrer til at genoptage muligheden for kompensation til permanent udtagning af naturarealer til våd- og lavbundsprojekter. Dette er med hensyn til at opfylde de områdespecifikke retningslinjer punkt 4.2.2 for indsatsen i Natura 2000-område nr. 14, 30 og 223, der omhandler udtagning af kulstofholdige lavbundsjorde til gavn for arter på udpegningsgrundlaget samt klimaet.

Landbrugsstyrelsen har via en pressemeddelelses af 9. marts 2022 meddelt, at naturarealer på landbrugsarealet ikke længere kan modtage tilskud fra 2023. Det skyldes, at kompensationen til lodsejerne i forbindelse med den kommende landbrugsstøtte (CAP 2023-2027) overgår fra en 20-årig kompensation til en engangskompensation i de EU-finansierede Landdistriktsordninger. Som følge heraf vurderer styrelsen, at der ikke længere er basis for at give kompensation til naturarealer.

Mange af de arealer, som er egnede til permanente udtagningsprojekter, er naturarealer. Beslutningen om ikke at kompensere naturarealer betyder derfor, at potentialet for udtagning reduceres markant.

Samtidig er der en akut situation i forhold til igangværende projekter, og dem der er undervejs. Projekter, som vel og mærke igen er gennemført med udgangspunkt i Landbrugsstyrelsens formelle tilsagn med udgangspunkt i Landbrugsstyrelsens satskort. Her vil både lodsejere, kommuner og staten stå i samme uheldige situation med, at kommunerne ikke kan få kompensation fra de EU-finansierede tilskudsordninger, og at der derfor opstår en tvist om, hvorvidt det er lodsejere, kommuner eller staten, der skal dække tabet. Staten er ansvarlig for opdatering af og vejledning om Landbrugsstyrelsens satskort og har udstedt skriftlige tilsagn med særskilte afsnit om 20-årige fastholdelsestilskud som kompensation for frivillig medvirken i projektet, som kommunerne har arbejdet efter i tilsagnsperioden.

Begrundelsen fra Landbrugsstyrelsen beror på ”*at ejere af naturarealer ikke påføres et tab ved medvirken i et vådområdeprojekt, må der ikke gives EU-medfinansieret støtte.*”

Genopretning af strandenge

Randers Kommune har i forbindelse med første planperiode (2010-2015) udarbejdet forundersøgelser på flere kommunale hydrologiprojekter inden for oplandet til flere Natura 2000-områder i kommunen. Formålet med forundersøgelserne var, at undersøge om det var muligt, at genskabe de naturlige hydrologiske forhold for naturtypen strandeng og rigkær i Natura 2000-områderne, hvilket er i overensstemmelse med den statslige og kommunale Natura 2000 planlægning fra første planperiode.

Der eksisterer imidlertid ikke nogen tilskudsmuligheder for gennemførelsen af projekterne. Randers Kommune anmoder om, at der etableres nogle tilskudsordninger i tredje generation af Natura 2000-planerne, således at det er muligt at gennemføre de hydrologiprojekter der blev udarbejdet forundersøgelser på i første planperiode (2010-2015). Formålet med projekterne er bl.a. at genoprette strandenge og rigkær i Natura 2000 områderne.

Genindførelse af sammenbindingsordningen

Hovedformål punkt 1.1 i denne planperiode er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne. For at kunne opfylde hovedformål punkt 1.1 for indsatsprogrammet i denne planperiode, opfordrer Randers Kommune til at tilskudsordningen *Tilskud til sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000-områder* genindføres.

Ordningens formål var: ”*ved hjælp af permanent ekstensivering af landbrugsarealer, at beskytte mod randpåvirkning og sammenbinde sårbare naturarealer i Natura 2000-områder. Arealerne har til formål at skabe bedre vilkår for naturen ved at skabe større sammenhængende ekstensive arealer og reducere påvirkning fra landbrugsdrift*”[1]. Tilskudsordningen kunne søges af private og var fokuseret på følgende fem habitatnaturtyper:

- Rigkær (7230)
- Kildevæld (7220)
- Meget tør overdrevs- eller skrænt vegetation på kalkholdigt sand (tørt kalksandsoverdrev (6120))
- Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (kalkoverdrev (6210))
- Artsrige overdrev eller græsheder på mere eller mindre sur bund (surt overdrev (6230))

I alle Natura 2000-områderne i Randers Kommune er minimum fire af de ovenstående naturtyper på Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag. For Natura 2000-området nr. 223 Kastbjerg Ådal er især kildevæld og rigkær prioriteret i dette område, eftersom kildevæld er en EU-prioriteret naturtype, samt at rigkær har en biogeografisk stor forekomst i området.

Randers Kommune anser derfor den tidligere tilskudsordning som et værktøj, der igennem frivillig indsats, kan opfylde hovedformålet for indsatsprogrammet i denne planperiode.

[1] Miljøstyrelsen. Sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000-områder. Vejledning om tilskud til sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000- områder, april 2021 https://mst.dk/media/217710/2021_vejledning-sha.pdf

Andre kommunale virkemidler

Kommunerne har brug for værktøjer som muligheden for multifunktionel jordfordeling til at kunne nå i mål med en frivillig indsats i Natura 2000-områderne. Multifunktionel jordfordeling kan være et værktøj til at skabe større sammenhængende naturområder, hvilket er i overensstemmelse med hovedformål punkt 1.1 i denne planperiode.

DUT-midler

Indsatserne i Natura 2000-planerne finansieres primært gennem EU's landdistriktsprogram, EU-Life tilskud, nationale midler og desuden forudsættes en vis kommunal medfinansiering.

Kommunen har i første planperiode (2010-2015) via DUT-midler modtaget 600.000 kr. pr. år til opgaven. I anden planperiode (2016-2021) har Randers Kommune modtaget 130.000 kr. pr. år. DUT-midlerne for tredje planperiode 2022-2027 har forvaltningen ikke kendskab til.

Randers Kommune anmoder om at størrelsen af DUT-midler i højere grad kommer til at afspejle de mange ressourcer som kommunen skal afsætte for at opfylde målene for indsatsen i den tredje generation af Natura 2000-planerne.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Randers Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Randers Kommunes (RK) høringssvar til Miljøstyrelsens Natura 2000-planer 2022-2027 er vedtaget af Randers Kommunes Miljø- og teknikudvalg den 17. maj 2022. Nedenstående høringssvar er beskrevet i punktform fordi teksten maksimalt må være på 1000 tegn. Høringssvaret vedhæftes som et dokument i sin fulde længde "Bilag 2 - Randers Kommunes høringssvar til Miljøstyrelsens Natura 2000-planer 2022-2027". Tilskudsordning fra Common Agricultural Policy (CAP): RK opfordrer til at genoptage mulighed for kompensation til permanent udtagning af naturarealer til våd- og lavbundsprojekter. Genopretning af strandenge: RK anmoder om etablering af tilskudsordninger, således at det er muligt at gennemføre de hydrologiprojekter der blev udarbejdet forundersøgelser på i 1. planperiode. Genindførelse af sammenbindingsordningen: RK opfordrer til at Tilskud til sammenhængende arealer i og i tilknytning til Natura 2000-områder genindføres. Andre kommunale virkemidler: Se bilag.**

	DUT-midler: Se bilag.
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Bilag 2 - Randers Kommunes høringssvar til Miljøstyrelsens Natura 2000-planer 2022-2027.pdf**

Indsendt 20-05-2022 10:14. Kvitteringsnummer SZ-SSK-VK-RGN.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 09:46

Sag nr. 2022 - 38193: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 09:42:52

Kvitteringsnummer: azxa5m98ag

Til

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Dansk Orienterings-Forbunds høringssvar vedr.: 3. generations Natura 2000-planer (2022-2027).

Dansk Orienterings-Forbund har nogle generelle betragtninger til planerne og har overladt evt. høringssvar for de enkelte Natura 2000 områder til de lokale orienteringsklubber.

Først og fremmest vil vi bemærke, at Natura 2000 områder hidtil kun i begrænset omfang har haft negativ indflydelse på vores adgang til terræner. Der har ikke været nogen generel begrænsning, men der har været lokale og konkrete hensyn, de arrangerende klubber har skullet udvise. Dette som oftest uden problemer.
Flere af planerne omtaler de ændrede adgangsforhold, hydrologiprojekter og urørt skov vil medføre, men fastslår også, at Natura 2000-planen ikke indebærer yderligere restriktioner for offentlighedens adgang. Det er således den fysiske adgang, der kan være mere besværlig end hidtil, ikke den formelle.
Da der således ikke direkte i 3. generationsplanerne er nævnt begrænsning i adgang, vil vi forvente, at der fortsat generelt vil være adgang til at dyrke orientering i Natura 2000 områderne i samme omfang som hidtil.

Vi kan dog være bekymrede for betydningen af den vending omkring såkaldte "forstyrrelsesfri zoner", der går igen i alle planerne, og som fremstår som et af hovedformålene for indsatserne i tredje planperiode. Det er uklart, hvilken form for forstyrrelse, der er tale om, men da det er en fortsættelse af tidligere arbejde, vil vi antage, at det ikke gælder orienteringsløb, jf. ovenfor.

Vi mener derfor ud fra det foreliggende, at det gennem fornuftig planlægning og hensyntagen kan lade sig gøre fortsat at dyrke orientering i Natura 2000 områder.

Afsender:

[redacted])
Dansk Orienterings-Forbund

[redacted])
Dansk Orienterings-Forbund

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Dansk Orienterings-Forbund**
Afsenders e-mailadresse	**dof@do-f.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Natura 2000 områder har kun i begrænset omfang haft negativ indflydelse på vores adgang til terræner.** **Vi vil forvente, at der fortsat generelt vil være adgang til at dyrke orientering i Natura 2000 områderne i samme omfang som hidtil.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Natura 2000 generation 3..pdf**

Indsendt 20-05-2022 09:42. Kvitteringsnummer AZ-XA5-M9-8AG.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 09:44

Sag nr. 2022 - 38190: Høringssvar naturplaner - STO -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 09:36:25

Kvitteringsnummer: f2byu9uv79

FAXE KOMMUNE

Center for Plan & Miljø

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Postadresse:
Frederiksgade 9
4690 Haslev

Kontoradresse:
Frederiksgade 9
4690 Haslev

Direkte telefon [redacted]
www.faxekommune.dk

Dato: 20. maj 2022

Sagsnummer:
09.00.06-P17-1-22

Høringssvar til udkast af Natura 2000-planer 2022-2027

Faxe Kommune har på Teknik & Miljøudvalgets møde den 10. maj 2022 drøftet forslag til Natura 2000-planer 2022-2027 og vil gerne komme med nedenstående bemærkninger.

Du bør bruge Digital Post eller sende/aflevere et fysisk brev, hvis du vil skrive til os.
Sådan beskytter du bedst dine oplysninger.

Dine personoplysninger passer vi godt på! Du kan læse om, hvordan vi behandler dine oplysninger, og hvilke rettigheder du har på www.faxekommune.dk.

Generelle bemærkninger:

Dialog
Faxe Kommune finder det positivt, at Miljøstyrelsen lægger vægt på forudgående dialog med lodsejere, foreninger og kommuner i forbindelse med udarbejdelse af planerne.

Det er væsentligt, at Miljøstyrelsen fortsætter denne gode dialog i forbindelse med den kommende opfølgning af de tidligere planer, og i udarbejdelsen af planerne for 4. planperiode. Samtidig er det også vigtigt, at dialogen fortsættes i udarbejdelsen af en langsigtet strategi frem mod 2050 for opnåelse af Natura 2000-planernes mål om gunstig bevaringsstatus.

Økonomi og tilskudsordninger
Faxe Kommune finder det uhensigtsmæssigt, at planerne er sendt i høring inden landdistriktsprogrammet er offentliggjort og kommunernes økonomiske råderum er afklaret. For at planernes indsatsprogrammer kan gennemføres i det påkrævede omfang forudsættes det, at kommunerne tilføres de fornødne midler til indsatserne. Herunder især til de indsatser, der ikke løftes af tilskudsordninger som bl.a. bekæmpelsen af invasive arter.

Generelt er Faxe Kommune af den opfattelse, at de enkelte kommuner ikke kan drages til ansvar for manglende målopfyldelse såfremt de økonomiske rammer er utilstrækkelige.

Faxe Kommune finder det positivt, at udgangspunktet for indsatserne er baseret på frivillighed, hvor lodsejerne selv skal udarbejde projekter og søge om midler til indsatserne. Det er dog vigtigt, at tilskudsordninger er

enkle og økonomisk attraktive for lodsejerne således, at det bliver attraktivt for dem at gennemføre indsatserne. I modsat fald bliver det ikke muligt at indgå frivillige aftaler med lodsejerne, og planerne sikrer dermed ikke, at der arbejdes frem imod en mere gunstig bevaringsstatus for områdernes udpegede arter og naturtyper.

Faxe Kommune kan derfor anbefale, at staten i samarbejde med lodsejerne evaluerer på tilskudsordningerne de kommende år og foretager de fornødne tilretninger, så offentlige og private lodsejere i fællesskab får forbedret naturtilstanden i Natura 2000-områderne.

Endvidere er det væsentligt, at staten fortsætter og eventuelt intensiverer den gode information og formidling vedrørende tilskudsordningerne over for lodsejerne.

Datagrundlag
Datagrundlag og overvågningsprogram skal være tilstrækkeligt til at sikre, at planerne bygger på korrekte forudsætninger, bl.a. i relation til udpegningsgrundlag, målsætninger og indsatsprogram. Det er afgørende, at beslutningerne gennemføres på et dokumenteret vidensgrundlag. Det er ligeledes vigtigt at skabe en kontinuitet i måden at registrere og definere tilstanden af de udpegede habitatnaturtyper og levesteder. Såfremt der for hver planperiode sker ændringer i registreringsmetoderne, så vanskeliggøres de konkrete vurderingerne af hvorvidt indsatsen i den tidligere planperiode har haft en effekt på naturtyper og levesteder. Og dermed også om indsatserne har været tilstrækkelige.

Gennemskueligheden af data er væsentligt for dialogen med lodsejerne og etablering af en fælles forståelse af, at det er nødvendigt at gennemføre de planlagte indsatser.

Klimaforandringer
De klimainducerede havvandsstigninger udgør en fremtrædende og overhængende trussel mod den kystnære habitatnatur og de tilhørende levesteder for sjældne fugle, padder og planter. Faxe Kommune savner derfor, at man i den statslige planlægning i højere grad inddrager og forholder sig til disse forandringer. Der bør derfor iværksættes ændringer af målsætninger og indsatsprogrammer, således at de i højere grad imødekommer de fremtidige havvandsstigninger, i den kommende planlægning for Natura 2000-områderne.

Her bør man især tage forbehold for arealer, der må forventes at blive oversvømmet og derfor glide ud af kortlægningen. Ligeledes bør der arbejdes for at udpege områder med lavtliggende og kystnære landbrugsarealer, som kan have potentiale for naturgenopretning af strandenge.

Områdespecifikke bemærkninger:

Natura 2000-område nr. 163 "Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose" (modstridende interesser):

I afsnittet om modstridende interesser er det beskrevet at *"rydning af skovbevokset tørvemoser (91D0) og elle- og askeskove (91E0) i forbindelse med genskabelse af højmoser (7110) og rigkær (7230) kan ske under forudsætning af, at arealet af de to skovnaturtyper opretholdes på nationalt og biogeografisk niveau"*.

Faxe Kommune ønsker her en uddybning af hvordan det forventes, at kommunen konkret forholder sig til hvorvidt der sker en opretholdelse af naturtyperne på nationalt og biogeografisk niveau i forbindelse med fremlægningen af plejeplaner og naturplejeprojekter. Så vidt Faxe Kommune er orienteret, så foreligger der ikke lettilgængelig data over de nationale og biogeografiske udbredelser. Det vil således være nødvendigt at indhente data eller udtalelse fra Miljøstyrelsen forud for gennemførelsen af konkrete projekter.

Med venlig hilsen

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Faxe Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**naturogmiljoe@faxekommune.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Se vedhæftede høringssvar.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til udkast af Natura 2000-planer 2022-2027.pdf**

Indsendt 20-05-2022 09:36. Kvitteringsnummer F2-BYU-9U-V79.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 20-05-2022 07:22

Sag nr. 2022 - 38119: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 20-05-2022 07:22:28

Kvitteringsnummer: ws99ypr588

Kommentarer og noter til Natur 2000 (3. generations planer 2022 – 2027)

Samlede konklusion for screeningen er følgende:

	Total sum
Færdsel generelt	157
Lyst-/fritidsfiskeri	49
Sejllads	55
Jagt	13
Kano/Kajak	10
Wind/Kitesurf	1
Trafik	0
Badning	14
Dykning	25
Undervandsjagt	0
Ridning	11
Camping	4
Rosport	0
Sanke/plukning af planter	0
Cykling	171
O - løb (Løb)	34
Vandski/Vandsport	21
Fritidsflyvning	0
Golf	0
Paragliding	0
Forstyrrelsesfrie zoner	254
Ændrede adgangsforhold	217
Slidskabende aktiviteter	0
Spejder	0

Undervejs i screeningen er der gjort følgende kommentarer og bemærkninger:

Lyst-/fritidsfiskeri:

- Flere planer bruger definitionen ”rekreativt fiskeri” og denne har talt med som værende en aktivitet under lyst-/fritidsfiskeri
- Fiskeriregulering er nævnt i størstedelen af planerne, og her er der vurderet at der er tale om erhvervsfiskeri (med mindre rekreativt fiskeri/lyst- eller fritidsfiskeri er nævnt), og derfor ikke taget i betragtning

Jagt:

- Jagt er nævnt i 13 planer. Enkelte planer har nævnt jagt regulering, og disse er talt med i screeningen, da det betragtes som en jagt aktivitet

Camping:

- Camping er nævnt i 4 planer, og alle er nævnt med stedspecifikke campingspladser

O – løb:

- Ingen planer har nævnt o-løb som selvstændig aktivitet. Men 34 planer nævner løb som en aktivitet der er brugt i området. Disse er derfor taget med.

Vandski/Vandsport:

- Ingen planer nævner vandski, men vandsport fremgår i alt i 21 planer

Forstyrrelsesfrie zoner:

- Forstyrrelsesfrie zoner er stort set gået igen i alle planer. Dette er primært fordi vendingen *"I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed b.la. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundsjorde. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer,bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering"*
- Vendingen er generelt for hele planprocessen omkring 3. generationsplanerne. Derfor er der undervejs i screeningen noteret forstyrrelsesfrie zoner i alt 254 planer. Det er noteret, da det findes væsentligt at netop forstyrrelsesfrie zoner er et mål for størstedelen af Natura 2000 områderne

Ændrede adgangsforhold:

- 217 planer i alt nævner ændrede adgangsforhold. Alt afhængig er de konkrete planer, er størstedelen nævnt i forbindelse med udlægning af urørt skov. Her er vendinger så som:

    - *Visse indsatser, fx potentielle hydrologiprojekter vil kunne medføre ændringer i adgangen til delområder indenfor Natura 2000-området.*
    - *Revisionen af bestemmelserne for vildtreservatet på XX, vil kunne betyde ændringer i befolkningens adgang til området. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.*
    - *Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som f.eks. vil kunne medføre en ændret drift på arealerne. Dette kan være tilfældet ved udtagning af lavbundsjorde.*
    - *Planen indeholder desuden en fortsat og mulig indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov og etablering af hensigtsmæssig hydrologi kan medføre en ændret tilgængelighed af områder på visse tidspunkter af året, som følge af fx mere vådbund, væltede træer og eventuelle hegninger.*
    - *Planen indeholder en mulig indsats om etablering af urørt skov, hvilket kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan ændre sig.*

- Ovenstående har været noteret som en mulig ændring i adgangsforhold. Mange planer nævner at der ikke er yderligere restriktioner for offentligheden, men noterer samtidig forskellige versioner af ovenstående.

ERSBY

SBY/April 2022

Natura-200 område
Skagens Gren
Råbjerg Mile og Hulsig Hede
Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose
Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb
Uggerby Klitplantage og Uggerby Å's udløb
Kærsgård Strand, Vandplasken og Liver Å
Rubjerg Knude og Lønstrup Klit
Åsted Ådal, Bangsbo Ådal og omkringliggende overdrevsområder
Strandenge på Læsø og havet syd herfor
Holtemmen, Højsande og Nordmarken
Solsbæk
Store Vildmose
Svinkløv Klitplantage og Grønne Strand
Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord
Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal
Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg
Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov
Rold Skov, Lindenborg Ådal og Madum Sø
Lundby Hede, Oudrup Østerhede og Vindblæs Hede
Ejstrup Klit, Egvandt Bakker og Lien med Underlien
Kielstrup Sø
Vullum Sø
Hanstholm Reservatet, Hansholm Knuden, Nors Sø og Vandet Sø
Vangsø Hede
Ålvand Klithede og Førby Sø
Hvidbjerg Å, Ove Sø, Ørum Sø
Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø
Dråby Vig
Mågeodde og Karlby Odde
Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg
Lild Strand og Lild Strandkær
Korsø Knude
Navnsø med Hede
Øster Lovnkær
Tolne Bakker
Tislum Møllebæk
Saltum Bjerge
Nymølle Bæk og Nejsum Hede
Hammer Bakker, østlig del
Villestrup Ådal

Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals Ådal
Kås Hoved
Sønder Lem Vig og Geddal Strandenge
Tjele Langsø og Vinge Møllebæk
Brandstrup Mose
Hald Ege, Strandhede og Dollerup Bakker
Rosborg Sø
Bredsgård Sø
Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal
Karup Å, Kongenshus og Hessellund Heder
Hjelm Hede, Flyndersø og Stubbergård Sø
Skørsø
Skånsø og Tranemose
Venø, Venø Sund
Sønder Feldborg Plantage
Heder og klitter på Skovbjerg Bakkøø, Idom Å og Ormstrup Hede
Nissum Fjord
Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord
Borris Hede
Skjern Å
Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen
Mose ved Karstoft Å
Kimmelkær Landkanal
Husby Sø og Nørresø
Lønborg
Husby Klit
Harrild Hede, Ulvemosen og heder i Nørlund Plantage
Risum Enge og Selde Vig
Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage
Ovstrup Hede med Røjen Bæk
Nipgård Sø
Anholt og havet nord for
Eldrup Skov og søer og moser i Løvenholm Skov
Stubbe Sø
Gudenå og Gjern Bakker
Tved Kær
Begtrup Vig og kystområder ved Helgenæs
Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenå
Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov
Yding Skov og Ejer Skov
Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede
Horsens Fjord, havet øst for og Endelave
Silkeborgskovene
Nordby Bakker

Kysing Fjord
Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinnet Krat og Holtum Ådal øvre del
Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær
Skove langs nordsiden af Vejle Fjord
Kastbjerg Ådal
Mols Bjerge med kystvande
Stenholt Skov og Stenholt Mose
Bjerre Skov og Haslund Skov
Kaløskovene og Kaløvig
Kobberhage kystarealer
Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose
Brabrand Sø med omgivelser
Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker
Bygholm Ådal
Munkebjerg Strandskov
Højen Bæk
Øvre Grejs Ådal
Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage
Blåbjerg Egekrat, Lyngbos Hede og Hennegårds Klitter
Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage
Hedeområder ved Store Råbjerg
Vejen Mose
Nørrebæk ved Tvilho
Nørholm Hede, Nørholm Skov og Varde Å øst for Varde
Vadehavet
Sneum Å og Holsted Å
Kongeå
Pamhule Skov og Stevning Dam
Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov
Rinkenæs Skov, Dyrehaven og Rode Skov
Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark
Bolderslev Skov og Uge Skov
Frøslev Mose
Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose
Kongens Mose og Draved Skov
Sølsted Mose
Kogsbøl og Skast Mose
Lilleskov og Troldsmose
Augustenborg Skov
Mandbjerg Skov
Svanemose
Ringive Kommuneplantage
Egtved Ådal
Stensbæk Plantage og Heder
Sønderskoven og Lambjerg Indtægt

Fyns Hoved, Lillegrund og Lillestrand
Æbelø, havet syd for og Nærå
Havet mellem Romsø og Hindsholm samt Romsø
Odense Fjord
Røjle Klint og Kasmose Skov
Lillebælt
Urup Dam, Brabæk Mose, Birkende Mose og Illemose
Odense Å med Hågerup Å, Sallinge Å og Lindved Å
Østerø Sø
Centrale Storebælt og Vresen
Kajbjerg Skov
Søer ved Tårup og Klintholm
Storelung
Skove og søer syd for Brahetrolleborg
Arreskov Sø
Store Øresø, Sortesø og Iglesø
Bøjden Nor
Maden på Helnæs og havet vest for
Vestlige del af Avernakø
Sydfynske Øhav
Svanninge Bakker
Rødme Svinehaver
Thurø Rev
Stigtehave, Bræmlevænge og Mørkholm Skov
Hesselø med omliggende stenrev
Gilbjerg Hoved
Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov
Gurre Sø
Rusland
Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov
Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose
Tisvilde Hegn og Melby Overdrev
Roskilde Fjord og Jægerspris Nordskov
Kattehale Mose
Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov
Vasby Mose og Sengeløse Mose
Brobæk Mose og Gentofte Sø
Saltholm og omliggende hav
Vestamager og havet syd for
Nedre Mølleådal og Jægersborg Dyrehave
Ejby Ådal og omliggende kystskrænter
Hejede Overdrev, Valborup Skov og Valsølille Sø
Ølsemagle Strand og Staunings Ø
Køge Å

Tryggevælde Ådal
Gammel Havdrup Mose
Ramsø Mose
Vallø Dyrehave
Havet og kysten mellem Hundested og Rørvig
Sejerø Bugt, Saltbæk Vig, Bjergene, Diesebjerg og Bollinge Bakke
Udby Vig
Store Åmose, Skarresø og Bregninge Å
Åmose, Tissø, Halleby Å og Flasken
Hov Vig
Røsnæs, Røsnæs Rev og Kalundborg Fjord
Holtug Kridtbrud
Hammeren og Slotslyngen
Gyldenså
Almindingen, Ølene og Paradisbakkerne
Kystskrænter ved Arnager Bugt
Dueodde
Ertholmene
Spællinge Ådal, Døndal og Helligdomsklipperne
Randkløve Skår
Jægerspris Skydeterræn
Ryegård Dyrehave, Bramsnæs og Garveriskov og Egernæs med holme og Fuglsø
Kyndby Kyst
Rude Skov
Folehave skov
Tokkekøb Hegn, Grønholt Hegn og Ny Hammersholt
Freerslev hegn
Annebjerg Skov og Ulkerup Skov
Allindelille Fredskov
Bagholt Mose
Nordlige del af Sorø Sønderskov
Søer ved Bregentved og Gisselfeld
Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø
Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose
Skove ved Vemmetofte
Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund
Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde
Klinteskoven og Klinteskov kalkgrund
Lekkende Dyrehave
Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand
Maltrup Skov
Horreby Lyng og Listrup Lyng
Krenkerup Haveskov
Maribosøerne
Halsted Kloster Dyrehave

Nakskov Fjord og Indrefjord
Stege Nor
Oreby Skov
Busemarke Mose og Råby Sø
Bangsebro Skov og Sønder Kohave
Halskov Vænge
Havet omkring Nordre Rønner
Stenrev sydøst for Langeland
Kirkegrund
Kims Top og den Kinesiske Mur
Herthas Flak
Læsø Trindel og Tønneberg Banke
Store Middelgrund
Mejl Flak
Gilleleje Flak og Tragten
Ryggen
Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als
Hatter Barn
Lønstrup Rødgrund
Knudegrund
Schultz og Hastens Grund samt Briseis Flak
Munkegrund
Stevns Rev
Lysegrund
Bøchers Grund
Davids Banke
Hvideodde Rev
Bakkebrædt og Bakkegrund
Sandbanker ud for Thyborøn
Sandbanker ud for Thorsminde
Ebbeløkke Rev
Ålborg Bugt, østlige del
Sydlige Nordsø
Thyborøn Stenvolde
Jyske Rev, Lillefiskerbanke
Store Rev
Gule Rev
Femern Bælt
Adler Grund og Rønne Banke
SUM

Færdsel generelt	Lyst-/fritidsfiskeri	Sejllads	Jagt	Kano/Kajak
	x			
x				
	x			
x	x			
	x			
x				
x				
x	x	x		
x	x	x		x
x		x		
x			x	
x				
x				
x				
x				
x				
		x		
x	x	x		
	x	x		
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				

x		x	x	
x	x			
x				
x	x	x		x
x			x	
x				
x				
x				
x				
x	x			
x				
x	x			
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x		x		x
x				
x				
x		x	x	
x		x	x	
x		x		

x		x	x	
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x	x			
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x	x			
x				
x				
x	x			
x		x		x
	x			
	x			
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				

x				
x				
x		x		
x	x	x	x	
x				
x	x	x		
x				
x				
x		x		
x				
x				
x				
x				
x				
x	x	x	x	x
x				
x				
x	x			
x				
x		x		
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x	x	x		
x				
x				
x		x		
x				
x				
x				
x			x	

		x	x	
x				
x		x		
x				
x				
x			x	
x				
x				
x				
x				
x				
x	x			
x		x		x
x				
x				
x	x			
x	x			
	x			
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x				
x		x		x
x				x
x				
x		x		
x		x		
x	x			
x	x	x	x	x
x				
x				
x		x		
x				

x	x	x	x	x
	x	x		
x				
x				
x				
	x	x		
		x		
	x	x		
	x			
	x	x		
		x		
		x		
x		x		
		x		
		x		
	x			
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
	x	x		
157	**49**	**55**	**13**	**10**

Wind/Kitesurf	Trafik	Badning	Dykning	Undervandsjagt	Ridning
		x	x		
			x		
		x			
		x	x		
x					
		x			

		x			
					x
		x			
		x			
		x			
		x			
					x
					x

					x
					x
					x

			x		x
			x		x
		x			
		x			
					x
		x			
		x			

		x			
					x
					x

			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
			x		
1	**0**	**14**	**25**	**0**	**11**

Camping	Rosport	Sanke/plukning af planter	Cykling	O-løb
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
x			x	
			x	
			x	
			x	
			x	

			x	
			x	
x			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
x			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	

			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	x
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	

			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
x			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	
			x	x
			x	
			x	x
			x	
			x	
			x	
				x
			x	
			x	x

			x	x
			x	x
			x	
				x
			x	x
			x	x
			x	x
			x	x
			x	x
			x	
			x	x
				x
			x	x
				x
			x	x
				x
				x
			x	x
			x	x
			x	
			x	x
			x	x
			x	x
			x	
			x	
			x	x
			x	
			x	x
			x	
			x	
			x	
			x	x
			x	
			x	
			x	
			x	x
			x	
			x	x
				x
			x	

			x	x
			x	x
			x	x

Vandski/Vandsport	Fritidsflyvning	Golf	Paragliding	Forstyrrelsesfrie zoner	Ændrede adgangsforhold
				x	
				x	
				x	
x				x	
				x	
				x	
				x	
				x	
x				x	
x				x	
x				x	
				x	
				x	
x				x	
x				x	
				x	
				x	
				x	
				x	

				x
				x
				x

				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x

				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x

				x
				x
				x

				x
x				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
				x
x				x
				x
x				x
x				x
				x
				x
x				x
x				x
x				x
x				x
x				x
x				x
				x
				x
x				x
				x
x				x
				x
				x
				x
				x
				x
x				x
x				x
21	**0**	**0**	**0**	**254**

Ændrede adgangsforhold	Slidskabende aktiviteter	Spejder
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		

x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
(x)		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		

x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x

x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		

x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x

x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
x		
217	**0**	**0**

	Total sum
Færdsel generelt	157
Lyst-/fritidsfiskeri	49
Sejllads	55
Jagt	13
Kano/Kajak	10
Wind/Kitesurf	1
Trafik	0
Badning	14
Dykning	25
Undervandsjagt	0
Ridning	11
Camping	4
Rosport	0
Sanke/plukning af planter	0
Cykling	171
O - løb (Løb)	34
Vandski/Vandsport	21
Fritidsflyvning	0
Golf	0
Paragliding	0
Forstyrrelsesfrie zoner	254
Ændrede adgangsforhold	217
Slidskabende aktiviteter	0
Spejder	0

Miljøministeriet
Departementet, Vild natur og biodiversitet
Slotsholmsgade 12
1216 København

Fremsendt elektronisk via høringsportal
https://f2-mobil.mst.dk/SelfService/submission/submit/nap

20. maj 2022

DGIs høringssvar vedr. Udkast til Natura 2000-planer 2022-27

DGI ser Natura 2000 planerne som et aktivt redskab for at redegøre for de overordnede formål for områderne. DGI anerkender, at det i det samarbejde er vigtigt at opnå et godt samspil mellem den aktive forvaltning af naturen i områderne, så naturen kan udvikle sig positivt. Det er ikke i modsætning til at danskerne gennem adgang til fritids- og foreningsaktiviteter kan opleve og sætte pris på naturen.

I dette høringssvar præsenterer DGI resultaterne fra en screening vi har fået foretaget af de 257 Natura 2000 områder i høring.

DGI ser med bekymring på stigningen i mulige indskrænkninger i danskernes adgang til naturen.
Erfaringer fra processen i første planperiode sammenholdt med udkast til Natura 2000-planer 2022-27 viser en kraftig stigning i områder, hvor der fx vil komme forstyrrelsesfri zoner og ændrede adgangsforhold.

DGI har fået foretaget en screening hos Ersby Outdoor af udkast til de 257 Natura 2000 områder og kan i screeningsrapporten se nogle bekymrende tendenser i forhold til de beskrevne værktøjer der kan skabe begrænsninger og indskrænkninger i danskernes muligheder for at være aktive i naturen. Screeningen har haft fokus på at identificere hvor Natura 2000 planerne specifikt nævner forstyrrelsesfri zoner og ændrede adgangsforhold. DGI har i forbindelse med screeningen været særligt opmærksom på om eventuelle stigninger i aktiviteter som i udkastet betegnes som forstyrrende, men ikke er understøttet af videnskabelige relevante undersøgelser. DGI finder det meget problematisk, at der i udkastet ikke er nogen for form evidensbaseret videnskabeligt grundlag for hvad der specifikt er forstyrrende elementer ved de forskellige aktiviteter.

Eksempelvis er cykling gået fra at være benævnt som forstyrrende aktivitet et sted i 2012, mod 171 steder i den seneste udkast, dette uden at det forklares på hvilket evidensbaseret grundlag denne aktivitet betegnes som forstyrrende. Det samme kan siges om generel færdsel, som i 2012 kun var 81 områder, igen uden henvisning til evidensbaseret videnskabeligt grundlag for at betegne færdslen som forstyrrende.

DGI finder det vigtigt, at vilkårene for friluftslivet ikke forringes i tilfælde, hvor en konflikt mellem en konkret aktivitet og naturbeskyttelsen kan afværges via fornuftig planlægning og fleksibel naturforvaltning. DGI henstiller til at eventuelle indskrænkninger i adgang for aktiviteter baseres på videnskabelig evidens.

- I udkastet lægges der op til ændrede adgangsforhold i 217 områder ud af 257 områder. I 2012 var dette kun i 81 af områderne.
- I udkastet lægges der op til forstyrrelsesfri zoner i 254 områder ud af 257 områder. I 2012 var dette kun i 79 områder.

Samlede konklusion for screening af de 257 Natura 200 områder er følgende:

Total sum for områder hvor forskellige aktiviteter beskrives som forstyrrende:

- Færdsel generelt 157
- Lyst-/fritidsfiskeri 49
- Sejllads 55
- Jagt 13
- Kano/Kajak 10
- Wind/Kitesurf 1
- Trafik 0
- Badning 14
- Dykning 25
- Undervandsjagt 0
- Ridning 11
- Camping 4
- Rosport 0
- Sanke/plukning af planter 0
- Cykling 171
- - løb (Løb) 34
- Vandski/Vandsport 21
- Fritidsflyvning 0
- Golf 0
- Paragliding 0
- Forstyrrelsesfrie zoner 254
- Ændrede adgangsforhold 217
- Slidskabende aktiviteter 0
- Spejder 0

Naturen er danskernes foretrukne sted at være aktiv

Brugen af naturen for såvel aktiviteter og fællesskaber er vokset markant over de seneste årtier, og naturen er i dag det sted, hvor flest voksne danskere dyrker en eller flere af deres motions- og idrætsaktiviteter[1]. I DGI ønsker vi, at endnu flere danskere får et aktivt liv i naturen for at fremme både den fysiske og mentale sundhed i Danmark. DGI arbejder for bedre naturdannelse og mener, at kun ved at være i naturen lærer vi naturen at kende. Når vi kender og er fortrolige med naturen får vi styrket vores forståelse og respekt for naturen.

[1] I "Danskernes Motionsvaner" (IDAN 2016) fremgår det bl.a., at naturen er det mest populære sted at dyrke sine aktiviteter (44 pct. angiver, at de dyrker én eller flere af deres aktiviteter i naturen).

God adgang til naturen går hånd i hånd med fysisk og mental sundhed

I DGIs Landsdele samler en lang række idrætsforeninger, såvel som selvorganiserede motionsaktiviteter, danskere i sunde og meningsfulde fællesskaber omkring idrætsaktiviteter i naturen, herunder løbere, orienteringsløbere, gå-hold, vandrefællesskaber, mountainbikere mv. Skovene og naturen bruges desuden til afholdelse af mange motions- og idrætsevents.

Naturen giver en ekstra dimension til bevægelse, som handler om velvære og mental trivsel. Vi får det godt i det grønne og blå. Forskning viser, at naturen har en positiv effekt på både psykisk sårbare og raske menneskers mentale helbred, samt at naturen er effektiv til at forebygge stress, angst og depression.[2][3]. Og selv korte ophold i grønne omgivelser kan nedsætte stressniveauet markant[4].

For inaktive, som aldrig har dyrket idræt, og som oftere optræder i statistikken for borgere med overvægt, livsstilssygdomme og psykiske lidelser, er indgangsbarrieren til et aktivt liv i naturen lav og er det letteste sted for mange at starte. Aktuelt viser IDANs nye undersøgelse af danskernes motionsvaner før og efter nedlukningen af samfundet i forbindelse med COVID 19, at hele 25 pct. af de danskere, der ikke var aktive før krisen, nu er begyndt at dyrke sport og motion i form af løb, fitness vandre- og gåture i naturen.

Let adgang til naturen er således ikke kun centralt for at øge danskernes fysiske idræts- og aktivitetsniveau, men er også en del af løsningen på store samfundsudfordringer som ulighed i sundhed og generelt dårligere mentalt helbred. Og hvis flere danskere skal være fysisk aktive, er det nødvendigt at skabe de bedst mulige rammer og vilkår for at være aktiv i naturen.

Idræt og biodiversitet går hånd i hånd
Idrætten og et aktivt friluftsliv truer ikke hverken biodiversiteten eller de truede rødlistearter. Rapporten "Bevarelse af biodiversiteten i de danske skove" udgivet i 2016 af Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet dokumenterer, at idræt og friluftsliv ikke har negative konsekvenser for biodiversiteten.

Hegning med græssende dyr kan hindre adgang for et aktivt idrætsliv og friluftsliv i naturen
Erfaringer fra både ind- og udland viser samtidig, at hegn og græsning ikke er problemfrit, når der samtidig er et aktivt friluftsliv. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning sammenfatter således: *"Naturpleje med store græssende dyr har dog samtidig vist sig ikke at være helt uproblematisk, specielt ikke når den anvendes i områder, der også er forbundet med rekreative interesser. I Danmark var der i 2017 et dødsfald[1] og flere personskader som følge af uheldige møder mellem kvæg og motionister/hundeluftere[5].*

Hertil er der flere steder i Danmark eksempler på, at etablering af hegning i skove og naturområder har mødt modstand fra beboerne i området, fordi de oplever, at de bliver hegnet ude af deres natur[6].

---

[2] Region Syddanmark 2015: Natur på hjernen

[3] https://altompsykologi.dk/2017/08/naturen-kur-stress-angst-ikke-redigeret/

[4] https://videnskab.dk/krop-sundhed/studie-20-minutter-i-naturen-saenker-kroppens-stressniveau

[5] Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning (IGN), Københavns Universitet: 2020. https://static-curis.ku.dk/portal/files/237043761/Notat_Friluftsliv_og_gr_ssende_dyr_web.pdf

[6] Borgere protesterer mod, at 90 pct. af Mols Bjerge Nationalpark er blevet indhegnet, og at de ikke føler sig sikre i indhegningerne, hvor der er fritgående køer og heste. Borgerne føler sig hegnet ude: https://www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/borgere-vil-tages-med-paa-raad-om-nationalpark-giv-os-mols-tilbage

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**DGI**
Afsenders e-mailadresse	**info@dgi.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**DGI ser Natura 2000 planerne som et aktivt redskab for at redegøre for de overordnede formål for områderne. DGI anerkender, at det i det samarbejde er vigtigt at opnå et godt samspil mellem den aktive forvaltning af naturen i områderne, så naturen kan udvikle sig positivt. Det er ikke i modsætning til at danskerne gennem adgang til fritids- og foreningsaktiviteter kan opleve og sætte pris på naturen.** **DGIs screening af de 257 Natura 2000 områder i høring viser stigninger i aktiviteter, som i udkastet betegnes som forstyrrende. DGI finder, at der i udkastet ikke er evidensbaseret videnskabeligt grundlag for, hvad der er forstyrrende elementer ved forskellige aktiviteter.** **DGI finder det vigtigt, at vilkårene for friluftslivet ikke forringes i tilfælde, hvor en konflikt mellem en konkret aktivitet og naturbeskyttelsen kan afværges via god planlægning og fleksibel naturforvaltning.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Kommentarer og noter til Natur 2000 TLS.pdf** **Kopi af Screening_Natura2000 (2022 - 20279 (002).xlsx**

Indsendt 20-05-2022 07:22. Kvitteringsnummer WS-99Y-PR-588.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 21-05-2022 10:42

Sag nr. 2022 - 38490: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 21-05-2022 10:42:01

Kvitteringsnummer: 9e4v7kuhhx

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Dyreværnsloven bør gælde og dispensationen slettes således at vanrøgt kan anmeldes.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 21-05-2022 10:42. Kvitteringsnummer 9E-4V7-KU-HHX.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 21-05-2022 10:38

Sag nr. 2022 - 38489: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 21-05-2022 10:37:49

Kvitteringsnummer: fssefnf2ec

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Dyreværnsloven bør gælde og dispensationen slettes således at vanrøgt kan anmeldes.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 21-05-2022 10:37. Kvitteringsnummer FS-SEF-NF-2EC.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 22-05-2022 06:53

Sag nr. 2022 - 38500: Høringssvar naturplaner - SYD - Vadehavet

Modtaget via hjemmesiden den 22-05-2022 06:53:46

Kvitteringsnummer: xpuk9mtd5k

Høringssvar til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027 nr. 89: Vadehavet **Maj 2022**

Sydvestjysk Landboforening indsender hermed høringssvar til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027 nr. 89: Vadehavet.

For landbruget og landboforeningen er det vigtigt at sikre de private lodsejeres ejendomsret samt fuld kompensation eller erstatning for ulempe, udbyttetab og nedsat jordværdi i forbindelse med tiltag til beskyttelse af habitatnatur og fuglebeskyttelse i Natura2000, som den danske stat har forpligtiget sig til overfor EU.

Overordnet set er følgende punkter afgørende for landbruget:

- At Natura 2000-planernes udmøntning fortsat bygger på frivillighed for private lodsejere.
- At der forefindes egnede tilskudsordninger, der er økonomisk tilstrækkelige, let anvendelige og som matcher de beskrevne indsatser.
- At "let" anvendelighed af tilskudsordninger omfatter både selve ansøgningen, samt hurtig og smidig sagsbehandling og rettidig udbetalingen.
- At udpegningsgrundlaget er dynamisk, opdateret og troværdigt. Arter og naturtyper, der ikke længere har brug for særlig beskyttelse skal udgå. Det gælder bl.a. Bramgåsen.
- At indsatserne laves efter samfundsøkonomiske analyser, hvor indsatser med lav omkostning og høj naturværdi prioriteres først og ud fra proportionalitetsprincippet.
- At dyrkede landbrugsarealer som udgangspunkt bør udgå af udpegningen af Natura2000 områderne
- At Kommunerne har tilstrækkelige ressourcer til grundig inddragelse af lodsejerne med væsentlig interesse før og under udarbejdelse af de kommende handleplaner.
- At der i Natura 2000-planer, som omfatter flere Kommune afsættes ressourcer til koordinering.
- At lodsejerne i højere grad informeres om deres ejendommes naturværdier, hvilket vil fremme ejerskab og forståelse for igangsættelse af frivillige tiltag på arealerne.

Afvanding og afgræsning

Indsatsprogrammet omfatter tiltag, der skal fremme "mere naturlige processer og tiltag mod klimaforandringer".

Det er af afgørende betydning at landbrugsarealerne i og udenfor Natura2000 afvandes tilstrækkeligt til at sikre fortsat dyrkning og afgræsning. Alternativt skal det ske ved frivillige aftaler og mod kompensation.

Hvis arealer vådgøres mere og oftere kan det hindre afgræsning grundet hensyn til dyrenes sundhed og velfærd.

Velafgræssede strandenge er vigtige levesteder for nogle af de beskyttede fuglearter. Her er det afgørende at landmænd fortsat har mulighed for at holde de nødvendige og egnede husdyr på økonomisk rentabel vis.

De inddigede områder

Fuglebeskyttelsesområderne i marsken er ikke udpeget ud fra en biologisk vurdering, men er nedsat med samme afgrænsning som Ramsar-områderne. I store områder af marsken er der landbrugsjord i omdrift, både indenfor og udenfor Natura 2000. Overordnet set bør de inddigede arealer ikke være udpegede, hvorfor der fortsat er brug for yderligere tilpasning af de udpegede arealer. Der kan dog være undtagelser, som bør afklares ved en konkret vurdering.

Dynamisk beskyttelse

Udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelse bør være dynamisk. Her henvises naturligvis til Bramgåsen, som for længst skulle have været flyttet fra Artikel 4, bilag 1 til Bilag 2 i Fuglebeskyttelsesdirektivet og således blive jagtbar. Den manglende opdatering gør direktivet utroværdigt, da vi ikke ved om andre arter er på listen uden at have behov for beskyttelse.

Lodsejernes forståelse for og ejerskab til fuglebeskyttelse afhænger af troværdighed af udpegnings-grundlaget.

Udtagning af lavbundsjorde

I planen fremhæves udtagning af lavbundsjorde, som et område specifikt virkemiddel, der skal sikre "sammenhængende arealer, øget robusthed og mere naturlig dynamik". Udtagning er i overensstemmelse med den politiske aftale i Landbrugspakken. For at kunne lykkes med udtagning er det nødvendigt at Kommunerne har tilstrækkelige ressourcer til sagsbehandlingen og at der findes tilskudsordninger, der kan sikre lodsejer fuld kompensation eller jordfordeling på både omdrifts- og naturarealer, hvilket ikke er tilfældet i dag. Udtagningen af lavbundsjord er primært et redskab til reduktion af CO_2 og det er uvist om det også kan opfylde de øvrige mål vedr. sammenhængende arealer, øget robusthed og mere naturlig dynamik

Samarbejde med lodsejerne

Vi forventer at Kommunerne har tilstrækkelig tid og ressourcer til at inddrage lodsejere via dialog og samarbejde i det kommende arbejde med udarbejdelse og udmøntning af handleplanerne, da lokalkendskabet og ejerskab er afgørende for succes med de frivillige tiltag.

Da denne plan er omfattende i størrelse med flere Kommuner og store arealer vil koordinering være påkrævet, og ekstra ressourcer er derfor nødvendigt.

Negative konsekvenser for husdyrbrug udenfor Natura2000 i forbindelse med miljøgodkendelser og ammoniakdeposition til kategori 1 natur bør i fremtiden minimeres og lignende ulemper for landbrug i og udenfor Natura2000 uden kompensation undgås i fremtiden, ikke mindst ved skabelse af "ny natur".

På vegne af Sydvestjysk Landboforening

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Sydvestjysk Landboforening**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Vadehavet**
Områdenummer	**89**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvar fra Sydvestjysk Landboforening er vedhæftet som dokument.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til Natura2000 Vadehavet (002).pdf**

Indsendt 22-05-2022 06:53. Kvitteringsnummer XP-UK9-MT-D5K.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 23-05-2022 14:06

Sag nr. 2022 - 38801: Høringssvar naturplaner - MJY -

Modtaget via hjemmesiden den 23-05-2022 14:06:40

Kvitteringsnummer: pc7crh7dkg

Høringssvar fra Vestjysk på de 9 Natura2000-planer 2022-2027 beliggende i Ringkøbing-Skjern kommune.

Vestjysk har valgt at indgive et samlet høringssvar til de 9 forslag til Natura2000-planer 2022-27, der helt eller delvis er beliggende i Ringkøbing-Skjern kommune.

Det drejer sig om:

- **Nr. 64: Heder og klitter på Skovbjerg Bakkeø, Idom Å og Ormstrup Hede**
- **Nr. 66: Stadil og Vest Stadil Fjord**
- **Nr. 67: Borris Hede**
- **Nr. 68: Skjern Å**
- **Nr. 69: Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen**
- **Nr. 71 Kimmelkær Landkanal**
- **Nr. 72: Husby Sø og Nørresø**
- **Nr. 73: Lønborg Hede**
- **Nr. 74: Husby Klit**

Det er valgt ikke at kommentere på den enkelte plan, men komme med nogle overordnede kommentar til planerne.

Lodsejerinddragelse

Endnu engang må vi konstaterer, at planerne er svære at læse og svære at danne sig et samlet overblik ud fra. Planerne er meget overordnet, og det kan være svært for den enkelte lodsejer at gennemskue, hvilken betydning planerne for netop ham. Hele Natura2000 processen er meget kompleks og ugennemskueligt for lodsejerne. Og det er derfor vanskeligt, at komme med høringssvar på et oplyst grundlag til disse forslag til Natura 2000- planerne, når vi reelt først kender konsekvenserne af planerne, når handleplanerne forligger på et senere tidspunkt. Desuden er det meget uheldigt, at basisanalyserne, som ligger forud for Natura2000 planerne, ikke bliver sendt i høring. Netop i basisanalyserne kunne der være brug for den lokale viden som lodsejerne kan ligger inde med.

Vi mener, at en reel lodsejerinddragelse mangler i processen. Der har været indkaldt til virtuelt møde, som igen i år havde karakter af et orienteringsmøde, hvor der ikke var

mulighed for at drøfte konkrete indsatser, projekter eller virkemidler.
Mange lodsejere har tilkendegivet over for os, at de mangler en egentlig dialog med myndigheden om indholdet og indsatserne i planerne. Mange lodsejere står tilbage med følelsen af at Natura2000-planerne trækkes ned over hovederne på dem, uden en reel mulighed for at bidrage med deres lokalkendskab og viden om områderne.

Der appelleres derfor til, at Miljøstyrelsen og kommunerne bliver bedre til at inddrage lodsejerne og benytte deres viden og kendskab i planerne, samt at lodsejerne får reel mulighed for at påvirke Natura2000-planerne gennem inddragelsesprocessen.

Kortlægning af naturtyper

Igen ser vi, at det kortlagte areal med de forskellige naturtyper i Natura2000 områderne er steget arealmæssig. Stigningen skyldes, ifølge planerne, dels de nyudpegede arealer i justeringen af områdegrænserne i 2018, og dels en mere detaljeret kortlægning og en mindre metodemæssige ændringer i kortlægningen.
Vi er indforstået med, at der skal foretages en kortlægning i de nyudpegede områder, som kom med i forbindelse med justering af områdegrænserne i 2018, men at vi nu igen ser en udvidelse af arealer med kortlagt natur indenfor de eksisterende områder, er heller ikke i disse planer acceptabelt.
Kortlagt ammoniakfølsom habitatnatur – også kaldet kategori 1 natur i husdyrgodkendelsesbekendtgørelsen – har stor betydning for husdyrbrugenes eksistensgrundlag og udvidelsesmuligheder i fremtiden. Landmænd med et produktionsanlæg i eller indenfor en konsekvensradius fra Natura2000 har stadig ikke vished for fremtidsudsigterne for hans bedrift, når de kortlagde naturtyper stadig udvides og opstår i en ny finmasket kortlægning. Det er ikke acceptabelt, at man her 16-18 år efter første kortlægning (2004-2006) af habitatnatur, stadig ikke kan være sikker på sin tilstedeværelse som husdyrproducent, når ens ejendom ligger tæt ved eller i Natura2000 området. Tilmed er det en erstatningsfri regulering, når nye kortlagte naturområder popper op nær ens ejendom.

Vores ønske er at udpegningerne af habitatnatur kunne fastlåses, så der i fremtiden kun kunne laves mindre justeringer i forhold til de allerede udpegede naturtyper. På den måde kunne de berørte husdyrbrug endelig få vished om deres fremtidsmuligheder.

Desuden er det ganske uforståelig, at der ikke er fastlagt et mindste areal for udpegede naturtyper. Jo mindre et naturareal er – jo større er sandsynligheden for, at naturtypen ikke vil opnå en god naturtilstand. Det kan derfor ikke være rigtig, at et mindre areal kan stoppe en eksisterende produktion eller en udvidelse selv om sandsynligheden for, at området kan opnå en god naturtilstand, er meget lille.

Frivillige aftaler

I forbindelse med brugen af frivillige aftaler som virkemiddel til gennemførelse af Natura2000-planerne vil vi endnu engang understrege vigtigheden af, at der reelt er tale om frivillige aftaler, som lodsejere kan træde ud af, når evt. tilsagn eller lign. udløber.
I forbindelse med naturbeskyttelseslovens anmelderordning i Natura2000-områderne har en række lodsejere oplevet, at de på trods af klare aftaler med myndighederne ikke har haft mulighed for at vende tilbage til tidligere drift ved ophør af MVJ-aftaler i Natura2000-områderne. Ved at bruge landdistriktsprogrammet som virkemiddel til gennemførelsen af Natura2000-planerne er der en stor risiko for, at man sætter en lang række lodsejere i samme situation. Landdistriktsordningerne vil være med en begrænset tilsagnsperiode, men bestemmelserne i Naturbeskyttelsesloven, samt de opsatte mål og indsatser i de enkelte planer kan betyde, at lodsejerne alligevel pålægges en særlig drift efter udløb af disse aftaler.

Vi vil gerne understrege vigtigheden af, at man kan stole på de aftaler der indgås med det offentlige. Det vil være helt uacceptabelt, hvis lodsejere oplever at de bliver "fanget" i en given drift som følge af indgåelse af en frivillig aftale til gennemførelse af Natura2000-planerne.

Udtagning af kulstofholdige lavbundsjorde

En af de specifikke retningslinjer som går igen i flere af Natura2000 planerne i Ringkøbing-Skjern Kommune er udtagning af kulstofholdige lavbundsjorde.
Udtagning af kulstofholdige lavbundsjorde skulle bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan også ifølge flere af planerne være til gavn for fugle, fisk, pattedyr og vandplanterplanter.
Vi mener, at det er vigtigt, at man holder sig for øje at udtagning af kulstofholdige lavbundsjorde primært er et virkemiddel for at reducere udledningen af CO_2, men at der kan være positive sideeffekter af virkemidlet. Men hvordan udtagningen kan have en positiv påvirkning på fisk, pattedyr og vandplanter er ikke indlysende.

Det fremgår af landbrugsaftalen at der via ammoniakudvalget skal kigges på, om den nye natur der kan opstå som følge af udtagningerne, kan undtages reglerne for at afkaste restriktioner for udvidelser/tilstedeværelse for husdyrproduktion. Dette bør der snarest findes en løsning på. En usikkerhed om udtagning af lavbundsjorde som kan være til hindre for en fremtidig udvidelse af ejers eller naboens husdyrbrug vil ikke være attraktiv for lodsejerne i Natura2000 områderne.

Desuden er det vigtigt, at tilskudsordningerne bliver attraktive og at kravene bliver sådan sat sammen, at der er mulighed for at få tilskud til udtagningen. Eksempelvis er det flere steder umuligt at finde et sammenhængende område på minimum 10 ha med de rette udpegninger hos den enkelte lodsejer.

Vi håber og ser frem til et bredere samarbejde i fremtiden omkring Natura2000 områderne.

Med venlig hilsen

Vestjysk

Søren Christensen

Formand

Niels Buch

Plante- og Miljøchef

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**vestjysk**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**se vedhæftet**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringgsvar Natura200 plan 2022 2027 fra Vestjysk.pdf**

Indsendt 23-05-2022 14:06. Kvitteringsnummer PC-7CR-H7-DKG.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 23-05-2022 13:05

Sag nr. 2022 - 38756: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 23-05-2022 13:05:02

Kvitteringsnummer: yxsycpv32z

TØNDER KOMMUNE

Miljø og Natur

Direkte tlf.: [redacted]
Mail: [redacted]
Sags id.: 01.05.18-K04-7-22

23. maj 2022

Miljøstyrelsen

Høringssvar til udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Tønder Kommune modtog den 21. februar 2022 brev fra Miljøstyrelsen med anmodning om bemærkninger til udkast til Natura 2000-planer 2022-2027. Udkast til planerne er i offentlig høring indtil den 25. maj 2022.

Tønder Kommune kan bifalde de tiltag, der er fremkommet i forslagene til Natura 2000- planerne 2022-2027. Fuld implementering af planerne er dog afhængig af, frivillig opbakning fra lodsejere, gennemskuelige tilskudsordninger og at kommunen bliver kompenseret med DUT-midler til implementeringen.

Miljøstyrelsen opfordres derfor til, at give landdistriktsprogrammets tilskudssystem et kvalitetstjek. Dette for at sikre, at de passer til den generelle retningslinje. Aktuel er der ikke en tilskudsmulighed i forhold til vedligeholdelse af rydninger i nogle ikke-landbrugsrelaterede naturtyper, som Højmose 7110 og Hængesæk 7140. Her er der er investeret store engangsmidler i førstegangsrydning. Naturtyperne er principielt vedligeholdelsesfri, men erfaringen viser, at der er et behov for opfølgende pleje i hvert fald i en periode indtil vådgøring, nedsættelse af frøtryk mv. slår igennem. Det skal understreges, at dette både vedrører stats- og (især) privatejede arealer.

Videre er målsætningerne for naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem uklare, da den aktuelle tilstand ikke er undersøgt eller kortlagt. Derfor er det svært målbart, om arealer eller levesteder er stabile eller i fremgang. Der opfordres derfor til, at igangsætte undersøgelser af levestedernes og arealernes nuværende tilstand.

Herudover er der nogle bemærkninger til forslag til Natura 2000-plan nr. 89 Vadehavet:
Tønder Kommune har sammen med Stiftung Naturschutz Schleswig-Holstein, Nationalpark Vadehavet, Den Danske Naturfond og Naturstyrelsen Vadehavet iværksat LIFE Nature projektet ” LIFE19 NAT/DK/000922 LIFE Wadden Sea Birds”, der har til formål at genoprette og forvalte fuglelokaliteter i det danske og tyske Vadehavsområde. Projektet har Rickelsbüller Koog (DE0916-491) og den nordlige del af Margrethe Kog (DK009X060) som projektområder. Med den mellemliggende, sydlige del af Margrethe Kog udgør de et sammenhængende levested for fugle på ca. 1600 ha.
EU's LIFE-program lægger vægt på, at tværnationalt samarbejde og netværk sikrer de bedste forvaltnings- og beskyttelsesindsatser for Natura 2000 områderne. LIFE projektet sigter efter en øget grænseoverskridende koordinering mellem de to fuglebeskyttelsesområder, der indgår i LIFE projektet. Det skal bl.a. opnås ved, at Tønder Kommune tager initiativ til dialog mellem danske og tyske Natura 2000 planlæggere, hvor relevante planlægnings- og forvaltningsspørgsmål i forbindelse med en øget grænseoverskridende koordinering drøftes på et eller flere møder. Som ansvarlig planmyndighed opfordres Miljøstyrelsen til at deltage heri.
Det foreslås konkret, at der i Natura 2000 planens afsnit for overordnede målsætninger for Natura 2000-området Vadehavet tilføjes følgende:

• *At mulighederne for grænseoverskridende koordinering af forvaltnings- og beskyttelsesindsatser drøftes mellem relevante myndigheder*.

I samme Natura 2000-plan er der på side 47 (bilag 1) en fejl under salttolerante naturtyper. Her er naturtypen 1320 nævnt som Bechsteins Flagermus

Venlig hilsen

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Tønder Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**toender@toender.dk**
Afsenders telefonnummer	**74929292**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Implementering af af planerne er afhængige af, at kommunerne bliver kompenseret med DUT-midler. Miljøstyrelsen opfordres til, at give landdistriktsprogrammets tilskudssystem et kvalitets-tjek for at sikre, at tilskudsordninger og indsatser passer sammen. Videre opfordres det til, at der igangsættes undersøgelser af levesteders og arealers nuværende tilstand.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar23.5.22.pdf**

Indsendt 23-05-2022 13:05. Kvitteringsnummer YX-SYC-PV-32Z.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 23:14

Sag nr. 2022 - 39325: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 23:14:54

Kvitteringsnummer: 49g8cpdku7

.

Høringssvar over Natura 2000 plejeplaner 2022-2027, generelle betragtninger.

Vi nyder Danmarks natur og har været over hele landet. Boende i Nordsjælland færdes vi ofte i Gribskov og Tisvilde Hegn. Her er naturen varierende og fantastisk. Anemoner vidner om at skovene i Gribskov er over 800 år. Derfor ser vi nu vantro til de store fældninger, hvor træ udtages dels for at fjerne det fantastiske bygningstømmer douglasgran og dels for at fjerne effekter for at lægge skoven ud til urørt skov. En skam for naturen floraen og faunaen. Her burde have været en 360 graders undersøgelse, hvor samtlige faktorer som erhvervslivet, beskæftigelse og folkesundheden blev inddraget. Herved ville samfundsmæssige løsningsmodeller kunne findes som også var til gavn for insektlivet.

Vi forholder os kritiske i forhold til de nye planer med fokus på øget græsningstryk skabt via kvæg, elge eller andre store græssere, og at de via sult tvinges til at skabe større lysåbne arealer i vores danske skove.

Der er ingen evidens for at folde denne ideologi med rewilding/helårsgræsning ud i vores statsskove. Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres og skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig ideologi skabt af få biologer, med rewilding som facitliste.

Der bør som minimum udarbejdes en VVM.

Vi er skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. I strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter, når der ingen baseline er foretaget, før den massive fældning startede, og at baseline først udfærdiges, når hegnet er sat op i Gribskov?

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelse af lysåbne arealer bør ske maskinelt.

Hvorfor er der ikke fokuseret på bilag IV-arter, som lever i de tørre habitater som fx markfirben. Der er i plejeplanerne 2022 – 2027 primært fokuseret på arter i vådområderne.

Hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor? De er hjemmehørende og lever i vore skove. Deres frie færden forhindres af et hegn. De hjorte får begrænset deres leveområder, og kan via sult blive presset ud på marker med afgrøder, hvilket kan foranledige, at de skydes eller påkøres.

Man kan ikke fraskrive sig et ansvar for dyr i indhegninger, de skal tilses og huldscoren kontrolleres. De er græssere. Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, og hjortevildt bag hegn. Vi mener ikke, at det er acceptabelt, at der er sket lempelser i Dyrevelfærdslovens §3 og §9 stk. 1 og 2.

Vi borgere ser med stor bekymring på risikoen, for at skulle færdes blandt vanrøgtede og stressede dyr, som udgør fare. Flere ulykker er allerede på nuværende tidspunkt sket. Dette ansvar kan Miljøstyrelsen ikke fraskrive sig. At borgere skal sikre sig med en tillægsforsikring ved indgang i hegninger er ikke acceptabelt.

Skovene bidrager til nedbringelse af CO2, hvad er så formålet med at fælde træerne i disse mængder, dette er i øvrigt i strid med EU´s Biodiversitets Strategi 2030.

Der er netop opstartet et forskningsprojekt ved Københavns Universitet, som omhandler den øgede udledning af metangasser, som er en drivhusgas, der netop er en del af klimakrisen. Metangasser udledes i større mængder, når der etableres øget hydrologi på næringsrige jorde. Vi undrer os over, at

Miljøministeriet oplyser, at alle konsekvenser er belyst, når der sideløbende laves nye forskningsprojekter, der vedrører NNP og plejeplaner for Natura 2000 områder.

Har man tænkt over konsekvenser for insektlivet, når temperaturen stiger grundet klimakrisen og insekterne ikke længere kan leve på vore breddegrader. Hermed viser det sig, at er arbejdet med afgræssede åbne arealer og urørt skov samt brug af 888 mio. kr. er spildt arbejde.

Konklusion

Vi kan ikke acceptere den ensidige driftsform som nu udvises, ej heller den nye hugstnorm, som nu praktiseres i statsskovene, hvor nåletræ må lade livet, når EU´s Biodiversitets strategi foreskriver at skovene skal drives således at effekter kan udtages. Det giver en bæredygtighed og forbedre C02 regnskabet samtidig med at der står, at lande ikke må importere træ fra andre landes urskove og dermed medvirke til at ødelægge dem.

Vi mener, at den eneste løsning med de kommende plejeplaner for skovene som Natura 2000 områder er at drive naturnær skovdrift med maskinel rydning, sommergræsning og ved ophold i vinterfold at tillade vintertilskudsfodring og sørge for vand og ly. Våde dyr er dyr som fryser meget let. Vinterfodring er vigtig, da dyrene er drægtige vinteren over og netop har brug for ernæringsrigt foder til at kunne holde varmen og huld, så de ikke får fedtlever eller aborterer.

Lempelserne i Dyrevelfærdsloven med L229 bør omgøres og lovgivningen bør være ens for alle dyr og deres holdere/ejere om det er landbruget eller hører ind under Miljøstyrelsens vilkår med afgræsning.

Vi mener, at Miljøministeriet straks bør iværksætte en 360 graders undersøgelse, hvor samtlige faktorer som erhvervslivet, beskæftigelse og folkesundheden også inddrages. Herved ville nye samfundsmæssige løsningsmodeller kunne findes - som også er til gavn for insektlivet. Overordnet vil vi alle naturen og dyrelivet, men ikke uden at ensidige løsningsmodeller kræver, at andre arter end insekter dvs. andre pattedyr, græsserne skal lide en kummerlig død. Dette er ikke en løsning for Danmarks Natur.

Borger

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvaret er vedlagt. Kvitteringsmail bedes fremsendt, som kvittering på at høringssvaret er modtaget og vil indgå i sagsbehandlingen.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til Natura 2000 planer 2022 - 2027.docx**

Indsendt 24-05-2022 23:14. Kvitteringsnummer 49-G8C-PD-KU7.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 23:06
Bilag: UfR.2019.B.139.Pagh.Habitat (4).pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39323: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 23:06:03

Kvitteringsnummer: f9nk7fhhnk

U.2019B.139

EU-ret 2 Forvaltningsret 123.2 Miljøret 12.1 og 1.9 Statsforfatningsret 21.9 og 31.1

Status over EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder - med omtale af nye EU-domme, der kan kræve ændring af dansk praksis og lovgivning

♦ *Artiklen gør status over EU-Domstolens ca. 90 domme om fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder, der er en samlebetegnelse for de lokaliteter, som medlemsstaterne efter EU-retten er forpligtede til at udpege og undergive en særlig streng beskyttelse. Reglerne har i de seneste ti år givet anledning til et stadigt voksende antal klagenævnssager, bl.a. fordi reglernes anvendelse udfordrer en traditionel dansk forvaltningsretlig skønsafvejning og sagsbehandling og kan kræve indgreb i bestående lovlige forhold. Flere af de seneste års EU-domme kan kræve ændring af praksis og enkelte love.*

Af professor, dr.jur. Peter Pagh

Da EU i 1979 vedtog *fuglebeskyttelsesdirektivet* (nu 2009/147) med regler om udpegning og beskyttelse af fuglebeskyttelsesområder, påkaldte det sig ikke større offentlig opmærksomhed. Miljøministeriet mente, at direktiverne ikke krævede nævneværdige ændringer af de danske regler. Dette gentog sig, da EU i 1992 vedtog *habitatdirektivet* (92/43), som bl.a. indeholder reglerne om udpegning og beskyttelse af områder for beskyttede arter og naturtyper. Sådan er det ikke mere. Beskyttelsen af Natura 2000-områder er ofte et centralt tema ved tilladelse af ny infrastruktur og vindmøller og ved godkendelser af industri og landbrug, hvilket bl.a. hænger sammen med, at reglerne har direkte effekt, jf. C-127/02 *Waddenzee* om tilladelse til muslingefiskeri.

Dette afspejles i de senere år klagenævnspraksis, hvor tilladelser i mange tilfælde er ophævet pga. manglende eller mangelfuld konsekvensvurdering af Natura 2000-påvirkning, som det fx skete med et naturgaslager i Torup (MAD 2016.430 Nmk), med kystbeskyttelse i Jyllinge Nordmark (MAD 2017.139 Pkn), med spildevandsudledning fra Hillerød (MAD 2018.86 Mfk) og med Kystdirektoratets lovliggørende tilladelse til 100 fortøjningspæle ved Ordrup Næs (MAD 2017.221 Mfk).

Rækkevidden af habitatdirektivets regler er yderligere præciseret i EU-Domstolens domme i de seneste år, hvilket kan kræve yderligere ændring af dansk retspraksis og (igen) ændret lovgivning på enkelte områder, som det uddybes i det følgende. Der indledes med en oversigt over indholdet i EU's regler om Natura 2000-områder og reglernes mangeartede juridiske aspekter. Dette efterfølges af en nærmere belysning af de processuelle og materielle krav til Natura 2000-beskyttelsen i lyset af EU-Domstolens nyere domme med omtale af dommenes betydning for hidtidig praksis.

1. Oversigt over indholdet i EU's regler om Natura 2000-områder

Natura 2000-områder er en fælles betegnelse for de lokaliteter, som er udlagt som særlige fuglebeskyttelsesområder efter fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 (nu direktiv 2009/147) og habitatdirektivet (92/43). Efter fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, skal medlemsstaterne efter de i stk. 1 anførte kriterier udpege særlige fuglebeskyttelsesområder for trækfugle og de fuglearter, der er anført i direktivets bilag I. Efter habitatdirektivets art. 7 er beskyttelsen af de udlagte fuglebeskyttelsesområder mod skadelig virkning fastlagt i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4.[1]

Efter habitatdirektivet gælder en anden ordning for udpegning af habitatområder omfattet af direktivets art. 6. Efter art. 4 skal medlemsstaterne fremsætte forslag til lokaliteter af særlig fællesskabsbetydning på grundlag

140

af kriterierne i direktivets bilag III. Kommissionen beslutter herefter, hvilke lokaliteter der udpeges, og fra dette tidspunkt er lokalitetens udpegningsgrundlag omfattet af den negative beskyttelse mod skadelig virkning i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4.[2] Medlemsstaterne er efter art. 6, stk. 1, herefter forpligtet til at vedtage bevarings- og eventuelt genopretningsforanstaltninger for de enkelte Natura 2000-områder, hvilket i Danmark er sket ved de statslige Natura 2000-planer suppleret af kommunale handlingsplaner.

Beskyttelsen af et Natura 2000-område mod skadelig påvirkning af de arter og naturtyper, som er grundlaget for udpegningen af lokaliteten, er fastlagt i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4. Art. 6, stk. 2, udgør den generelle beskyttelse, mens art. 6, stk. 3, kræver konsekvensvurdering af planer og projekter, så vedtagelse af planer og tilladelse til projekter kun kan ske, når myndigheden har sikret, at det vedtagne ikke kan medføre skadelig virkning på områdets integritet uden mulighed for at inddrage andre samfundshensyn. Selv om projektets skadevirkning kan imødegås ved erstatningsbiotoper, kan tilladelse ikke meddeles efter art. 6, stk. 3, jf. C-521/12 *Briels m.fl.* Er betingelserne for at meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3, ikke opfyldt, kan projektet/planen kun vedtages efter art. 6, stk. 4. Dette kræver, at projektet er begrundet i væsentlige samfundshensyn, at der ikke er alternativer og iværksættes kompenserende foranstaltninger, at der er gennemført

1 Opfylder et areal betingelserne for at være udpeget som fuglebeskyttelsesområde, uden at området er blev udpeget, er beskyttelsen endnu mere vidtgående og giver ikke mulighed for at anvende undtagelsen i habitatdirektivets art. 6, stk. 4, jf. C-418/04 *Kommissionen mod Irland*, C-186/06 *Kommissionen mod Spanien* og C-97/17 *Kommissionen mod Bulgarien*.

2 C-117/03 *Dragaggi* og C-244/05 *Bund Naturschutz in Bayern.*

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, og at Kommissionen underrettes og i nogle tilfælde skal godkende projektet.[3]

2. Natura-2000 reglernes mange juridiske aspekter

Mange danske jurister vil formentlig opfatte EU-regler om naturbeskyttelse som en specialitet, der kan reserveres for miljøjurister og biologer. Så enkelt er det ikke. I EU er ca. 15 % af medlemsstaternes territorium udlagt som Natura 2000-områder. I Danmark er 8,3 % af landterritoriet og 17,7 % af havet udlagt som Natura 2000-områder. Hertil kommer, at den i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4, krævede beskyttelse også gælder for aktiviteter uden for de udlagte områder, hvis aktiviteten påvirker Natura 2000-områder. Reglerne omfatter også den eksklusive økonomiske zone.[4]

EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om Natura 2000-områder angår derfor meget store dele af det danske territorium og berører vitale dele af samfundslivet som industri, landbrug, fiskeri, kystbeskyttelse etablering af nye byområder, anlæg af veje, energiforsyning og anden infrastruktur. Dette afspejler sig i det voksende antal danske klagenævnssager og domme om fortolkning af reglerne.[5]

En tilsvarende spændvidde gælder for de retlige discipliner, som reglerne involverer. Efter EU-Domstolens fortolkning af Natura 2000-reglerne omfatter dette forfatningsretlige aspekter som højhedsret over naturlige ressourcer, krav til lovgivningsprocessen, EMRK's beskyttelse af den private ejendomsret og den forvaltningsretlige håndtering af ansøgninger om tilladelser med inddragelse af offentligheden og EU's regler om landbrugsstøtte, som det kort belyses nedenfor.

2.1 Forfatningsretlige aspekter

Med forfatningsretlige aspekter af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder sigtes til, at EU-reglerne i dette tilfælde griber ind i lovgivningsprocessen på en måde, der ikke fremgår af tiltrædelseslovens forarbejder. Disse drejer sig om fire forhold.

Det første forhold har drejet sig om, hvorvidt kompetence til at regulere naturbeskyttelse var overgivet til EU i overensstemmelse med grundlovens § 20.

Disse forfatningsretlige aspekter blev afgjort i Højesterets dom om Maastricht-traktaten (UfR 1998.800 H), hvor sagsøgerne bl.a. gjorde gældende, at EU ikke havde fået overdraget kompetence mht. naturbeskyttelse med tiltrædelsesloven i 1972, og at vedtagelse af fuglebeskyttelsesdirektivet på grundlag af den daværende traktats art. 235 var i modstrid med bestemthedskravet i grundlovens § 20.[6] Højesteret gav ikke sagsøgerne medhold og frifandt den danske regering med en bemærkning om, at hvis der ekstraordinært blev vedtaget EU-retsakter, som overskrider grænserne for suverænitetsafgivelse i tiltrædelsesloven, må danske domstole anse retsakten for uanvendelig i Danmark. Dette forbehold er efter de senere traktatændringer ikke relevant for naturbeskyttelse, men var derimod begrundelsen for, at Højesteret i UfR 2017.824 H afviste at følge EU-Domstolens fortolkning af EU-retten i C-441/14 *Ajos*.[7]

Det andet forfatningsretlige aspekt af EU's Natura 2000-regler vedrører kompetencen til at udpege Natura 2000-områder. For særlige *fuglebeskyttelsesområder* afgør

141

kriterierne i fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, hvilke områder medlemsstaterne skal udpege og afgrænsning af disse. Efter disse kriterier er det alene ornitologiske kriterier, der bestemmer. Populært udtrykt er det fuglene, der bestemmer, om et areal skal udpeges, uden mulighed for, at medlemsstaterne kan inddrage andre hensyn.[8] »Vælger« fuglene nye arealer, er medlemsstaterne forpligtet til at udpege disse områder.[9] For *habitatområder* udpeget efter habitatdirektivets art. 4 går EU's beføjelser endnu videre. Det er ikke danske myndigheder, men alene EU-Kommissionen, der har kompetencen til at udpege og ændre afgrænsning af de enkelte habitatområder.[10] En medlemsstat kan dog pga. beskyttelsen af den private ejendomsret være forpligtet til at foreslå Kommissionen, at et område afklassificeres som habitatområde.[11] Det er derfor lidt af en tilsnigelse, når miljømålslovens § 36 anfører, at det er miljøministeren, der udpeger internationale naturbeskyttelsesområder.

Det tredje aspekt vedrører *lovgivningsprocessen*, der normalt anses for udtømmende reguleret i grundloven. For anlægslove gælder imidlertid det supplerende krav, at reglerne om konsekvensvurdering i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, skal overholdes. Er betingelserne for at meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3, ikke opfyldt, og kan projektet påvirke særligt beskyttede naturtyper, kan loven først sættes i kraft efter godkendelse fra Kommissionen efter direktivets art. 6, stk. 4. Dette skyldes, at VVM-direktivets undtagelse for anlægslove ikke gælder for habitatdirektivets art. 6.[12] EU-Domstolens dom fra november 2018 i de forende sager C-293/17 & C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl.* tyder tillige på, at habitatdirektivets krav til lovgivningsprocessen ikke begrænser sig til anlægsprojekter, men også gælder for lovgivers vedtagelse af generelle gødningsnormer, jf. nærmere nedenfor.

Det fjerde forfatningsretlige aspekt er indirekte og udspringer af TEUF art. 3, stk. 1, hvorefter EU har enekompetence til »*bevarelse af havets biologiske ressourcer inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik*«. Rækkevidden af denne enekompetence blev prøvet i C-683/16 *Deutscher Naturschutzring*, hvor en tysk miljøforening gjorde gældende, at de tyske myndigheder efter habitatdirektivets

---

3 C-441/03 *Kommissionen mod Holland* og C-239/04 *Kommissionen mod Portugal* og C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias* – og hertil *Basse*: Erhvervsmiljøret, 2017, s. 356 ff., og *Pagh*: Fast Ejendom – regulering og køb (3. udg.) 2017, s. 456 ff.

4 C-98/03 *Kommissionen mod Tyskland*, C-6/64 *Kommissionen mod U.K.* og C-461/17 *Holohan m.fl.*

5 Frem til min artikel i UfR 2005B.25 om Natura 2000-reglerne var der ca. 50 trykte klagenævnsafgørelser og under fem trykte domme i Danmark, mens der efter 2005 er ca. 400 trykte klagenævnsafgørelser og ca. 25 domme.

6 Under sagen fik sagsøgerne medhold i en editionsbegæring om udlevering af den daværende regerings notater og instrukser vedrørende en række EU-retsakter, der bl.a. omfattede fuglebeskyttelsesdirektivet, som jeg har belyst i notater, der blev fremlagt for Højesteret, og som mere summarisk er gengivet i Højesterets dom.

7 Se herom *Jens Kristiansen*: UfR 2017B.75 og UfR 2017B.413; *Ole Spiermann*: UfR 2017B.297 og *Felix Holten Frölich*: UfR 2017B.422.

8 C-44/95 *Royal Society for Wild Birds*, C-418/04 *Kommissionen mod Irland* og C-334/04 *Kommissionen mod Grækenland*, hvor Grækenland i sidstnævnte sag blev dømt for »kun« at have udpeget ca. 13 % af territoriet og ikke de 25 %, som ifølge ornitologer skulle udpeges efter direktivets kriterier. Se uddybende *Pagh*: TfM 2008.1.

9 C-209/04 *Kommissionen mod Østrig* og C-418/04 *Kommissionen mod Irland*.

10 C-281/16 *Vereniging Hoekschewaards Landschap*.

11 C-301/12 *Cascina* og hertil *Pagh*: TfM 2014.84 samt *Basse*: Erhvervsmiljøretten, 2017, s. 340.

12 C-182/10 *Solvay m.fl. og* C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias*.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

art. 6 var forpligtet til hindre bundgarnsfiskeri i to marine Natura 2000-områder beliggende i Tysklands eksklusive økonomiske zone i Østersøen, henholdsvis Nordsøen. Der var enighed om, at fiskeriet skadede de naturtyper, som begrundede udpegningen, men EU-Domstolen afviste med henvisning til den fælles fiskeriforordnings art. 11, at Tyskland kan forbyde bundgarnsfiskeri fra fiskefartøjer fra andre medlemsstater. Det er kun EU, der har den kompetence.

Af dommen fremgår tillige, at en medlemsstats mulighed for at begrænse fiskeri fra medlemsstatens *egne* fiskefartøjer i den eksklusive økonomiske zone er begrænset til foranstaltninger hjemlet i habitatdirektivets art. 6 og fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4. Det er som følge heraf ikke muligt at begrænse fiskeri fra danske fiskefartøjer i den eksklusive økonomiske zone af andre grunde. Dommen i C-683/16 vil derfor kræve en ændring af fiskeriloven og af de i medfør af miljømålsloven vedtagne Natura 2000-planer for marine områder.[13]

2.2 Ekspropriationsretlige aspekter

Miljøministeriet antog oprindeligt, at EU's krav til beskyttelse af Natura 2000-områder ikke griber ind i den bestående lovlige anvendelse af en ejendom svarende til forbuddet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3, og at der derfor var tale om erstatningsfri regulering i forhold til grundlovens § 73. Denne udlægning blev imidlertid underkendt af EU-Domstolen i C-117/00 *Kommissionen mod Irland* om fåregræsning i fuglebeskyttelsesområde,[14] hvorefter en medlemsstat har pligt til at gribe ind i lovligt bestående anvendelse af en ejendom, hvis den nuværende anvendelse har skadelig virkning på et Natura 2000-område.

142

Dette er yderligere udbygget i senere EU-domme, der bl.a. har fastslået, at beskyttelsesniveauet for lovligt bestående aktiviteter er det samme som for nye aktiviteter, som kræver tilladelse.[15] Myndighederne kan som følge heraf have pligt til at gennemføre konsekvensvurdering af, om en bestående lovlig aktivitet har skadelig virkning på et Natura 2000-område.[16]

De ekspropriationsretlige aspekter af beskyttelsen af Natura 2000-områder har været prøvet af finske skovejere ved direkte sagsanlæg mod Kommissionen om krænkelse af den private ejendomsret efter art. 1 i den 1. tillægsprotokol til EMRK. EU-Domstolen afviste imidlertid i C-362/06 *P Sahlstedt m.fl.*, at skovejerne havde søgsmålskompetence og henviste skovejerne til at anlægge sag ved de nationale domstole. I dansk ret er det ekspropriationsretlige aspekt efter lovændring i 2004 håndteret på den måde, at ejeren efter naturbeskyttelseslovens § 19 g har krav på fuld erstatning for indgreb i lovlig råden. Dette udelukker dog ikke erstatning, hvis afslag på tilladelse af hensyn til Natura 2000-beskyttelse går ud over grænserne for erstatningsfri regulering, som det fremgår af MAD 2018.202 V, hvor Pindstrup Mosebrug fik erstatning for afslag på råstofindvinding i Lille Vildmose. Senest har den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i dom af 7. juni 2018 i *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd mod Irland* (MAD 2018.225) afvist, at et midlertidigt forbud i 4 måneder mod at udnytte tilladelse til muslingeopdræt som følge af usikkerhed om rækkevidden af EU-Domstolens dom i C-418/04 *Kommissionen mod Irland* om mangelfuld gennemførelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 2 og 3, udgjorde en krænkelse af beskyttelsen af den private ejendomsret i medfør af tillægsprotokol 1, hvilket primært blev begrundet med intensitetsbetragtninger.

2.3 Forvaltningsretlige aspekter

EU's regler om beskyttelse af Natura 2000-områder er rettet til medlemsstaternes myndigheder og skal derfor i Danmark udøves efter almindelige forvaltningsretlige principper. Det stopper imidlertid ikke her. Myndighedens oplysningspligt og begrundelsespligt er udvidet ved behandling af ansøgninger om tilladelse til projekter. Dette gælder både screening af, om en konsekvensvurdering er nødvendig,[17] og kravene til konsekvensvurderingen.[18] En tilsidesættelse af disse krav medfører, at tilladelsen som udgangspunkt er ugyldig eller skal tilbagekaldes, selv om det efterfølgende måtte vise sig, at fejlen er uvæsentlig.[19] Samme ugyldighedsvirkning gør sig formentlig gældende for planer, som skulle have været konsekvensvurderet efter habitatdirektivet.

Forvaltningsrettens almindelige hjemmelsregler gælder naturligvis også for Natura 2000-beskyttelsen. Men til forskel fra de fleste danske miljøregler kan væsentlige samfundshensyn ikke begrunde en fravigelse af kravene til beskyttelse af Natura 2000-områder, medmindre der følges en særlig procedure, som i mange tilfælde vil involvere Kommissionen, jf. art. 6, stk. 4. Det skønselement, som er indeholdt i begreber som »passende foranstaltninger« og »væsentlig påvirkning«, efterlader efter EU-Domstolens fortolkning ikke meget spillerum for forvaltningen.[20] Det samme gælder sidste led af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, hvorefter myndigheder kan høre offentligheden, »hvis det anses for nødvendigt«, jf. C-243/15 *LZ II*.

Efter miljøansvarsdirektivets (2004/35) definition af miljøskader er habitatdirektivets art. 6, stk. 3 og 4, endvidere tillagt en særlig legal ansvarsfritagelsesvirkning. Er årsagen til skade på et Natura 2000-område godkendt efter art. 6, stk. 3 eller 4, kan driftsherren ikke gøres ansvarlig for miljøskaden. Da Danmark ikke på dette punkt har vedtaget strengere regler, gælder dette også i Danmark.

2.4 Landbrugsstøtte og krydsoverensstemmelse

I forbindelse med omlægningen af EU's landsbrugsstøtte i 2003 blev der med forordning 1782/2003 (nu forordning 1306/2013) indført regler om såkaldt krydsoverensstemmelse, hvorefter landsbrugsstøtten er betinget af, at landmanden overholder bestemte miljøregler fastsat af EU. Overtræder landmanden de i forordningens bilag II anførte miljøregler, skal medlemsstaterne beroende på grovheden af overtrædelsen kræve landbrugsstøtten helt eller delvist tilbagebetalt i det støtteår, hvor overtrædelsen blev begået.[21] Da der er tale om EU-midler, er forordningens liste over regler udtømmende. Det er kun overtrædelse af de i

13 Se uddybende *Pagh*: Bæredygtigt fiskeri, Festskrift til *Henrik Stevnsborg*, 2018, s. 75 og *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

14 På baggrund af bl.a. dommen i C-117/00 og efter åbningsskrivelse fra Kommissionen blev naturbeskyttelsesloven ændret i 2004 med nyt kapitel 2 a, der giver myndighederne hjemmel til at påbyde begrænsninger eller nedlægge forbud mod lovlig anvendelse af en ejendom eller pålægge ejeren bestemte bevaringstiltag, men således at ejeren har krav på fuld erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 19 g for at sikre overensstemmelse med grundlovens § 73.

15 C-226/08 *Stadt Papenburg*, C-241/08 *Kommissionen mod Frankrig og* C-404/09 *Kommissionen mod Spani*en – og hertil *Pagh*: TfM 2010.80.

16 C-399/14 *Grüne Liga Sac*hsen og C-141/14 *Kommissionen mod Bulgarien* – hertil *Pagh*: TfM 2016, s. 125.

17 C-323/17 *People over Wind m.fl.* og C-538/09 *Kommissionen mod Belgien.*

18 C-461/17 *Holohan m.fl*., C-441/17 *Kommissionen mod Polen.*

19 C-142/16 *Kommissionen mod Tyskland* og C-239/04 *Kommissionen mod Portugal*.

20 Se *Pagh*: Præjudicielle søgsmål, EU-Retten i Danmark (red. *Egelund Olsen & Engsig Sørensen*) 2018, s. 542 ff.

21 Se C-239/17 *Teglgaard m.fl.* om overtrædelse af nitratdirektivets gødningsnormer, hvor danske myndigheder fik underkendt, at tilbagebetalingskrav var beregnet efter det år, hvor overtrædelsen blev konstateret.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

krydsoverensstemmelsesforordningens bilag II anførte regler, der kan udløse tilbagebetalingskrav af landbrugsstøtte. Andre overtrædelser, herunder overtrædelser af supplerende nationale miljøregler, har ikke betydning for landbrugsstøtten og giver ikke mulighed for at kræve støtten tilbagebetalt.[22]

EU's krydsoverensstemmelseskrav har siden 2003 omfattet enkelte overtrædelser af EU's regler om beskyttelse af Natura 2000-områder, nemlig det generelle forbud mod skadevirkning i art. 6, stk. 2, samt de i medfør af art. 6, stk. 1, fastsatte bevaringsplaner.[23] Heraf følger modsætningsvis, at overtrædelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke er omfattet af reglerne om krydsoverensstemmelse, da forpligtelsen til ikke at tillade projekter i modstrid med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, påhviler myndighederne, jf. ligeledes C-461/17 *Holohan m.fl*.

143

Krydsoverensstemmelsesforordningens udtømmende angivelse af, hvilke overtrædelser der kan udløse krav på tilbagebetaling af landsbrugsstøtte, giver efter min opfattelse problemer i forhold til de modsvarende regler om Natura 2000-områder i den danske bekendtgørelse 1036/2018 om krydsoverensstemmelse, der hverken henviser til miljømålslovens Natura 2000-planer eller til den danske gennemførelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 2, i naturbeskyttelseslovens § 19 c-f. I stedet anfører bekendtgørelsen, at en landmands overtrædelser af forbuddet mod tilstandsændringer inden for strandbeskyttelseslinjen, klitfredningslinjen og beskyttede naturtyper udløser krydsoverensstemmelsessanktion. Den praktiske virkning af denne misforståelse forekommer fatal, hvilket kan illustreres med to eksempler: Hvis en landmand etablerer en bænk eller opfører et halvtag til sine dyr inden for strandbeskyttelseslinjen i et Natura 2000-område uden dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 15, vil det efter bekendtgørelsen udløse krydsoverensstemmelsessanktion. Hvis en landmand derimod fælder træer inden for strandbeskyttelseslinjen i et Natura 2000-område, udløser det ingen krydsoverensstemmelsessanktion efter de danske regler, da dette ikke er en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 15, jf. MAD 2011.1255, selv om en træfældning kan medføre alvorlig skadevirkning på fuglelivet i et særligt fuglebeskyttelsesområde og ofte vil være omfattet af forbuddet i habitatdirektivets art. 6, stk. 2. Heraf følger med andre ord, at de danske regler pålægger krydsoverensstemmelsessanktion for overtrædelser, der ikke er omfattet af forordningen (bænken), men ikke sanktionerer overtrædelser, der ofte vil være omfattet (træfældning).

3. Habitatdirektivets krav til at undgå skadelig påvirkning af Natura 2000-områder

Reglerne om beskyttelse af Natura 2000-områder mod skadelig påvirkning fremgår af habitatdirektivets art. 6, stk. 2 og 3, hvorefter:

»2. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

3. Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden.«

Det er fortolkningen af disse to bestemmelser i habitatdirektivet, der især har givet anledning til EU-Domstolens mange domme om habitatdirektivet, hvor reglerne er tillagt et indhold, som på mange måder er kommet bag på de danske myndigheder.

Art. 6, stk. 2, udgør som nævnt den generelle beskyttelse mod aktiviteter, der kan skade eller forstyrre de arter og naturtyper, for hvilket et område er udlagt som Natura 2000-område, mens art. 6, stk. 3, fastsætter den særlige ordning for vedtagelse af planer og tilladelse til projekter. Uanset mindre nuancer i ordlyden af stk. 2 og 3 viser EU-Domstolens praksis, at tærsklen for påvirkning er den samme for eksisterende lovlige aktiviteter og nye projekter, jf. C-241/08 *Kommissionen mod Frankrig*.

I konsekvens heraf fastslog EU-Domstolen i C-399/14 *Grüne Liga Sachsen* om en bro over Elben i et Natura 2000-område, at hvis det er sandsynligt, at et lovligt etableret anlæg kan have skadelig virkning på de arter og naturtyper, som et Natura 2000-område er udpeget for, er de nationale myndigheder efter art. 6, stk. 2, forpligtede til at gennemføre en konsekvensvurdering, der opfylder kravene i art. 6, stk. 3. Medmindre konsekvensvurderingen godtgør, at broen ikke har skadelig virkning, skal broen fjernes. Men da fjernelse af et anlæg i sig selv er et projekt, kan myndighederne ikke fjerne broen uden en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3. Hvis denne vurdering viser, at det også vil have skadelig virkning på Natura 2000-området at fjerne broen, skal der foretages en afvejning efter den særlige undtagelse i habitatdirektivets art. 6, stk. 4, hvor det ifølge EU-Domstolen er lovligt at tage økonomiske hensyn, men disse må ikke i sig selv være udslagsgivende.

Fortolkningen af art. 6, stk. 2, i C-399/14 indebærer dermed, at de i art. 6, stk. 3, fastsatte forpligtelser også kan indtræde for igangværende aktiviteter, og det er nærliggende at forstå dommen på den måde, at der i nogle tilfælde også kan være krav om konsekvensvurdering, før der kan meddeles påbud om fysisk lovliggørelse, hvis en sådan fysisk ændring kan påvirke et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag.[24] Det følgende drejer sig derfor primært om, hvorledes EU-Domstolen har fortolket art. 6, stk. 3.

4. EU-Domstolens svar på syv fortolkningsspørgsmål i habitatdirektivets art. 6, stk. 3

Allerede i C-127/02 *Waddenzee* fastslog EU-Domstolen, at art. 6, stk. 3, har direkte virkning, og at en myndighed derfor ikke kan udstede en gyldig retsakt, uden at overholde bestemmelsen, uanset mangler i den nationale gennemførelse af art. 6, stk. 3. Dette gælder også, selv om retsakten udstedes til fordel for en privat part. Det fremgår endvidere af C-418/04 *Kommissionen mod Irland*, at en vurdering efter VVM-direktivets regler om miljøvurdering af projekter henholdsvis efter SMV-direktivets regler om miljøvurdering af planer ikke kan erstatte en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets

144

art. 6, stk. 3, eller omvendt, hvilket tidligere var forudsat af de danske myndigheder.[25]

På grundlag af EU-Domstolens praksis kan de fortolkningsspørgsmål, som art. 6, stk. 3, herefter rejser, opdeles i syv hovedgrupper.

Det første fortolkningsspørgsmål er, hvilke retsakter der er omfattet af begreberne *»projekter«* og *»planer«*.

---

22 Se fx C-684/13 *Johannes Demmer*, hvor de danske myndigheders udlægning af krav til krydsoverensstemmelse blev underkendt.

23 Krydsoverensstemmelsesforordningen anfører tillige fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, om pligt til at udpege fuglebeskyttelsesområder, men da denne forpligtelse påhviler medlemsstaterne og ikke landmanden, må dette være en fejl.

24 Se hertil *Pagh*: TfM 2016, s. 125.

25 Se fx MAD 2005.378 Nkn, hvor 80 gram kvælstof pr. hektar om året udløste VVM samt *Pagh*: TfM 2012.165 med kommentarer til UfR 2012.3527 H, hvor tiltrådt, at to kæmpevindmøller på Tåsinge ikke krævede konsekvensvurdering.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

Det andet spørgsmål er, hvordan undtagelsen i andet led af første punkt om projekter og planer, »*der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning*«, skal fortolkes.

Det tredje fortolkningsspørgsmål angår screening af, om der skal ske konsekvensvurdering af retsakten, og hvornår dette kan undlades. Svaret beror på fortolkning af, at retsakten »*i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt*«.

Det fjerde spørgsmål er, hvilke krav der stilles til en konsekvensvurdering af et projekt eller en plans påvirkning af Natura 2000-områder, hvilket beror på, hvordan »*vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne,*« skal fortolkes.

Det femte fortolkningsspørgsmål er, hvornår der foreligger fornøden sikkerhed for, at retsakten ikke skader Natura 2000-området, så myndighederne efter en konsekvensvurdering kan meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3. Svaret beror på fortolkning af betingelsen: »*giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet*«.

Det sjette spørgsmål er, om der er pligt til at høre offentligheden, hvilket beror på, om sidste led om, at myndighederne, »*når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden*« er en fakultativ bestemmelse for myndighederne eller en obligatorisk forpligtelse.

Det syvende spørgsmål er, hvordan det i art. 6, stk. 3, anførte *forbehold for stk. 4* skal fortolkes, dvs. om der kan meddeles tilladelse efter art. 6, stk. 4, uden en konsekvensvurdering efter stk. 3.

Som det vil fremgå, har EU-Domstolen med de seneste domme i det væsentlige besvaret alle syv fortolkningsspørgsmål, om end der fortsat består mindre uklarheder.

4.1 Hvilke retsakter er omfattet af kravet om screening i art. 6, stk. 3?

Frem til dommen i 2004 i C-127/02 om tilladelse til muslingefiskeri var de danske myndigheders forståelse af art. 6, stk. 3, at myndighederne kun skulle vurdere tilladelser efter miljølovgivningen, når det tilladte ville skade et Natura 2000-områder. Hverken de danske regler eller praksis sondrede mellem screening og miljøvurdering. Dette blev ændret efter C-127/02, der fastslog, at alle retsakter, der er omfattet af definitionen »projekter eller planer« skal screenes, og at der i anvendelsen af art. 6, stk. 3, skal sondres mellem screening og konsekvensvurdering. Det første spørgsmål er derfor, hvilke retsakter reglen omfatter, hvilket kort kan besvares med *»projekter«* og *»planer«*, hvis indhold må belyses hver for sig.

4.1.1 Begrebet »projekter«

I C-127/02 om fornyet tilladelse til mekanisk muslingefiskeri lagde EU-Domstolen til grund, at et »projekt« defineres i VVM-direktivets art. 1, stk. 2, som følger (selv om habitatdirektivet ikke indeholder en definition af projekter):

»* gennemførelse af anlægsarbejder eller andre installationer eller arbejder,

* andre indgreb i det naturlige miljø eller i landskaber, herunder sådanne, der tager sigte på udnyttelse af ressourcer i undergrunden.«

Herefter udtalte EU-Domstolen, at mekanisk muslingefiskeri er omfattet af VVM-direktivets definition, hvorfor tilladelse til mekanisk fiskeri efter hjertemuslinger er omfattet af reglerne om konsekvensvurdering i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, uden at det gjorde en forskel, at der var tale om årlig fornyelse af tilladelsen. Denne del af dommen er i teori og praksis hidtil udlagt på den måde, at begrebet »projekter« skal fortolkes som VVM-direktivets definition, men med den forskel, at VVM-direktivet kun omfatter de i VVM-direktivets bilag I og II anførte aktiviteter.[26]

Denne vidtgående fortolkning af begrebet må imidlertid yderligere udvides efter dommen i de forende sager C-293/17 & C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl.:*

Baggrunden for C-293 & 294/17 var, at Holland grundet problemer med kvælstofaflejringer fra landbruget i Natura 2000-områder havde vedtaget generelle normer for gødskning og græsning med henblik på at bevare og genopbygge Natura 2000-områder og samtidigt sikre landbrugsdriften kan fortsætte. Efter reglerne kræves ikke godkendelse af husdyrbrug, som medfører kvælstofaflejring under en bestemt tærskelværdi. To hollandske miljøorganisationer fandt, at ordningen var i strid med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, idet de gjorde gældende, at gødskning og græsning måtte anses for et projekt, der kræver tilladelse i hvert enkelt tilfælde efter art. 6, stk. 3. Da den hollandske ordning ligner den danske, indtrådte den danske

145

regering i sagen som biintervenient til støtte for den hollandske regering.[27] EU-Domstolen gav imidlertid de to miljøorganisationer medhold og udtalte, »at græsning af kvæg og tilførsel af gødning på eller i jorden i nærheden af Natura 2000-områder kan være kvalificeret som »projekt« [efter art. 6, stk. 3], selv i det tilfælde, hvor disse aktiviteter [..] ikke udgør et »projekt« efter VVM-direktivet«. Dette gælder ifølge dommen, også selv om gødskning eller græsning er en tilbagevendende aktivitet, hvis aktiviteten først er påbegyndt, efter at habitatdirektivets art. 6, stk. 3, trådte i kraft, og hvis aktiviteten er påbegyndt tidligere, kan myndigheden efter art. 6, stk. 2, være forpligtede til at gennemføre en konsekvensvurdering, jf. C-399/14. Men herefter fastslog dommen, at art. 6, stk. 3, ikke er til hinder for en generel national ordning, der fritager de enkelte projekter fra godkendelse efter art. 6, stk. 3, når bestemte tærskelværdier er overholdt. Dette kræver, at tærskelværdierne er fastsat på grundlag af en vurdering efter art. 6, stk. 3, og at der herefter ikke er nogen rimelig videnskabelig tvivl om, at gødskning/græsning ikke kan have skadelige virkninger på lokaliteternes integritet med de fastsatte tærskelværdier. Dette krav om videnskabelig sikkerhed forudsætter efter præmis 120, at »objektive omstændigheder gør det muligt med sikkerhed at udelukke enhver mulighed for, at de nævnte projekter, alene eller sammen med andre projekter, kan påvirke disse lokaliteter væsentligt«. Denne vurdering kan ikke tage hensyn til de bevaringsforanstaltninger, som medlemsstaten har vedtaget efter habitatdirektivets art. 6, stk. 1, eller til de forebyggende foranstaltninger mod skadevirkning, som myndighederne har besluttet efter art. 6, stk. 2 (præmis 132).

Dommen må efter min opfattelse føre til, at de standardiserede gødningsnormer og tærskelværdier, der i medfør af husdyrbrugloven og gødningsanvendelsesloven, er fastsat for dansk landbrug, ikke kan opretholdes, da disse normer er vedtaget uden en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, og normerne indregner virkning af forebyggende tiltag.[28] Efter dommen skal der fremover ske konsekvensvurdering forud for tildeling af gødningskvoter til hver enkelt landbrug beliggende i eller i nærheden af Natura 2000-områder, hvilket rejser spørgsmål ved ændringen af

26 Se *Pagh*: Fast ejendom – regulering og køb (3. udg.) 2017, s. 454.

27 Se Miljø- og Fødevareministeriets notat af 6. oktober 2017 til Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg.

28 Se i samme retning: *Augustin Garcia-Ureta*: Environmental Law and Management, 2018, s. 120. Se tillige *Basse*: Erhvervsmiljøretten, 2017, s. 353, der på baggrund af sag bl.a. C-98/03 *Kommissionen mod Tyskland* har argumenteret for, at beskyttelsen efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke kan sikres i generelle regler.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

husdyrbrugloven i 2017, hvor gødskningsarealer blev adskilt fra miljøgodkendelse af husdyrbrug.[29] Herudover rejser dommen tvivl om gyldigheden af de hidtidige gødningskvoter, hvilket også kan rejse tvivl om, det er muligt at strafsanktionere overtrædelse af ugyldige gødningsnormer, som det fx er forudsat i UfR 2018.1349 V.

4.1.2 Begrebet »planer«

EU-Domstolen har indtil nu ikke taget direkte stilling til fortolkningen af begrebet »planer« i art. 6, stk. 3. Med dommen i C-441/17 *Kommissionen mod Polen* er det fastslået, at en skovbevaringsplan for et Natura 2000-område er en *plan* omfattet af art. 6, stk. 3. Det er i lyset af den udvidende fortolkning af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, nærliggende at antage, at »planer« skal fortolkes på samme måde som »planer og programmer« i direktiv 2001/42 om miljøvurdering af planer (SMV-direktivet), hvilket yderligere underbygges af den ovenfor omtalte dom i de forenede sager C-293/17 & C-294/17. I alle tilfælde begrunder EU-Domstolens udvidende fortolkning af art. 6, stk. 3, at en dansk domstol vanskeligt kan afvise, at en retsakt, som er omfattet af SMV-direktivet, også er omfattet af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, uden en præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen efter TEUF art. 267, stk. 3, hvis dommen ikke kan appelleres.

I relation til SMV-direktivets anvendelsesområde er EU-Domstolens udvidende fortolkning kommet bag på de danske myndigheder. Dette skyldes bl.a., at det i C-41/11 *Terre wallonne II* blev fastslået, at SMV-direktivet også omfatter generelle gødningsnormer fastsat ved bekendtgørelse, og at C-290/15 *Patrice D'Oultremont* fastslog, at reglerne også omfatter en generel regulering af bl.a. støj fra vindmøller. Senest har EU-Domstolen i C-671/16 *Inter-Environnement Bruxelles m.fl.* underkendt den danske fortolkning af SMV-direktivets anvendelsesområde.[30]

4.2 Hvordan fortolkes undtagelsen for retsakter, der er nødvendige for Natura 2000-området?

Rækkevidden af undtagelsen for retsakter, der er nødvendige for at bevare Natura 2000-områder, tog EU-Domstolen stilling til i C-441/17 *Kommissionen mod Polen*.

Baggrunden for sagen var, at Kommissionen i Polen havde udlagt et større Natura 2000-område for en af de bedst bevarede naturlige skove med store mængder dødt træ og mere end 100 år gamle træer, der udgør en del af udpegningsgrundlaget. Skoven er tillige hjemsted for flere særligt beskyttede billearter og tillige udlagt som fuglebeskyttelsesområde for fuglearter som flagspætte, den tretåede spætte, spurvefuglen og perleuglen, hvis levested er døende og døde grantræer.

I 2015 vedtog den polske regering en bevaringsplan, der øgede skovhugst, hvilket bl.a. blev begrundet med, at spredning af typografbillen (som ikke er beskyttet) gjorde det nødvendigt at foretage sanitære udhugninger for at sikre skovenes sundhedstilstand. Det var i sagen ubestridt, at typografbillen

har skadelig virkning på de gamle træers sundhedstilstand, men der var tillige enighed om, at den øgede skovhugst havde skadelig virkning for andre billearter og for flere af de fuglearter, som området var udpeget for. Kommissionen gjorde med henvisning hertil gældende, at planen var ugyldig, da den var modtaget uden forudgående konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3. Den polske regering gjorde modsat gældende, at bevaringsplanen for skoven var en bevaringsforanstaltning omfattet af habitatdirektivets art. 6, stk. 1.

Selv om EU-Domstolen medgav, at spredning af typografbillen kan være skadelig for Natura 2000-områdets bevaringsmålsætning for flere af de udpegede arter, og at der er behov for en balance mellem aktiv og passiv skovforvaltning for at bekæmpe spredning af typografbillen (præmis 178 og 184), fandt Domtolen, at der ikke var gennemført en tilstrækkelig undersøgelse af, om de iværksatte tiltag for at bekæmpe typografbillen havde skadelig virkning på andre arter. Den reviderede skovbevaringsplan skulle derfor have været konsekvensvurderet efter art. 6, stk. 3.

Dommen belyser det principielle problem, at foranstaltninger for at beskytte bestemte arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget ofte kan have skadelig virkning for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Hvis dette er tilfældet, kræver bevaringsforanstaltninger en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, medmindre der i Natura 2000-planen er taget stilling til den tilsigtede balance mellem de forskellige arter. Studerer man de danske Natura 2000-planer, vil man opdage, at der med få undtagelser savnes en sådan stillingtagen til, at beskyttelse af en art eller naturtype ofte vil være skadelig for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Dette kan næppe opretholdes efter dommen i C-441/17.[31]

4.3 Under hvilke betingelser kræver en screening ikke konsekvensvurdering?

I C-127/02 om muslingefiskeri i et fuglebeskyttelsesområde fastslog EU-Domstolen med henvisning til forsigtighedsprincippet, at konsekvensvurdering af projekter og planer kun kan undlades,

»… såfremt det på baggrund af objektive kriterier […] kan udelukkes, at planen eller projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke den pågældende lokalitet væsentligt«, hvor væsentligheden af virkningerne […] »bl.a. fastlægges i lyset af den […] omhandlede lokalitets særlige kendetegn og miljømæssige vilkår«.

Dommen betyder, at konsekvensvurdering af projekter og planer ikke er begrænset til tilfælde, hvor myndighederne har oplysninger om en skadelig virkning fra en ansøgt aktivitet. I stedet gælder den omvendte formodning, hvorefter myndighederne skal gennemføre en konsekvensvurdering, medmindre myndighederne på forhånd ud fra objektive kriterier kan udelukke, at det ansøgte vil påvirke Natura 2000-området væsentligt.

Dette betyder, at myndigheden ved en screening skal identificere et ansøgt projekts forskellige påvirkninger (støj, forstyrrelse, fysiske ændringer) samt påvirkningernes geografiske udstrækning og relevans i forhold til de arter og naturtyper, som er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Kan det udelukkes, at projektets påvirkninger indvirker på Natura 2000-området, eller at påvirkningerne er relevante eller går ud over usikkerhed i måling og naturlige udsving, er påvirkningen næppe så væsentlig, at tilladelse kræver konsekvensvurdering.

Det har imidlertid givet anledning til betydelig tvivl, hvornår en screening er tilstrækkelig. Dette er nu præciseret nærmere i flere af de nyeste domme. Betydelig geografisk afstand mellem et ansøgt projekt og et Natura 2000-område er ikke tilstrækkeligt til at undgå en konsekvensvurdering, hvis projektet har barriereeffekt for migrerende arter på vej til og fra et Natura 2000-område. Se fx C-142/16 *Kommissionen mod Tyskland*, hvor tilladelse til kraftværk ved Elben krævede en konsekvensvurdering af påvirkningen af Natura 2000-områderne 600 km opstrøms, fordi gitter ved udledning af kølevand havde barriereeffekt på migrerende fisk og dermed

29 Om ændringen af husdyrbrugloven se tillige *Thomas Haugsted*: MAD 2017.403, hvor der argumenteres for, at lovens opdeling af projektbegrebet næppe er forenelig med VVM-direktivet.

30 Se uddybende *Pagh*: TfM 2016, s. 411; *Pagh*: TfM 2017, s. 365, og *Pagh*: TfM 2018, s. 429.

31 De problemer dommen i C-441/17 rejser for de danske Natura 2000-planer er omtalt i *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

kunne påvirke de beskyttede arters reproduktionsevne i Natura 2000-området.[32]

Hvis påvirkninger kun kan undgås ved at iværksætte *afværgeforanstaltninger*, fremgår det af C-323/17 *People Over Wind m.fl.*, om vindmølleparks tilslutningskabel gennem et Natura 2000-område, at der skal gennemføres en konsekvensvurdering. EU-Domstolen begrundede dette med, at screening er en foreløbig vurdering og derfor ikke giver fornøden sikkerhed for, at det ansøgte projekt ikke har skadelig virkning. Dommen vil ikke kræve ændring af dansk lovgivning, men nok af praksis,[33] som det fx fremgår af MAD 2016.303 Nmk, hvor en VVM-tilladelse til Enghave Brygge-projektet blev stadfæstet med vilkår om afværgeforanstaltninger pga. et nærliggende Natura 2000-område, idet nævnet afviste, at der var krav om konsekvensvurdering.

4.4 Hvilke krav stilles til konsekvensvurderingen?

Som nævnt er en VVM-redegørelse ikke tilstrækkelig til at opfylde de undersøgelseskrav, der stilles til en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3. I

147

C-127/02 om muslingefiskeri i et fuglebeskyttelsesområde fastslog EU-Domstolen, at direktivets krav til en »passende vurdering« indebærer: »at alle de aspekter af en plan eller projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf, under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området.«

Hvad dette undersøgelseskrav nærmere indebærer har givet anledning til betydelig tvivl, der for en del er afklaret med de ovenfor anførte nyere domme. En mere omfattende afklaring af kravene til indholdet i konsekvensvurderingen er nu kommet med en dom fra november 2018 i C-461/17 *Holohan m.fl.*, der drejede sig om irske myndigheders tilladelse til anlæg af 1,5 km kørebane med rundkørsel samt anlæg af gangsti og cykelsti i Natura 2000-området. Der var forudgående gennemført en VVM-procedure og en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, men en række lokale beboere mente, at konsekvensvurderingen var utilstrækkelig og påstod tilladelsen var ugyldig, hvilket førte til en række præjudicielle spørgsmål fra den irske domstol.

EU-Domstolen lagde til grund, at formålet med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, er, at en lokalitets integritet som naturtype ikke skades. Dette indebærer:

> »at alle de aspekter af denne plan eller dette projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området. […] *eftersom vurderingen skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner herom, må det fastslås, at alle de levesteder og arter, med hensyn til hvilke lokaliteten er beskyttet, skal identificeres*. Den omstændighed, at alle de levesteder og arter, for hvilke området er beskyttet, ikke er blevet identificeret i denne vurdering, indebærer en tilsidesættelse af de ovenfor nævnte krav, og de fjerner dermed ikke […] enhver rimelig videnskabelig tvivl i forhold til skadevirkninger for den beskyttede lokalitets integritet«. (præmis 33-38 - min fremhævelse).

I forhold til tidligere domme indeholder dommen i C-461/17 den præcisering eller (udvidelse), at direktivets krav om *»passende vurdering«* kræver, at *alle de levesteder og arter*, for hvilket området er beskyttet, er blevet identificeret. Hvis dette ikke er sket, foreligger hermed i sig selv en overtrædelse af art. 6, stk. 3. Det skal endvidere af konsekvensvurderingen tydeligt fremgå, hvorfor de beskyttede levesteder og arter ikke påvirkes.

Dommen går imidlertid endnu videre. Projektets påvirkning af arter og levesteder uden for den beskyttede lokalitet, og af arter, der ikke er en del af udpegningsgrundlaget, skal ifølge præmis 39 også indgå i vurderingen, hvis arterne er nødvendige for at bevare de arter/levesteder, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området (præmis 39). Såfremt der i en videnskabelig udtalelse er rejst tvivl om, hvorvidt konsekvensvurderingen giver fornøden sikkerhed for, at projektet ikke skader Natura 2000-området, er myndigheden forpligtet til detaljeret at begrunde, hvorfor yderligere undersøgelser ikke er nødvendige. Art. 6, stk. 3, er derimod ikke til hinder for, at der meddeles tilladelse til et projekt, selv om fastlæggelse af byggepladsen og transportveje i anlægsfasen endnu ikke er fastlagt, når tilladelsen er meddelt på vilkår, som sikrer, at der ikke sker skade på Natura 2000-området i byggefasen. EU-Domstolen begrundede dette med, at forpligtelsen i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke påhviler bygherren, men myndigheden.

4.5 Hvornår kan der meddeles tilladelse efter art. 6, stk. 3?

Siden dommen i C-127/02 om muslingefiskeri har det ligget fast, at der efter art. 6, stk. 3, ikke kan meddeles tilladelse til projekter eller planer, medmindre myndighederne ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslå, at projektet eller planen ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet.

Heraf følger, at hvis en konsekvensvurdering ikke opfylder de ovenfor beskrevne krav, kan der ikke meddeles tilladelse. Er dette alligevel sket, er tilladelsen ugyldig. I sag C-258/11 *Sweetmann* blev det fastslået, at varigt tab af 0,5 % af et Natura 2000-område udelukker tilladelse efter art. 6, stk. 3. Dette førte sammen med dommen i sag C-441/17 *Kommissionen mod Polen* til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet den 8. marts 2019 tillagde klage over VVM-tilladelse til kystbeskyttelsesanlæg ved Jyllinge Nordmark opsættende virkning, da anlægget inddrog 0,09 % af Natura 2000-områdets strandeng. Afgørelsen understreger, at nævnet søger at følge EU-Domstolens praksis.

Hvis de skadelige virkninger på Natura 2000-området kan imødegås ved afværgeforanstaltninger, og dette er et bindende vilkår for tilladelsen, hindrer direktivet ikke tilladelse, hvis der er gennemført en konsekvensvurdering. Men en screening er i så fald ikke nok, jf. C-323/17 *People Over Wind m.fl.*

Dette rejser imidlertid spørgsmålet om, hvad der forstås ved afværgeforanstaltninger. I dansk praksis har man i mange år antaget, at hvis den skadelige virkning på en beskyttet arts levested eller en beskyttet naturtype i et Natura 2000-område kan imødegås ved en erstatningsbiotop, kan projektet tillades efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, jf. fx MAD 2009.2111 Nkn om tilladelse til forhøjelse af et dige på Vestamager gennem en rørsump i et fuglebeskyttelsesområde, hvor skadelig virkning blev imødegået ved at etablere rørsump andre steder i området.

Denne udvidende fortolkning af »afværgeforanstaltninger« kan ikke opretholdes efter dommen i C-521/12

148

Briels m.fl., hvor hollandske myndigheder havde tilladt en motorvej gennem en beskyttet eng i et Natura 2000-område på vilkår af, at der blev etableret en væsentlig større eng et andet sted i Natura

---

32 Se *Pagh*: TfM 2017, s. 295, hvor bl.a. omtales, hvordan barriereeffekt blev afvist som relevant i forbindelse med lov om testcenter for vindmøller ved Østerild, og at misforståelsen blev tiltrådt af landsretten i MAD 2013.816 V. Se tillige *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 235 og 240.

33 Se *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 238, og *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

2000-området. Dommen fastslog, at hvis den skadelige virkning imødegås ved en erstatningsbiotop, kan tilladelse kun meddeles efter den særlige undtagelse for væsentlige samfundshensyn i art. 6, stk. 4. Det gjorde ingen forskel, at erstatningsbiotopen var større og bedre end den biotop, som blev ødelagt af motorvejen.[34]

Dette er yderligere uddybet i de forenede sager C-387/15 og C-388/15 *Orleans m.fl.*, hvor samme resultat blev fastholdt, selv om erstatningsbiotop var etableret, inden der blev meddelt tilladelse til havneudvidelse. Dette er senest gentaget i C-164/17 *Edel Grace m.fl.* om et projekt for en vindmøllepark, der var ledsaget af en forvaltningsplan for levesteder og arter til afhjælpning af vindmølleparkens potentielle virkninger på den blå kærhøgs fourageringsområde, hvor EU-Domstolen afviste, at der kunne meddeles tilladelse til vindmølleparken efter art. 6, stk. 3.

Heraf følger generelt, at afværgeforanstaltninger, som hindrer, at et projekt medfører en væsentlig negativ påvirkning på en arts levested eller en naturtype, kan tillades efter art. 6, stk. 3. Men hvis den skadelige virkning kun kan imødegås ved at flytte levestedet eller naturtypen, kan tilladelse kun meddeles efter den særlige procedure for væsentlige samfundshensyn i art. 6, stk. 4.

4.6 Er høring af offentligheden obligatorisk eller fakultativ?

Ifølge ordlyden af art. 6, stk. 3, skal offentligheden kun høres, »hvis det anses for nødvendigt«. Efter sædvanlig dansk fortolkning vil det herefter være op til myndighedens skøn, om offentligheden skal høres, medmindre høring følger af andre regler. Dette skøn vil kun blive underkendt, hvis myndigheden har inddraget ulovlige hensyn.

Denne fortolkning er underkendt i C-243/15 *LZ II* om et hegn om en dyrefarm i et Natura 2000-område i Slovakiet. EU-Domstolen tog udgangspunkt i reglerne i Århus-konventionens art. 6, stk. 1(b), hvorefter der skal ske offentlig høring af projekter, der kan have væsentlig indvirkning på miljøet, selv om projektet ikke omfattet af konventionens bilag I.

Herefter fastslog dommen, at når et projekt udløser krav om konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, kan det have så væsentlig virkning, at den berørte offentlighed skal høres. Dette betød, at den slovakiske miljøorganisation, LZ, ikke alene havde krav på høring af tilladelsen til dyrehegn, men at den tillige have krav på prøvelse efter Århus-konventionens art. 9, stk. 2.[35]

4.7 Undtagelsen i art. 6, stk. 4, kræver konsekvensvurdering

Habitatdirektivets art. 6, stk. 3, indeholder et forbehold for stk. 4, hvorefter myndighederne kan tillade projekter, selv om projektet vurderes negativt, når der ikke er alternativer, hvis projektet er begrundet i »bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser«.

Dette forudsætter, at der iværksættes kompenserende foranstaltninger, og at Kommissionen underrettes, idet Kommissionen i nogle tilfælde først skal afgive en udtalelse.

Det fremgår af EU-Domstolens praksis, at undtagelsen i art. 6, stk. 4, kun kan anvendes, når der er gennemført en konsekvensvurdering i overensstemmelse med art. 6, stk. 3.[36] Det er ikke muligt at springe stk. 3 over og gå direkte til art. 6, stk. 4, når der foreligger tungtvejende samfundshensyn. Det følger tillige af praksis, at hvis stk. 4 benyttes, skal der ske konsekvensvurdering efter stk. 3 af alternativer.[37] Dette er begrundet med, at afvejning af hensyn under stk. 4 må ske under hensyn til de mulige alternativers påvirkning af Natura 2000-områder, som det fremgår af C-399/14 *Grüne Liga Sachsen*.

Kravet om, at projektet er begrundet i bydende nødvendige samfundshensyn, efterlader medlemsstaterne med et skøn og kan efter dommen i C-43/10 omfatte kunstvanding af større landbrugsområde og vandforsyning. Nogen nævneværdig dansk praksis foreligger ikke. Frem til dommen i C-521/12 *Briels m.fl.* er der ikke ét eksempel på, at undtagelsen i stk. 4 er anvendt af danske myndigheder. Den første klagenævnsafgørelse, der tager stilling til anvendelse af undtagelsen for væsentlige samfundshensyn, er fra december 2018 og vedrørte tilladelse til udledning af kølevand fra Fynsværket i Odense Fjord, der er udlagt som Natura 2000-område, hvor Miljø- og Fødevareklagenævnet dog undlod at kræve kompenserende foranstaltninger, men i stedet udelukkede overskudsvarme fra private gartnerier fra undtagelsen, så en obligatorisk forpligtelse (kompenserende foranstaltninger) blev »vekslet« til et strengere skøn, hvilket ikke svarer til EU-Domstolens fortolkning af art. 6, stk. 4.[38]

34 Se uddybende *Pagh*: TfM 2014.84 og *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 239.

35 Se uddybende om dommens konsekvenser, *Pagh*: TfM.2017, s. 3.

36 C-441/03 *Kommissionen mod Holland* og C-304/05 *Kommissionen mod Italien*.

37 Dette blev overset af Energiklagenævnet i MAD 2009.585 om en vindmøllepark, hvor mulige skadevirkninger på fuglebeskyttelsesområder blev afvist med væsentlige samfundshensyn uden at følge art, 6, stk. 4 – se hertil *Moe*: TfM 2013.90.

38 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 19. december 2018 i NMK-10-01053.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔

Skriv høringssvar

Indsigelse mod Naturstyrelsens afvisning af konsekvensvurdering (jf side 6 i Natura 2000 planen).

Vi begrunder indsigelsen med en EU-dom over Polen. Det fremgår af dommen, at også planer, som myndighederne anser for nødvendige eller forbundet med beskyttelse af Natura 2000 området, er omfattet af habitatskravet.

Prof. dr. jur. Peter Pagh side 6 i artikel U.2019B.139.
"Studerer man de danske Natura 2000-planer, vil man opdage, at der med få undtagelser savnes en sådan stillingtagen til, at beskyttelse af en art eller naturtype ofte vil være skadelig for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Dette kan næppe opretholdes efter dommen i C-441/17.31 .”

Tranum den 23. maj 2022

Borger

[redacted]

Bilag 1. Artikel U.2019B.139. Artikel af professor dr. jur Peter Pagh

Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**UfR.2019.B.139.Pagh.Habitat (4).pdf**

Indsendt 24-05-2022 23:06. Kvitteringsnummer F9-NK7-FH-HNK.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 22:47
Bilag: Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39320: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 22:47:30

Kvitteringsnummer: 57wfh8sxqn

Helsinge, 23/5-22

Høring af Natura 2000 planer 2022-2027

Vi fremsender hermed et høringssvar, som vedrører de kommende naturnationalparker og urørt skov. Vi har stor bekymring omkring hele processen med naturnationalparkerne, og i særdeleshed den manglende borgerinddragelse vi oplever, der faktisk er meget væsentligt for processerne omkring NNP.

Vi ser mange dilemmaer i at hegne hele skovområder/ naturområder både for mennesker og dyr. Vi tager derfor stor afstand fra, at naturnationalparker og urørt skov skal betyde indhegning af hele skovområder, hvilket i øvrigt ikke er det, lovgivningen på dette område, entydigt peger på, men som vi ser ske. Vi har som befolkning stor glæde af vores dejlige natur, jeg vil endda pointere at folkesundheden afhænger heraf.

Fratages vi muligheden for sport og motion i naturen strider det direkte imod: "***Naturen er lige så vigtig for vores mentale og fysiske helbred, som den er for vores samfunds evne til at håndtere globale forandringer, trusler mod sundheden og katastrofer. Vi har brug for naturen i vores liv***", citat fra EU's biodiversitetsstrategi for 2030 – "Naturen skal bringes tilbage i vores liv". Vi ønsker meget mere natur, men uden hegn og udsætning af store græssere rundt i vores skove og vores naturområder, med undtagelse af mindre sommergræsfolde – hvor dyrene tilses og passes. Vi udsættes for en øget risiko ved at færdes blandt store græssere. Dette er ikke ønskværdigt, og passer ikke ind i vores små skovområder i Danmark.

Vi vil i det følgende argumentere ud fra primært den rapport, der ligger til grund for naturnationalparkerne, "Biodiversitetseffekter af rewilding" en videnskabelig rapport, som i øvrigt er blevet kritiseret fra mange sider især for at være for ideologisk præget (rewildings-ideologien) - Biodiversitetseffekter af rewilding (au.dk)

Rewilding er uden evidens, og Danmark er et for lille land til disse forsøg.

Vi stiller spørgsmålstegn ved, om rewilding er den eneste metode til at højne biodiversiteten. Hegn om alle vores skov-, klit- og hede arealer med kommende 15 Naturnationalparker, og et forsøg på at genskabe de naturlige processer i økosystemerne med store græssere. Den ide er udsprunget fra USA, med Yellowstone Nationalpark som eksempel. Den forsøges nu at gennemføres i vores små skovarealer. Desuden er klimaet ikke at sammenligne, da vi i Danmark har meget vekslende temperatursvingninger. Om vinteren typisk vekslende mellem meget vådt og frostgrader. Det vil sige, at dyrene bliver våde og derefter afkølet, så de ikke formår at holde varmen.

Der er mange andre tiltag man kan gøre, såsom flere og større sammenhængende naturområder, naturnær skovdrift og genopretning af mangfoldighed i naturen. Statsskoven var allerede godt i gang med tiltagene. At der er biologer, som har en ideologi omkring genindførelse af bondesamfundets græsning i de danske skove, bør ikke være den altoverskyggende model, som lægges ned over Danmark.

Flere vandhuller og moser, flere lysninger. Hvis jorden skal behandles ift. græsvegetationen eller andet, kan vi som samfund sætte skovarbejdere med maskiner i gang, derved nedsættes arbejdsløsheden. EU -Biodiversitetsstrategi peger på, jeg citerer:

"Den andel af skovområder, der er omfattet af forvaltningsplanerne, bør dække alle forvaltede offentlige skove og et stigende antal private skove, og biodiversitetsvenlig praksis såsom skovforvaltning i bedre harmoni med naturen bør fortsætte og videreudvikles. Kommissionen vil til støtte herfor udarbejde retningslinjer for biodiversitetsvenlig praksis inden for skovrejsning, genplantning af skov og skovforvaltning i bedre harmoni med naturen. Dette vil ske sideløbende med den nye EU-skovstrategi." (Side 10 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

"Samtidig er visse landbrugsmetoder en af hovedårsagerne til den faldende biodiversitet. Det er derfor vigtigt at arbejde sammen med landbrugerne for at støtte og motivere deres omstilling til fuldt ud miljøvenlige landbrugsmetoder" (Side 7 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

Kunne det tænkes at tilskudsordninger fra EU var tiltænkt landmandens landbrugsdyr, for at de kunne sommergræsse fra april til november, og på den måde pleje landbrugsarealerne. I stedet for det vi ser lige nu at rewildingsfirmaer såsom: EU (rewilding.dk) tjener penge på at udlåne dyr til helårsgræsning uden tilskudsfodring, og som har ringe interesse i at drage omsorg for dyrene.

Prof. Carsten Rahbek beskriver, at den største udfordring for biodiversiteten er, at naturen mangler mere plads. Ligeledes fremhæver Prof. Carsten Rahbek, at der ikke i nogen videnskabelige rapporter, fremhæves rewilding. Han pointerer, at det vides ikke, om store græssere er nødvendige til forbedring af dansk biodiversitet. Ydermere peger han på, at rewilding er et eksperiment, og at det bør diskuteres om det er ønskværdigt. (Prof. Carsten Rahbek, Center for Makroøkologi og klima KU, referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet d. 7/12-20).

Det er meget bekymrende, at biologer nu forsøger at få indført rewilding i vores små skovarealer i Danmark, som nærmest et faktum, for at passe på vores biodiversitet. **Den vilde natur hjælpes bedst ved at give den mere plads.**

Vi vedhæfter videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021. Vi beder jer om at tage kritisk stilling til nedenstående:

Vores hjemmehørende hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor?

Rapporten beskriver, at vores naturlige vildt i de danske skove skal kigges på, som en hindring af rewilding. I modsætning til Jægersborg Dyrehave, som opnår Danmarks mest unikke biodiversitet, med krondyr, dådyr, sikahjorte og vinterfodring. Det kan ikke være rigtigt, at vores naturligt hjemmehørende vildt skal have prædikatet "ikke nøgleart". **Skal vi til at kigge på vores hjortevildt som skadedyr?** Vi citerer fra rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021:

"***Vildtlevende pattedyr og jagt*** *Danmark har kun få vildtlevende arter af store græssere (primært hjortevildt), der kan bidrage til økosystemfunktioner. Der er ikke i den nationale forvaltning visioner om at lade disse arter opbygge bestande med potentiale for at udgøre en nøgleartsfunktion. Tværtimod tager forvaltningen udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter, som forårsager skader på dyrkede marker og plantager, og i en forestilling om, at der er for mange dyr".* (Side 8).

Vi undres og stiller spørgsmålet: "Hvilken forvaltning er nu begyndt at tage udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter?" Det må siges at være et postulat, eller måske direkte usandt. Desuden er det tankevækkende og foruroligende, at de her laver den graverende fejl at betegne hjortevildt for store græssere i stedet for browsere (dyr der kan leve af både græs og vedplanter).

Dyrenes velfærd er væk, skal de sulte om vinteren, hvor de er drægtige?

Hvordan kan vi accepter sult hos dyrene i indhegningerne hen over vinteren? Hvorfor skal dyr tvinges til at spise føde, der på sigt gør dem syge pga. fejlernæring? Hvordan kan vi tillade den forvaltningsmetode, der på ingen måde tager hensyn til sult og lidelse, som smertetilstande hos dyrene? Vi citerer fra rapport 425, DCE 2021, som beskriver undersøgelser af rewilding:

"Det er naturligt, at dyr taber sig om vinteren på grund af den begrænsede fødetilgængelighed, hvilket kan forårsage betydelige vægtfluktuationer hen over året. Fra efterår til forår mister kvæget ca. 20-25% af deres kropsvægt (Bunzel-Drüke m.fl. 2008), hvilket for en Galloway-ko på 450-600 kg svarer til et naturligt vægttab på 90-150 kg hen over vinteren. Ligeledes er det naturligt, at der kan forekomme en relativ høj dødelighed i populationer af store græssende dyr på grund af ressourcebegrænsninger, ekstraordinære klimatiske forhold (kulde og tørke), sygdomme, parasitter mv. En dødelighed på mellem 20 og 30% er normal, men dødeligheder på op til 50% forekommer også hyppigt på store hegnede arealer, på øer og i store naturlige græsningsøkosystemer (Erb & Boyce 1." (side 37 og 38). **Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, som vi har placeret bag et hegn. Disse dyr er ikke vilde dyr.**

Hele grundlaget for at udfærdige naturnationalparker er som sagt at højne biodiversiteten, som i øvrigt i forvejen er høj i vores skov og naturområder. Samtidig hævder man, at det eneste rigtige er udsætning af store græssere. Af rapporten fremgår det tydeligt, at der ingen evidens er for, at store græssere giver en bedre biodiversitet. **Hvordan kan vi udføre så markante ændringer i vores skovområder/ natur, når rewilding har karakter af et eksperiment? Rapporten beskriver, jeg citerer:**

"**Biodiversitetseffekter af rewilding** *Som tidligere nævnt er de dokumenterede effekter af rewilding sparsomme, og videnskabelige studier af græsningseffekter kan være svære at sidestille med rewilding, særligt hvis intensiteten af græsningen ikke er specificeret eller kun subjektivt vurderet. Dertil kommer, at rewilding netop forventes at bidrage med meget diverse økosystemfunktioner, hvoraf græsning kun er én. (Side 45).*
"Effekterne af rewilding på naturlige processer og på arter inden for forskellige taksonomiske eller trofiske grupper er kun sporadisk undersøgt. Især mangler der langsigtede studier. Derfor bygger mange af konklusionerne i rapporten på et relativt begrænset empirisk grundlag" (side 8).
"Da rewilding endnu ikke er en udbredt praksis, og da vi generelt mangler en effektovervågning af naturindsatser i Danmark, ***er dokumentationen af effekterne af dedikerede rewildingprojekter sparsom. S****om supplement vil vi derfor grundigt* ***gennemgå hypotesen om rewilding*** *som omkostningseffektivt virkemiddel i naturforvaltningen og diskutere rewilding-cases fra Danmark samt perspektivere studier og projektområder fra udlandet. (Side.12 og 13)*
"Der findes dog kun få undersøgelser, der dokumenterer langtidseffekten af helårsgræsning i forhold til sæsongræsning på naturindholdet." (side 37 og 38).

I rewilding ser man gerne at ådsler bliver liggende til gavn for biller og andre insekter. Dette er ikke lovligt, da skovene typisk ligger på vores drikkevandsindvindingsområder. Det er bekymrende, at disse ådsler kan blive en smittekilde og overføre sygdomme/parasitter til andre dyr, såvel vilde dyr som tamdyr, og besøgendes dyr som hest og hund.

Manipulering af Rødlisten

Vi har vedhæftet en artikel fra Dansk Natur.dk med en analyse af Aarhus Universets opgørelse af rødlistearterne. Den tidligere offentliggjorte redegørelse, om den bekymrende udvikling af truede

arter, alene skyldes en anden måde at registrere på. Nærstuderes tallene drejer det sig om en ændring i regnemetoden.

Sidenhen er rødlisten blevet revurderet og bilaget som er vedlagt, er en ny gennemregning af datamateriale fra Aarhus Universitets udarbejdelse af den danske rødliste, som viser et helt andet billede, end det som blev lagt til grund for regeringens naturpolitik.

Vi mener, at ansvaret omkring rødlisten skal gives til Københavns Universitet, da de her er meget uenige med Aarhus Universitet, om den pludselige ændring i opgørelsesmodel, som resulterede i, at Danmark ikke kunne sammenligne sig med de øvrige lande.

Naturplan 2022 – 2027 konsekvenser for flora og fauna

Vi stiller spørgsmålstegn ved, hvorfor plejeplanen foreskriver lysåbent landskab ved brug af græsning eller høslet, når man tidligere har foretaget maskinel rydning. Førne kan sagtens fjernes ved brug af maskiner som hidtil. Vi skal bibeholde naturnær skovdrift og ikke ændre skovdriften til 1700-tallet fæstebondekultur.

Vi mener ikke, at det er muligt at holde skoven lysåben ved hjælp af græsning. Bliver græsningstrykket for højt, og føden knap vil dyrene vanrøgtes. Ligeledes vil dyrene ødelægge paragraf3-natur og fortidsminder i deres desperate søgen efter føde.

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelsen af lysåbne arealer bør ske maskinelt.

Nåletræet som i øjeblikket fjernes, vil fremadrettet mangle for de arter som dels søger ly mellem træerne bl.a. hjortevildt, flagermus og fugle og dels medføre manglende føde for arterne såsom egern, mus, fugle som spætter, korsnæb mv.

Vi undres over, at bilag IV-arter som er tilknyttet vådområder tilgodeses, men hvordan sikres levesteder for de nuværende bilag IV-arter som fx markfirben? De har tidligere været et fokusområde i plejeplanerne.

Der bør udarbejdes en VVM som minimum.

Vi er som tidligere beskrevet skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, samtidig også om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. Dette er i strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter? Hvorfor er der ingen baseline foretaget, før den massive fældning startede, og inden hegnet er sat op i Gribskov?

Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres, da de også har en positiv effekt på biodiversiteten. Der kunne skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig [redacted] der vælges for at skabe bedre biodiversitet kun skabt af få biologer, med rewilding som facitliste.

CO2-regnskabet og klimakrisen

CO2-regnskabet er vigtigt at have for øje, klimakrisen må være noget som i alle er interesserede i.

Bæredygtigt skovbrug ligeledes, da vi skal være selvforsynende. I øjeblikket importeres omkring 70-80% af bygningstræ til Danmark. Ved udtag af effekter bindes CO2. Ved urørt skov, og når træet rådner, frigives både CO2 og metangasser til atmosfæren, hvilket er problematisk. Med urørt skov i f.eks. Gribskov på ca. 3000 ha urørt skov, vil det svare til en udledning af 300.000 tons CO2 pr. år.

Med planen om, at urørt skov skal være 75.000 ha urørt skov vil vi øge importen af træ, og dermed eksportere miljøproblemer til andre lande. EU's biodiversitetsstrategi for 2030 siger, at man ikke må ødelægge de andre landes urskove. Det er ligeledes besluttet på det netop afholdte topmøde om klimaet. Derfor er det en skændsel at se, de mange fældninger, som sker i landets skove i øjeblikket. Biologer og Miljøministeriet har besluttet, at douglasgran og lærk skal fjernes fra vores skove, da de er udenlandske arter. Fældning sker desværre nu, hvorefter vi i statsskovene har endnu mindre bygningstømmer, som produceres i skovene.

Hvordan kan [redacted] sige til et borgermøde, at alle konsekvenser er kendt og veldokumenteret, når Københavns Universitet netop har igangsat et forskningsprojekt om den store udledning af metangasser for oversvømmede arealer på næringsrig jord. Vi pointerer, at dette forsøg med vores natur bør standses omgående.

Vi håber, at I vil se alvorligt på disse problemer. I øjeblikket domineres Miljøministeriet af biologernes rewildingteori, da de i årevis har arbejdet i denne retning på baggrund at en [redacted] som Borger som idéhistoriker er stærkt fortaler af. Hvorfor er man i Miljøministeriet så ensporet i sin løsningsmodel til forbedring af biodiversiteten?

Vi som ser til undres over, at denne teori, som det eneste skal udfoldes over hele landet. Der er mange andre muligheder, og igen biodiversiteten er allerede høj i landets skove. Det virker som om, at det har været billige arealer at trække ind i dette arbejde. Der blev også kigget på Forsvarets arealer, men her blev det afslået, hvorefter disse arealer gik fri.

Udformningen af naturnationalparker bør gentænkes. Vi ønsker alle langt flere natur og skovområder, men det skal være uden hegn, og uden udsultede kvæg gående rundt i skovene. Det er absolut ikke natur at genindføre et tidligere græsningstryk i skovene, som ødelagde skovene i 1600 og 1700-tallet (Fæstebondekulturen) inden Skovforordningen blev besluttet i 1805, for netop at beskytte skovene. I øvrigt er græsningen menneskeskabt og er altså kultur, derved kan det aldrig blive natur og vilde dyr.

Konsekvenser med hegning, indsatte dyr og borgers adgang til skoven

Vores friluftsliv begrænses i høj grad, det bliver decideret farligt at færdes i naturnationalparker, specielt som mountainbiker, rytter eller hundeejer. Heste er flugtdyr og er bange for kvæg. Kvæg kan være beskyttende eller nysgerrige. De er ikke bange for mennesker. Her vil komme farlige situationer for borgerne.

Forskning har gennem årene påvist, at det at færdes i naturen bedrer folkesundheden. Skovene bruges til rigtig mange forskellige aktiviteter. Folk der lufter deres hunde, familier der samles om gåture/svampeture i skoven. Strandgæster om sommeren, eller folk der færdes for at nyde den varierede natur. Rigtig mange bruger skovene til at få deres daglige motion, i stedet for at være indenfor i et motionscenter. Her er Mountain bikere, løbere og der bliver afholdt en del store sportsengagementer, som bl.a. cykelløb og orienteringsløb. Slædehundeførerne har deres faste

ruter i skovene. Hvor skal vi alle være, når vi ikke længere har adgang til vores natur? Gad vide hvilke konsekvenser, det har for folkesundheden i forhold til stress, vægt og motion?

Vi mener bestemt også, at der skal være en balance mellem beskyttelse og benyttelse. Vi har brug for at kunne færdes trygt i vores natur unge, som gamle.

Samtlige former for sport, hvor personer kommer med fart, vil være farligt. Hurtigt vil en mountain biker eller løber komme alt for tæt på, og de store græssere kan føle sig truet. Familier med børn, der leger og løber rundt kan ligeledes opleves som en fare, for de store dyr. Hunde vil blive set på som rovdyr, og mange store dyr vil reagere på disse. Dette er der set flere eksempler på, hvor kvæg og hunde har været involveret i ulykker med personskade til følge.

Der er alene det seneste år i Danmark rapporteret om 5 tilfælde af ulykker med kreaturer. Hvem tør at tage en skoleklasse, eller daginstitution med på tur? Det bliver et meget stort ansvar, og mange vil undlade at bruge skovene, som udflugtsmål eller læring for eleverne.

Konsekvenser ved lempelsen af Dyrevelfærdsloven

Hele tanken bag NNP er rewilding, hvor dyrene der sættes ud i skovene, skal klare sig uden tilskudsfoder om vinteren, uanset om de sulter og uden tanke for, at dyrene i vinterperioden er drægtige og skal have ernæringsrigtigt foder til afkommet. Fokus på dyrevelfærden er væk med beslutning af L229, (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021.) Bilag vedhæftet: Dyrlægers notat.

Til slut er der det dyreetiske dilemma. Hvem har lyst til at tage på skovtur og se på udsultede eller evt. tilskadekomne dyr? Hvordan kan vi tillade at L229 (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021) indføres, så vi nu er på vej til at kalde vores tamdyr for "vilde dyr", som ikke har en stemme. De har ingen rettigheder ifølge lovgivningen. Hvem vil tage ansvar for dette, når der indgives klager og bekymringer omkring dyrevelfærden i vores indhegnede skove? Mener vi, at turister vil acceptere at se på dyr, der ikke trives eller udsultes?

Vi fremsender her følgende bilag, som kan danne baggrund for yderligere information om hegning, indsatte dyr og baggrunden for begrebet rewilding.

Bilag: Dyrlægernes vurdering: file:///C:/Users/perni/Downloads/Dyrl%C3%A6gers%20skriv.pdf

Links: https://dansknaturtilstand.dk/ og uddybende dokument: https://dansknaturtilstand.dk/files/SammendragAnalyseR%C3%B8dlister.pdf

Link: videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021: https://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf

Naturnationalparker: Lovgrundlag L229: https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l229/20201_l229_som_vedtaget.htm

EU- Biodiversitetsstrategi 2030: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4459196

På vegne af , ved Borger , Borger og Borger .

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar

Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Vedlagt fremsendet høringssvar vedr. Natura 2000 plejeplaner 2022-2027. Kvittering for modtagelse bedes fremsendt.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx**

Indsendt 24-05-2022 22:47. Kvitteringsnummer 57-WFH-8S-XQN.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 22:42

Sag nr. 2022 - 39319: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 22:42:13

Kvitteringsnummer: nxc7n6zrt2

DANMARKS FISKERIFORENING
Producent Organisation

Nordensvej 3, Taulov
DK - 7000 Fredericia

Axeltorv 3, Axelborg
DK - 1609 København V

Tlf. +45 70 10 40 40
Fax. +45 75 45 19 28

cvr.nr. 45 81 25 10
mail@dkfisk.dk
www.dkfisk.dk

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

24. maj 2022
Ref.: [redacted]

Høring af Natura 2000-planerne 2022-2027

Danmarks Fiskeriforening PO har følgende bemærkninger til høringen

I sidste periodes planer var VMS data meget dårligt beskrevet, hvilket førte til at flere interesseorganisationer selv tolkede på data og brugte basisanalyserne som dokumentation for, at der foregik erhvervsfiskeri i beskyttede områder. Teksten er blevet udbygget, men der savnes stadig en endnu mere præcis beskrivelse af hvad data viser. Det må være muligt at sortere de data fra der er sejlads fra havn og ud til fiskepladserne og hjem igen. Især i natura2000 område 4 er det et meget misvisende billede VMS viser på trods af sorteringen, men problemstillingen er gældende for alle natura2000 områderne der er beliggende umiddelbart uden for de danske fiskerihavne.

I Lovns bredning i natura2000 område 30 er der blevet udpeget 41 ha som biogene rev/naturtype 1170 i en kortlægning tilbage fra 2012.
Definitionen for biogene rev blev udarbejdet af Miljøstyrelsen i 2018 i miljørapport nr. 1992, af marts 2018. Umiddelbart er der ikke blevet foretaget flere kortlægninger siden 2012 i bredningen.

Lovns bredning er kraftigt påvirket af næringsstoffer og bredningen oplever kraftige iltsvind stort set hvert år. Der er altså tale om et økosystem der er ekstremt ustabilt især på lidt større vanddybder. Det kan derfor undre at miljøstyrelsen vælger at anvende en 10 år gammel kortlægning fra 2012, holdt op mod en definition fra 2018 ved udpegelse af habitattypen biogene rev. Kortlægningen er altså foregået 6 år før udpegningsgrundlaget for biogene rev blev defineret.

Et af kriterierne for at udpege biogene rev er, at revet består af minimum 3 kohorter af muslinger. Det fremgår ikke tydeligt af analyserne eller planerne hvordan disse data er dokumenteret? I Løgstør Bredning er biogene rev ligeledes blevet udpeget ved en kortlægning fra 2012 og argumenterne omkring dokumentation er de samme for også dette område. Hvis der findes flere områder hvor biogene rev er udpeget vil de samme argumentationer være relevante.
Der mangler en inddragelse af eksperter på skaldyrsområdet i udpegelse af områder indeholdende biogene rev i henhold til definitionen fra 2018. Skaldyrscentret beliggende på Nyk. Mors burde være det institut der fagligt kunne udpege områder til beskyttelse af biogene rev.

Natura2000 område 190 indeholder kort der viser fiskeri intensitet og naturtyper. Det ser umiddelbart ud til at der foregår fiskeri i revområder der pt. burde være forvaltet ift. fiskeriet. Opgørelsen ved den måde der anvendes, giver desværre ikke et retvisende billede af fiskeriaktiviteten. Erhvervsfiskerne holder sig ude af de forvaltede områder der indeholder stenrev og deres aktive redskaber som f.eks. trawl ville blive ødelagte hvis de fiskede i områder med sten/rev. Der må kunne laves betydelige bedre og langt mere retvisende opgørelse over erhvervsfiskeriet i alle de marine natura2000 områder hvor fiskeri intensitet kort er udarbejdet. Fiskeristyrelsen burde kunne være behjælpelige med kort der er langt mere retvisende.

Generelt er planerne bedre end sidste planperiode, men der mangler i den grad monitering af områderne og beskrivelser der dokumenterer effekterne af de reguleringer der allerede er gennemført. Det er afgørende at effekterne og forbedringerne af reguleringerne dokumenteres ved monitering, hvilket vel også er et krav fra EU ift. alle udpegede natura2000 områder.

Vh,

[redacted]
DFPO

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Danmarks Fiskeriforening PO**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftning**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**220524 Høring af Natura 2000-planerne 2022-2027_DFPO.docx**

Indsendt 24-05-2022 22:42. Kvitteringsnummer NX-C7N-6Z-RT2.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 22:21
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39317: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 22:21:42

Kvitteringsnummer: wmcg69a68y

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Jeg er dybt imod denne plan!!**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 24-05-2022 22:21. Kvitteringsnummer WM-CG6-9A-68Y.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 16:30

Sag nr. 2022 - 39283: Høringssvar naturplaner - SJL -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 16:30:11

Kvitteringsnummer: z4bwmprnqn

Nordsjællands Landboforening

Høringssvar Natura 2000 2022-2027

Høringssvar til Natura 2000 planerne 3. planperiode 2022-2027 for

områdenumrene:

130 Teglstrup Hegn, 131 Gurre Sø, 132 Rusland, 133 Gribskov, Esrum Sø og Å, 134 Arresø,

Ellemose og Ll. Lyngby Mose, 135 Tisvilde Hegn og Melby Overdrev, 136 Roskilde Fjord og

Jægerspris Nordskov, 137 Kattehale Mose, 139 Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov, 145

Ejby Ådal, 235 Jægerspris Skydeterræn.

Nordsjællands Landboforening tilslutter og henviser for generelle kommentarer til det overordnede høringssvar, som Landbrug & Fødevarer har fremsendt til Natura 2000 planerne 3. planperiode år 2022-2027.
Især vil vi understrege vigtigheden af at planernes gennemførsel generelt er betinget af:

- At der indgås frivillige aftaler med lodsejerne
- At planer og aftaler er udformet efter seriøs involvering af lodsejerne (at der benyttes lokal viden og indsigt i de enkelte områder, hvilket kan sikre et medejerskab til planerne)
- At aftaler er sikret kontinuitet via holdbare og værdibringende støtteprogrammer
- At der sikres mulighed for genoptagelse af tidligere drift, hvis konditioner i indgået aftale forringes
- At der kan fremlægges klare konsekvensberegninger for en ejendom, hvis en naturtype skal udvides
- At Natura 2000 planerne ikke udvikler og udvider sig uden kompensation eller unødigt begrænser eksisterende husdyrproduktion

Nordsjællands Landboforening afgiver desuden følgende supplerende bemærkninger til ovenfor anførte 11 Natura 2000 planer, der vedrører en stor gruppe af foreningens medlemmer.

Det skal sikres at udtagning af lavbundsjord kun sker i samarbejde med lodsejer efter gældende regler og støtteordninger. Natura2000 planer skal på denne måde ikke presse private lodsejere til at indgå i støtteordninger eller udtagning af anden jord til lavbundsprojekter, uden at de selv finder ordningerne tiltalende, og giver dem mulighed for enten at afhænde jorden mod økonomisk godtgørelse, eller modtage/bytte sig til anden jord hvis dette ønskes.

Det skal sikres at pleje af græsningsarealer i videst muligt omfang sker via afgræsning, og at tilgangen til græssende dyr er tilstrækkelig for de enkelte områder. Vi anbefaler at afgræsningen sker via aftaler med private lokale lodsejere/grupper.

Det skal således være mulighed for at holde kvæg, får, heste, geder eller andre græsende dyr i nærheden af Natura 2000 områderne, så der er dyr til rådighed til afgræsning af de åbne arealer.

I et område som det nordsjællandske, hvor dyretrykket er meget lavt, bør der i de respektive kommunale forvaltninger udvises imødekommenhed ved behandling af ansøgninger vedr. udvidelse og etablering af dyrehold, samt til byggeri af de dertil nødvendige staldanlæg.

Vi anbefaler også at finde og bruge lokale nøgleaktører i for eksempel afgræsningslav (ko, får, geder eller heste) til plejende aktivitet. Kendskabet til plejetiltagene bliver således kendt og accepteret af flere – også udenfor traditionelle landbrugskredse.

Især i arbejdet med fjernelse af invasive arter er lokale ildsjæle gode samarbejdspartnere. De er kendt med lokaliteterne og vil gerne udføre plejearbejde med støtte og vejledning fra kompetent side (som for eksempel Naturstyrelsen).
Vi er bekendt med flere lokale "plejegrupper", der går til arbejdet med megen energi. Mange har lagt arbejdsmarkedet bag sig grundet alder, og naturpleje er blevet en meningsfyldt fritidsinteresse, som man også er inkarneret ambassadør for. Således vil disse mennesker være med til at udbrede kendskabet til Natura 2000 projekterne og idéerne bag disse.

Vi anbefaler, at der udvikles og tilbydes attraktive ordninger med økonomisk tilskud, der "aflønner" lodsejeren efter bidrag til biodiversitet og naturværdi. En aflønning, der er først og fremmest er proportionel i forhold til den tilstedeværende værdi, og dernæst i sin udformning vil tilskynde til merværdiskabende pleje. Nuværende ordninger erstatter mere efter værdien af den opgivne produktion end efter værdien af den ønskede og gennemførte plejeindsats og er dermed ikke specielt aktivitetsfremmende for lodsejeren.

Med venlig hilsen

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Nordsjællands Landboforening**
Afsenders e-mailadresse	**nola@nola.dk**
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se venligst vedhæftede dokument.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar natura2000_Nordsjællands _lbf..pdf**

Indsendt 24-05-2022 16:30. Kvitteringsnummer Z4-BWM-PR-NQN.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 16:29
Bilag: HØRINGSSVAR Natura-2000.docx; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39282: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 16:29:36

Kvitteringsnummer: df95pv8ms7

[redacted]

HØRINGSSVAR VEDR. UDKAST TIL NATURA 2000-PLANER 2022-2027 og SMV

Det er overordentligt svært at finde en sammenhæng mellem de angivne mål og midler i den generelle tilgang til beskyttelse af de naturtyper og arter, der er omfattet af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

En forklaring på den manglende sammenhæng skal uden tvivl findes i denne sætning under Målsætninger i Miljøstyrelsens fremlæggelse af høringsmaterialet:

"De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning i områderne."

Der fremlægges ikke en præcis definition af begrebet "dynamisk forvaltning", men et sammensurium af udsagn i høringsbrevet: *"gøre brug af naturens egne dynamikker", "naturlige processer"* samt i pressematerialet af 21.02. 2022 fra miljøministeren og [redacted] Danmarks Naturfredningsforening (!). Heri kan læses, at *"vi" vil have mulighed for at slippe naturen mere fri og i højere grad bruge naturens egne dynamikker.* Yderligere, at man vil *give naturen en hjælpende hånd til at genoprette sine naturlige dynamikker,* f.eks. ved at lukke dræn, etablere helårsgræsning, lade arealer ligge urørt hen eller reducere påvirkningen fra fiskeri, skovbrug og landbrugsdrift.

Sammenholdes disse ideer om "dynamisk forvaltning" med målet om at sikre og forbedre tilstanden af eksisterende natur og levesteder i de udpegede Natura-2000-områder, er det åbenbart, at **forvaltningsmetoden vægtes højere end hensyn til naturindhold og beskyttelsesbehov.**

Det pludseligt indførte forvaltningsprincip, der åbenbart er en art Rewilding, bliver her yderligere "hjulpet på vej" af veteranisering, vandstandshævninger og overgræsning i indhegnede områder, er ikke afprøvet på de mange forskellige naturtyper og levesteder for de beskyttelseskrævende arter, som Danmark har påtaget sig at værne om.

Når man så (jf. pressematerialet) *"især vil genskabe naturlige dynamikker i landområder på 1000 ha eller større, hvilket svarer til 64 naturområder"*, så vil Miljøministeriet altså tage chancen med en særdeles tvivl som forvaltning af en meget stor del af vores beskyttede natur.

Her er der en tydelig kobling til ministeriets planer om naturnationalparker og urørt skov på statens arealer, idet den uklare/vagt definerede tilgang til at lade den vilkårlige "natur"-dynamiske forvaltning være eneste målsætning er et forsøg på at bane vejen for disse områder uden skelen til effekten på Natura 2000-arealerne.

Samtidigt indikerer de udmeldte antal, at der er en forventning om at udbrede Rewilding til de større privat- og kommunalt ejede Natura 2000- områder ved hjælp af EU-finansierede støtteordninger.

Hermed åbner miljøministeriet op for den hidtil største trussel mod beskyttet natur i Danmark og det en dda med en argumentation om at de udpegede levesteder, der er knyttet til kulturskabt natur, er i dårlig stand. At den logiske løsning på en sådan situation skulle være at fjerne den hidtidige naturpleje til fordel for en ikke afprøvet dynamisk forvaltning, er fuldstændig uforståelig!

Netop de halvkulturer, der nu er truet af selvsået træ- og buskvækst, enge, moser, klithede og heder generelt, er helt afhængige af en specifik pleje svarende til den drift, der hidtil er foregået på arealerne. Hø- og lyngslæt og ekstensiv afgræsning. Endelig er de næringsfattige naturtyper ofte helt afhængige af fjernelse af luftbåren næringsstofforurening. Her kan de oprindelige naturkvaliteter, som har udgjort udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne, ikke genskabes ved hjælp af tunge græssende tamdyr, der uden reel evne til at fjerne busk- og trævækst, sættes ind i helårsgræsning på områder, hvor plantedækket er en meget følsomt overfor slid, og hvor en række dyrs levesteder er afhængig af en ekstensiv græsning og få slæt for at få ro til at gennemføre deres formeringscyklus. Ved den forudsatte overgræsning tilføres samtidigt så store mængder gødning til de næringsfattige områder, at en indsats mod luftbåren næringsstof bliver omsonst og naturtypen ændres.

Med dette generelle paradigmeskifte i Dansk naturbeskyttelse og -pleje bevæger ministeriet sig meget tæt på en total tilsidesættelse af bevarings- og beskyttelseshensynene i EU's direktiver.

I de områder, hvor Natura-2000 udpegninger omfattes af Naturnationalparkplaner og udlæg af urørt skov er der i særlig grad skabt usikkerhed om varetagelsen af hensyn til beskyttet natur og truede arter. Her i området er der eksempelvis tale om N228/H228 (Stenholt skov og Stenholt Mose), der er omfattet af planer for Naturnationalpark Kompedal.

Hverken Natura-2000 planen eller den strategiske miljøvurdering (SMV) af N228/H228 er på noget punkt konkret, idet planudspillet er så generelt m.h.t. målsætninger og - ikke mindst - midler, at en miljøvurdering ikke kan foretages.

På trods heraf foreligger der en 19-siders "Miljørapport"/Strategisk miljøvurdering, som i meget generelle vendinger søger at nedtone konsekvenserne af de metoder, der præsenteres som nye og retningsgivende i Natura 2000-planen.

Det drejer sig om skabelsen af "naturlig dynamik" gennem, bl.a. "hensigtsmæssig hydrologi", øget udlæg af "urørt skov" og udtagning af lavbundsjorder. Intet sted argumenteres konkret for hvorfor disse metoder skulle gavne de naturtyper og arter, der er beskyttet af direktiverne, fordi de er en del af udpegningsgrundlaget eller fremgår af bilag IV. I stedet benyttes udtryk som: "kan forventes", "hensigtsmæssigt", "vil i mange tilfælde medføre", "kan potentielt have" og "kan medvirke til".

Selv om der således er tale om en "ikke plan" uden konsekvensvurderinger, fremføres i den Strategiske Miljøvurdering, at den kan påvirke truslerne i området. Dog henvises til husdyrgodkendelsesloven mht. beskyttelsen af de næringsfattige områder mod påvirkning af luftbåren gødning. Da denne type forurening kan have kilder, der ligger flere hundrede km fra et givet Natura 2000 – område, er det en noget tvivlsom måde at forholde sig til problemet på. At den særlige "plejemetode", der skal udbredes i Naturnationalparkerne og urørt skov, nemlig planlagt overgræsning med primært tamdyr, så samtidigt betyder en yderligere næringsstofbelastning med metan og gødning, glemmes helt i denne sammenhæng.

SMV'en konkluderer på trods af manglende dokumentation, at de ikke-konkrete, men "hensigtsmæssige" indsatser vil bidrage til at stabilisere og forbedre naturtilstanden. Sandheden er desværre, at der er en stor risiko for at skade de naturtyper og arter, der er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området og habitatsbeskyttelsen, og at der i stedet opstår andre naturtyper og levesteder for arter, som ikke er interessante i en beskyttelseskontekst.

Der er derfor ingen grund til at kommentere de mange postulater om positive effekter for menneskets sundhed, den rekreative benyttelse, udledning af CO_2, forbedring af vandkvalitet udenfor områderne, højere naturkvalitet og bevaring af en større biologisk mangfoldighed, idet der hverken er argumenteret for hvordan eller hvor, der tænkes udført indsatser, som bevisligt kan skabe disse resultater.

På denne baggrund er det en meget tvivlsom vurdering Ministeriets foretager, når man mener at konsekvensvurderinger kan udskydes til "planen" udmøntes i konkrete indsatser eller er helt overflødige i det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning. Især når man ikke ved fremlæggelsen af planerne til høring har gennemført nogen form for konkret konsekvensvurdering. Herved unddrages Ministeriets vurderinger både offentlighedens og EU's kontrol, og fremgangsmåden indebærer en stor risiko for at den danske stat vil blive indklaget for EU-domstolen for overtrædelse af habitatsdirektivets artikel 6, stk. 3.

Derfor er anbefalingen herfra: stop op, få en bredere kreds af rådgivere ind i planlægningen og skån dansk natur for yderligere overgreb. Det fremlagte planforslag kan vi på ingen måde acceptere som egnet til beskyttelse af vores mest værdifulde natur.

Borger / Borger

[redacted]

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Jeg tilslutter mig fuldt ud vedhæftede høringssvar fra** Borger **og** Borger **.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**HØRINGSSVAR Natura-2000.docx**

Indsendt 24-05-2022 16:29. Kvitteringsnummer DF-95P-V8-MS7.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 15:57

Sag nr. 2022 - 39271: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 15:57:50

Kvitteringsnummer: 64g73yaqsr

[redacted]

HØRINGSSVAR VEDR. UDKAST TIL NATURA 2000-PLANER 2022-2027 og SMV

Det er overordentligt svært at finde en sammenhæng mellem de angivne mål og midler i den generelle tilgang til beskyttelse af de naturtyper og arter, der er omfattet af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

En forklaring på den manglende sammenhæng skal uden tvivl findes i denne sætning under Målsætninger i Miljøstyrelsens fremlæggelse af høringsmaterialet:

"De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning i områderne."

Der fremlægges ikke en præcis definition af begrebet "dynamisk forvaltning", men et sammensurium af udsagn i høringsbrevet: *"gøre brug af naturens egne dynamikker", "naturlige processer"* samt i pressematerialet af 21.02. 2022 fra miljøministeren og [redacted] Danmarks Naturfredningsforening (!). Heri kan læses, at *"vi" vil have mulighed for at slippe naturen mere fri og i højere grad bruge naturens egne dynamikker.* Yderligere, at man vil *give naturen en hjælpende hånd til at genoprette sine naturlige dynamikker,* f.eks. ved at lukke dræn, etablere helårsgræsning, lade arealer ligge urørt hen eller reducere påvirkningen fra fiskeri, skovbrug og landbrugsdrift.

Sammenholdes disse ideer om "dynamisk forvaltning" med målet om at sikre og forbedre tilstanden af eksisterende natur og levesteder i de udpegede Natura-2000-områder, er det åbenbart, at **forvaltningsmetoden vægtes højere end hensyn til naturindhold og beskyttelsesbehov.**

Det pludseligt indførte forvaltningsprincip, der åbenbart er en art Rewilding, bliver her yderligere "hjulpet på vej" af veteranisering, vandstandshævninger og overgræsning i indhegnede områder, er ikke afprøvet på de mange forskellige naturtyper og levesteder for de beskyttelseskrævende arter, som Danmark har påtaget sig at værne om.

Når man så (jf. pressematerialet) *"især vil genskabe naturlige dynamikker i landområder på 1000 ha eller større, hvilket svarer til 64 naturområder"*, så vil Miljøministeriet altså tage chancen med en særdeles tvivl som forvaltning af en meget stor del af vores beskyttede natur.

Her er der en tydelig kobling til ministeriets planer om naturnationalparker og urørt skov på statens arealer, idet den uklare/vagt definerede tilgang til at lade den vilkårlige "natur"-dynamiske forvaltning være eneste målsætning er et forsøg på at bane vejen for disse områder uden skelen til effekten på Natura 2000-arealerne.

Samtidigt indikerer de udmeldte antal, at der er en forventning om at udbrede Rewilding til de større privat- og kommunalt ejede Natura 2000- områder ved hjælp af EU-finansierede støtteordninger.

Hermed åbner miljøministeriet op for den hidtil største trussel mod beskyttet natur i Danmark og det en dda med en argumentation om at de udpegede levesteder, der er knyttet til kulturskabt natur, er i dårlig stand. At den logiske løsning på en sådan situation skulle være at fjerne den hidtidige naturpleje til fordel for en ikke afprøvet dynamisk forvaltning, er fuldstændig uforståelig!

Netop de halvkulturer, der nu er truet af selvsået træ- og buskvækst, enge, moser, klithede og heder generelt, er helt afhængige af en specifik pleje svarende til den drift, der hidtil er foregået på arealerne. Hø- og lyngslæt og ekstensiv afgræsning. Endelig er de næringsfattige naturtyper ofte helt afhængige af fjernelse af luftbåren næringsstofforurening. Her kan de oprindelige naturkvaliteter, som har udgjort udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne, ikke genskabes ved hjælp af tunge græssende tamdyr, der uden reel evne til at fjerne busk- og trævækst, sættes ind i helårsgræsning på områder, hvor plantedækket er en meget følsomt overfor slid, og hvor en række dyrs levesteder er afhængig af en ekstensiv græsning og få slæt for at få ro til at gennemføre deres formeringscyklus. Ved den forudsatte overgræsning tilføres samtidigt så store mængder gødning til de næringsfattige områder, at en indsats mod luftbåren næringsstof bliver omsonst og naturtypen ændres.

Med dette generelle paradigmeskifte i Dansk naturbeskyttelse og -pleje bevæger ministeriet sig meget tæt på en total tilsidesættelse af bevarings- og beskyttelseshensynene i EU's direktiver.

I de områder, hvor Natura-2000 udpegninger omfattes af Naturnationalparkplaner og udlæg af urørt skov er der i særlig grad skabt usikkerhed om varetagelsen af hensyn til beskyttet natur og truede arter. Her i området er der eksempelvis tale om N228/H228 (Stenholt skov og Stenholt Mose), der er omfattet af planer for Naturnationalpark Kompedal.

Hverken Natura-2000 planen eller den strategiske miljøvurdering (SMV) af N228/H228 er på noget punkt konkret, idet planudspillet er så generelt m.h.t. målsætninger og - ikke mindst - midler, at en miljøvurdering ikke kan foretages.

På trods heraf foreligger der en 19-siders "Miljørapport"/Strategisk miljøvurdering, som i meget generelle vendinger søger at nedtone konsekvenserne af de metoder, der præsenteres som nye og retningsgivende i Natura 2000-planen.

Det drejer sig om skabelsen af "naturlig dynamik" gennem, bl.a. "hensigtsmæssig hydrologi", øget udlæg af "urørt skov" og udtagning af lavbundsjorder. Intet sted argumenteres konkret for hvorfor disse metoder skulle gavne de naturtyper og arter, der er beskyttet af direktiverne, fordi de er en del af udpegningsgrundlaget eller fremgår af bilag IV. I stedet benyttes udtryk som: "kan forventes", "hensigtsmæssigt", "vil i mange tilfælde medføre", "kan potentielt have" og "kan medvirke til".

Selv om der således er tale om en "ikke plan" uden konsekvensvurderinger, fremføres i den Strategiske Miljøvurdering, at den kan påvirke truslerne i området. Dog henvises til husdyrgodkendelsesloven mht. beskyttelsen af de næringsfattige områder mod påvirkning af luftbåren gødning. Da denne type forurening kan have kilder, der ligger flere hundrede km fra et givet Natura 2000 – område, er det en noget tvivlsom måde at forholde sig til problemet på. At den særlige "plejemetode", der skal udbredes i Naturnationalparkerne og urørt skov, nemlig planlagt overgræsning med primært tamdyr, så samtidigt betyder en yderligere næringsstofbelastning med metan og gødning, glemmes helt i denne sammenhæng.

SMV'en konkluderer på trods af manglende dokumentation, at de ikke-konkrete, men "hensigtsmæssige" indsatser vil bidrage til at stabilisere og forbedre naturtilstanden. Sandheden er desværre, at der er en stor risiko for at skade de naturtyper og arter, der er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området og habitatsbeskyttelsen, og at der i stedet opstår andre naturtyper og levesteder for arter, som ikke er interessante i en beskyttelseskontekst.

Der er derfor ingen grund til at kommentere de mange postulater om positive effekter for menneskets sundhed, den rekreative benyttelse, udledning af CO_2, forbedring af vandkvalitet udenfor områderne, højere naturkvalitet og bevaring af en større biologisk mangfoldighed, idet der hverken er argumenteret for hvordan eller hvor, der tænkes udført indsatser, som bevisligt kan skabe disse resultater.

På denne baggrund er det en meget tvivlsom vurdering Ministeriets foretager, når man mener at konsekvensvurderinger kan udskydes til "planen" udmøntes i konkrete indsatser eller er helt overflødige i det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning. Især når man ikke ved fremlæggelsen af planerne til høring har gennemført nogen form for konkret konsekvensvurdering. Herved unddrages Ministeriets vurderinger både offentlighedens og EU's kontrol, og fremgangsmåden indebærer en stor risiko for at den danske stat vil blive indklaget for EU-domstolen for overtrædelse af habitatsdirektivets artikel 6, stk. 3.

Derfor er anbefalingen herfra: stop op, få en bredere kreds af rådgivere ind i planlægningen og skån dansk natur for yderligere overgreb. Det fremlagte planforslag kan vi på ingen måde acceptere som egnet til beskyttelse af vores mest værdifulde natur.

Borger / Borger

[redacted]

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger , Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvar i vedhæftede fil**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**HØRINGSSVAR Natura-2000.docx**

Indsendt 24-05-2022 15:57. Kvitteringsnummer 64-G73-YA-QSR.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 15:31
Bilag: HØRINGSSVAR Natura-2000.docx;

Sag nr. 2022 - 39261: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 15:31:29

Kvitteringsnummer: n83ph8ky9d

[redacted]

HØRINGSSVAR VEDR. UDKAST TIL NATURA 2000-PLANER 2022-2027 og SMV

Det er overordentligt svært at finde en sammenhæng mellem de angivne mål og midler i den generelle tilgang til beskyttelse af de naturtyper og arter, der er omfattet af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

En forklaring på den manglende sammenhæng skal uden tvivl findes i denne sætning under Målsætninger i Miljøstyrelsens fremlæggelse af høringsmaterialet:

"De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning i områderne."

Der fremlægges ikke en præcis definition af begrebet "dynamisk forvaltning", men et sammensurium af udsagn i høringsbrevet: *"gøre brug af naturens egne dynamikker", "naturlige processer"* samt i pressematerialet af 21.02. 2022 fra miljøministeren og [redacted] Danmarks Naturfredningsforening (!). Heri kan læses, at *"vi" vil have mulighed for at slippe naturen mere fri og i højere grad bruge naturens egne dynamikker.* Yderligere, at man vil *give naturen en hjælpende hånd til at genoprette sine naturlige dynamikker,* f.eks. ved at lukke dræn, etablere helårsgræsning, lade arealer ligge urørt hen eller reducere påvirkningen fra fiskeri, skovbrug og landbrugsdrift.

Sammenholdes disse ideer om "dynamisk forvaltning" med målet om at sikre og forbedre tilstanden af eksisterende natur og levesteder i de udpegede Natura-2000-områder, er det åbenbart, at **forvaltningsmetoden vægtes højere end hensyn til naturindhold og beskyttelsesbehov.**

Det pludseligt indførte forvaltningsprincip, der åbenbart er en art Rewilding, bliver her yderligere "hjulpet på vej" af veteranisering, vandstandshævninger og overgræsning i indhegnede områder, er ikke afprøvet på de mange forskellige naturtyper og levesteder for de beskyttelseskrævende arter, som Danmark har påtaget sig at værne om.

Når man så (jf. pressematerialet) *"især vil genskabe naturlige dynamikker i landområder på 1000 ha eller større, hvilket svarer til 64 naturområder"*, så vil Miljøministeriet altså tage chancen med en særdeles tvivl som forvaltning af en meget stor del af vores beskyttede natur.

Her er der en tydelig kobling til ministeriets planer om naturnationalparker og urørt skov på statens arealer, idet den uklare/vagt definerede tilgang til at lade den vilkårlige "natur"-dynamiske forvaltning være eneste målsætning er et forsøg på at bane vejen for disse områder uden skelen til effekten på Natura 2000-arealerne.

Samtidigt indikerer de udmeldte antal, at der er en forventning om at udbrede Rewilding til de større privat- og kommunalt ejede Natura 2000- områder ved hjælp af EU-finansierede støtteordninger.

Hermed åbner miljøministeriet op for den hidtil største trussel mod beskyttet natur i Danmark og det en dda med en argumentation om at de udpegede levesteder, der er knyttet til kulturskabt natur, er i dårlig stand. At den logiske løsning på en sådan situation skulle være at fjerne den hidtidige naturpleje til fordel for en ikke afprøvet dynamisk forvaltning, er fuldstændig uforståelig!

Netop de halvkulturer, der nu er truet af selvsået træ- og buskvækst, enge, moser, klithede og heder generelt, er helt afhængige af en specifik pleje svarende til den drift, der hidtil er foregået på arealerne. Hø- og lyngslæt og ekstensiv afgræsning. Endelig er de næringsfattige naturtyper ofte helt afhængige af fjernelse af luftbåren næringsstofforurening. Her kan de oprindelige naturkvaliteter, som har udgjort udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne, ikke genskabes ved hjælp af tunge græssende tamdyr, der uden reel evne til at fjerne busk- og trævækst, sættes ind i helårsgræsning på områder, hvor plantedækket er en meget følsomt overfor slid, og hvor en række dyrs levesteder er afhængig af en ekstensiv græsning og få slæt for at få ro til at gennemføre deres formeringscyklus. Ved den forudsatte overgræsning tilføres samtidigt så store mængder gødning til de næringsfattige områder, at en indsats mod luftbåren næringsstof bliver omsonst og naturtypen ændres.

Med dette generelle paradigmeskifte i Dansk naturbeskyttelse og -pleje bevæger ministeriet sig meget tæt på en total tilsidesættelse af bevarings- og beskyttelseshensynene i EU's direktiver.

I de områder, hvor Natura-2000 udpegninger omfattes af Naturnationalparkplaner og udlæg af urørt skov er der i særlig grad skabt usikkerhed om varetagelsen af hensyn til beskyttet natur og truede arter. Her i området er der eksempelvis tale om N228/H228 (Stenholt skov og Stenholt Mose), der er omfattet af planer for Naturnationalpark Kompedal.

Hverken Natura-2000 planen eller den strategiske miljøvurdering (SMV) af N228/H228 er på noget punkt konkret, idet planudspillet er så generelt m.h.t. målsætninger og - ikke mindst - midler, at en miljøvurdering ikke kan foretages.

På trods heraf foreligger der en 19-siders "Miljørapport"/Strategisk miljøvurdering, som i meget generelle vendinger søger at nedtone konsekvenserne af de metoder, der præsenteres som nye og retningsgivende i Natura 2000-planen.

Det drejer sig om skabelsen af "naturlig dynamik" gennem, bl.a. "hensigtsmæssig hydrologi", øget udlæg af "urørt skov" og udtagning af lavbundsjorder. Intet sted argumenteres konkret for hvorfor disse metoder skulle gavne de naturtyper og arter, der er beskyttet af direktiverne, fordi de er en del af udpegningsgrundlaget eller fremgår af bilag IV. I stedet benyttes udtryk som: "kan forventes", "hensigtsmæssigt", "vil i mange tilfælde medføre", "kan potentielt have" og "kan medvirke til".

Selv om der således er tale om en "ikke plan" uden konsekvensvurderinger, fremføres i den Strategiske Miljøvurdering, at den kan påvirke truslerne i området. Dog henvises til husdyrgodkendelsesloven mht. beskyttelsen af de næringsfattige områder mod påvirkning af luftbåren gødning. Da denne type forurening kan have kilder, der ligger flere hundrede km fra et givet Natura 2000 – område, er det en noget tvivlsom måde at forholde sig til problemet på. At den særlige "plejemetode", der skal udbredes i Naturnationalparkerne og urørt skov, nemlig planlagt overgræsning med primært tamdyr, så samtidigt betyder en yderligere næringsstofbelastning med metan og gødning, glemmes helt i denne sammenhæng.

SMV'en konkluderer på trods af manglende dokumentation, at de ikke-konkrete, men "hensigtsmæssige" indsatser vil bidrage til at stabilisere og forbedre naturtilstanden. Sandheden er desværre, at der er en stor risiko for at skade de naturtyper og arter, der er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området og habitatsbeskyttelsen, og at der i stedet opstår andre naturtyper og levesteder for arter, som ikke er interessante i en beskyttelseskontekst.

Der er derfor ingen grund til at kommentere de mange postulater om positive effekter for menneskets sundhed, den rekreative benyttelse, udledning af CO_2, forbedring af vandkvalitet udenfor områderne, højere naturkvalitet og bevaring af en større biologisk mangfoldighed, idet der hverken er argumenteret for hvordan eller hvor, der tænkes udført indsatser, som bevisligt kan skabe disse resultater.

På denne baggrund er det en meget tvivlsom vurdering Ministeriets foretager, når man mener at konsekvensvurderinger kan udskydes til "planen" udmøntes i konkrete indsatser eller er helt overflødige i det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning. Især når man ikke ved fremlæggelsen af planerne til høring har gennemført nogen form for konkret konsekvensvurdering. Herved unddrages Ministeriets vurderinger både offentlighedens og EU's kontrol, og fremgangsmåden indebærer en stor risiko for at den danske stat vil blive indklaget for EU-domstolen for overtrædelse af habitatsdirektivets artikel 6, stk. 3.

Derfor er anbefalingen herfra: stop op, få en bredere kreds af rådgivere ind i planlægningen og skån dansk natur for yderligere overgreb. Det fremlagte planforslag kan vi på ingen måde acceptere som egnet til beskyttelse af vores mest værdifulde natur.

Borger / Borger

[redacted]

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger , Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**HØRINGSSVAR VEDR. UDKAST TIL NATURA 2000-PLANER 2022-2027 og SMV er sendt som vedhæftet fil**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**HØRINGSSVAR Natura-2000.docx**

Indsendt 24-05-2022 15:31. Kvitteringsnummer N8-3PH-8K-Y9D.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 14:19
Bilag: Sagsnr22-2334_Doknr70307-22_v1_Varde Kommunes høringssvar vedrørende udkast til N2000-planer.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39221: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 14:19:54

Kvitteringsnummer: ttytntyb6q

Varde Kommune

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Byrådet
Bytoften 2, 6800 Varde

24-05-2022

Journalnr.: 70307/22
Sagsnr.: 22/2334

Varde Kommunes høringssvar vedrørende udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Miljøstyrelsen har sendt et udkast til 3. generation af Natura 2000-planer for perioden 2022-2027 i offentlig høring. Udkastet til Natura 2000-planerne for de enkelte Natura 2000-områder er udarbejdet på baggrund af de reviderede basisanalyser, som ligeledes er sendt i høring.

Varde Kommune bifalder, at udgangspunktet for realiseringen af Natura-2000 planlægningen for lodsejernes vedkommende fortsat er frivillighed, hvorved der fastholdes en positiv tilgang til sikring af naturen. Kommunen er imidlertid bekymret for, om de tilgængelige virkemidler i form af tilskudsordninger er tilstrækkeligt attraktive til, at de ønskede indsatser vil kunne gennemføres i praksis.

Udtagning af kulstofholdige lavbundsjorder indgår som et specifikt virkemiddel til at nå målsætningen i flere Natura 2000-områder. Lavbundsprojekters og vådområdeprojekters formål er at nedbringe udledning af CO_2 og/eller næringsstoffer, hvilket ofte realiseres ved udledning af næringsrigt drænvand til fugtige engområder. Varde Kommune vurderer, at disse ordninger er velegnede til at tilbageholde CO_2 og næringsstoffer, men tiltagene har ikke i sig selv stor betydning for en positiv udvikling af naturværdierne i området. Erfaringsmæssigt viser indledende tekniske undersøgelser, at denne type projekter er vanskelige at få myndighedsgodkendelse til at gennemføre i eller ved værdifulde naturarealer i Natura 2000-områderne fordi ordningerne ofte vil medføre en væsentlig risiko for negativ påvirkning af følsomt naturindhold, typisk som følge af næringstilførsel eller permanent oversvømmelse, der kan påvirke bilag IV-arter eller naturtyper, der indgår i et områdes udpegningsgrundlag. Den positive effekt af lavbundsprojekter og vådområdeprojekter forudsætter, at det samlede projekt etableres under særlig hensyntagen til naturpotentialet i området og at det samlede projekt omfatter den ekstensive drift og pleje i naturområdet, der er nødvendig for at skabe naturlige processer og økologisk sammenhæng imellem Natura 2000-områder.

Erfaringsmæssigt er de eksisterende plejegræsordninger i mange tilfælde ikke attraktive nok til at kunne realiseres i områder, der gøres vådere. Det er økonomisk mest attraktivt at kombinere en plejegræsordning med

Postadresse:
Varde Kommune
Bytoften 2, 6800 Varde

Varde Kommune

24-05-2022

grundbetaling, men det forudsætter ofte en uhensigtsmæssig intensiv græsningsdrift, fordi vegetationen på arealet skal græsses relativt hårdt i sommerperioden for at kunne opfylde vilkårene i ordningen. Den uhensigtsmæssigt intensive afgræsning kan sjældent gennemføres i områder, hvor de naturlige vandstandsforhold retableres, og en plejegræsordning uden grundbetaling er ofte mindre økonomisk attraktiv. Det gælder ikke mindst på arealer, hvor ejer kan søge grundbetaling under artikel 32 fordi arealerne er blevet for våde at drive. Kommunen savner således attraktive ordninger til at gennemføre en ekstensiv naturvenlig afgræsning i større sammenhængende naturarealer. Ligeledes er der med den nuværende fragmentering af de værdifulde naturarealer behov for særlige ordninger, der kan gøre ekstensiv drift på mindre naturarealer mere attraktiv, eller at det gøres mere attraktivt at udvide arealet under naturpleje på tilstødende arealer.

Kommunen bemærker desuden, at ordningen "tilskud til sammenhængende arealer" ikke bliver tilgængelig i den kommende planperiode. Den ordning kunne netop være med til at sikre sammenhæng og udvidelse af værdifulde naturarealer. Den ordning kunne desuden bidrage til at sikre de værdifulde fragmenterede naturarealer mod en uhensigtsmæssig randpåvirkning fra tilstødende landbrugsarealer.

Et andet hovedformål for indsatsen 2022-2027 er en sikring og forbedring af tilstanden af eksisterende natur og levesteder i overensstemmelsen med "brandmandens lov" og EU's biodiversitetsstrategi 2030. Varde Kommune bemærker, at relevante tilskudsordninger såsom "særlige levesteder for Bilag IV-arter" og "tilskud til sammenhængende arealer" i eller i tilknytning til Natura 2000-områder" ikke længere kan søges. Der kan desuden ikke søges støtte igennem LIFE-programmet til eksisterende naturforvaltningsindsatser på arealer, hvor der allerede er en gunstig bevaringstilstand.

Allerede udførte plejeindsatser såsom rydning af tilgroede arealer kan kræve en opfølgende pleje. Opsatte hegn kan ligeledes kræve et løbende vedligehold. Der er ikke tilskudsordninger til denne form for opfølgende plejeforanstaltninger, hvilket udfordrer kommunens mulighed for sikring af de eksisterende naturarealer, som er i en gunstig bevaringstilstand.

Med venlig hilsen

[redacted]
[redacted] Udvalget for Plan- og Teknik

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Varde Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**vardekommune@varde.dk**
Afsenders telefonnummer	**79946800**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftede brev**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Sagsnr22-2334_Doknr70307-22_v1_Varde Kommunes høringssvar vedrørende udkast til N2000-planer.PDF**

Indsendt 24-05-2022 14:19. Kvitteringsnummer TT-YTN-TY-B6Q.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 13:05
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39164: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 13:05:17

Kvitteringsnummer: qx93g3ag4v

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Hjørring Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**natur@hjoerring.dk**
Afsenders telefonnummer	**72336580**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Til målopfyldelse af planerne mangler værktøjer til frivilligt at få private lodsejere til at lave optimal naturpleje eller udvide natur. Især Landbrugsstyrelsens ordninger burde målrettes mod Natura 2000 områder.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 24-05-2022 13:05. Kvitteringsnummer QX-93G-3A-G4V.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 12:58
Bilag: JvW Høringsvar Natura 2000planer.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39159: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 12:57:45

Kvitteringsnummer: ktgqtr8zwk

[redacted]

Borger
[redacted]

19.5.2022

Mit høringssvar ang. Natura2000 planer og mine bekymringer.

Jeg har som rytter reddet i mange år og det foregår ved at jeg medbringer eget hegn, finder et naturområde, ofte med shelter, eller jeg medbringer telt for at kunne overnatte.

Stederne jeg rider i er hele Danmark og de eneste steder jeg ikke har besøgt endnu, ér Sjælland og øerne.

Jeg har senest reddet i Kompedal Plantage, Randbøl hede og Frederikshåb Plantage, skovene omkring Aabenraa, Mols Bjerge, samt Silkeborgskovene som er et yndet sted, idét alt virker meget gennemtænkt og der er taget fint hensyn til både gående, cyklende og de ridende gæster.

Kompedal Plantage var helt fantastisk.
Men jeg har en nærende frygt for at disse weekendture og ferier indenfor en overskuelig fremtid vil blive umulig gjorte af kommende Nationalparker, hvor der som der nævnes i mange medier vil opsættes hegn til stor skade for den fri bevægelighed.

Jeg er bekymret for hvorledes disse hegn vil indvirke på den bevægelighed jeg og min hest har rundt på hederne og i skovene, idet det kommer ikke på tale at jeg på min hest kan eller vil ride ind hvor andre græssende dyr køer eller heste befinder sig.

Jeg vil derfor her udtrykke min allerstørste bekymring over at jeg har udsigt til at ens bevægelsesfrihed som rytter indskrænkes endnu mere i dette vidunderlige land vi bor i, i takt med at adgang til skove, heder og naturreservater hegnes ind eller på anden måde bestemmes som "forstyrelsesfrie zoner" eller adgang forbudt for ryttere.

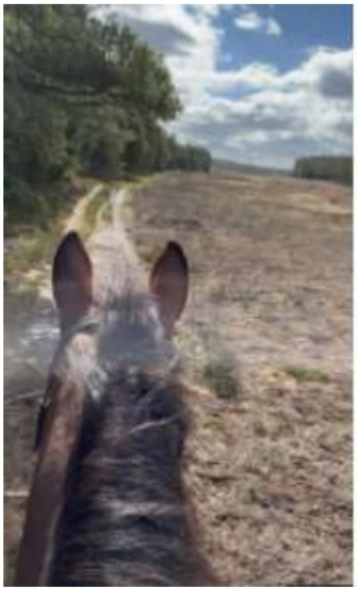
Nedenfor følger et udpluk fra mine seneste ture, for at bekræfte at jeg skam mener det helt alvorligt og at der derved er bevis for mine ture. Billede som jeg har mange flere af.

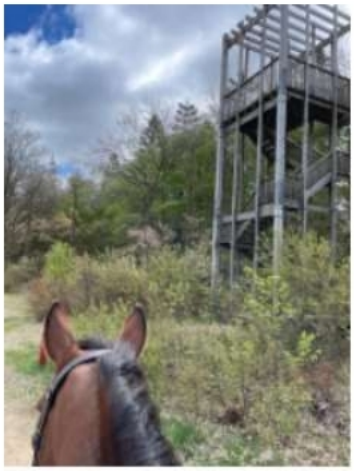
Som det ses v. vedlagt dokumentation, bruger jeg områderne meget, - i år 2021 red jeg mere 840 km og dét vil jeg rigtig gerne fortsætte med og vil derfor gerne bede om at høres når der foreligger konkrete planer for de ovennævnte områder, som især ér:

Randbøl hede og Frederikshåb Plantage
Silkeborgskovene
Kompedal Plantage
Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage

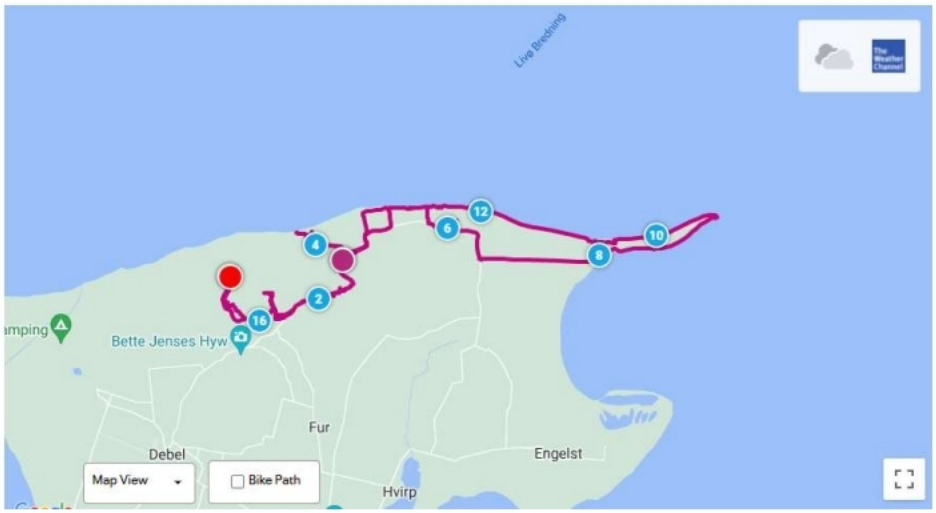

16,18km Ridning

16,18 Distance (km)	11:51 Avg Pace (min/km)
3:11:52 Duration	1.142 Calories (kcal)
142,7 Elevation Gain (m)	

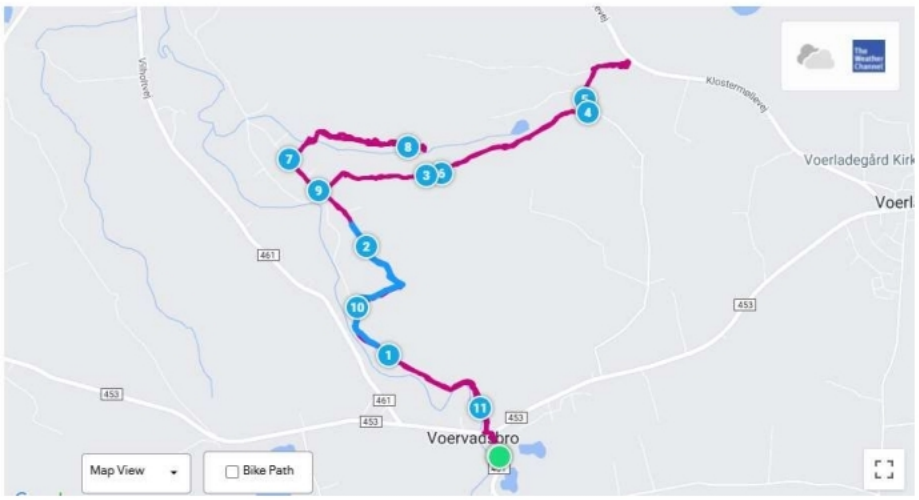
0 • 0

10,80km Ridning

10,80 Distance (km)	12:09 Avg Pace (min/km)
2:11:16 Duration	781 Calories (kcal)
108,4 Elevation Gain (m)	

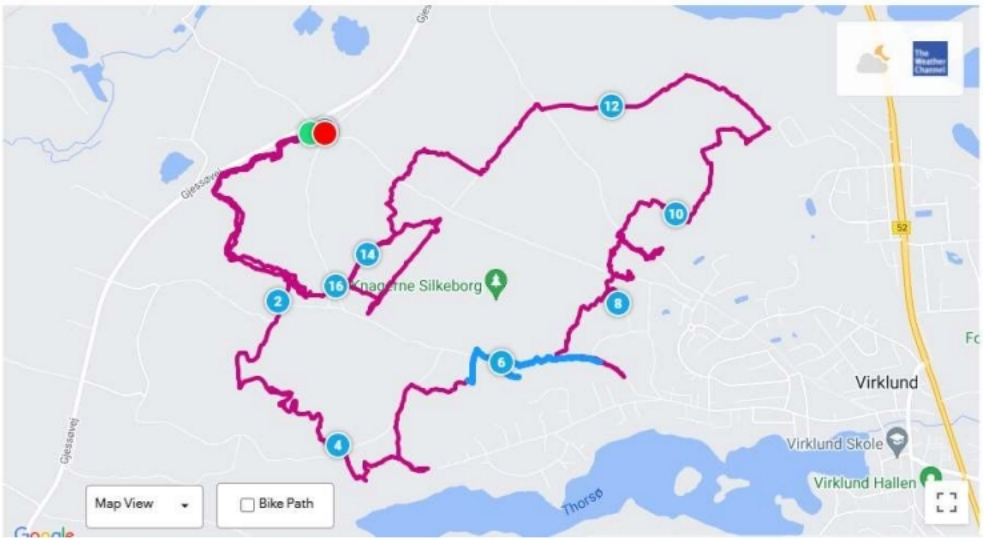
0 • 0

16,09km Ridning

16,09	11:39	
Distance (km)	Avg Pace (min/km)	
3:07:29	1.116	241,1
Duration	Calories (kcal)	Elevation Gain (m)

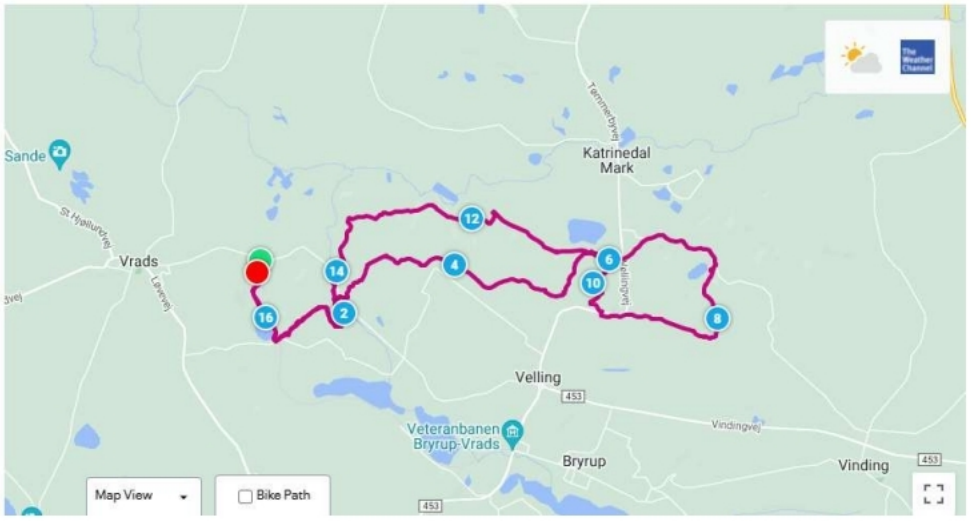
0 • 0

15,91km Ridning

15,91	10:03	
Distance (km)	Avg Pace (min/km)	
2:40:05	952	239,6
Duration	Calories (kcal)	Elevation Gain (m)

0 • 0

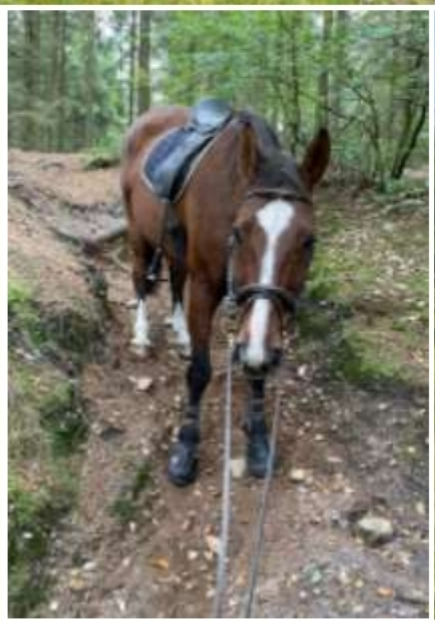

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Mit høringssvar ang. Natura2000 planer og mine bekymringer.** **Jeg har som rytter reddet i mange år og det foregår ved at jeg medbringer eget hegn, finder et naturområde, ofte med shelter, eller jeg medbringer telt for at kunne overnatte.** **Stederne jeg rider i er hele Danmark og de eneste steder jeg ikke har besøgt endnu, ér Sjælland og øerne.** **For den fulde tekst henvises venligst til vedlagte dokument/dokumentation**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**JvW Høringsvar Natura 2000planer.pdf**

Indsendt 24-05-2022 12:57. Kvitteringsnummer KT-GQT-R8-ZWK.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 11:21

Sag nr. 2022 - 39083: Høringssvar naturplaner - MJY -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 11:21:23

Kvitteringsnummer: tvxvmer73m

Teknik og Miljø
Karen Blixens Boulevard 7, 8220 Brabrand

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Høringssvar fra Teknik og Miljø i Aarhus Kommune til forslag til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

TEKNIK OG MILJØ
Natur og Miljø
Aarhus Kommune

Natur
Karen Blixens Boulevard 7
8220 Brabrand

Telefon: 89 40 44 00
Direkte telefon: [redacted]

E-mail:
naturogvandloeb@mtm.aarhus.dk
Direkte e-mail:
[redacted]

Sag: 22/025076-2
Sagsbehandler:
[redacted]
[redacted]

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune har modtaget høring af udkast til Natura 2000-planer i Aarhus Kommune med frist den 25. maj 2022. Høringen gælder foruden udkast til Natura 2000-planerne også de strategiske miljøvurderinger, som er udarbejdet sammen med planerne.

I Aarhus Kommune ligger fire Natura 2000-områder:

- Område nr. 233 Brabrand Sø med omgivelser.
- Område nr. 234 Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker.
- Område nr. 232 Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup mose.
- Område nr. 59 Kysing Fjord.

I det næste afsnit følger generelle bemærkninger, som gælder alle Natura 2000-planerne. Herefter kommer kommentarer, som knytter sig specifikt til den enkelte plan.

Generelle bemærkninger

Arealopgørelser af udpegningsgrundlag
Af planeres bilag 1 – "Oversigt over grupperinger" finder man Natura 2000 områdets udpegningsgrundlag. For at løfte planernes informationsniveau samt lette planernes anvendelse anbefaler Aarhus Kommune, at der indsættes en kolonne med hvor mange hektar (ha), der er udpeget inden for hver naturtype. For sø-naturtyperne bør antal fremgå af oversigten.

Generelle målsætninger, indsatser og retningslinjer
Teknik og Miljø i Aarhus Kommune finder, at planerne er meget generelle og indeholder såvel målsætninger, indsatser og retningslinjer, der ikke er relevante for den konkrete plan. Det skaber usikkerhed om planens budskaber, og der bør derfor ske en frasortering af temaer, der er irrelevante, så den enkelte plan er mere målrettet det specifikke Natura 2000-område.

Økonomisk støtte til plejetiltag
I de generelle retningslinjer er der fokus på at vedligeholde de indsatser, som er udført i tidligere planperioder f.eks. ved genrydning, hvor der tidligere har været udført en Natura 2000-indsats. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune forudsætter i den sammenhæng, at staten tilvejebringer et økonomisk grundlag for at udføre eksempelvis genrydning.

Der skal samtidig arbejdes for en hensigtsmæssig drift og pleje af de lysåbne terrestriske naturtyper. Størstedelen af disse naturområder er tilpasset og udviklet gennem mange års ekstensiv landbrugsdrift i form af husdyrgræsning og høslæt. Udviklingen indenfor det danske landbrug har medført, at der efterhånden er længere mellem græssende dyr på naturarealerne, og at høslæt hører til sjældenhederne. En naturlig konsekvens heraf er, at de lysåbne naturtyper gror til med dertilhørende tab af biologisk mangfoldighed. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune vurderer derfor, at en grundforudsætning for Natura 2000- planernes målopfyldelse er, at de ekstensive driftsformer understøttes i en sådan grad, at det bliver økonomisk rentabelt for dem, der driver jorden. Der bør derfor være fokus på at udvikle støtteordningen og øge beløbsrammen til pleje af græs- og naturarealer, således at støtteordningerne til naturpleje i endnu højere grad bliver incitamentsskabende og langtidsholdbare for de private lodsejere.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune er betænkelig ved, om den nuværende ordning er tilstrækkelig til at opnå det antal frivillige aftaler, der er nødvendige for opfyldelsen af Natura 2000-planernes indsatsprogram.

Bekæmpelse af invasive arter

For at bekæmpe invasive arter er det kommunens anbefaling til staten, at lovgivningen ændres, således at udplantning af samtlige invasive arter fremadrettet forhindres.

Bekæmpelse af alle andre arter end kæmpe bjørneklo forudsætter med den nuværende lovgivning en frivillig aftale med lodsejer. Staten opfordres til at overveje at ændre lovgivningen på området, så der skabes incitamenter til at bekæmpe de øvrige invasive arter indenfor såvel som udenfor Natura 2000-områderne. Det kunne eksempelvis undersøges, om ”Bjørneklo-bekendtgørelsen” kan udvides til at gælde andre invasive arter, eller der kunne skabes et økonomisk incitament gennem tilskudsordninger, som målrettes bekæmpelse af invasive arter.

Øvrige bemærkninger

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune finder det vigtigt at sikre varetagelsen af naturbeskyttelsesinteresserne og den biologiske mangfoldighed. Det er derfor kommunens målsætning, at beskyttede naturområder besigtiges hvert 5 år (undtaget vandhullerne). Teknik og Miljø i Aarhus Kommune arbejder ligeledes for at forbedre naturtilstanden i eksisterende naturområder vha. pleje af egne arealer, men også i høj grad gennem samarbejde med Naturstyrelsen og private lodsejere.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune vil derfor gerne understrege vigtigheden af naturen udenfor Natura 2000-områderne. Den bidrager til den samlede biodiversitet, øger naturens robusthed og fungerer som spredningskorridorer mellem Natura 2000-områderne. Staten opfordres derfor til at skabe nogle

attraktive, langtidsholdbare støtteordninger til naturpleje for private lodsejere – også udenfor Natura 2000-områderne.

Brabrand Sø med omgivelser (nr. 233)

Arealopgørelser
I det indledende afsnit 2.1 s. 10 ”Områdebeskrivelse” er det nævnt, at området helt overvejende er privat ejet. Dette er imidlertid ikke korrekt, eftersom Aarhus Kommune ejer ca. 151 ha i Natura 2000-området, hvilket svarer til ca. 29%. Aarhus Kommune betragter sig derfor som en betydelig lodsejer i området. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune skal anmode om, at teksten rettes i overensstemmelse med de faktiske forhold.

Kulstofholdige jorder
Det er på side 19 under afsnit 4.2 ”Områdespecifikke retningslinjer” angivet, at der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjorder, der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. odder og stor vandsalamander. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO2 og et renere Vandmiljø.

Det er Teknik og Miljø i Aarhus Kommunes vurdering, at den områdespecifikke retningslinje ikke er relevant inden for det aktuelle Natura 2000-område, da der ikke ligger kulstofholdige lavbundsjorder i omdrift, der kan udtages. Alle områder inden for Natura 2000-området er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og dermed allerede natur. Enkelte områder ligger så højt, at der ikke er tale om kulstofholdige jorder. Sidste kategori er enten kortlagt som fredskov eller overdrev.

På den baggrund bør den områdespecifikke retningslinje udgå af planen, og alternativt ønsker Teknik og Miljø i Aarhus Kommune, at Miljøstyrelsen peger på de påtænkte arealer, så opgaven kan løftes.

Rigkær - naturtilstand
Rigkærene omkring Brabrand Sø og Årslev Engsø er under pres bl.a. på grund af, at der de seneste år er konstateret oversvømmelser på engene og i kærene i længere tid, også hen i planternes vækstsæson. Således var engene stedvist fortsat oversvømmet med næringsrigt vand først i juni måned ved kommunens tilsyn med § 3 beskyttet natur i 2021. Der er ikke foretaget undersøgelser, der viser, om tendensen er midlertidig eller af mere varig karakter.

Længerevarende oversvømmelser i rigkærenes vækstsæson kan blive en udfordring, både for den fremtidige naturpleje og for om målet om høj til god bevaringsstatus for 4 ha vådbundsnaturtyper kan sikres fremadrettet, som

det fremgår af planens afsnit 3.2 side 16 – konkrete målsætninger for naturtyper og arter.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune efterspørger på den baggrund, at Miljøstyrelsen igangsætter undersøgelser, der tilvejebringer viden om eventuelle udfordringer med klimaforandringer og målopfyldelse i bynære Natura 2000-områder.

Naturlig hydrologi
Det fremgår af afsnit 3.1 side 16, at den økologiske integritet for naturtyperne skal sikres ved en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje – en lav næringsstofbelastning og gode etableringsmuligheder for arterne.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune arbejder for hensigtsmæssig hydrologi, hvor muligt. Efter kommunens vurdering er der i det konkrete Natura 2000-område etableret naturlig hydrologi, hvor muligt. Natura 2000-området "Brabrand Sø med omgivelser" ligger bynært i Aarhus Ådal og er modtagerecipient for overfladevand fra et stort opland. Ophør med drikkevandsindvinding på den nordlige side af Brabrand Sø har resulteret i stigende grundvandsstand. Beboelsesejendomme ligger stedvist helt tæt på områder med kortlagte rigkær. Denne kombination bevirker, at kommunen stedvist og i et vist omfang fortsat er forpligtet til at sikre afvandingen fra engene, så bagvedliggende bebyggelse ikke påvirkes af tilstrømmende overfladevand samt eventuel opstigende grundvand i kældre og fundamenter.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune skal opfordre Miljøstyrelsen til at pege på de områder, hvor styrelsen vurderer, at der kan skabes hensigtsmæssig hydrologi, idet der kan være steder, som kommunen kan have overset.

Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker (nr. 234)

Kystdynamik
Det fremgår af udkast til Natura 2000-planerne, at indsatser fra gældende planer fastholdes, og at der den næste planperiode 2022-2027 i højere grad skal gøres brug af naturens egne dynamikker. Denne prioritering er Teknik og Miljø i Aarhus Kommune, hvor muligt, som udgangspunkt enig i.

For Natura 2000-området Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker har der været opmærksomhed omkring naturlig kystdynamik på strækninger fra Blommehaven og sydpå også gennem de forrige planperioder. Kystsikring hindrer som oplyst en naturlig kystdynamik og dermed naturlige processer i form af skred, væltede træer og blottet jord, som skaber levesteder for pionerarter, insekter, fugle og andre organismer, som ynder kystklinter med skred.

Af planens side 15 fremgår det, at Miljøstyrelsen tilskriver halvdelen af naturtypen kystklint (1230) en moderat naturtilstand på grund af kystsikring, der medfører hæmmet dynamik og tilgroning.

På baggrund af dette fokus vil Teknik og Miljø i Aarhus Kommune efter den endelige plans udformning igangsætte et projekt, der undersøger muligheder og konsekvenser ved at fjerne kystsikringen på del-strækket langs kystklinten, hvor naturlig dynamik vurderes at være afgørende for, om der kan ske målopfyldelse. En sådan undersøgelse vil skulle bidrage til at afdække, hvordan ændringer i kystsikringen forventes at ville påvirke kystklinten og andre dele af kyststrækningen.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune har fokus på vilkårene for havets biodiversitet og arbejder i den forbindelse med kystnære stenrev. En undersøgelse vil derfor omfatte en beskrivelse af muligheden for at anvende kystsikringsmaterialet til at etablere et eller flere nye stenrev. Resultatet af undersøgelsen vil samtidig skulle belyse, hvad der er praktisk muligt, samt synliggøre konsekvenserne for den rekreative anvendelse og de økonomiske konsekvenser af fjernelse af kystbeskyttelsen.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune skal som i tidligere høringssvar gøre opmærksom på, at genskabelse af naturlig dynamik kan forventes at være forbundet med store økonomiske udgifter, hvorfor Miljøstyrelsen bør understøtte projekter vedr. naturlig dynamik økonomisk.

Invasive arter

Det fremgår af Natura 2000-planen, at strandvolde med henholdsvis enårige (1210) og flerårige planter (1220) er i ringe naturtilstand, primært pga. tilgroning med rynket rose.

I de områdespecifikke retningslinjer side 23 anføres det, at der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 10 ha med fokus på arealer, hvor der er mere end 10% dækning af invasive arter.

Teknik og Miljø i Aarhus Kommune har de seneste par år bekæmpet rynket rose langs kysten og må konstatere, at indsatsen ikke kan stå alene et enkelt år, og derfor kræver gentagne indsatser. Rydning af rynket rose er på de pågældende stræk vanskelig grundet ringe tilkørselsforhold med maskiner samt stenet strand – stedvis med kystsikring. Rydning medfører derfor store økonomiske udgifter for kommunen. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune, kan på den baggrund anbefale, at der i forbindelse med DUT-forhandlingerne og landbrugsstøtteordningerne afsættes de nødvendige midler til at løfte opgaven, evt. ved hjælp af en støtteordning målrettet bekæmpelse af invasive arter.

Endvidere kan Teknik og Miljø i Aarhus Kommune af hensyn til identifikation af bestande med rynket rose anbefale, at Miljøstyrelsen i forbindelse med feltarbejde kortlægger og angiver strøg med invasive arter på digitale kort. Dette vil hjælpe kommunen til at effektivisere indsatsen med bekæmpelsen.

Sluttelig skal det nævnes, at der stadig mangler viden om metoder til effektiv bekæmpelse af nogle af de invasive arter og problemarter, og Teknik og Miljø i Aarhus Kommune opfordrer derfor til øget forskning på området og udvikling af operative bekæmpelsesmetoder.

Naturtilstand i skovnaturtyperne og den lysåbne natur

Det fremgår af afsnit 3.1 side 20 under "Overordnede målsætninger for Natura 2000-området", at "*Områdets naturtyper med stærk ugunstig bevaringsstatus sikres. Det gælder alle skovnaturtyper med bøg på muld (9130) og elle-askeskov (91E0) som de mest udbredte, samt lysåbne naturtyper som kalkoverdrev (6210), kildevæld (7220) og rigkær (7230).*

Det kan undre, at Miljøstyrelsen på baggrund af en vurdering af skovnaturtyperne "ej vurderet" konkluderer, at skovnaturtyperne bøg på muld og elle-askeskov er at betegne som i en stærk ugunstig bevaringsstatus. Såfremt Miljøstyrelsen kan foretage en sådan vurdering, harmonerer det ikke med planernes oplysning om, at skovnaturtyperne ikke er vurderet. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune skal anmode styrelsen om, at der er overensstemmelse mellem besigtigelsesstatus og de foretagne konklusioner.

Dødt ved nævnes som en parameter, men der bliver ikke nærmere konkluderet, hvad det ideelle mål bør være ift. de enkelte skovnaturtyper og præcist hvor, der skal sættes ind ift. at sikre mere dødt ved. Eftersom Natura 2000-planen skal danne baggrund for handleplanerne, vil det være ønskeligt, hvis det fremgår af planerne, hvilke andre parametre kommunen bør arbejde med for at opnå gunstig bevaringsstatus for skovtyperne, f.eks. bøg på muld. Skal indsatsen eksempelvis prioriteres ift. at sikre større variation i strukturen (flere etager) og/eller flere ydre og indre skovbryn? I store dele af arealet, som er kortlagt som bøg på muld, er ær den dominerende træart i underetagen – vil den store udbredelse af denne art kunne forhindre opnåelse af gunstig bevaringsstatus?

Tilsvarende gælder for de lysåbne naturtyper kalkoverdrev, kildevæld og rigkær, som under samme punkt er oplyst som stærk ugunstig bevaringsstatus. Det fremgår imidlertid af basisanalyse samt Natura 2000-planen, at rigkær er i god naturtilstand, overdrev i moderat naturtilstand, og for kildevæld ligger hoveddelen i god naturtilstand, ca. 1/3 i moderat naturtilstand mens kun en forsvindende del ligger i ringe naturtilstand. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune skal anmode styrelsen om, at der er overensstemmelse mellem besigtigelsesstatus og de foretagne konklusioner.

Miljøstyrelsen bedes oplyse beliggenhed af disse områder, eftersom der ikke er angivet områder i hverken udkast til Natura 2000-planen eller i basisanalyserne, der indikerer områder med stærk ugunstig bevaringsstatus.

Rekreativ benyttelse

Marselisborgskovene benyttes i dag af mange forskellige fritidsbrugere, herunder mountainbikere, ryttere, løbere, vandregæster m.fl. Aarhus Kommune oplever et stigende pres fra disse brugergrupper, som efterspørger udvidelse af stier og flere faciliteter i skovene. Selv om en stor del af Marselisborgskovene er udpeget som Natura 2000-område (og dermed koblet op på EU-lovgivningen), så er det i praksis ikke muligt at lave en Natura 2000-handleplan, uden at man i et eller andet omfang forholder sig til både de eksisterende stier i området, men også at der i et område som Marselisborgskovene, som er meget bynært, er et stigende behov for øget rekreativ benyttelse. Natura 2000-planen kan dermed ikke ses isoleret, uden at der samtidig kigges på den rekreative benyttelse og den øgede efterspørgsel for flere aktiviteter i de store, bynære skove.

Det er kommunens opfattelse, at der i stigende grad bør arbejdes med zonering i skovene, hvor det tydeligt fremgår hvilke delområder, som er mest værdifulde, og hvor den rekreative anvendelse bør fastholdes på det nuværende niveau eller reduceres for at sikre de største naturværdier. Det kunne f.eks. gælde kystskrænterne. Her kan det være en mulighed at overveje en flytning af stierne. Omvendt kan der måske være områder indenfor Natura 2000-området, hvor der kan være mulighed for at udbygge stinettet og øge den rekreative anvendelse, uden at det påvirker skovnaturtyper omfattet af udpegningsgrundlaget.

Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose (nr. 232)

Natura 2000-området består af to delområder, som er fysisk adskilt. I Natura 2000-planen fremhæves mulighederne for at arbejde med klima-lavbundsprojekter. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune bemærker, at dette ikke er relevant på arealer indenfor Natura 2000-området, men på arealer, som ligger mellem de to delområder.

Kysing Fjord (nr. 59)

Natura 2000-området er beliggende til dels i Aarhus og Odder Kommune. Området er udpeget som fuglebeskyttelsesområde, og eneste udpegningsgrundlag er sangsvanen. Også i dette Natura 2000-område er udtagning af kulstofholdige lavbundsjorder nævnt som et indsatsområde med henblik på at udlægge dem som ny natur. Teknik og Miljø i Aarhus Kommune efterspørger kort, der med relevante lavbundsarealer, som kan tages ud af drift.

Bemærkninger til den Strategiske Miljøvurdering

Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker
Et potentielt konfliktområde i dette Natura 2000-område er forholdet mellem benyttelse og beskyttelse. Det fremgår side 13, tredje afsnit, at *"Flere fuglearter som bl.a. sortspætte og rovfugle kan være påvirket af forstyrrelser som følge af områdets store rekreative brug. Slitage og færdsel kan ligeledes gøre stor skade på levestederne for en lang række truede, jordboende svampe og sjældne plantearter som fingerstar og blå anemone*"

I den strategiske miljøvurdering er der under "planens indvirkning" på befolkningen s. 15 foretaget vurderinger vedrørende planens realisering samt eventuelle begrænsninger for borgernes brug af skovene syd for Aarhus.

Den strategiske miljøvurdering forholder sig primært til den eksisterende rekreative benyttelse. Det er forventningen, at Aarhus Kommune frem mod 2050 vokser til 450.000 indbyggere. Presset på skovene syd for Aarhus vurderes derfor tilsvarende at øges i fremtiden. I dag leverer skoven rekreative tjenesteydelser i form af mountainbikespor, orienteringsløb, ridestier, almindelig benyttelse gå/løb, klatring på kystskrænter mv., som alle har et fodaftryk på naturværdierne i området. Den strategiske miljøvurdering bør indbefatte en vurdering af det øgede pres, som befolkningstilvæksten kan have på udpegningsgrundlaget.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Aarhus Kommune, Teknik og Miljø**
Afsenders e-mailadresse	**naturogvandloeb@mtm.aarhus.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Tekst fremgår af medsendte høringssvar**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar fra Teknik og Miljø i Aarhus Kommune til Forslag til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027.pdf**

Indsendt 24-05-2022 11:21. Kvitteringsnummer TV-XVM-ER-73M.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 10:37

Sag nr. 2022 - 39033: Høringssvar naturplaner - MJY -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 10:30:52

Kvitteringsnummer: 3utgkqtqvb

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Skanderborg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**naturbeskyttelse@skanderborg.dk**
Afsenders telefonnummer	**87947744**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Med forbehold for Klima-, Miljø- og Planudvalgets godkendelse 7. juni 2022 har Skanderborg Kommune ingen bemærkninger til planudkast for de 4 Natura 2000-områder i kommunen.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 24-05-2022 10:30. Kvitteringsnummer 3U-TGK-QT-QVB.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 24-05-2022 10:29

Sag nr. 2022 - 39027: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 24-05-2022 10:24:19

Kvitteringsnummer: ahe4avfkqg

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Ærø Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Ærø Kommune mener, at retningslinjerne bør forholde sig til om fossilfri skibsfart har mindre indvirkning på naturen end konventionel skibsfart.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 24-05-2022 10:24. Kvitteringsnummer AH-E4A-VF-KQG.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 22:23

Sag nr. 2022 - 39765: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 22:23:35

Kvitteringsnummer: mz3ee2fs7b

Vordingborg Kommunes høringssvar til udkast til Natura 2000 planer 2022-2027

Vordingborg Kommune takker for muligheden for at indsende bemærkninger til høringsudkastene som vi har modtaget og gennemgået i forhold til de relevante udkast til Natura 2000 planer 2022 – 2027 for Vordingborg Kommune.

Vordingborg Kommune har bemærkninger af generel karaktér og konkrete bemærkninger til 5 ud af 7 relevante planer for kommunen.

Høringssvar af generel karaktér

Tilstande for naturtyper og arter.
Tilstanden for de marine naturtyper er ikke beskrevet idet MST ikke har udviklet et naturtilstandssystem endnu. Vordingborg Kommune finder dette problematisk, da det besværliggør kommunens muligheder for at administrere habitatnaturen i Natura 2000-områderne. Flere andre terrestriske habitatnaturtyper fx urtebræmmer har ligeledes ikke noget tilstandsvurderingssystem endnu.

Tilstanden for visse arter er kun beskrevet i forhold til levested og det gør det svært at vurdere om indsatsen er tilstrækkelig fx. skal der være ”tilstrækkelige” levesteder for klokkefrø, men det angives ikke hvad ”tilstrækkelig” er.

Trusler.
Vordingborg Kommune savner at planerne forholder sig til klimarelaterede trusler for en lang række kystnære naturtyper fx som følge af hyppigere vinteroversvømmelser og på sigt permanente havvandsstigninger. En national rapport har netop estimeret at Danmark står til at miste en stor del af habitatnaturen langs kysterne og særligt Vordingborg Kommunes kystnatur bliver hårdt ramt herunder levesteder for padder og andre bilag IV-arter. I Natura 2000-område nr. 183 Busemarke Mose og Råby Sø har dette allerede medført at fersk rigkær med orkidéer er konverteret til strandeng indenfor de første to planperioder. Denne problematik synes planerne ikke at forholde sig til.

Endvidere ønsker Vordingborg Kommune at henlede opmærksomheden på, at rotter ligeledes kan være en vigtig prædator på jordrugende fugle som terne og klyde. Dette er konstateret på øerne Storeholm og Lilleholm i Præstø Fjord i Natura 2000 område nr. 168, Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund.

Retningslinjer
Vordingborg kommune finder, at flere af de konkrete retningslinjer fra 2. planperiode bør videreføres idet indsatserne langt fra er implementeret. Fx. retningslinjer for at sikre sammenhæng mellem naturtyper som kalkoverdrev, kystskrænt/klippe og strandeng eller andre prioriterede habitatnaturtyper. Ifølge MST er der kun udtaget 554 hektar jord under den statslige udtagningsordning, der blev fjernet i 2022. Der er stort behov for at ordningen genindføres og tilpasses for at sikre sammenhæng mellem naturtyper.

Virkemidler til gennemførelse af planerne.
En række af de beskrevne indsatser mangler pt finansiering og konkrete ordninger for at kunne blive gennemført. Der mangler konkrete virkemidler til fx artsindsatser for eremit, padder og fugle.

Ønsket om at styrke naturens robusthed og sammenhæng ved at sikre større driftsenheder kræver, at der stilles ordninger til rådighed, der kan udtage jord mellem habitatnaturen, fx mage til den ordning, der blev nedlagt i 2022 og som nævnt under ”Retningslinjer”.

Ønsket om at gøre brug af naturens egne dynamikker i større områder er positivt, men det er vigtigt at der tilvejebringes ordninger, der kan sikre denne dynamik. Fx ordninger, der er målrettet etablering af naturlig hydrologi i våde habitatnaturtyper.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Vordingborg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se venligst vedhæftede dokument med Vordingborg Kommunes bemærkninger af generel karaktér.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Vordingborg Kommunes høringssvar til udkast til Natura 2000 planer 2022-2027.docx**

Indsendt 25-05-2022 22:23. Kvitteringsnummer MZ-3EE-2F-S7B.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 19:34

Sag nr. 2022 - 39748: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 19:34:51

Kvitteringsnummer: y93pug5ahx

Miljø og Natur

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5,
5000 Odense C

25. maj 2022
Sags id: 22/7344

Assens Kommunes høringssvar til statens Natura 2000-planer, 2022-2027

Hermed fremsendes Assens Kommunes høringssvar i forbindelse med Miljøstyrelsens høring af forslag til Natura 2000-planer for 3. planperiode, 2022-2027.

Høringssvaret har været politisk behandlet i Miljø, Teknik og Plan den 3. maj 2022, Økonomiudvalget den 16. maj og Byrådet den 25. maj 2022.

Assens Kommunes bemærkninger er primært af generel karakter – dog med undtagelse af specifikke forhold vedrørende prioritering af rigkær (betinget af pumpedrift) ved Aborg Minde jf. Natura 2000-planens afsnit 3.3 om modstridende naturinteresser.

Generelle bemærkninger til Natura 2000-planlægningen i Assens Kommune

Assens Kommune finder det positiv, at hovedformålet med indsatserne i denne 3. planperiode er målrettet et fokus på mere naturlige processer, dynamikker og robusthed, idet dette forventes, at gøre områderne mindre sårbare overfor blandt andet klimaforandringer.

Det er samtidig positivt, at der er et fortsat fokus fra tidligere planperioder på sikring og forbedring af tilstanden i de områder, som rummer den højeste biologiske værdi.

Det bør i større omfang sikres, at der er finansiering af indsatser til gennemførelse af Natura 2000-planerne, og at der løbende udvikles eller genindføres relevante tilskudsordninger, som kan understøtte målopfyldelse.

Det skal samtidig sikres, at støtteordningerne målrettet understøtter hovedformålene i den kommende planperiode – herunder blandt andet i forhold til det første hovedformål om at *sikre sammenhæng i naturen*. Funktionelle sammenhænge mellem naturområder vil i mange tilfælde kræve udvidelse af naturarealer på jord i omdrift. Indsatsen findes relevant, men også omkostningstung, og pt. uden understøttende tilskudsordninger. Tilsvarende er gældende for områder, hvor hydrologien skal forbedres – der mangler støtteordninger.

Det findes positivt at kommunernes indsats via DUT-midlerne fortsat indgår som virkemiddel, idet denne form for virkemiddel har vist sig effektiv i samarbejdet med lodsejerne i de berørte områder – dog kræves det, at der afsættes tilstrækkelige midler.

Modstridende interesser mellem statisk natur og naturlige processer

Det første hovedformål i Natura 2000-planerne er *fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed – herunder naturnær forvaltning og sikring af sammenhæng i naturen med mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne*.

Under afsnit 3.3 om *modstridende naturinteresser i Natura 2000-plan nr. 112 (Lillebælt)* bør det specifikt tilføjes, at kystlagune og strandeng bør prioriteres frem for rigkær ved Aborg Minde.

Med det nuværende forslag er det i området ikke muligt at sikre planens hovedformål om naturlige processer mv., idet den statiske beskyttelse og prioritering af rigkæret (der er betinget af fortsat pumpedrift) hverken muliggør *naturlige processer, robusthed, sikring af sammenhæng* eller *udvidelse af naturområder*. Såvel Statens disponeringer som Assens Kommunes sigter mod en udvikling af det omkringliggende område, som potentielt kan øges med nye arealer med kystlagune og strandeng samt bedre miljøtilstand i Aborg Minde (kystlagune).

Set i lyset af ovenstående samt et øget pres fra klimaændringer i området, hvor nedbørsmængden over korte perioder er høj og vandstanden i havet er stigende, så bør der i dette tilfælde være en præcisering i Natura 2000-planen, hvor det undtagelsesvist sikres, at rigkær prioriteres lavere til fordel for strandeng og kystlagune.

Venlig hilsen,

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Assens Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Høringssvar fra Assens Kommune er vedhæftet**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringsbrev til Natura 2000-planer.pdf**

Indsendt 25-05-2022 19:34. Kvitteringsnummer Y9-3PU-G5-AHX.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 16:35

Sag nr. 2022 - 39722: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 16:34:54

Kvitteringsnummer: gg3wr6tp5a

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen
Arter og Naturbeskyttelse

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

Axelborg, Axeltorv 3
DK 1609 København V

T +45 3339 4000
E info@lf.dk
W www.lf.dk

CVR DK 25 52 95 29

Høring af udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Miljøministeriet, Miljøstyrelsen har sendt udkast til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027 i høring med frist for bemærkninger den 25. maj 2022.

Dette høringssvar forholder sig til en række overordnede problemstillinger vedrørende Natura 2000-planerne, deres tilblivelse og indhold. Høringssvaret kommenterer også på en række bredere problemstillinger, der omhandler konsekvenser af Natura 2000-planerne, samt forhold, der ikke er i direkte høring med udkast til planerne, men som berører blandt andet grundlaget for planerne og som samtidig har konsekvenser for landbrugserhvervets vækst og udvikling.

Høringssvaret indeholder således ikke konkrete bemærkninger til de 257 Natura 2000-planer. Sådanne bemærkninger vil fremgå af høringssvar, der udarbejdes af lokale landbrugsorganisationer og lodsejere, og som vil blive fremsendt selvstændigt.

Landbrug & Fødevarer vil i nedenstående høringssvar kommentere på følgende områder:

- Overblik over konsekvenser for de enkelte lodsejere
- Lodsejerinddragelse i planprocessen
- Målsætninger og indsatsprogram
- Sammenhæng mellem virkemidler og mål
- Relation til husdyrlovens ammoniakregulering
- Kortlægning af habitatnaturtyper
- Afgræsning af Natura 2000 områderne samt udpegningsgrundlag

Overblik over konsekvenser for de enkelte lodsejere

Generelt for hele Natura 2000-processen siden første planperiode har været, at man som lodsejer har vanskeligt ved at gennemskue præcis, hvilke konsekvenser de enkelte Natura 2000-planer kan få for den konkrete bedrift eller ejendom.

Dette skyldes flere forhold, men bunder især i det mål- og rammestyringsprincip, som har været gældende i alle planperioder, og som fastlægger arbejdsdelingen mellem stat og kommune på en sådan måde, at det er kommunerne, der skal foretage den egelige udmøntning af den konkrete indsats på baggrund af de statslige planer.

En anden udfordring er, at de forhold, der har størst betydning for landbrugsdriften i og i nærheden af Natura 2000 områderne, nemlig kortlægning af naturtyper og arter, ikke indgår i Natura 2000-planerne, men offentliggøres via basisanalyserne uden en reel høringsproces.

På denne baggrund fremstår de foreliggende udkast til Natura 2000-planer meget overordnede med en stor andel af generelle beskrivelser og med kun ganske få konkrete tiltag, som kan

relateres til, hvilken betydning planerne vil få for den enkelte lodsejer. Dette gør det meget vanskeligt for lodsejerne at engagere sig i planprocessen på trods af, at planerne kan have en meget stor både direkte og indirekte retsvirkning med store konsekvenser.

Den indsats, der gennemføres i Natura 2000-planerne, kan på sigt få væsentlig betydning for de fremtidige muligheder for landbrugsproduktionen på de enkelte bedrifter. Dette gælder især i forbindelse med administration af gældende lovgivning, hvor myndighederne i deres forvaltning er forpligtet til at sikre opfyldelsen planerne under hensyn til udpegningsgrundlag, målsætning og indsatsprogram. Især i forhold til husdyrproduktionen kan udvikling og udvidelse af naturområder medføre alvorlige konsekvenser for fremtidige udviklingsmuligheder og i den forbindelse, vil fx den præcise placering af en indsats gennem Natura 2000-planerne have stor betydning.

Det er derfor strengt nødvendigt, også i forbindelse med lodsejerinddragelsen, at der er en reel tæt dialog mellem stat, kommune og lodsejer, således at det sikres, at de indsatser, der ønskes opnået gennem planerne, tilrettelægges og gennemføres inden for en ramme, der tager størst muligt hensyn til erhvervsinteresser m.v.

Det vil også i stadig højere grad være vigtigt, at der i forbindelse med udmøntningen af planerne foretages en analyse af, hvilke konsekvenser en realisering af planerne kan få for de landbrugsbedrifter, der ligger i eller i nærheden af Natura 2000 områderne. I takt med at naturen udvikler sig kan det få stor betydning for blandt andet nærliggende husdyrproduktioner og dette bør indgå som en central parameter både i planlægningsprocessen og i dialogen med lodsejere på alle stadier i planprocessen.

Lodsejerinddragelse i planprocessen
Lodsejerinddragelse har været en del af planprocessen siden ændring af Miljømålsloven i 2013, hvor det blev indskrevet i lovgivningen, at der skal ske en direkte inddragelse af lodsejere i forbindelse med Natura 2000 planprocessen.

Allerede efter 2. generation af Natura 2000-planere påpegede Landbrug & Fødevarer, at den gennemførte lodsejerinddragelse ikke levede op til hverken Miljømålslovens intentioner eller det behov for inddragelse, som mange lodsejere har.

På denne baggrund blev der i efteråret 2019 gennemført en evaluering af lodsejerinddragelsen, som desværre også på flere måder forekom mangelfuld. For det første valgte man at igangsætte evalueringen flere år efter planprocessen gennemførelse, hvilket gjorde det vanskeligt for blandt andet landbrugets konsulenter at komme med et konstruktivt indspil.

For det andet valgte man i høj grad at lade evalueringen hvile på indspil fra parterne i Grønt Fremdriftsform, mens Miljøstyrelsen kun i mindre omfang selv kom med indspil til evalueringen og fx indhentede relevante erfaringer fra både andre myndigheder og fra direkte fra de lodsejere, man havde været i dialog med.

I forbindelse med evalueringen af lodsejerinddragelsen afgav Landbrug & Fødevarer en række bemærkninger til hvordan inddragelsen kunne forbedres inden for rammerne af den gældende lovgivning. Disse bemærkninger fra oktober 2019, som blev sendt til Miljøstyrelsen, fremstår stadig som relevante og vil forhåbentlig fortsat blive inddraget i den videre Natura 2000- proces.

I forhold til lodsejerinddragelsen forud for udarbejdelsen af 3. generation af Natura 2000-planer, anerkender Landbrug & Fødevarer selvfølgelig de uventede udfordringer, som COVID 19

pandemien medførte i forhold til den planlagte inddragelsesproces med blandt andet markvandringer og fysiske møder for særligt berørte lodsejere.

Men uanset dette er det stadig vores klare opfattelse, at den planlagte inddragelsesproces heller ikke ville have givet en reel inddragelse i planprocessen for de konkrete områder. På denne baggrund er det fortsat vores menig, at det bør være muligt at finde en proces for lodsejerinddragelsen, der i langt højere grad giver en reel inddragelse og større forståelse hos lodsejerne for omfang og formål med Natura 2000-planlægningen.

I forhold til inddragelse, skal Landbrug & Fødevarer også påpege, at der på det mere overordnede plan, også bør ses på, hvordan der skal sikres en bedre dialog med og inddragelse af relevante organisationer og andre interessenter.

Landbrug & Fødevarer er sammen med en række andre organisationer repræsenteret i Grønt Fremdriftsforum, der har til formål at følge og komme med indspil til den fortsatte udvikling af Natura 2000-planlægningen. Hvor møderne i Grønt Fremdriftsforum tidligere i høj grad har levet op til formålet jf. ovenstående, er oplevelsen fra de seneste år, at der i høj grad er tale om information frem for inddragelse. Der mangler således en rum for drøftelse af centrale emner som omfang af lodsejeraftaler, barrierer for indsatsen, omfang og indhold af den lokale dialog, justering af lovgivning, tilskudsordninger mm, således som det er beskrevet i kommissoriet for Grønt Fremdriftsforum.

Målsætninger og indsatsprogram
Som noget nyt er målsætningerne i planerne opdateret således, at der tager udgangspunkt i grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle, hvilket vil give mulighed for en mere dynamisk forvaltning.

Umiddelbart kan det være vanskeligt på nuværende tidspunkt præcist at vurdere hvilken betydning det vil få for den fremtidige forvaltning af Natura 2000 områderne, men som udgangspunkt må det forventes, at det også vil give en lidt større fleksibilitet i myndighedernes håndtering af ansøgninger, godkendelser m.v.

I forholdet til indsatsprogrammet for planerne er der fastlagt både nye indsatser og forsættelse af indsatser fra tidligere planer. Også her spiller en dynamisk naturforvaltning en central rolle, men det vil også være meget hensigtsmæssigt, at planerne giver mulighed for at bygge videre på og vedligeholde de indsatser, som er sat i gang i de to tidligere planperioder.

Landbrug & Fødevarer skal i den forbindelse beklage, at man ikke har valgt at videreføre indsatsen for sammenhængende natur med den tilhørende tilskudsordning, da der var stor tilslutning til denne indsats fra lodsejerside.

Sammenhæng mellem virkemidler og mål
Som i tidligere planperioder er udgangspunktet for iværksættelse af Natura 2000 indsatsen fortsat indgåelse af frivillige aftaler med de private lodsejere. Indsatserne finansieres hovedsagelig gennem EU's landdistriktsprogram suppleret med nationale midler.

Det fremgår af Miljøstyrelsens notat fra februar 2022 "Natura 2000-plan for Danmark 2022-2027", at den økonomiske ramme for Natura 2000 indsatsen er fastlagt i "Aftale om Grøn omstilling af Dansk Landbrug af 4. oktober 2021". Således vil der i 3. planperiode være tre ordninger, som private lodsejere kan søge – nemlig tilskud til pleje af græs og naturarealer, sikring af biodiversitet i skov

og rydning / hegning som forberedelse til pleje. Herudover fremgår det, at andre indsatser eller tilskudsordninger som fx udtagning af lavbundsjorder kan bidrage, hvis de realiseres i eller i tilknytning til Natura 2000 områderne.

Landbrug & Fødevarer bakker fuldt ud op om, at indsatsen på private arealer skal foregå på frivillig basis i dialog med de berørte lodsejere. Men det er i stil med tidligere planperioder dybt problematisk, at man ikke i højere grad sikrer, at der er sammenhæng mellem de målsætninger, som fastlægges af planerne og naturdirektiverne og de virkemidler, der stilles til rådighed.

Men de tre nævnte tilskudsmuligheder i landdistriktsprogrammet vil det fx kun i begrænset omfang være muligt at sikre en reel forbedring af tilstanden for truede arter og fugle både i skoven og i det åbne land, ligesom det ikke længere er muligt at få tilskud til at udtage arealer af drift og omlægge dem til natur, i og med, at man fra politisk hold har valgt ikke at videreføre tilskudsordningen til sammenhængende natur i Natura 2000.

Ved kun at anvende landdistriktsprogrammets tilskudsmuligheder vil der være en række begrænsninger på de tiltag der kan igangsættes på arealerne. Dette skyldes i høj grad kravet om, at der skal være en landbrugsmæssig aktivitet på de arealer, der skal modtage støtte, hvilket gør det svært at have en målrettet, ekstensiv eller specifik drift / naturpleje på arealerne.

Landbrug & Fødevarer er selvfølgelig klar over, at man løbende arbejder på at tilpasse de pågældende ordninger, således at de i højere grad kan opfylde målene i Natura 2000 planerne, men før man vælger at prioritere indsatsen ved at tilføre nationale midler til området, vil det være meget vanskeligt at lave op til habitatdirektivets mål om at sikre gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper.

Konkret i forhold til tilskudsordningen til pleje af græs og naturarealer, opleves det meget uhensigtsmæssigt i forhold til de konkrete indsatser i Natura 2000 områderne, at udpegningen af særlige områder i Natura 2000 ikke er opdateret de seneste år. Hvis der ikke er overensstemmelse mellem udpegningerne og de konkrete værdifulde og plejekrævende arealer inden for Natura 2000 områderne vil det være ekstra vanskeligt at leve op til de fastsatte mål. Landbrug & Fødevarer har gentagne gange påpeget dette overfor både Miljøstyrelsen og Landbrugsstyrelen uden noget resultat.

Landbrug & Fødevarer skal derfor opfordre til, at der snarest på et fagligt grundlag og med inddragelse af kommunerne, igangsættes en sådan opdatering af de særlige områder.

Relation til husdyrlovens ammoniakregulering

Et område, hvor forvaltningen af Natura 2000 områderne får stadig større betydning for især husdyrproduktioner beliggende i og nærheden af Natura 2000 områderne, er indsatsen for at nedbringe den specifikke ammoniakpåvirkning af ammoniakfølsomme naturtyper.

I og med, at det forud for første planperiode blev besluttet at gennemføre denne del af Natura 2000 indsatsen som generel erstatningsfri regulering, har forekomsten af ammoniakfølsomme naturtyper i Natura 2000 områderne (husdyrlovens kategori 1) fået en økonomisk stor betydning. I yderste konsekvens kan det betyde, at ellers velfungerende og veldrevne husdyrproduktioner må nedlægges uden nogen form for kompensation eller erstatning, og dette har haft en række uhensigtsmæssige konsekvenser i forhold til landmændenes vilje til at indgå i naturprojekter både i og uden for Natura 2000.

I og med, at der ikke er nogen mindste krav i forhold til, hvornår et areal kan kortlægges som habitatnaturtype, og der heller ikke stilles krav til tilstand eller prognoser for udviklingen af områderne, kan ammoniakreguleringen forekomme ganske uproportionel i forhold til de positive effekter, der kan opnås for naturen. Som ammoniakreguleringen er i dag, ses der ikke på om et kategori 1 naturområde har en høj naturværdi eller om, der reelt set er risiko for, at naturtypen kan forsvinde over en årrække uagtet, at ammoniakpåvirkningen fra den nærliggende husdyrproduktion nedbringes. Et lille forarmet naturområde kan således få en meget stor negativ effekt for en husdyrproduktion uden, at der reelt er lagt op til en forvaltning af området og en sikring af eventuelle naturværdier.

I den kontekst er det helt afgørende, at naturtypekortlægningen i Natura 2000 områderne gennemføres på et strengt fagligt grundlag. Det skal sikres, at de habitatnaturtyper, der kortlægges reelt set kan henføres til at være en pågældende beskyttede naturtype og ikke bygger nationale udvidede fortolkninger af naturtyperne, da dette både vil øge arealet med habitatnatur og andelen af forarmet natur, hvilket vil medføre flere restriktioner i forhold til husdyrbrug samt gøre det endnu vanskeligere at opfylde habitatdirektivets målsætninger.

På denne baggrund bør der, som det også er foreslået af Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening i udspillet ”Fælles Løsninger” være muligt at anvende alternative virkemidler i forhold til ammoniakreguleringen, da dette vil kunne være med til rent faktisk at sikre en hensigtsmæssig forvaltning af ammoniakfølsomme naturtyper og sikre en naturtilstand, som ikke alene kan opnås ved at begrænse ammoniakpåvirkningen. Samtidig bør der også åbnes op for en individuel vurdering af ammoniakpåvirkningen, således at der kan tages højde for de enkelte områdes naturtilstand og konkrete tålegrænser og baggrundsbelastninger.

Set i kontekst af de store udfordringer, som nye ammoniakfølsommen naturtyper inden for Natura 2000 områderne kan få for landbrugsdriften, er mange landmænd berettiget bekymrede i forhold til at indgå i projekter, der kan skabe ny naturen inden for Natura 2000 områderne.

Dette opleves helt aktuelt i forhold til den planlagte udtagning af lavbundsarealer, og i den forbindelse bør der være ekstra opmærksomhed på, at man netop fremhæver udtagning af lavbundsarealer, som et supplement til de øvrige indsatser i Natura 2000 områderne. Hvis ikke der findes en løsning, således at udtagning lavbundsarealer ikke vil medføre risiko for ammoniakrestriktioner både indenfor og udenfor Natura 2000, vil det kunne være en alvorlig barriere for denne indsats.

Kortlægning af habitatnaturtyper

Da forekomsten af habitatnaturtyper som det fremgår ovenfor, kan have endog meget store konsekvenser for landbrugsproduktionen, er det dybt problematisk set ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt, at kortlægningen af habitatnaturtyperne løbende ændres og opdateres. Samtidig er det en stor udfordring, at kortlægningen indgår som den del af basisanalyserne og derved ikke sendes i høring, da dette betyder, at man som lodsejer ikke har nogen mulighed for at gøre indsigelse mod kortlægningen.

I og med, at der foretages en ny kortlægning af habitatnaturtyper forud for hver planperiode og kriterierne for denne kortlægning løbende har ændret sig, betyder det, at lodsejere oplever, at de kan blive pålagt meget indgribende restriktioner uden varsel og uden nogen mulighed for at gardere sig imod de alvorlige konsekvenser.

Således kan en fuldt ud lovlig husdyrproduktion pludselig stå overfor krav om nedlukning, hvis der kortlægges ikke tidligere registreret naturtype eller dele at en ikke ammoniakfølsom naturtype kortlægges som ammoniakfølsom (fx dele af en kortlagt ferske eng kortlægges som overdrev).

Set ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt burde de løbende kortlægninger som minimum sendes i høring hos de berørte lodsejere. Dette vil både give mulighed for at gøre indsigelse mod kortlægningen og vil medvirke til, at berørte lodsejere er opmærksomme på forekomsten af naturtypen og derved kan tilpasse driften derefter. Som kortlægningen administreres i dag, modtager lodsejere ikke nogen direkte information om kortlægning af ny habitatnatur, hvilket burde være et mindstekrav, når der er tale om så indgribende tiltag.

I den forbindelse er det helt afgørende, som det også mange gange tidligere er blevet påpeget af Landbrug & Fødevarer, at kortlægningen ikke medtager flere naturområder end strengt nødvendigt for at sikre direktivoverholdelsen, og at der ikke lægges en national udvidet fortolkning af habitatnaturtyperne til grund for kortlægningen.

Afgrænsning af Natura 2000 områderne samt udpegningsgrundlag
Både Natura 2000 områdernes afgræsning og udpegningsgrundlaget er blevet revideret i den seneste planperiode. I begge tilfælde er status dog pt. at revisionerne endnu ikke er endeligt godkendt fra EU. Ikke mindst den manglende godkendelse af de arealer, som det i 2018 blev besluttet at tage ud af habitatområderne på grund af deres status som almindelig landbrugsjord i omdrift, skaber en vis forvirring og usikkerhed hos de berørte lodsejere.

Landbrug & Fødevarer skal derfor på det kraftigste opfordre til, at Miljøministeriet i dialog med EU-kommissionen får afsluttet den danske revision af habitatområderne, således at de områder, som blev besluttet udtaget af områderne, ikke længere er omfattet af beskyttelsen. Dette skal også ses i lyset af, at der som en del af revisionen blev udpeget ca. 30.000 ha nye Natura 2000 områder som kompensation, og at beskyttelsen af disse er trådt i kraft.

I forbindelse med udpegning af de supplerende 30.000 ha ny Natura 2000 område, blev det på grundlag af politisk vedtagne kriterier tilstræbt at friholde eksisterende husdyrbrug for yderligere restriktioner ved udvidelse af Natura 2000-områder med ny natur. På trods af dette er der dog eksempler på tilfælde, hvor lodsejere berøres negativt af de nye områdeafgrænsninger.

Landbrug & Fødevarer opfordrede i forbindelse med høringen af de supplerende områder Miljøstyrelsen til at være lydhør overfor de lodsejere eller andre som påpeger evt. udfordringer for eksisterede husdyrproduktioner som følge af de justerede grænser. Vi skal i denne forbindelse gentage denne opfordring og henstille til, at der findes løsninger evt. i form af justeringer af områderne.

I forhold til det reviderede udpegningsgrundlag for Natura 2000 områderne, fremgår det af Miljøstyrelsens FAQ til 3. generations Natura 2000 planer, at EU-kommissionen endnu ikke har godkendt det forslag til reviderede udpegningsgrundlag, som Danmark har fremsendt efter offentlig høring i 2019.

Det betyder, at Danmark ikke kan udtage elementer fra udpegningsgrundlaget, og at det udpegningsgrundlag, der ligger til grund for planerne således er et bruttoudpegningsgrundlag bestående af det eksisterende udpegningsgrundlag samt tilføjelser fra den seneste opdatering.

I den forbindelse bør det ud fra et ressourcemæssigt synspunkt sikres, at der ikke i den kommende planperiode igangsættes aktiviteter målrettet de arter, som Danmark har indstillet til at skulle udgå af udpegningsgrundlaget, ligesom det i myndighedsbehandling af ansøgninger, tilladelser m.v. også er vigtigt, at disse arter ikke får betydning.

Afslutning

Landbrug & Fødevarer ser på baggrund af ovenstående bemærkninger frem til en fortsat god og konstruktiv dialog med Miljøministeriet om gennemførelsen af Natura 2000-planerne. Organisationen uddyber gerne ovenstående bemærkninger, ligesom vi til enhver tid vil være til rådighed i forbindelse med indspil til en fremadrettet proces.

Da en stor del af Natura 2000 områderne er beliggende på private arealer, som ejes af landmænd, er det afgørende, at indsatsen hviler på en høj grad af inddragelse og dialog samt målrettede løsninger med respekt for den private ejendomsret. Landbrug & Fødevarer vil som hidtil gerne bakke op om beskyttelsen af natur og biodiversitet gennem implementeringen af Natura 2000-netværket og udmøntningen af Natura 2000 planerne og lægger til grund at det kan og skal ske i balance med et konkurrencedygtigt landbrugserhverv.

Vi skal i den forbindelse opfordre til, at man fra Miljøstyrelsen i den kommende periode med tilretning af planerne i videst muligt omfang udnytter den lokale viden og de erfaringer, som en lang række lodsejere sidder inde med, og som vil være kommet til udtryk gennem deres høringssvar til planerne. Det er helt centralt, at de lodsejere, som har brugt tid og ressourcer på at gennemlæse og kommentere på planerne, også oplever, at deres bemærkninger anvendes i den fremadrettede proces.

Med venlig hilsen

[redacted]

Vand & Natur

M [redacted]
E [redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Landbrug & Fødevarer**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Hermed fremsendes høringssvar fra Landbrug & Fødevarer til høring af udkast til Natura 2000-planer 2022-2027. Se venligst vedlagte dokument**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**LF høringssvar N2000 3 generation.pdf**

Indsendt 25-05-2022 16:34. Kvitteringsnummer GG-3WR-6T-P5A.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 14:41
Bilag: N2000 National høringssvar.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39667: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 14:41:24

Kvitteringsnummer: xqr2u7mq7e

Dato: 25. maj 2022
Til: Miljøministeriet

Danmarks Naturfredningsforening

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000 planer 2022 – 2027

(J.nr. 2020 – 65467)

Miljøstyrelsen udsendte den 21. februar udkast til Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder, for 3. planperiode 2022 – 2027.

Danmarks Naturfredningsforening fremsender her et nationalt høringssvar med kommentarer til den overordnede rammesætning for de respektive planer.

Indsatsprogrammer med fokus på naturlige processer og naturens egne dynamikker

I det udsendte høringsbrev angives bl.a. at *"i denne planperiode sættes der især fokus på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker*". Det angives specifikt at hovedformålene med indsatserne i tredje planperiode (2022-2027) er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
    1.1. der er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne

Vi vil gerne udtrykke en meget stor ros og anerkendelse for at planerne, hvor det er muligt og giver mening, skal gøre brug af naturens egne dynamikker samt, at der også er særligt fokus på at sikre sammenhæng i naturen. Der er i vore øjne tale om et epokegørende paradigmeskifte, som vil give rum til at naturen kan tage vare på sig selv, i respekt for de til dels rigide bestemmelser i EU-naturlovgivningen.

Tilbagegangen i bevaringsstatus for en række naturtyper og arter er direktivstridig og skal derfor adresseres via målsætningerne og indsatsprogrammer

Bestemmelserne i naturdirektiverne har til formål at *"sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus*" for de naturtyper og arter, som er omfattede af direktiverne. Der er imidlertid ikke fastsat bestemmelser om tidsfrist i direktiverne for opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

Der var i Natura 2000-planerne for de 2 første planperioder ikke fastsat tidsfrister for opnåelse af gunstig bevaringsstatus på nationalt niveau, for de naturtyper og arter som forekommer i Danmark og udgør udpegningsgrundlag for områderne. Det er, desværre, heller ikke tilfældet for udkastene til planer for 3. planperiode 2022 – 2027.

Mens der ikke er en frist for opnåelse af gunstig bevaringsstatus, vil en faldende (forringelse af) bevaringsstatus for arter og naturtyper *være i modstrid med direktivbestemmelserne*.

Dette er i det udsendte høringsbrev sammenfattet således: *"Danmark er ifølge habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper, arter og fugle, som er omfattet af direktiverne*". Heri ligger implicit at bevaringsstatus ikke må falde.

I den seneste nationale danske rapportering til EU om naturtilstanden fra 2019 fremgår det (se figur 2.2) imidlertid at 33% af de 60 danske naturtyper udviser en faldende bevaringsstatus for landet som helhed, mens bevaringsstatus for naturtyperne inden for de udpegede Natura

Danmarks Naturfredningsforening

2000-områder er faldende for 28% af naturtyperne. Udviklingen i bevaringsstatus omfatter den foregående 12-års periode, 2007-2018.

DN ville derfor have forventet at den nationale rammesætning for udarbejdelsen af de enkelte Natura 2000-planer ville have adresseret tilbagegangen for mange naturtyper (og arter) ved at fastsætte forpligtende mål om indsatser, der som minimum vil standse og gerne vende tilbagegangen i bevaringsstatus til fremgang i 3. planperiode, for de berørte naturtyper og arter.

DN er opmærksomme på at den nuværende regering har ønsket at fastholde den foregående regerings generelle principper for minimumsimplementering af EU-lovgivning. Vi ønsker i den sammenhæng at understrege, at *tilbagegangen* er direktivstridig samt at det politiske ønske om at udsætte indsatser rettet mod opnåelse af gunstig bevaringsstatus adskiller sig fra indsatser rettet mod at standse og vende tilbagegangen i bevaringsstatus.

Rammesætningen for udarbejdelsen af de enkelte Natura 2000-områders målsætninger og indsatsprogrammer skal derfor som minimum sikre at tilbagegangen i bevaringsstatus for en række naturtyper og arter vendes til en positiv udvikling i løbet af 3. planperiode, vurderet på nationalt (biogeografisk) niveau, hvis man vil sikre overholdelse af direktivforpligtelserne.

DN indstiller derfor at dette præciseres i rammesætningen for planerne og at de respektive planer tilrettes i overensstemmelse med dette.

Målsætninger og indsatsprogrammer kan og bør være mere specifikke

DN finder det bekymrende, at indsatsprogrammerne er præget af generaliseringer. De områdespecifikke retningslinjer bør i stedet være baseret på en national prioritering af indsatsbehovet, der afspejles i de respektive områder.
DN finder, at de områdespecifikke retningslinjer, som er sættende for de konkrete indsatser, i langt højere grad skal afspejle de overordnede langsigtede målsætninger for områderne. Med 95 % af naturtyperne i ugunstig bevaringsstatus er det nødvendigt med langt mere konkrete og bindende indsatser, som imødegår de konkrete trusler for det pågældende Natura 2000-område. Eksempelvis fremgår det af planen for Natura 2000-område nr. 186, Almindingen, at af de kortlagte 37 ha med surt overdrev, er omtrent halvdelen i moderat eller ringe tilstand. Desuden fremgår af den tilhørende basisanalyse, at påvirkning med næringsstoffer fra naboarealer og begyndende kraftig tilgroning med vedplanter er en trussel for nogle af arealerne. Der er imidlertid ikke områdespecifikke retningslinjer, der imødegår disse trusler.
Det er formentlig generaliseringen af de, i princippet områdespecifikke retningslinjer for alle planerne, der har medført eksempler på områdespecifikke retningslinjer, som virker irrelevante for det pågældende område. Det gælder f.eks. retningslinjen "*der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjorder der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik*" for Natura 2000-område 186, Almindingen. Der er jf. Plandata.dk ikke lavbundsjorder inden for området ligesom potentialekortet på www.klimalavbund.dk heller ikke viser, at der er potentiale for udtagning af lavbundsjorder i det pågældende område.
Det samme gælder for Natura 2000-område nr. 224, Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage, hvor indtegninger på potentialekortet på www.klimalavbund.dk heller ikke umiddelbart viser potentiale for udtagning af lavbundsjorder i Natura 2000-området.

Dato: 25. maj 2022
Til: Miljøministeriet

Danmarks Naturfredningsforening

Specifikt om de marine Natura 2000-områder

DN kan ikke genfinde planperiodens overordnede fokus i form af "*mere naturlige processer og naturens robusthed. Sikre og forbedre tilstanden af eksisterende natur og levesteder, eller bekæmpelse af invasive arter*" i de marine Natura 2000-planer. Desværre mangler ambitionerne igen for at sikre, at Natura 2000-områder, der udgør ca. 19% af vores havareal, opnår gunstig bevaringsstatus.
DN er helt bevidst om, at indsatsen for at nedbringe andelen af næringsstoffer til de marine Natura 2000-områder, forsøges sikret gennem Vandområdeplanerne, men finder det foruroligende, at den økologiske integritet for områderne sikres ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer gennem vandområdeplanerne eller via generel lovgivning. Dette vil ikke sikre, at der opnås gunstig bevaringsstatus for de marine naturtyper- og arter.

Beskyttelse af havnaturen

En rapport fra IUCN Danmark[1] viste i 2020, at ca. ¼ af de marine Natura 2000-områder lever op til IUCN's standard for beskyttelse, hvilket dog ikke siger noget om beskyttelsesgraden. GIS-data fra Fødevareministeriet viser, at det desværre er kun omk. 2% af de samme områder har en reel beskyttelse og kun 0,03% af Natura 2000-områderne (boblerevene) der er strengt beskyttede. Dette viser med al tydelighed, at vores marine Natura 2000-områder ikke har nogen reel beskyttelse, og at der er behov for handleplaner med konkrete mål og deadlines for gennemførelse, for at opnå gunstig bevaringsstatus i vores marine Natura 2000-områder. Jf. EU's Biodiversitetsstrategi, skal der udpeges 30% reelt beskyttet havnatur, hvoraf 1/3 af dette er strengt beskyttet, inden 2030. Beskyttelsen af de nuværende Natura 2000-områder bør vise vejen for denne beskyttelse, således, at det ikke kun er de nyudpegede havstrategiområder, der opnår denne reelle beskyttelse, men også vores Natura 2000-områder.

DN savner, at Miljøministeriet ifm. udarbejdelsen af planerne ikke har forholdt sig til nyeste viden på området, som fx EEA[2] og Den Europæiske Revisionsret[3] der tydeligt konkluderer, at der er en "... *mangel på et effektivt, velforvaltet og godt forbundet netværk af beskyttede havområder. Som et resultat giver de begrænset beskyttelse af den marine biodiversitet."* Ligesom det fremgår af revisorernes rapport, at 59 % af de beskyttede havområder, som blev analyseret i undersøgelsen, var kommercielt trawlet på niveauer, der var højere end ikke-beskyttede havområder, og at mange beskyttede havområder, ikke beskytter sårbare arter. Undersøgelsen bemærkede, at meget af EU's "*rumligt imponerende netværk*" af beskyttede havområder giver en falsk følelse af, at der rent faktisk bliver iværksat bevaringsforanstaltninger. Det fremgår også af EU-Kommissionens vejledning[4] til beskyttede områder, at naturbeskyttelseseffektiviteten i Natura 2000-netværket, bl.a. begrænses af fragmentering af områderne, at områderne er for små (og dermed kan påvirkes negativt af randeffekter) og at områderne ikke er tilstrækkeligt beskyttede og forvaltede.

---

[1] Woollhead, J., Petersen, A. og Normander, B. (2020). Vurdering af danske beskyede havområder eer internaonal standard. Parks'nTrails, GEON og NaturTanken for IUCN SSC Conservaon Planning Specialist Group Europe.http://beskyttetnatur.dk/docs/Rapport%20Vurdering%20af%20danske%20beskyttede%20havomraader%20efter%20internaonal%20standard_endelig_september%202020.pdf

[2] EEA Report No 17/2019: Marine messages II, Navigating the course towards clean, healthy and productive seas through implementation of an ecosystem-based approach, 2020. Box 3.2. https://www.eea.europa.eu/publications/marine-messages-2

[3] European Court of Auditors. Special report. Marine environment: EU protection is wide but not deep. 26/2020. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_26/SR_Marine_environment_EN.pdf

[4] Commission Staff Document. Criteria and guidance for protected areas designations. Brussels, 28.1.2022. SWD(2022) 23 final. https://ec.europa.eu/environment/publications/criteria-and-guidance-protected-areas-designations-staff-working-document_en

Danmarks Naturfredningsforening

Trusler mod habitatnaturtyper

Det fremgår af Artikel 17-rapporteringen fra 2019, at truslerne mod de marine habitatnaturtyper bl.a. er næringsstoffer, bundslæbende redskaber og råstofindvinding. For visse planer fremgår det, at "*Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte*". Dette arbejde burde, efter DN's mening, have været færdigt til denne planperiode. Ift. overlappet mellem Natura 2000 og råstoffer, fremgår det, at der skal ske en afgrænsning af de potentielle fællesområder, af hensyn til udpegningsgrundlaget, men at dette først sker med en revision af råstofbekendtgørelsen. DN læser det således, at man udfaser råstofindvinding indenfor Natura 2000, hvilket er meget positivt, men det bør fremgå af planen hvornår denne afgrænsning skal være sket/sættes i værk. DN mener, at områderne bør lukkes for råstofindvinding snarest muligt.
Der findes også fortsat klappladser indenfor nogle Natura 2000-områderne, dog fremgår det i nogle planer, at der jf. Indsatsprogrammet (Havstrategiens indsatsprogram?), er en "*Opdatering af vejledninger f.eks. vedrørende klapning i Natura 2000-områder*", men ikke hvad dette dækker over, eller hvornår denne kommer. DN finder det meget uheldigt, at det ikke fremgår af planerne, om der ligger klappladser indenfor området (dette må betragtes som en fejl?), samt at der ikke er sat mål om, at alle klappladser indenfor Natura 2000-områderne udfases hurtigst muligt, på samme måde som det ses med råstofindvinding.

Trusler mod habitatarter

For habitatarterne fremgår det, at skibsfart, anlægsarbejde, fiskeri og fritidsaktiviteter udgør de største trusler, idet de afledte effekter fra disse, som støj, habitatreduktion, fysisk forstyrrelse, reduceret tilgængelighed af føde, bifangst og miljøfremmede stoffer er medvirkende til, at arterne ikke opnår gunstig bevaringsstatus.
Marsvin (hvor delbestanden i Østersøen er stærkt truet) er udpegningsart i flere af Natura 2000-områderne. Men der er ikke i planerne redegjort for hvordan man vil sikre marsvinene indenfor de respektive områder (fx nr. 249, Store Rev, nr. 250 Gule Rev og nr. 252, Adler Grund og Rønne Banke).

En kortlægning fra 2020[5] af Bælthavspopulationen af marsvin, viste den "*laveste bestandsestimat siden den første (SCANS) undersøgelse blev udført i 1994*" og "*Resultaterne giver anledning til bekymring over populationens status*". På trods af denne viden, er der ikke nogen tiltag i de kommende planer for hvordan både Østersø- og Bælthavspopulationerne skal sikres, men kun overordnede fraser som at "*… området sikres som et godt levested for den stærkt truede Østersøpopulation af marsvin"* lige som at "*Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte".*

Dette finder DN, er alt for lidt til at sikre marsvinene.

Østersøpopulationen er truet af et totalt kollaps, og de resterende bestande af tilbagegang. Truslen mod marsvin er bl.a. bifangst i garn, og fra basisanalyserne fra bl.a. Gule Rev, Store Rev og Store Middelgrund fremgår det, at der er et markant garnfiskeri i området på trods af, at områderne også er udpeget for marsvin. DN mener derfor, at al garnfiskeri bør trusselvurderes ift. en potentiel negativ påvirkning på marsvinbestandene.

[5] Unger et al. 2021. MiniSCANS-II: Aerial survey for harbour porpoises in the western Baltic Sea, Belt Sea, the Sound and Kattegat in 2020. Joint survey by Denmark, Germany and Sweden. Final report to Danish Environmental Protection Agency, German Federal Agency for Nature Conservation and Swedish Agency for Marine and Water Management. 28 pp. URL: https://www.tihohannover.de/fileadmin/57_79_terr_aqua_Wildtierforschung/79_Buesum/downloads/Berichte/20210913_Report_ MiniSCANSII_2020_revised.pdf

Danmarks Naturfredningsforening

DN finder også, at de seks nye fuglebeskyttelsesområder bør indgå i den kommende planperiode, og der derfor skal udarbejdes planer for disse snarest muligt, så der kan sættes mål og indsatser for områder.
Planerne for områderne bør forholde sig til om udpegningsarternes bruger områderne til at raste og/eller fouragere i (havbund og/eller vandsøjle), og ud fra dette fastsætte retningslinjer der sikrer arterne mod forstyrrelser.

Ift. målsætninger

Det undrer DN, at der for nogle planer tydeligt er fremhævet hvilke naturtyper og arter, der skal sikres fremgang, mens dette ikke fremgår for andre. Alle planer bør følge den samme struktur. For flere af planerne fremgår det, at "*Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau"*, men dette kan jo kun lade sig gøre, hvis naturtyperne og arterne gives de rette betingelser og tiltag, i form af forvaltnings- og handleplaner, der reelt kan sikre dette.
Det er også fint at sætte mål om, at naturtyper med ugunstig bevaringsstatus, skal "*sikres artsrigt plante- og dyreliv med forekomst af udpegningsgrundlagets karakteristiske arter"*, og at "*Den samlede forekomst af naturtyper i N2000, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det".* Men hvis disse mål ikke følges op af handle- og forvaltningsplaner, eller et stop for fiskeri med bundslæbende redskaber, råstofindvinding og klapning, så er kommer man aldrig i mål.

Ift. indsatsprogram

Samtlige planer har mellem fire og seks punkter der lister nogle meget generelle indsatser op, og som på ingen måde sætter rammerne for, hvordan indsatsen skal føres ud i livet.
Det undrer DN, at hver plans indsatsprogram ikke reelt forholder sig til områdets udpegningsgrundlag af arter og naturtyper, og de trusler der potentielt er mod disse.
Man skriver meget generelt for alle planer, at der er "... *fokus på indsatser for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering."* Men der er ingen planer for hvordan invasive arter skal bekæmpes, eller hvilken indsats der skal gøres for de truede arter.

Nogle planer indeholder en passus om, at der foregår klapning i området, mens andre områder, hvor dette også foregår (fx nr. 190, Kims Top og den Kinesiske Mur og nr. 195, Gilleleje Flak og Tragten), ikke har denne passus med. DN finder er ret uhensigtsmæssigt, at hver plan ikke indeholder en reel oversigt over evt. overlappende aktiviteter, der kan have en negativ påvirkning på området.

Ift. områder med marsvin på udpegningsgrundlaget, så findes der i visse planer en særskilt passus omkring at "*der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på marsvin"*, mens denne i andre kun lyder at "*Der fokuseres på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark".* DN finder denne forskel på planerne noget uheldigt, da skal beskyttes ens i alle vores Natura 2000-områder.
Det fremgår heller ikke af planerne, hvor marsvin er udpegningsart, hvordan man vil sikre mod bifangst.

Danmarks Naturfredningsforening

DN håber, at ovenstående kommentarer og anbefalinger vil blive taget til efterretning i en opdateret udgave af Natura 2000-planerne for 2022-2027.

I hvilket omfang har de hidtidige indsatser virket?

Samtidig finder DN det meget uheldigt, at der i forbindelse med offentliggørelsen af udkast til Natura 2000-planerne ikke foreligger kortmateriale, der tydeligt viser resultaterne for de foregående to planperioder. Ifølge Miljøstyrelsens notat fra februar 2022 er der eksempelvis søgt tilskudsordningen "pleje af græs- og naturarealer", et af statens nøglevirkemidler, på 80.000 ha, men data er ikke udstillet i Natura 2000-MiljøGIS. Det betyder, at det ikke er muligt at få overblik over, hvor stor en del af de 80.000 ha, der rent faktisk ligger inden for Natura 2000 og om naturtilstanden af de pågældende arealer er forbedret eller fastholdt i god/høj tilstand. Ligesom det heller ikke er muligt at få et overblik over, hvor der skabt sammenhæng mellem eksisterende naturområder via den dertil oprettede pulje.

Med venlige hilsener

[redacted] [redacted]

Kopi:
Folketingets Miljø- og planlægningsudvalg

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Danmarks Naturfredningsforening**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted] **Håkansso**
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Der henvises til vedhæftede høringssvar**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**N2000 National høringssvar.pdf**

Indsendt 25-05-2022 14:41. Kvitteringsnummer XQ-R2U-7M-Q7E.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 13:10

Sag nr. 2022 - 39588: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 13:09:57

Kvitteringsnummer: tscu5yeyv5

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Den 25. maj 2022

Friluftsrådets høringssvar til udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Friluftsrådet afgiver fra centralt hold et overordnet høringssvar til de foreliggende udkast til Natura 2000 planer. Der kan fra lokale friluftsråd være indsendt høringssvar vedrørende de enkelte Natura 2000 områder.

Friluftsrådet bakker generelt set op om Natura 2000 planerne som en planlægningsramme, der kan bidrage til at sikre og forbedre beskyttede arter og naturtyper i Natura 2000 områderne. Natura 2000 områderne indeholder noget af Danmarks mest værdifulde natur. Naturen er presset, og der er brug for en indsats, der kan styrke naturværdierne og give befolkningen mulighed for store naturoplevelser og friluftsliv.

Natura 2000 planerne for 2022-2027 har overordnet fokus på

- Mere naturlige processer og naturens robusthed
- Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
- Bekæmpe invasive arter

Friluftsrådet kan bakke op om det overordnede fokus og lægger til grund, at Natura 2000 planerne ikke i sig selv begrænser friluftsliv og rekreative aktiviteter. Friluftsrådet finder det afgørende, at der i den videre planlægning af konkrete indsatser, herunder eventuel udlægning af forstyrrelsesfri zoner, tages hensyn til muligheder for at fastholde og udvikle et rigt friluftsliv i respekt for naturværdierne i Natura 2000-områderne. Det er centralt for befolkningens muligheder for at opleve naturen, ligesom det er centralt i at sikre en langsigtet opbakning til Natura 2000 indsatsen.

Det er ligeledes Friluftsrådets opfattelse, at der i tilskudsordninger og andre afsatte statslige og kommunale midler til Natura 2000 indsatsen bør skabes mulighed for at anvende en del af midlerne til styrkelse af rekreativ infrastruktur som stier og rekreative faciliteter som shelters og fugletårne, der kan bidrage til at gøre nogle af områderne mere tilgængelige for befolkningen.

Det bemærkes i øvrigt, at der visse steder i de strategiske miljøvurderinger er forudsat en konkret forvaltningsindsats i områderne, som efter Friluftsrådets vurdering ikke kan udledes direkte af Natura 2000 planerne. F.eks. fremgår det af den strategiske miljøvurdering fra Natura 2000 plan nr. 260 side 13, at *"Planen indeholder en indsats om at udlægge urørt skov. En potentiel tilgroning i disse områder imødekommes med udsætning af græssende dyr."* Friluftrådet finder, at stillingtagen til konkrete forvaltningsindsatser, herunder udsætning af græssende dyr må bero på udmøntning af Natura 2000 planernes mål og indsatsprogram i efterfølgende kommunale handleplaner, statslige driftsplaner mv. efter dialog

Scandiagade 13 · DK-2450 København SV
Tel +45 33 79 00 79
fr@friluftsraadet.dk · www.friluftsraadet.dk

med relevante lokale aktører og under hensyntagen til friluftsliv i områderne. Ordlyden i de strategiske miljøvurderinger bør afspejle, at der endnu ikke er taget stilling til sådanne konkrete indsatser.

Med venlig hilsen

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Friluftsrådet**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Friluftsrådet bakker generelt set op om Natura 2000 planerne som en planlægningsramme, der kan bidrage til at sikre og forbedre beskyttede arter og naturtyper i Natura 2000 områderne. Der er brug for en indsats, der kan styrke naturværdierne og give befolkningen mulighed for store naturoplevelser og friluftsliv.** **Friluftsrådet finder det afgørende, at der i den videre planlægning af konkrete indsatser tages hensyn til muligheder for at fastholde og udvikle et rigt friluftsliv i respekt for naturværdierne i Natura 2000-områderne.** **Det er ligeledes Friluftsrådets opfattelse, at der i tilskudsordninger og andre afsatte statslige og kommunale midler til Natura 2000 indsatsen bør skabes mulighed for at anvende en del af midlerne til styrkelse af rekreativ infrastruktur og rekreative faciliteter.** **Det bemærkes i øvrigt, at ordlyden i de strategiske miljøvurderinger bør afspejle, at der endnu ikke er**

	taget stilling til konkrete indsatser.
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Friluftsrådets høringssvar til Natura 2000 planer 2022-2027.pdf**

Indsendt 25-05-2022 13:09. Kvitteringsnummer TS-CU5-YE-YV5.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 12:28
Bilag: Høringssvar fra rideorganisationerne - Udkast til Natura 2000.docx;

Sag nr. 2022 - 39562: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 12:28:41

Kvitteringsnummer: kdphc9t6hx

Høring af udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Arter og Naturbeskyttelse
J. nr. 2020 - 65467

Dansk Ride Forbund og Dansk Islandshesteforening ønsker hermed at afgive et høringssvar til udkastene til Natura 2000 planerne der er i høring.
Rideorganisationerne ønsker udelukkende at forholde sig til, hvilke adgangsmæssige konsekvenser planerne kan få for ryttere og heste for vogn, der benytter områderne som deres idræts- og friluftsfacilitet.

Ud fra en screening er rideorganisationerne opmærksomme på følgende områder, da vi benytter disse områder aktivt i dag. Det drejer sig om områderne:

- Sønder Lem Vig og Geddal Strandenge
- Flynder Å og heder i Klosterhede Plantage
- Silkeborgskovene
- Giber Å, Enemærket og Skåde Havbakker
- Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage
- Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage
- Lillebælt
- Sydfynske Øhav
- Nedre Mølleådal og Jægersborg Dyrehave
- Allindelille Fredskov
- Horreby Lyng og Listrup Lyng

Begrebet ”forstyrrelsesfrie zoner” går igen i alle planer, som et tiltag der skal afsøges behovet for. Dette er meget ukonkret, men allerede nu vil vi henstille til, at disse zoner ikke placeres der, hvor der er i dag er ridestier – alternativt anlægge stier udenom zonerne.

De foreliggende udkast er ikke specifikke i beskrivelse af, hvilken betydning Natura 2000-planerne får for færdsel i områderne, men vi ved, at ”urørt skov” og ændret hydrologi kan medføre, at vi helt vil blive afskåret fra at benytte områderne fremadrettet, hvis der ikke tages højde for dette i handleplanerne.
”Urørte skove” er i sig selv oftest ikke en hindring for rytteres afgang.
Det problematiske opstår, da skovgræsning anses som basalt i de urørte skove.

Der hvor det er nødvendigt at hegne, ønsker vi at planteæderne består af hjortevildt.
For langt de fleste ryttere vil indhegninger med ”vilde heste”, kvæg, bison eller elge være det samme som at vi mister vores reelle tilgængelighed til området – og så er det for så vidt ligegyldigt, om vi lovmæssigt får adgang til områderne.
Ridende kan på ingen måde sikkert færdes i indhegninger med ”vilde” heste. Hestes naturlige flokadfærd gør det simpelthen ikke muligt. Hingste kan forsøge at bedække hopper, og alle ryttere kan risikere enten at blive angrebet af, eller blive udsat for rekruttering til, flokken.
Derfor vil indhegninger med ”vilde heste” være en direkte hindring for ryttere og for hestevognskørsel.
Af samme årsag har denne type indhegninger derfor altid medført enten omlægninger af stier eller direkte adgangsforbud for ridende både i Danmark og i det øvrige EU.

Derfor ønsker vi som rideorganisationer, at der kun kommer mindre indhegninger, som vi har mulighed for at ride udenom. Det er kun en meget lille del af ryttere, der har tilstrækkelig erfaring/tilvænnede heste til at ride blandt store planteædere, mens børn, rideskolernes elever, seniorer og handicappede formentlig altid vil fravælge at ride i indhegningerne.
Det er således den absolut største gruppe af ryttere der reelt hindres adgang

Vi vil derfor gerne henstille til, at når der skal udarbejdes handleplaner for områderne, så vil der blive afsat den nødvendige tid til at høre de lokale brugere, således at der kan findes gode løsninger, der hvor adgangen til et område bliver udfordret for vores brugere.
Vi ønsker ligeledes at henstille til, at der hvor der skal placeres "urørte skove" vil der blive lavet en revidering af områderne hvert 5. år, og at der fastsættes en fast plan for, hvorledes de skal evalueres.

Vi vil se frem til at blive inddraget i arbejdet, og vi vil gå konstruktivt til opgaven.

Med venlig hilsen

Dansk Ride Forbund
[redacted]

[redacted]

Dansk Islandshesteforening
[redacted]

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Dansk Ride Forbund - Dansk Islandshesteforening**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Dansk Ride Forbund og Dansk Islandshesteforening ønsker hermed at afgive et høringssvar til udkastene til Natura 2000 planerne der er i høring.** **Rideorganisationerne ønsker udelukkende at forholde sig til, hvilke adgangsmæssige konsekvenser planerne kan få for ryttere og heste for vogn, der benytter områderne som deres idræts- og friluftsfacilitet.** **Vi vil gerne henstille til, at når der skal udarbejdes handleplaner for områderne, så vil der blive afsat den nødvendige tid til at høre de lokale brugere, således at der kan findes gode løsninger, der hvor adgangen til et område bliver udfordret for vores brugere.** **Vi ønsker ligeledes at henstille til, at der hvor der skal placeres "urørte skove" vil der blive lavet en revidering af områderne hvert 5. år, og at der fastsættes en fast plan for, hvorledes de skal evalueres.** **Se uddybning af vores høringssvar i vedhæftede fil.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar fra rideorganisationerne - Udkast til Natura 2000.docx**

Indsendt 25-05-2022 12:28. Kvitteringsnummer KD-PHC-9T-6HX.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 12:10

Sag nr. 2022 - 39554: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 12:10:15

Kvitteringsnummer: 7x4np2we7e

Kunne ikke oprette PDF-version af dokumentet 'høringssvarfrinatur (2)'.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Fri Natur**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**I faggruppen bag Natura 2000 planerne er der udtalt uenighed om, hvorvidt de midler man vælger at bruge på at indhegne og gennemføre rewilding forsøg har den ønskede effekt for artsrigdommen. Der er også uenig om betydningen af udsættelse af tamdyr overfor betydningen af vand, sol, skygge, vind osv. elementer, som følger af variation i landskab og klima. Dette er ifølge førende forskere vigtigere. Fri Natur mener, at der bør tages hensyn til EU Habitatdirektivets art. 6 stk. 2 og 3. Herunder kortlægning af Bilag IV arterne og konsekvensen for deres habitatområder og videre overlevelse bør fastlægges. Sammenligneligt se EU dom (C-441/17.31) DCE 460 hele Natura 2000 planen hviler på, skal nu genberegnes. Da, der er trukket data fra rapporten og uden angivelse af de videnskabelige dataindsamlingsmetoder må det anses at hele beregningsgrundlaget for Natura 2000 planerne hviler på et alt for spinkelt grundlag, og at en klar konsekvensvurdering derfor anses for nødvendig.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**høringssvarfrinatur (2).odt**

Indsendt 25-05-2022 12:10. Kvitteringsnummer 7X-4NP-2W-E7E.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 11:16
Bilag: Høringssvar MST N2K planer.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39518: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 11:16:20

Kvitteringsnummer: ec6ct2wv9x

VESTHIMMERLANDS KOMMUNE
- lyst til at gøre en forskel

NOTAT

Dato: 25. maj 2022

Sagsnr.: 01.05.18-P17-1-22

Høringssvar udkast til Natura 2000 planer 2022-27

Til: Miljøstyrelsen
Fra: [redacted], Vesthimmerlands Kommune

Generelt fremstår planudkastene meget overordnede, og der er flere steder brug for en kritisk redaktionel gennemgang inden den endelige vedtagelse Hele afsnit er kopieret direkte fra basisanalyserne med de samme stavefejl.

Der er ikke i alle tilfælde overensstemmelse med udpegningsgrundlaget nævnt i planerne, og det officielle udpegningsgrundlag på styrelsens hjemmeside. Det skyldes formentlig, at nogle naturtyper og arter ønskes udtaget, men det er endnu ikke godkendt i EU.

For Natura 2000 område 19 - De Himmerlandske Heder - er der udpeget 3 nye habitatnaturtyper siden 2016-2021 planen, men det er ikke nævnt i teksten.
Rigtig meget tekst er enslydende i flere planer. Område 19 er sammenfaldende med habitatområde 21, og der er ikke noget fuglebeskyttelsesområde. Trods det er fugle nævnt i teksten mange gange, og der er marine naturtyper vist i signaturforklaringen på trods af, at det er et indlandsnaturområde.

I følgebrevet er der nævnt hovedformål med indsatserne i den 3. planperiode, fx fokus på mere naturnær forvaltning og mere naturlige dynamikker, men det afspejles ikke særlig tydeligt i planerne. For område 19 angives der at skulle være mindst 698 ha tørre naturtyper og mindst 72 ha våde naturtyper i gunstig bevaringsstatus (Tilstandsklasse I og II). Det svarer til det, der er registreret i basisanalysen fra 2019. Både naturbeskyttelseslovens § 3 og habitatdirektivet kræver statisk bevarelse af arealer med beskyttet natur. Det levner ikke meget plads til dynamiske processer, hvor der er risiko for, at nogle naturtyper vokser ud af beskyttelsen.

Det ville lette kommunernes kommende arbejde med Natura 2000 Handleplaner, hvis Natura 2000 planernes generelle tekst blev tilpasset det enkelte Natura 2000 område, og overflødige afsnit og vendinger blev fjernet.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Vesthimmerlands Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**natur@vesthimmerland.dk**
Afsenders telefonnummer	**99667000**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvar vedhæftet**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar MST N2K planer.pdf**

Indsendt 25-05-2022 11:16. Kvitteringsnummer EC-6CT-2W-V9X.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 11:10

Sag nr. 2022 - 39511: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 11:10:34

Kvitteringsnummer: xtnuu3smf3

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen
J.nr. 2020-65467

Danmarks Jægerforbund
Molsvej 34
8410 Rønde

Tlf. + 45 88 88 75 00

post@jaegerne.dk

CRV-nr. 15 79 61 46

25. maj 2022
xx dato 2016

Vedr.: Høring af udkast til Natura 2000-planer 2022-2027, j. nr. 2020-65467

Miljø- og Fødevareministeriet har den 21. februar d.å. udsendt udkast til Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder samt en strategisk miljøvurderingsrapport for hvert planudkast i offentlig høring.

I den forbindelse ønsker Danmarks Jægerforbund at give følgende bemærkninger:

Danmarks Jægerforbund støtter den forbedring af natur og biodiversitet, der løftes gennem Natura 2000-indsatsen, og vi er således glade for muligheden for at kommentere på Natura 2000-planerne.

Danmarks Jægerforbunds administration har udarbejdet dette høringssvar, som også inkluderer relevante informationer og bemærkninger fra lokale tillidsfolk og Jægerforbundets Natura 2000-kontaktpersoner. Disse personer har et indgående lokalkendskab og har derfor været en vigtig hjælp undervejs.

Herunder er bemærkningerne inddelt under fælles overskrifter, der belyser generelle problemstillinger. Til sidst er der konkrete kommentarer til nogle specifikke Natura 2000-områder, hvor lokalpersoner peger på problemstillinger i deres område.

Natura 2000-planernes indhold og anvendelse

Udkast til de nye Natura 2000-planer har en god, ensartet struktur og er rimelig lette at gå til. Vi anerkender forsøget på at gøre planerne mere konkrete, eksempelvis ved angivelse af størrelsen på områder, hvor der skal bekæmpes invasive arter. Dog er manglen på stedsangivelse og det ensartede indhold i indsatsprogrammet stadig med til at gøre det vanskeligt at forudse hvilke aktiviteter der konkret vil følge teksten i planerne – og det gør det vanskeligt at forholde sig til eventuelle konsekvenser af planernes indhold. Desuden vil det lette arbejdet, hvis det i planen fremgik mere tydeligt, hvad der er nyt siden sidste planperiode.

Danmarks Jægerforbund bifalder det overordnede fokus for plan-perioden 2022-2027, der skal have fokus på naturlige processer og naturens robusthed, sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder og bekæmpe invasive arter. Det gør vi, fordi naturen behøver mere plads til naturlige processer, og vi støtter derfor et fokus, der styrker biodiversiteten i Danmark. Dette fokus kan bl.a. hjælpe trækvildtet til gunstig udvikling og sikre ynglesucces ved bekæmpelse af invasive arter som mårhund og mink.

Den reviderede basisanalyse

I forbindelse med udarbejdelsen af den reviderede basisanalyse, indgav Danmarks Jægerforbund faglige og faktuelle bemærkninger, for at sikre, at Natura 2000-planer og handleplaner kunne blive lavet, på et så korrekt grundlag som muligt. Dette høringssvar indeholdt påpegninger af flere eksempler på anbefalinger vedr. fremadrettede tiltag, der ikke bør være en del af basisanalysen.

Vi kan med forundring konstatere at disse anbefalinger stadig er at finde i de reviderede basisanalyser (under "Foreløbig vurdering af negative påvirkninger" i bl.a. N9, N16, N28, N46, N56 og N89)

Specielt er det anbefalinger mod forstyrrelse af sæler, der går igen i flere af de reviderede basisanalyser. Vi har i sidste planperiode gjort opmærksom på at de videnskabelige data for at hævde en 500 meters forstyrrelsesfri zone fra sælernes hvilepladser er yderst kritisable. I sidste planperiode betød vores indvending at de 500 meter ikke kom til at gælde, når man sejlede på langs af hvilepladserne, men forslaget er nu igen dukket op i de nye planer på trods af, at sælbestanden udvikler sig gunstigt.

En anden anbefaling fra basisanalysen, er at udvide færdselsforbud ved Dræet (N108 – Æbelø) en måned, frem til 30/9, for at øge muligheden for at spættet sæl vil bruge stedet som yngleplads. Lokale gør opmærksom på, at antallet af spættet sæl omkring Nordfyn er steget, og sælen trives. Den reviderede basisanalyse baserer sine anbefalinger på en rapport fra 2013, så ud over at basisanalysen ikke bør indeholde anbefalinger til indsatser, så baserer den også anbefalingen på forældet data.

Danmarks Jægerforbund anbefaler derfor at de endelige planer og handlingsplaner vil tage udgangspunkt i opdateret data, lokal ekspertviden og andre faglige bemærkninger, så man undgår at sætte unødige adgangsbegrænsninger for friluftslivets udøvere.

Samspil med vandområdeplanerne

Vi er opmærksomme på, at Natura 2000-planerne beskæftiger sig med det terrestriske areal, og ansvaret for de marine områder er derfor henlagt til vandområdeplanerne. Det forekommer dog utilfredsstillende at de marine Natura 2000-planer ikke er mere specifikke i forhold til løsningsforslag, der kan sikre en gunstig bevaringsstatus for arterne på udpegningsgrundlaget.

De kystnære farvandes økosystemer er i en meget kritisk tilstand, og planerne for områderne bør derfor afspejle vores forpligtelse til at få dem i gunstig tilstand. Danmarks Jægerforbund er bekymret for om de nødvendige tiltag der skal sikre god marin naturtilstand i de udpegede områder, kan blive overset mellem Natura 2000-planerne og Vandområdeplanerne. Hvordan sikrer Natura 2000-planerne at de udpegede marine naturtyper og arter får en gunstig bevaringsstatus? Det håber Danmarks Jægerforbund bliver gjort mere klart fremover. Vi vil naturligvis også indsende høringssvar til Vandområdeplanerne.

Samspil med naturnationalparkerne

Af de udpegede naturnationalparker er 13 ud af 15 også udpegede Natura 2000-områder. Der er heldigvis god synergi i de to udpegninger, da begge er til for at fremme biodiversitet og derfor beskytte arter og naturtyper.

Danmarks Jægerforbund støtter planen om at etablere naturnationalparker og vil i denne sammenhæng blot knytte en kommentar om samspillet mellem Natura 2000 og naturnationalparker, hvor områderne stadig skal tilgodese udpegningsarter og naturtyper. Vi er selvfølgelig aktive i naturnationalparkernes interessegrupper, og glæder os til at følge etableringen af parkerne.

Tilstand for jordrugende fugle

Generelt er tilstanden af levesteder for ynglefugle på øer og holme i fuglebeskyttelsesområderne truet af flere grunde:

- Ugunstig prædation
  Planerne har fokus på ræv og mink, men vi mener det også er nødvendigt at påpege at prædation fra krager, store måger og den stigende bestand af havørne udgør også en væsentlig trussel mod fuglenes ynglesucces.

- Manglende myndighedsudøvelse
  Øer og holme benyttes yngletiden igennem af fritidssejlere som raste- og hundelufteplads med store forstyrrelser til følge. Forbud bliver ikke fulgt op af myndighedspersoner. Ødelagte eller overgroede skilte bliver ikke fornyet.

- Yderligere overvågning
  De økonomiske rammer for Novanaprogrammet bør forbedres, så bl.a. antallet af målestationer kan hæves af hensyn til de meget pressede økosystemer i de kystnære farvande. En sådan forbedring af de økonomiske rammer, vil give en mere nøjagtig viden om ændringer i vores farvands økosystem, og derved gøre os bedre i stand til at bestemme årsag bag havfugles mistrivsel i de enkelte områder af landet

Danmarks Jægerforbund mener derfor at tiltag indenfor de relevante af de ovenstående tre punkter er nødvendige, for at forbedre tilstanden på levestederne for ynglefugle.

Tiltag for gæs

Flere basisanalyser beskriver, hvorledes bramgæssene ” […] fouragerer på strandenge og græsmarker og på marker med vintersæd, og trækker ud på vandet til overnatning”. Med denne formulering nedtones dilemmaet mellem bramgæssenes enorme succes og det deraf følgende afgrødetab på omdriftsarealer i nærheden af Natura 2000-områderne (f.eks. N66, N69, N162, N168, N169, N173 og N179).

Derfor foreslår vi, at man på relevante arealer, plejer det således at disse fungerer som fourageringsområder for gæssene. Der findes f.eks. områder, der gror til i mos og lysesiv, som har en lavere fourageringsværdi for gæs. Forslaget om at tilgodese gæssenes fouragering bør også være gældende ved udtag af lavbundsjorde, og når der anlægges vindenergi- eller solenergi-anlæg.

Bifangst af havfugle

I Natura 2000-planernes områdespecifikke retningslinjer, er der nævnt flere steder, at man vil " […] vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte" (f.eks. N89, N107, N116, N168 m.fl.) Vi bifalder fokus på at forhindre bifangst af marsvin, men vil også gerne rette opmærksomhed på bifangst af andre arter. Det er specielt et problem med havfugle, som f.eks. havlit og fløjlsand, der bliver fanget i net, som ofte bør kunne forhindres.

Derfor foreslår Danmarks Jægerforbund at der bliver iværksat konkrete handlinger, til forhindring af den omfattende bifangst af havfugle.

Konkrete kommentarer til de enkelte Natura 2000-planer

N66 – Stadil og Veststadil Fjorde

I planen anføres, at der langs NØ samt SØ siden af Sdr. Dyb findes vedplanter, som dækker to meget små arealer af dels klithede og strandeng. Her er vi blevet bekendt med, at der opholder sig en fast bestand af kronvildt (ca. 35 dyr), som virker som naturplejere på de tilstødende lysåbne naturarealer.

Jægerforbundet vil gerne udtrykke sin bekymring for at denne bestand kan forsvinde, og dermed den naturlige pleje af de lysåbne arealer, hvis vedplanterne fjernes. Derfor anbefales vi, at vedplanterne bliver stående, da den samlede synergieffekt, i forhold til flora og fauna, herved vil være større end hvis to arealmæssigt små naturtyper som – på trods af tilgroning er i moderat tilstand – tilgodeses.

N68 – Skjern å

Krikanden er på udpegningsgrundlaget som trækfugl. Jægerforbundet har fået kendskab til at krikanden ved Skjern å foretrækker at ruge i levende hegn langs vådområderne. Disse hegn er ved at blive fjernet, og dermed er området hvor krikanden ruger indskrænket. Derfor mener vi, at man bør lade nogle levende hegn stå, for at sikre krikandens rugepræferencer.

N69 – Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

I Ringkøbing fjord er der i forhold til årstiderne fastsat en salinitet, der er optimal i forhold til sandmusling og ålegræs. Sandmusling bliver prioriteret for dens evne til at filtrere vand, hvor populationen på gode dage kan rense fjordens vand op til seks gange. Dette er imponerende, men også nødvendigt idet vandet fra Skjern å og opland er meget næringsrigt, og fordi fjorden før sandmuslingen i høj grad var præget af planktonalger.

Saliniteten bliver reguleret ved hjælp af slusedrift, og resulterer derfor også i varierende vandstandsniveauer. Denne regulering med vandstandsændringer og varierende salinitet giver efter vores oplevelse store udfordringer for bundplanter og jordrugende fugle, hvis reder bliver oversvømmet – især i situationer hvor slusepraksis bliver udfordret af vejrforhold som hindrer påkrævet drift.
Derudover kan de i fremtiden øgede nedbørsmængder og havvandsstigninger yderligere forventes at besværliggøre foreskrevne slusepraksis.

Derfor mener vi, at man bør overveje at lade fjorden blive fersk igen, da dette vil resultere i en mere stabil vandstand og salinitet. Vi er bevidst om, at en mere fersk fjord vil besværliggøre leveforholdene for sandmuslingen, og derved føre til en ny

opblomstring af planktonalger. Denne opblomstring skal dog ikke tilskrives en fersk fjord, men nærmere tilskrives, at der er for mange næringsstoffer i oplandet til Ringkøbing fjord, og det er derfor her, man bør sætte ind.

Danmarks Jægerforbund er bekendt med, at problemstillingen hører til vandområdeplanerne, men vi mener også det er relevant at nævne her, da det har betydning for den terrestriske natur, såvel som arterne, der lever i den.

N73 - Lønborg Hede

I planen påstås det, at søerne ikke er udsat for græsning med kreaturer. Lokalt kendskab beviser det modsatte, da husdyr altid har gået ned til søerne. Det er en nødvendighed at dyrene har adgang til søerne, for at de er sikret vand i hele sommerperioden.

N162 – Skælskør Fjord og havet og kysten mellem Agersø og Glænø

Jægerforbundet er blevet bekendt med en omfattende forurening, der breder sig med strømmen fra Agersø Sund og sydpå, langs kysten forbi Glænø og helt til nordvestkysten af Lolland. Hverken erhvervs- eller fritidsfiskere sejler længere i området, da der ingen fisk er tilbage.

Selv om det nye F128 ikke indgår i denne høring, vil vi alligevel gøre opmærksom på, at strømforholdene har friholdt Omø Stålgrunde fra at blive ramt af forureningen. Derfor er Omø Stålgrunde et vigtigt raste- og fourageringssted for havfugle – herunder edderfugl og gråstrubet lappedykker, der er på udpegningsgrundlaget.

Jægerforbundet vil gerne udtrykke bekymring for, at man ved en eventuel anlæggelse af havvindmøllepark ved Omø Stålgrunde, vil ødelægge det vigtige rastested for trækfugle, og man derfor ikke lever op til vores forpligtigelse som EU-medlemsland, til at sikre og forbedre fuglenes levesteder.

N169 – Havet og kysten mellem Karrebæk Fjord og Knudshoved Odde

Efter at Miljø- og Fødevareklagenævnet har givet Næstved kommune medhold i at give offentlig adgang til Enø Overdrev, som er nabo til et meget populært, kommunalt ejet besøgssted "Kolonien", ser kommunen som forvalter af det sårbare Natura 2000 område ikke sin forvaltning som en særlig vigtig del af beskyttelsen af området.

Kommunen vælger at prioritere benyttelse før beskyttelse og tilsidesætter habitatdirektivets retningslinjer om forsigtighedsprincippet i forhold til udpegningsgrundlaget, jordrugende klyder og terner.
Der blev ikke udarbejdet nogen konsekvensvurdering ved etableringen af det kommunale besøgssted "Kolonien", som sidste år gennemførte en publikumstælling, der fortalte, at "Kolonien" havde 15.000 besøgende i 2021. Disse potentielle besøgende på Enø Overdrev udgør en betragtelig risiko for områdets udpegningsgrundlag, som kommunen ikke vil tage hensyn til i forhold til sin forvaltningsopgave af det unikke og sårbare naturområde.

Vi foreslår, at Natura 2000 planen kommer til at indeholde krav om flere årlige, officielle fugletællinger på Enø Overdrev for at få et specifikt datagrundlag fra den kommende planperiode for bedre i fremtiden at kunne forvalte benyttelse/beskyttelse-balancen i området.

DCE Aarhus Universitet udarbejdede en rapport om forstyrrelser i 2013. Denne rapport er blevet lagt til grund for beslutningen om fuld offentlig adgang til Enø Overdrev. DCE har efterfølgende udtalt, at rapporten kun er udarbejdet som et

skrivebordsstudie og ikke et feltstudie, og mener derfor ikke, at rapporten kan retfærdiggøre fuld åbning af offentlig adgang i området uden at det vil påvirke udpegningsgrundlaget.

Natura 2000 planen bør derfor indeholde flere konkrete virkemidler, der tager højde for at sikre og forbedre fuglenes beskyttelse imod forstyrrelser på Enø Overdrev.

N173 – Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Hyllekrog-Rødsand

Lokale har observeret at Rødsand ikke længere er ynglebiotop for klyder og terner. Unge havørne bruger Rødsand som rasteplads, hvilket har fået fuglene til at fortrække. Planen behøver således ikke at tage hensyn til ynglende, truede fuglearter på Rødsand.

Spørgsmål vedrørende høringssvaret eller ved behov for uddybende kommentarer, bedes rettet til [redacted]*, Afdelingen for Rådgivning og Uddannelse. Telefon:* [redacted]*, E-mailadresse:* [redacted]

Venlig hilsen
Danmarks Jægerforbund

[redacted]

Direkte tlf. [redacted]
E-mail [redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Danmarks Jægerforbund**
Afsenders e-mailadresse	**post@jaegerne.dk**
Afsenders telefonnummer	**88887500**
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Hermed fremsendes Danmarks Jægerforbunds kommentarer til de foreliggende Natura 2000-planer. Her er både generelle kommentarer om planerne og nogle specifikke kommentarer om enkelte områder.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**220517 MVI N2000planer_høringssvar_endeligt.docx**

Indsendt 25-05-2022 11:10. Kvitteringsnummer XT-NUU-3S-MF3.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 11:03

Sag nr. 2022 - 39503: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 11:03:48

Kvitteringsnummer: rzaxe6xznq

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

THISTED KOMMUNE

Landbrug og Natur / TR

25. maj 2022

SagsID.: 01.05.18-K04-3-22
Medarbejder: da

Generelt høringssvar - offentlig høring Natura 2000 - planer 2022-2027

Tilskudsordninger
Det fremgår af indsatsprogrammets generelle retningslinjer, at der skal arbejdes for at sikre hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje - også til gavn for fugle og arter, og at der arbejdes for at sikre egnede levesteder for arterne. Thisted Kommune finder at der mangler tilskudsordninger til implementering af Natura 2000-planerne, og foreslår følgende tilskudsordninger til implementering af 3. generation handleplaner:

- Hydrologi-ordning.
- Pleje af hedearealer.
- Rydning af invasive arter.
- Forbedring af levesteder for arter på udpegningsgrundlaget.
- Sammenhængende natur.

Tilskudsordninger til hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje
Der er fastsat konkrete mål for, hvor mange hektar af de forskellige naturtyper der skal forblive i gunstig bevaringsstatus, og derudover, at arealer i ugunstig bevaringsstatus skal være i fremgang mod gunstig bevaringsstatus. Dette vil kræve en række indsatser som forbedring af hydrologi, sammenbinding af naturområder og rydning af tilgroede arealer. For indsatserne hydrologi og sammenbinding, hvor der kan forventes betydelige udgifter til jordkøb og -kompensation, og hydrologiske tiltag, der ligeledes er meget omkostningstungt, findes der på nuværende tidspunkt ingen tilskudsordning. Thisted Kommune vurderer ikke, at det er muligt at gennemføre disse indsatser, med de begrænsede DUT-midler der vil være til rådighed til Natura 2000 indsatsen. Endvidere har erfaringer fra tidligere handleplanperioder vist, at mulighederne for at gennemføre hydrologiindsatser baseret på frivillighed er ved at være udtømte, på trods af tidligere kompensationsmuligheder.

Rydning og bekæmpelse af invasive arter
Det fremgår af flere af Natura 2000-planerne i Thisted kommune at klit-naturtyperne (f.eks. klithede og grå/grøn klit) som er i moderat tilstand bl.a. skyldes vedplanter og invasive arter. Det fremgår desuden af de område specifikke retningslinjer at der skal gennemføres en grundlæggende indsats for hedearealer, og at der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på arealer med over 10% dækning. For at komme i mål med denne indsats skal der være en målrettet tilskudsordning til bekæmpelse af invasive

arter og til hedepleje (rydning og afgræsning). Udpegning til arealer til f.eks. rydning og bekæmpelse af invasive arter bør målrettes og kommunerne bør inddrages i forhold til udpegninger af områder hvor der kan søges tilskud til indsatserne.

Indsats for småsøer (under 5 ha)
Det er i flere Natura 2000-planer fastsat som mål, at småsøer i ugunstig bevaringsstatus skal være i fremgang mod gunstig bevaringsstatus. I mange småsæer i ugunstig bevaringsstatus tilskrives den dårlige tilstand forekomst af trådalger i søerne, altså næringstilførsel fra oplandet. Der findes pt ingen tilskudsordning til nedbringelse af næringsstoffer fra oplandet, via opkøb af randarealer eller omlægning af dræn. Thisted Kommune vurderer, at indsatsen i småsøerne i næste planperiode i stedet bør koncentreres om fastholdelse af søer i gunstig bevaringsstatus, og at målet om forbedring af søer i ugunstig bevaringsstatus kun bør fastholdes, såfremt der etableres en tilskudsordning til opkøb af randarealer, omlægning af dræn, eller etablering af nye vandhuller indenfor Natura 2000 områder.

Tilskudsordning til arter og deres levesteder
I flere Natura 2000-planer fremgår det af de konkrete målsætninger for arter, at den samlede forekomst af arters levesteder, uanset om der er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det. Der bør være en tilskudsordning der er målrettet en indsats for arterne på udpegningsgrundlaget.

Desuden er det fastsat som konkret målsætning, at for arter uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand, vurderet i form af forekomst og udbredelse, og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang. Det fremgår ikke, hvordan kommunerne skal bidrage til dette.

Flagermus
Udbredelsen af flagermus har været kortlagt i en stor undersøgelse i et fælles samarbejde mellem Thisted Kommune, Biologisk Forening for Nordvestjylland, Nationalpark Thy og Naturstyrelsen. Der er registreret flagermus, herunder Bilag II arten damflagermus i alle de Natura 2000 områder i Thy, der har været undersøgt (https://biologiskforening.dk/flagermusprojekt-2022/?web=1&wdLOR=c73841E39-3F53-4CBF-8377-F17C32862974). Undersøgelsen har bl.a. vist, at det er vigtigt for damflagermusen, at der etableres lysninger med artsrige skovbryn i skovbeplantninger. Endvidere har den vist, at permanente skovsøer og højstammede stubbe skaber vigtige fødesøgningssteder for damflagermus, ved at bidrage til insektdannelsen. Damflagermus har vist sig at være særligt tilknyttet de gamle ædelgranplantager i Thy.

Med denne viden bør damflagermus tilføjes på udpegningsgrundlaget i de Natura 2000 planer hvor den ikke allerede findes, og der bør fastsættes områdespecifikke retningslinjer om bevarelse af gamle ædelgranplantager samtidig med at der gennemføres en grundlæggende indsats for forbedring af skovarealer med små permanente skovsøer, etablering af skovlysninger med artsrige skovbryn og efterladelse af højstammede stubbe ved skovrydninger.

Vandområdeplanen
Thisted Kommune opfordrer Miljøstyrelsen til at have større fokus på synergi og koordinering mellem Natura 2000-planerner og Vandområdeplanen, og at det i alle relevante Natura 2000-planer fremgår at indsatsen til forbedring af vandkvaliteten i f.eks. de store søer løftes i vandområdeplanen. Helt konkret i Thisted kommune bør det fremgå af Natura 2000-planerne nr. 16, 23, 24, 27 og 28.

DUT- midler

KL har oplyst at der forhandles om DUT til opgaven om at udarbejde og implementere handleplanerne, men at forhandlingerne pt ikke er på plads. I kommuner med relativt få indbyggere og et stort geografisk areal (her mange private arealer i Natura 2000) er DUT-midlerne helt utilstrækkelige til at udarbejde og implementere handleplanerne. Der bør laves en fordelingsnøgle efter areal i stedet for antal indbyggere.

Med venlig hilsen

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Thisted Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	**99172220**
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Hermed et generelt høringssvar vedr. Natura 2000-planerne**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Natura 2000-planer - generelt høringssvar_thisted kommune.pdf**

Indsendt 25-05-2022 11:03. Kvitteringsnummer RZ-AXE-6X-ZNQ.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 09:55

Sag nr. 2022 - 39448: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 09:55:49

Kvitteringsnummer: 2mvdccf64d

Høringssvar:

Natura 2000 plan 2022-2027. Høringssvaret vedrører generelle og principielle forhold

På vegne af den lokale borgergruppe i Tranum tilknyttet facebook gruppen [redacted] med knap 5.500 medlemmer afgiver undertegnede hermed et høringssvar til Natura 2000 planen for 2022-2027.

Høringssvaret relateres til det nedenfor citerede fra Natura 2000 Planen, side 6:

"*Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder"*

Indsigelse:

Primært gør vi indsigelse mod Naturstyrelsens afvisning af kravet om screening og konsekvensvurdering.

1. Vi finder belæg for indsigelsen i dom C441/17 "Kommissionen mod Polen" og i professor dr jur Peter Paghs gennemgang og kommentarer i U.2019B.139 "Status over EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder - med omtale af nye EU-domme, der kan kræve ændring af dansk praksis og lovgivning".

Bilag 1. Artikel U.2019B.139. Artikel af professor dr. jur Peter Pagh

2.***Sekundært gør vi indsigelse mod, at Naturstyrelsen i afvisningen af screening og konsekvensvurdering undlader at definere de helt centrale begreber "Nødvendig" eller " Forbundet med". Denne undladelse medfører, at afvisningen af krav om screening/konsekvensvurdering mangler den fornødne præcision, mening og gyldighed.***
I Indsigelsen behandles kun begrebet "Nødvendig", men vi fastholder, at det er kritisabelt, at Naturstyrelsen også undlader i sin afvisning af konsekvensvurdering eller screening af definere begrebet "Forbundet med".

Bilag 2. Opgørelse fra ISBN 978-87-7175-610-4 side 19. Skemaet er en sammenfatning af biolog Rita Buttenschøns beregninger af, at kvælstofaflejringen er 10 til 15 gange højere ved helårsgræsning end ved sommergræsning. Denne konkretisering og eksemplificering foretages for at vise, at begrebet "Nødvendig" er normativt og relativt og derfor uanvendeligt til at begrunde en afvisning af screening og konsekvensvurdering. Jeg er vidende om, Naturstyrelsen ikke eksplicit forholder sig til forvaltningsmetoder i Natura 2000 planen.

Bilag 3. Teknisk rapport DCE 160 vedr Hedens pleje

Ad 1. Vi anfægter, at Naturstyrelsen afviser Habitatsdirektivets krav om screening og konseskvensvurdering jf artikel 6.3 ved at henvise til planer, som Naturstyrelsen anser for forbundet direkte med eller nødvendige for forvaltningen af Natura-2000 områdets forvaltning.

Det fremgår af en EU- dom over Polen, at også planer, som myndighederne anser for at være "nødvendige eller "forbundet med" beskyttelse af Natura 2000 området, er omfattet af habitatskravet.

Kun hvis det kan bevises ved objektive videnskabelige kriterier, at naturplanerne ikke medfører skade på andre beskyttede arter eller naturtyper, kan konsekvensvurdering afvises. At hensigten er at beskytte en art eller en naturtype er således ikke tilstrækkeligt til en afvisning i henhold til EU-dommen.

I den polske sag planlagde myndighederne fældning af beskyttet skov med det formål at bevare en gunstig naturtilstand, men da myndighederne ikke kunne udelukke, at fældningen havde skadesvoldende konsekvenser for andre beskyttede arter eller naturtyper, underkendte EU-domstolen Polen.

At der i EU-dommen specifikt er tale om fældning af beskyttet skov ændrer ikke på det principielle i sagen.

Vi mener derfor, at Naturstyrelsen ikke kan afvise konsekvensvurderinger ved naturplaner. Planerne kan - omend utilsigtet skade andre beskyttede arter end dem, som planerne er rettede imod. Naturstyrelsen bør i henhold til EU-dommen sikre og rådgive om, at det skal bevise ud fra de højeste videnskabelige standarder, at beskyttede arter eller naturtyper, der berøres, IKKE tager skade selv ved en plan, hvor hensigten er bevarelse af en gunstig naturtilstand.

At begrunde en afvisning af konsekvensvurdering med udefinerede, normative og relative begreber som "nødvendige" og "direkte forbundet med" er ganske utilstrækkeligt og holder næppe ved en sag ved EU-domstolen.

En opsummering af problemstillingen ved professor dr jur Peter Paghs citeret fra den vedhæftede artikel side 6

"*Dommen belyser det principielle problem, at foranstaltninger for at beskytte bestemte arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget ofte kan have skadelig virkning for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Hvis dette er tilfældet, kræver bevaringsforanstaltninger en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, medmindre der i Natura 2000-planen er taget stilling til den tilsigtede balance mellem de forskellige arter. Studerer man de danske Natura 2000-planer, vil man opdage, at der med få undtagelser savnes en sådan stillingtagen til, at beskyttelse af en art eller naturtype ofte vil være skadelig for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Dette kan næppe opretholdes efter dommen i C-441/17.31 ."*

Ad 2. Selv om Naturstyrelsen tager forbehold ved at pointere, at der ikke i planen tages stilling til valgte forvaltningsmetoder, anvender Naturstyrelsen begrebet "nødvendige" planer eller planer, der er "direkte forbundet med" for områdets forvaltning. At de er "nødvendige" eller "forbundet med" er Naturstyrelsens begrundelse for, at en konsekvensvurdering eller en screening ikke er påkrævet.

Et eksempel, som viser behovet for at definere kan være forvaltning af den beskyttede naturtype

”klitheden”. Ud fra en rewildingsforvaltning vil ”nødvendige” tiltag indebære helårsgræsning i indhegning med et græsningstryk, der er højere end det oprindelige hjortevildts - uden fodring.

En forsker som Jesper Bak fra Aarhus Universitet har en anden tilgang til, hvad der kan anses for at være ”nødvendig” forvaltning af klitheden med henblik på at bevare eller fremme en gunstig naturtilstand.

Seniorrådgiver Jesper Bak har i årevis forsket i netop hedetyper, deres økøsystemer og bevarelsen af klithedens arter.

I DCE Teknisk rapport nr 160 fra Aarhus Universitet, hvor Jesper Bak er medforfatter, fremgår det således, at afgræsning som primær foranstaltning ikke kan anses for optimal for hedens bevarelse.

Faktisk kan græsning understøtte den kvælstofpåvirkning, som er den helt store risiko for bevarelse eller fremme af hedens gunstige naturtilstand.

Se endvidere bilag 2, hvor det fremgår, at kvælstofaflejringen er 10 til 15 gange højere ved helårsgræsning end ved sommergræsning. Et forhold, som Natura 2000 planen bør gøre opmærksom på, når tilgroning i Natura 2000 planen gentagne gange nævnes som en risiko for naturtypens bevarelse.
Jesper Bak anviser en række relevante og ”nødvendige” forvaltningstiltag for klithedens bevarelse, som divergerer markant fra rewildingens ”nødvendige” forvaltningstiltag.

Tranum den 23. maj 2022
Borger

U.2019B.139

EU-ret 2 Forvaltningsret 123.2 Miljøret 12.1 og 1.9 Statsforfatningsret 21.9 og 31.1

Status over EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder - med omtale af nye EU-domme, der kan kræve ændring af dansk praksis og lovgivning

♦ *Artiklen gør status over EU-Domstolens ca. 90 domme om fortolkning af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder, der er en samlebetegnelse for de lokaliteter, som medlemsstaterne efter EU-retten er forpligtede til at udpege og undergive en særlig streng beskyttelse. Reglerne har i de seneste ti år givet anledning til et stadigt voksende antal klagenævnssager, bl.a. fordi reglernes anvendelse udfordrer en traditionel dansk forvaltningsretlig skønsafvejning og sagsbehandling og kan kræve indgreb i bestående lovlige forhold. Flere af de seneste års EU-domme kan kræve ændring af praksis og enkelte love.*

Af professor, dr.jur. Peter Pagh

Da EU i 1979 vedtog *fuglebeskyttelsesdirektivet* (nu 2009/147) med regler om udpegning og beskyttelse af fuglebeskyttelsesområder, påkaldte det sig ikke større offentlig opmærksomhed. Miljøministeriet mente, at direktiverne ikke krævede nævneværdige ændringer af de danske regler. Dette gentog sig, da EU i 1992 vedtog *habitatdirektivet* (92/43), som bl.a. indeholder reglerne om udpegning og beskyttelse af områder for beskyttede arter og naturtyper. Sådan er det ikke mere. Beskyttelsen af Natura 2000-områder er ofte et centralt tema ved tilladelse af ny infrastruktur og vindmøller og ved godkendelser af industri og landbrug, hvilket bl.a. hænger sammen med, at reglerne har direkte effekt, jf. C-127/02 *Waddenzee* om tilladelse til muslingefiskeri.

Dette afspejles i de senere år klagenævnspraksis, hvor tilladelser i mange tilfælde er ophævet pga. manglende eller mangelfuld konsekvensvurdering af Natura 2000-påvirkning, som det fx skete med et naturgaslager i Torup (MAD 2016.430 Nmk), med kystbeskyttelse i Jyllinge Nordmark (MAD 2017.139 Pkn), med spildevandsudledning fra Hillerød (MAD 2018.86 Mfk) og med Kystdirektoratets lovliggørende tilladelse til 100 fortøjningspæle ved Ordrup Næs (MAD 2017.221 Mfk).

Rækkevidden af habitatdirektivets regler er yderligere præciseret i EU-Domstolens domme i de seneste år, hvilket kan kræve yderligere ændring af dansk retspraksis og (igen) ændret lovgivning på enkelte områder, som det uddybes i det følgende. Der indledes med en oversigt over indholdet i EU's regler om Natura 2000-områder og reglernes mangeartede juridiske aspekter. Dette efterfølges af en nærmere belysning af de processuelle og materielle krav til Natura 2000-beskyttelsen i lyset af EU-Domstolens nyere domme med omtale af dommenes betydning for hidtidig praksis.

1. Oversigt over indholdet i EU's regler om Natura 2000-områder

Natura 2000-områder er en fælles betegnelse for de lokaliteter, som er udlagt som særlige fuglebeskyttelsesområder efter fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 (nu direktiv 2009/147) og habitatdirektivet (92/43). Efter fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, skal medlemsstaterne efter de i stk. 1 anførte kriterier udpege særlige fuglebeskyttelsesområder for trækfugle og de fuglearter, der er anført i direktivets bilag I. Efter habitatdirektivets art. 7 er beskyttelsen af de udlagte fuglebeskyttelsesområder mod skadelig virkning fastlagt i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4.[1]

Efter habitatdirektivet gælder en anden ordning for udpegning af habitatområder omfattet af direktivets art. 6. Efter art. 4 skal medlemsstaterne fremsætte forslag til lokaliteter af særlig fællesskabsbetydning på grundlag

140

af kriterierne i direktivets bilag III. Kommissionen beslutter herefter, hvilke lokaliteter der udpeges, og fra dette tidspunkt er lokalitetens udpegningsgrundlag omfattet af den negative beskyttelse mod skadelig virkning i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4.[2] Medlemsstaterne er efter art. 6, stk. 1, herefter forpligtet til at vedtage bevarings- og eventuelt genopretningsforanstaltninger for de enkelte Natura 2000-områder, hvilket i Danmark er sket ved de statslige Natura 2000-planer suppleret af kommunale handlingsplaner.

Beskyttelsen af et Natura 2000-område mod skadelig påvirkning af de arter og naturtyper, som er grundlaget for udpegningen af lokaliteten, er fastlagt i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4. Art. 6, stk. 2, udgør den generelle beskyttelse, mens art. 6, stk. 3, kræver konsekvensvurdering af planer og projekter, så vedtagelse af planer og tilladelse til projekter kun kan ske, når myndigheden har sikret, at det vedtagne ikke kan medføre skadelig virkning på områdets integritet uden mulighed for at inddrage andre samfundshensyn. Selv om projektets skadevirkning kan imødegås ved erstatningsbiotoper, kan tilladelse ikke meddeles efter art. 6, stk. 3, jf. C-521/12 *Briels m.fl.* Er betingelserne for at meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3, ikke opfyldt, kan projektet/planen kun vedtages efter art. 6, stk. 4. Dette kræver, at projektet er begrundet i væsentlige samfundshensyn, at der ikke er alternativer og iværksættes kompenserende foranstaltninger, at der er gennemført

1 Opfylder et areal betingelserne for at være udpeget som fuglebeskyttelsesområde, uden at området er blev udpeget, er beskyttelsen endnu mere vidtgående og giver ikke mulighed for at anvende undtagelsen i habitatdirektivets art. 6, stk. 4, jf. C-418/04 *Kommissionen mod Irland*, C-186/06 *Kommissionen mod Spanien* og C-97/17 *Kommissionen mod Bulgarien*.

2 C-117/03 *Dragaggi* og C-244/05 *Bund Naturschutz in Bayern.*

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, og at Kommissionen underrettes og i nogle tilfælde skal godkende projektet.[3]

2. Natura-2000 reglernes mange juridiske aspekter

Mange danske jurister vil formentlig opfatte EU-regler om naturbeskyttelse som en specialitet, der kan reserveres for miljøjurister og biologer. Så enkelt er det ikke. I EU er ca. 15 % af medlemsstaternes territorium udlagt som Natura 2000-områder. I Danmark er 8,3 % af landterritoriet og 17,7 % af havet udlagt som Natura 2000-områder. Hertil kommer, at den i habitatdirektivets art. 6, stk. 2-4, krævede beskyttelse også gælder for aktiviteter uden for de udlagte områder, hvis aktiviteten påvirker Natura 2000-områder. Reglerne omfatter også den eksklusive økonomiske zone.[4]

EU-Domstolens fortolkning af EU's regler om Natura 2000-områder angår derfor meget store dele af det danske territorium og berører vitale dele af samfundslivet som industri, landbrug, fiskeri, kystbeskyttelse etablering af nye byområder, anlæg af veje, energiforsyning og anden infrastruktur. Dette afspejler sig i det voksende antal danske klagenævnssager og domme om fortolkning af reglerne.[5]

En tilsvarende spændvidde gælder for de retlige discipliner, som reglerne involverer. Efter EU-Domstolens fortolkning af Natura 2000-reglerne omfatter dette forfatningsretlige aspekter som højhedsret over naturlige ressourcer, krav til lovgivningsprocessen, EMRK's beskyttelse af den private ejendomsret og den forvaltningsretlige håndtering af ansøgninger om tilladelser med inddragelse af offentligheden og EU's regler om landbrugsstøtte, som det kort belyses nedenfor.

2.1 Forfatningsretlige aspekter

Med forfatningsretlige aspekter af EU's regler om udpegning og beskyttelse af Natura 2000-områder sigtes til, at EU-reglerne i dette tilfælde griber ind i lovgivningsprocessen på en måde, der ikke fremgår af tiltrædelseslovens forarbejder. Disse drejer sig om fire forhold.

Det første forhold har drejet sig om, hvorvidt kompetence til at regulere naturbeskyttelse var overgivet til EU i overensstemmelse med grundlovens § 20.

Disse forfatningsretlige aspekter blev afgjort i Højesterets dom om Maastricht-traktaten (UfR 1998.800 H), hvor sagsøgerne bl.a. gjorde gældende, at EU ikke havde fået overdraget kompetence mht. naturbeskyttelse med tiltrædelsesloven i 1972, og at vedtagelse af fuglebeskyttelsesdirektivet på grundlag af den daværende traktats art. 235 var i modstrid med bestemthedskravet i grundlovens § 20.[6] Højesteret gav ikke sagsøgerne medhold og frifandt den danske regering med en bemærkning om, at hvis der ekstraordinært blev vedtaget EU-retsakter, som overskrider grænserne for suverænitetsafgivelse i tiltrædelsesloven, må danske domstole anse retsakten for uanvendelig i Danmark. Dette forbehold er efter de senere traktatændringer ikke relevant for naturbeskyttelse, men var derimod begrundelsen for, at Højesteret i UfR 2017.824 H afviste at følge EU-Domstolens fortolkning af EU-retten i C-441/14 *Ajos*.[7]

Det andet forfatningsretlige aspekt af EU's Natura 2000-regler vedrører kompetencen til at udpege Natura 2000-områder. For særlige *fuglebeskyttelsesområder* afgør

141

kriterierne i fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, hvilke områder medlemsstaterne skal udpege og afgrænsning af disse. Efter disse kriterier er det alene ornitologiske kriterier, der bestemmer. Populært udtrykt er det fuglene, der bestemmer, om et areal skal udpeges, uden mulighed for, at medlemsstaterne kan inddrage andre hensyn.[8] »Vælger« fuglene nye arealer, er medlemsstaterne forpligtet til at udpege disse områder.[9] For *habitatområder* udpeget efter habitatdirektivets art. 4 går EU's beføjelser endnu videre. Det er ikke danske myndigheder, men alene EU-Kommissionen, der har kompetencen til at udpege og ændre afgrænsning af de enkelte habitatområder.[10] En medlemsstat kan dog pga. beskyttelsen af den private ejendomsret være forpligtet til at foreslå Kommissionen, at et område afklassificeres som habitatområde.[11] Det er derfor lidt af en tilsnigelse, når miljømålslovens § 36 anfører, at det er miljøministeren, der udpeger internationale naturbeskyttelsesområder.

Det tredje aspekt vedrører *lovgivningsprocessen*, der normalt anses for udtømmende reguleret i grundloven. For anlægslove gælder imidlertid det supplerende krav, at reglerne om konsekvensvurdering i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, skal overholdes. Er betingelserne for at meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3, ikke opfyldt, og kan projektet påvirke særligt beskyttede naturtyper, kan loven først sættes i kraft efter godkendelse fra Kommissionen efter direktivets art. 6, stk. 4. Dette skyldes, at VVM-direktivets undtagelse for anlægslove ikke gælder for habitatdirektivets art. 6.[12] EU-Domstolens dom fra november 2018 i de forende sager C-293/17 & C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl.* tyder tillige på, at habitatdirektivets krav til lovgivningsprocessen ikke begrænser sig til anlægsprojekter, men også gælder for lovgivers vedtagelse af generelle gødningsnormer, jf. nærmere nedenfor.

Det fjerde forfatningsretlige aspekt er indirekte og udspringer af TEUF art. 3, stk. 1, hvorefter EU har enekompetence til »*bevarelse af havets biologiske ressourcer inden for rammerne af den fælles fiskeripolitik*«. Rækkevidden af denne enekompetence blev prøvet i C-683/16 *Deutscher Naturschutzring*, hvor en tysk miljøforening gjorde gældende, at de tyske myndigheder efter habitatdirektivets

---

3 C-441/03 *Kommissionen mod Holland* og C-239/04 *Kommissionen mod Portugal* og C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias* – og hertil *Basse*: Erhvervsmiljøret, 2017, s. 356 ff., og *Pagh*: Fast Ejendom – regulering og køb (3. udg.) 2017, s. 456 ff.

4 C-98/03 *Kommissionen mod Tyskland*, C-6/64 *Kommissionen mod U.K.* og C-461/17 *Holohan m.fl.*

5 Frem til min artikel i UfR 2005B.25 om Natura 2000-reglerne var der ca. 50 trykte klagenævnsafgørelser og under fem trykte domme i Danmark, mens der efter 2005 er ca. 400 trykte klagenævnsafgørelser og ca. 25 domme.

6 Under sagen fik sagsøgerne medhold i en editionsbegæring om udlevering af den daværende regerings notater og instrukser vedrørende en række EU-retsakter, der bl.a. omfattede fuglebeskyttelsesdirektivet, som jeg har belyst i notater, der blev fremlagt for Højesteret, og som mere summarisk er gengivet i Højesterets dom.

7 Se herom *Jens Kristiansen*: UfR 2017B.75 og UfR 2017B.413; *Ole Spiermann*: UfR 2017B.297 og *Felix Holten Frölich*: UfR 2017B.422.

8 C-44/95 *Royal Society for Wild Birds*, C-418/04 *Kommissionen mod Irland* og C-334/04 *Kommissionen mod Grækenland*, hvor Grækenland i sidstnævnte sag blev dømt for »kun« at have udpeget ca. 13 % af territoriet og ikke de 25 %, som ifølge ornitologer skulle udpeges efter direktivets kriterier. Se uddybende *Pagh*: TfM 2008.1.

9 C-209/04 *Kommissionen mod Østrig* og C-418/04 *Kommissionen mod Irland*.

10 C-281/16 *Vereniging Hoekschewaards Landschap*.

11 C-301/12 *Cascina* og hertil *Pagh*: TfM 2014.84 samt *Basse*: Erhvervsmiljøretten, 2017, s. 340.

12 C-182/10 *Solvay m.fl. og* C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias*.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

art. 6 var forpligtet til hindre bundgarnsfiskeri i to marine Natura 2000-områder beliggende i Tysklands eksklusive økonomiske zone i Østersøen, henholdsvis Nordsøen. Der var enighed om, at fiskeriet skadede de naturtyper, som begrundede udpegningen, men EU-Domstolen afviste med henvisning til den fælles fiskeriforordnings art. 11, at Tyskland kan forbyde bundgarnsfiskeri fra fiskefartøjer fra andre medlemsstater. Det er kun EU, der har den kompetence.

Af dommen fremgår tillige, at en medlemsstats mulighed for at begrænse fiskeri fra medlemsstatens *egne* fiskefartøjer i den eksklusive økonomiske zone er begrænset til foranstaltninger hjemlet i habitatdirektivets art. 6 og fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4. Det er som følge heraf ikke muligt at begrænse fiskeri fra danske fiskefartøjer i den eksklusive økonomiske zone af andre grunde. Dommen i C-683/16 vil derfor kræve en ændring af fiskeriloven og af de i medfør af miljømålsloven vedtagne Natura 2000-planer for marine områder.[13]

2.2 Ekspropriationsretlige aspekter

Miljøministeriet antog oprindeligt, at EU's krav til beskyttelse af Natura 2000-områder ikke griber ind i den bestående lovlige anvendelse af en ejendom svarende til forbuddet mod tilstandsændringer i naturbeskyttelseslovens § 3, og at der derfor var tale om erstatningsfri regulering i forhold til grundlovens § 73. Denne udlægning blev imidlertid underkendt af EU-Domstolen i C-117/00 *Kommissionen mod Irland* om fåregræsning i fuglebeskyttelsesområde,[14] hvorefter en medlemsstat har pligt til at gribe ind i lovligt bestående anvendelse af en ejendom, hvis den nuværende anvendelse har skadelig virkning på et Natura 2000-område.

142

Dette er yderligere udbygget i senere EU-domme, der bl.a. har fastslået, at beskyttelsesniveauet for lovligt bestående aktiviteter er det samme som for nye aktiviteter, som kræver tilladelse.[15] Myndighederne kan som følge heraf have pligt til at gennemføre konsekvensvurdering af, om en bestående lovlig aktivitet har skadelig virkning på et Natura 2000-område.[16]

De ekspropriationsretlige aspekter af beskyttelsen af Natura 2000-områder har været prøvet af finske skovejere ved direkte sagsanlæg mod Kommissionen om krænkelse af den private ejendomsret efter art. 1 i den 1. tillægsprotokol til EMRK. EU-Domstolen afviste imidlertid i C-362/06 *P Sahlstedt m.fl.*, at skovejerne havde søgsmålskompetence og henviste skovejerne til at anlægge sag ved de nationale domstole. I dansk ret er det ekspropriationsretlige aspekt efter lovændring i 2004 håndteret på den måde, at ejeren efter naturbeskyttelseslovens § 19 g har krav på fuld erstatning for indgreb i lovlig råden. Dette udelukker dog ikke erstatning, hvis afslag på tilladelse af hensyn til Natura 2000-beskyttelse går ud over grænserne for erstatningsfri regulering, som det fremgår af MAD 2018.202 V, hvor Pindstrup Mosebrug fik erstatning for afslag på råstofindvinding i Lille Vildmose. Senest har den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i dom af 7. juni 2018 i *O'Sullivan McCarthy Mussel Development Ltd mod Irland* (MAD 2018.225) afvist, at et midlertidigt forbud i 4 måneder mod at udnytte tilladelse til muslingeopdræt som følge af usikkerhed om rækkevidden af EU-Domstolens dom i C-418/04 *Kommissionen mod Irland* om mangelfuld gennemførelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 2 og 3, udgjorde en krænkelse af beskyttelsen af den private ejendomsret i medfør af tillægsprotokol 1, hvilket primært blev begrundet med intensitetsbetragtninger.

2.3 Forvaltningsretlige aspekter

EU's regler om beskyttelse af Natura 2000-områder er rettet til medlemsstaternes myndigheder og skal derfor i Danmark udøves efter almindelige forvaltningsretlige principper. Det stopper imidlertid ikke her. Myndighedens oplysningspligt og begrundelsespligt er udvidet ved behandling af ansøgninger om tilladelse til projekter. Dette gælder både screening af, om en konsekvensvurdering er nødvendig,[17] og kravene til konsekvensvurderingen.[18] En tilsidesættelse af disse krav medfører, at tilladelsen som udgangspunkt er ugyldig eller skal tilbagekaldes, selv om det efterfølgende måtte vise sig, at fejlen er uvæsentlig.[19] Samme ugyldighedsvirkning gør sig formentlig gældende for planer, som skulle have været konsekvensvurderet efter habitatdirektivet.

Forvaltningsrettens almindelige hjemmelsregler gælder naturligvis også for Natura 2000-beskyttelsen. Men til forskel fra de fleste danske miljøregler kan væsentlige samfundshensyn ikke begrunde en fravigelse af kravene til beskyttelse af Natura 2000-områder, medmindre der følges en særlig procedure, som i mange tilfælde vil involvere Kommissionen, jf. art. 6, stk. 4. Det skønselement, som er indeholdt i begreber som »passende foranstaltninger« og »væsentlig påvirkning«, efterlader efter EU-Domstolens fortolkning ikke meget spillerum for forvaltningen.[20] Det samme gælder sidste led af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, hvorefter myndigheder kan høre offentligheden, »hvis det anses for nødvendigt«, jf. C-243/15 *LZ II*.

Efter miljøansvarsdirektivets (2004/35) definition af miljøskader er habitatdirektivets art. 6, stk. 3 og 4, endvidere tillagt en særlig legal ansvarsfritagelsesvirkning. Er årsagen til skade på et Natura 2000-område godkendt efter art. 6, stk. 3 eller 4, kan driftsherren ikke gøres ansvarlig for miljøskaden. Da Danmark ikke på dette punkt har vedtaget strengere regler, gælder dette også i Danmark.

2.4 Landbrugsstøtte og krydsoverensstemmelse

I forbindelse med omlægningen af EU's landsbrugsstøtte i 2003 blev der med forordning 1782/2003 (nu forordning 1306/2013) indført regler om såkaldt krydsoverensstemmelse, hvorefter landsbrugsstøtten er betinget af, at landmanden overholder bestemte miljøregler fastsat af EU. Overtræder landmanden de i forordningens bilag II anførte miljøregler, skal medlemsstaterne beroende på grovheden af overtrædelsen kræve landbrugsstøtten helt eller delvist tilbagebetalt i det støtteår, hvor overtrædelsen blev begået.[21] Da der er tale om EU-midler, er forordningens liste over regler udtømmende. Det er kun overtrædelse af de i

13 Se uddybende *Pagh*: Bæredygtigt fiskeri, Festskrift til *Henrik Stevnsborg*, 2018, s. 75 og *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

14 På baggrund af bl.a. dommen i C-117/00 og efter åbningsskrivelse fra Kommissionen blev naturbeskyttelsesloven ændret i 2004 med nyt kapitel 2 a, der giver myndighederne hjemmel til at påbyde begrænsninger eller nedlægge forbud mod lovlig anvendelse af en ejendom eller pålægge ejeren bestemte bevaringstiltag, men således at ejeren har krav på fuld erstatning efter naturbeskyttelseslovens § 19 g for at sikre overensstemmelse med grundlovens § 73.

15 C-226/08 *Stadt Papenburg*, C-241/08 *Kommissionen mod Frankrig og* C-404/09 *Kommissionen mod Spani*en – og hertil *Pagh*: TfM 2010.80.

16 C-399/14 *Grüne Liga Sac*hsen og C-141/14 *Kommissionen mod Bulgarien* – hertil *Pagh*: TfM 2016, s. 125.

17 C-323/17 *People over Wind m.fl.* og C-538/09 *Kommissionen mod Belgien.*

18 C-461/17 *Holohan m.fl*., C-441/17 *Kommissionen mod Polen.*

19 C-142/16 *Kommissionen mod Tyskland* og C-239/04 *Kommissionen mod Portugal*.

20 Se *Pagh*: Præjudicielle søgsmål, EU-Retten i Danmark (red. *Egelund Olsen & Engsig Sørensen*) 2018, s. 542 ff.

21 Se C-239/17 *Teglgaard m.fl.* om overtrædelse af nitratdirektivets gødningsnormer, hvor danske myndigheder fik underkendt, at tilbagebetalingskrav var beregnet efter det år, hvor overtrædelsen blev konstateret.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

krydsoverensstemmelsesforordningens bilag II anførte regler, der kan udløse tilbagebetalingskrav af landbrugsstøtte. Andre overtrædelser, herunder overtrædelser af supplerende nationale miljøregler, har ikke betydning for landbrugsstøtten og giver ikke mulighed for at kræve støtten tilbagebetalt.[22]

EU's krydsoverensstemmelseskrav har siden 2003 omfattet enkelte overtrædelser af EU's regler om beskyttelse af Natura 2000-områder, nemlig det generelle forbud mod skadevirkning i art. 6, stk. 2, samt de i medfør af art. 6, stk. 1, fastsatte bevaringsplaner.[23] Heraf følger modsætningsvis, at overtrædelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke er omfattet af reglerne om krydsoverensstemmelse, da forpligtelsen til ikke at tillade projekter i modstrid med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, påhviler myndighederne, jf. ligeledes C-461/17 *Holohan m.fl*.

143

Krydsoverensstemmelsesforordningens udtømmende angivelse af, hvilke overtrædelser der kan udløse krav på tilbagebetaling af landsbrugsstøtte, giver efter min opfattelse problemer i forhold til de modsvarende regler om Natura 2000-områder i den danske bekendtgørelse 1036/2018 om krydsoverensstemmelse, der hverken henviser til miljømålslovens Natura 2000-planer eller til den danske gennemførelse af habitatdirektivets art. 6, stk. 2, i naturbeskyttelseslovens § 19 c-f. I stedet anfører bekendtgørelsen, at en landmands overtrædelser af forbuddet mod tilstandsændringer inden for strandbeskyttelseslinjen, klitfredningslinjen og beskyttede naturtyper udløser krydsoverensstemmelsessanktion. Den praktiske virkning af denne misforståelse forekommer fatal, hvilket kan illustreres med to eksempler: Hvis en landmand etablerer en bænk eller opfører et halvtag til sine dyr inden for strandbeskyttelseslinjen i et Natura 2000-område uden dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 15, vil det efter bekendtgørelsen udløse krydsoverensstemmelsessanktion. Hvis en landmand derimod fælder træer inden for strandbeskyttelseslinjen i et Natura 2000-område, udløser det ingen krydsoverensstemmelsessanktion efter de danske regler, da dette ikke er en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 15, jf. MAD 2011.1255, selv om en træfældning kan medføre alvorlig skadevirkning på fuglelivet i et særligt fuglebeskyttelsesområde og ofte vil være omfattet af forbuddet i habitatdirektivets art. 6, stk. 2. Heraf følger med andre ord, at de danske regler pålægger krydsoverensstemmelsessanktion for overtrædelser, der ikke er omfattet af forordningen (bænken), men ikke sanktionerer overtrædelser, der ofte vil være omfattet (træfældning).

3. Habitatdirektivets krav til at undgå skadelig påvirkning af Natura 2000-områder

Reglerne om beskyttelse af Natura 2000-områder mod skadelig påvirkning fremgår af habitatdirektivets art. 6, stk. 2 og 3, hvorefter:

»2. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

3. Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden.«

Det er fortolkningen af disse to bestemmelser i habitatdirektivet, der især har givet anledning til EU-Domstolens mange domme om habitatdirektivet, hvor reglerne er tillagt et indhold, som på mange måder er kommet bag på de danske myndigheder.

Art. 6, stk. 2, udgør som nævnt den generelle beskyttelse mod aktiviteter, der kan skade eller forstyrre de arter og naturtyper, for hvilket et område er udlagt som Natura 2000-område, mens art. 6, stk. 3, fastsætter den særlige ordning for vedtagelse af planer og tilladelse til projekter. Uanset mindre nuancer i ordlyden af stk. 2 og 3 viser EU-Domstolens praksis, at tærsklen for påvirkning er den samme for eksisterende lovlige aktiviteter og nye projekter, jf. C-241/08 *Kommissionen mod Frankrig*.

I konsekvens heraf fastslog EU-Domstolen i C-399/14 *Grüne Liga Sachsen* om en bro over Elben i et Natura 2000-område, at hvis det er sandsynligt, at et lovligt etableret anlæg kan have skadelig virkning på de arter og naturtyper, som et Natura 2000-område er udpeget for, er de nationale myndigheder efter art. 6, stk. 2, forpligtede til at gennemføre en konsekvensvurdering, der opfylder kravene i art. 6, stk. 3. Medmindre konsekvensvurderingen godtgør, at broen ikke har skadelig virkning, skal broen fjernes. Men da fjernelse af et anlæg i sig selv er et projekt, kan myndighederne ikke fjerne broen uden en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3. Hvis denne vurdering viser, at det også vil have skadelig virkning på Natura 2000-området at fjerne broen, skal der foretages en afvejning efter den særlige undtagelse i habitatdirektivets art. 6, stk. 4, hvor det ifølge EU-Domstolen er lovligt at tage økonomiske hensyn, men disse må ikke i sig selv være udslagsgivende.

Fortolkningen af art. 6, stk. 2, i C-399/14 indebærer dermed, at de i art. 6, stk. 3, fastsatte forpligtelser også kan indtræde for igangværende aktiviteter, og det er nærliggende at forstå dommen på den måde, at der i nogle tilfælde også kan være krav om konsekvensvurdering, før der kan meddeles påbud om fysisk lovliggørelse, hvis en sådan fysisk ændring kan påvirke et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag.[24] Det følgende drejer sig derfor primært om, hvorledes EU-Domstolen har fortolket art. 6, stk. 3.

4. EU-Domstolens svar på syv fortolkningsspørgsmål i habitatdirektivets art. 6, stk. 3

Allerede i C-127/02 *Waddenzee* fastslog EU-Domstolen, at art. 6, stk. 3, har direkte virkning, og at en myndighed derfor ikke kan udstede en gyldig retsakt, uden at overholde bestemmelsen, uanset mangler i den nationale gennemførelse af art. 6, stk. 3. Dette gælder også, selv om retsakten udstedes til fordel for en privat part. Det fremgår endvidere af C-418/04 *Kommissionen mod Irland*, at en vurdering efter VVM-direktivets regler om miljøvurdering af projekter henholdsvis efter SMV-direktivets regler om miljøvurdering af planer ikke kan erstatte en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets

144

art. 6, stk. 3, eller omvendt, hvilket tidligere var forudsat af de danske myndigheder.[25]

På grundlag af EU-Domstolens praksis kan de fortolkningsspørgsmål, som art. 6, stk. 3, herefter rejser, opdeles i syv hovedgrupper.

Det første fortolkningsspørgsmål er, hvilke retsakter der er omfattet af begreberne *»projekter«* og *»planer«*.

---

22 Se fx C-684/13 *Johannes Demmer*, hvor de danske myndigheders udlægning af krav til krydsoverensstemmelse blev underkendt.

23 Krydsoverensstemmelsesforordningen anfører tillige fuglebeskyttelsesdirektivets art. 4, stk. 1 og 2, om pligt til at udpege fuglebeskyttelsesområder, men da denne forpligtelse påhviler medlemsstaterne og ikke landmanden, må dette være en fejl.

24 Se hertil *Pagh*: TfM 2016, s. 125.

25 Se fx MAD 2005.378 Nkn, hvor 80 gram kvælstof pr. hektar om året udløste VVM samt *Pagh*: TfM 2012.165 med kommentarer til UfR 2012.3527 H, hvor tiltrådt, at to kæmpevindmøller på Tåsinge ikke krævede konsekvensvurdering.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

Det andet spørgsmål er, hvordan undtagelsen i andet led af første punkt om projekter og planer, »*der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning*«, skal fortolkes.

Det tredje fortolkningsspørgsmål angår screening af, om der skal ske konsekvensvurdering af retsakten, og hvornår dette kan undlades. Svaret beror på fortolkning af, at retsakten »*i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt*«.

Det fjerde spørgsmål er, hvilke krav der stilles til en konsekvensvurdering af et projekt eller en plans påvirkning af Natura 2000-områder, hvilket beror på, hvordan »*vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne,*« skal fortolkes.

Det femte fortolkningsspørgsmål er, hvornår der foreligger fornøden sikkerhed for, at retsakten ikke skader Natura 2000-området, så myndighederne efter en konsekvensvurdering kan meddele tilladelse efter art. 6, stk. 3. Svaret beror på fortolkning af betingelsen: »*giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet*«.

Det sjette spørgsmål er, om der er pligt til at høre offentligheden, hvilket beror på, om sidste led om, at myndighederne, »*når de – hvis det anses for nødvendigt – har hørt offentligheden*« er en fakultativ bestemmelse for myndighederne eller en obligatorisk forpligtelse.

Det syvende spørgsmål er, hvordan det i art. 6, stk. 3, anførte *forbehold for stk. 4* skal fortolkes, dvs. om der kan meddeles tilladelse efter art. 6, stk. 4, uden en konsekvensvurdering efter stk. 3.

Som det vil fremgå, har EU-Domstolen med de seneste domme i det væsentlige besvaret alle syv fortolkningsspørgsmål, om end der fortsat består mindre uklarheder.

4.1 Hvilke retsakter er omfattet af kravet om screening i art. 6, stk. 3?

Frem til dommen i 2004 i C-127/02 om tilladelse til muslingefiskeri var de danske myndigheders forståelse af art. 6, stk. 3, at myndighederne kun skulle vurdere tilladelser efter miljølovgivningen, når det tilladte ville skade et Natura 2000-områder. Hverken de danske regler eller praksis sondrede mellem screening og miljøvurdering. Dette blev ændret efter C-127/02, der fastslog, at alle retsakter, der er omfattet af definitionen »projekter eller planer« skal screenes, og at der i anvendelsen af art. 6, stk. 3, skal sondres mellem screening og konsekvensvurdering. Det første spørgsmål er derfor, hvilke retsakter reglen omfatter, hvilket kort kan besvares med *»projekter«* og *»planer«*, hvis indhold må belyses hver for sig.

4.1.1 Begrebet »projekter«

I C-127/02 om fornyet tilladelse til mekanisk muslingefiskeri lagde EU-Domstolen til grund, at et »projekt« defineres i VVM-direktivets art. 1, stk. 2, som følger (selv om habitatdirektivet ikke indeholder en definition af projekter):

»* gennemførelse af anlægsarbejder eller andre installationer eller arbejder,

* andre indgreb i det naturlige miljø eller i landskaber, herunder sådanne, der tager sigte på udnyttelse af ressourcer i undergrunden.«

Herefter udtalte EU-Domstolen, at mekanisk muslingefiskeri er omfattet af VVM-direktivets definition, hvorfor tilladelse til mekanisk fiskeri efter hjertemuslinger er omfattet af reglerne om konsekvensvurdering i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, uden at det gjorde en forskel, at der var tale om årlig fornyelse af tilladelsen. Denne del af dommen er i teori og praksis hidtil udlagt på den måde, at begrebet »projekter« skal fortolkes som VVM-direktivets definition, men med den forskel, at VVM-direktivet kun omfatter de i VVM-direktivets bilag I og II anførte aktiviteter.[26]

Denne vidtgående fortolkning af begrebet må imidlertid yderligere udvides efter dommen i de forende sager C-293/17 & C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl.:*

Baggrunden for C-293 & 294/17 var, at Holland grundet problemer med kvælstofaflejringer fra landbruget i Natura 2000-områder havde vedtaget generelle normer for gødskning og græsning med henblik på at bevare og genopbygge Natura 2000-områder og samtidigt sikre landbrugsdriften kan fortsætte. Efter reglerne kræves ikke godkendelse af husdyrbrug, som medfører kvælstofaflejring under en bestemt tærskelværdi. To hollandske miljøorganisationer fandt, at ordningen var i strid med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, idet de gjorde gældende, at gødskning og græsning måtte anses for et projekt, der kræver tilladelse i hvert enkelt tilfælde efter art. 6, stk. 3. Da den hollandske ordning ligner den danske, indtrådte den danske

145

regering i sagen som biintervenient til støtte for den hollandske regering.[27] EU-Domstolen gav imidlertid de to miljøorganisationer medhold og udtalte, »at græsning af kvæg og tilførsel af gødning på eller i jorden i nærheden af Natura 2000-områder kan være kvalificeret som »projekt« [efter art. 6, stk. 3], selv i det tilfælde, hvor disse aktiviteter [..] ikke udgør et »projekt« efter VVM-direktivet«. Dette gælder ifølge dommen, også selv om gødskning eller græsning er en tilbagevendende aktivitet, hvis aktiviteten først er påbegyndt, efter at habitatdirektivets art. 6, stk. 3, trådte i kraft, og hvis aktiviteten er påbegyndt tidligere, kan myndigheden efter art. 6, stk. 2, være forpligtede til at gennemføre en konsekvensvurdering, jf. C-399/14. Men herefter fastslog dommen, at art. 6, stk. 3, ikke er til hinder for en generel national ordning, der fritager de enkelte projekter fra godkendelse efter art. 6, stk. 3, når bestemte tærskelværdier er overholdt. Dette kræver, at tærskelværdierne er fastsat på grundlag af en vurdering efter art. 6, stk. 3, og at der herefter ikke er nogen rimelig videnskabelig tvivl om, at gødskning/græsning ikke kan have skadelige virkninger på lokaliteternes integritet med de fastsatte tærskelværdier. Dette krav om videnskabelig sikkerhed forudsætter efter præmis 120, at »objektive omstændigheder gør det muligt med sikkerhed at udelukke enhver mulighed for, at de nævnte projekter, alene eller sammen med andre projekter, kan påvirke disse lokaliteter væsentligt«. Denne vurdering kan ikke tage hensyn til de bevaringsforanstaltninger, som medlemsstaten har vedtaget efter habitatdirektivets art. 6, stk. 1, eller til de forebyggende foranstaltninger mod skadevirkning, som myndighederne har besluttet efter art. 6, stk. 2 (præmis 132).

Dommen må efter min opfattelse føre til, at de standardiserede gødningsnormer og tærskelværdier, der i medfør af husdyrbrugloven og gødningsanvendelsesloven, er fastsat for dansk landbrug, ikke kan opretholdes, da disse normer er vedtaget uden en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, og normerne indregner virkning af forebyggende tiltag.[28] Efter dommen skal der fremover ske konsekvensvurdering forud for tildeling af gødningskvoter til hver enkelt landbrug beliggende i eller i nærheden af Natura 2000-områder, hvilket rejser spørgsmål ved ændringen af

26 Se *Pagh*: Fast ejendom – regulering og køb (3. udg.) 2017, s. 454.

27 Se Miljø- og Fødevareministeriets notat af 6. oktober 2017 til Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg.

28 Se i samme retning: *Augustin Garcia-Ureta*: Environmental Law and Management, 2018, s. 120. Se tillige *Basse*: Erhvervsmiljøretten, 2017, s. 353, der på baggrund af sag bl.a. C-98/03 *Kommissionen mod Tyskland* har argumenteret for, at beskyttelsen efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke kan sikres i generelle regler.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

husdyrbrugloven i 2017, hvor gødskningsarealer blev adskilt fra miljøgodkendelse af husdyrbrug.[29] Herudover rejser dommen tvivl om gyldigheden af de hidtidige gødningskvoter, hvilket også kan rejse tvivl om, det er muligt at strafsanktionere overtrædelse af ugyldige gødningsnormer, som det fx er forudsat i UfR 2018.1349 V.

4.1.2 Begrebet »planer«

EU-Domstolen har indtil nu ikke taget direkte stilling til fortolkningen af begrebet »planer« i art. 6, stk. 3. Med dommen i C-441/17 *Kommissionen mod Polen* er det fastslået, at en skovbevaringsplan for et Natura 2000-område er en *plan* omfattet af art. 6, stk. 3. Det er i lyset af den udvidende fortolkning af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, nærliggende at antage, at »planer« skal fortolkes på samme måde som »planer og programmer« i direktiv 2001/42 om miljøvurdering af planer (SMV-direktivet), hvilket yderligere underbygges af den ovenfor omtalte dom i de forenede sager C-293/17 & C-294/17. I alle tilfælde begrunder EU-Domstolens udvidende fortolkning af art. 6, stk. 3, at en dansk domstol vanskeligt kan afvise, at en retsakt, som er omfattet af SMV-direktivet, også er omfattet af habitatdirektivets art. 6, stk. 3, uden en præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen efter TEUF art. 267, stk. 3, hvis dommen ikke kan appelleres.

I relation til SMV-direktivets anvendelsesområde er EU-Domstolens udvidende fortolkning kommet bag på de danske myndigheder. Dette skyldes bl.a., at det i C-41/11 *Terre wallonne II* blev fastslået, at SMV-direktivet også omfatter generelle gødningsnormer fastsat ved bekendtgørelse, og at C-290/15 *Patrice D'Oultremont* fastslog, at reglerne også omfatter en generel regulering af bl.a. støj fra vindmøller. Senest har EU-Domstolen i C-671/16 *Inter-Environnement Bruxelles m.fl.* underkendt den danske fortolkning af SMV-direktivets anvendelsesområde.[30]

4.2 Hvordan fortolkes undtagelsen for retsakter, der er nødvendige for Natura 2000-området?

Rækkevidden af undtagelsen for retsakter, der er nødvendige for at bevare Natura 2000-områder, tog EU-Domstolen stilling til i C-441/17 *Kommissionen mod Polen*.

Baggrunden for sagen var, at Kommissionen i Polen havde udlagt et større Natura 2000-område for en af de bedst bevarede naturlige skove med store mængder dødt træ og mere end 100 år gamle træer, der udgør en del af udpegningsgrundlaget. Skoven er tillige hjemsted for flere særligt beskyttede billearter og tillige udlagt som fuglebeskyttelsesområde for fuglearter som flagspætte, den tretåede spætte, spurvefuglen og perleuglen, hvis levested er døende og døde grantræer.

I 2015 vedtog den polske regering en bevaringsplan, der øgede skovhugst, hvilket bl.a. blev begrundet med, at spredning af typografbillen (som ikke er beskyttet) gjorde det nødvendigt at foretage sanitære udhugninger for at sikre skovenes sundhedstilstand. Det var i sagen ubestridt, at typografbillen

har skadelig virkning på de gamle træers sundhedstilstand, men der var tillige enighed om, at den øgede skovhugst havde skadelig virkning for andre billearter og for flere af de fuglearter, som området var udpeget for. Kommissionen gjorde med henvisning hertil gældende, at planen var ugyldig, da den var modtaget uden forudgående konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3. Den polske regering gjorde modsat gældende, at bevaringsplanen for skoven var en bevaringsforanstaltning omfattet af habitatdirektivets art. 6, stk. 1.

Selv om EU-Domstolen medgav, at spredning af typografbillen kan være skadelig for Natura 2000-områdets bevaringsmålsætning for flere af de udpegede arter, og at der er behov for en balance mellem aktiv og passiv skovforvaltning for at bekæmpe spredning af typografbillen (præmis 178 og 184), fandt Domtolen, at der ikke var gennemført en tilstrækkelig undersøgelse af, om de iværksatte tiltag for at bekæmpe typografbillen havde skadelig virkning på andre arter. Den reviderede skovbevaringsplan skulle derfor have været konsekvensvurderet efter art. 6, stk. 3.

Dommen belyser det principielle problem, at foranstaltninger for at beskytte bestemte arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget ofte kan have skadelig virkning for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Hvis dette er tilfældet, kræver bevaringsforanstaltninger en konsekvensvurdering efter art. 6, stk. 3, medmindre der i Natura 2000-planen er taget stilling til den tilsigtede balance mellem de forskellige arter. Studerer man de danske Natura 2000-planer, vil man opdage, at der med få undtagelser savnes en sådan stillingtagen til, at beskyttelse af en art eller naturtype ofte vil være skadelig for andre arter eller naturtyper på udpegningsgrundlaget. Dette kan næppe opretholdes efter dommen i C-441/17.[31]

4.3 Under hvilke betingelser kræver en screening ikke konsekvensvurdering?

I C-127/02 om muslingefiskeri i et fuglebeskyttelsesområde fastslog EU-Domstolen med henvisning til forsigtighedsprincippet, at konsekvensvurdering af projekter og planer kun kan undlades,

»… såfremt det på baggrund af objektive kriterier […] kan udelukkes, at planen eller projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke den pågældende lokalitet væsentligt«, hvor væsentligheden af virkningerne […] »bl.a. fastlægges i lyset af den […] omhandlede lokalitets særlige kendetegn og miljømæssige vilkår«.

Dommen betyder, at konsekvensvurdering af projekter og planer ikke er begrænset til tilfælde, hvor myndighederne har oplysninger om en skadelig virkning fra en ansøgt aktivitet. I stedet gælder den omvendte formodning, hvorefter myndighederne skal gennemføre en konsekvensvurdering, medmindre myndighederne på forhånd ud fra objektive kriterier kan udelukke, at det ansøgte vil påvirke Natura 2000-området væsentligt.

Dette betyder, at myndigheden ved en screening skal identificere et ansøgt projekts forskellige påvirkninger (støj, forstyrrelse, fysiske ændringer) samt påvirkningernes geografiske udstrækning og relevans i forhold til de arter og naturtyper, som er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Kan det udelukkes, at projektets påvirkninger indvirker på Natura 2000-området, eller at påvirkningerne er relevante eller går ud over usikkerhed i måling og naturlige udsving, er påvirkningen næppe så væsentlig, at tilladelse kræver konsekvensvurdering.

Det har imidlertid givet anledning til betydelig tvivl, hvornår en screening er tilstrækkelig. Dette er nu præciseret nærmere i flere af de nyeste domme. Betydelig geografisk afstand mellem et ansøgt projekt og et Natura 2000-område er ikke tilstrækkeligt til at undgå en konsekvensvurdering, hvis projektet har barriereeffekt for migrerende arter på vej til og fra et Natura 2000-område. Se fx C-142/16 *Kommissionen mod Tyskland*, hvor tilladelse til kraftværk ved Elben krævede en konsekvensvurdering af påvirkningen af Natura 2000-områderne 600 km opstrøms, fordi gitter ved udledning af kølevand havde barriereeffekt på migrerende fisk og dermed

29 Om ændringen af husdyrbrugloven se tillige *Thomas Haugsted*: MAD 2017.403, hvor der argumenteres for, at lovens opdeling af projektbegrebet næppe er forenelig med VVM-direktivet.

30 Se uddybende *Pagh*: TfM 2016, s. 411; *Pagh*: TfM 2017, s. 365, og *Pagh*: TfM 2018, s. 429.

31 De problemer dommen i C-441/17 rejser for de danske Natura 2000-planer er omtalt i *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

kunne påvirke de beskyttede arters reproduktionsevne i Natura 2000-området.[32]

Hvis påvirkninger kun kan undgås ved at iværksætte *afværgeforanstaltninger*, fremgår det af C-323/17 *People Over Wind m.fl.*, om vindmølleparks tilslutningskabel gennem et Natura 2000-område, at der skal gennemføres en konsekvensvurdering. EU-Domstolen begrundede dette med, at screening er en foreløbig vurdering og derfor ikke giver fornøden sikkerhed for, at det ansøgte projekt ikke har skadelig virkning. Dommen vil ikke kræve ændring af dansk lovgivning, men nok af praksis,[33] som det fx fremgår af MAD 2016.303 Nmk, hvor en VVM-tilladelse til Enghave Brygge-projektet blev stadfæstet med vilkår om afværgeforanstaltninger pga. et nærliggende Natura 2000-område, idet nævnet afviste, at der var krav om konsekvensvurdering.

4.4 Hvilke krav stilles til konsekvensvurderingen?

Som nævnt er en VVM-redegørelse ikke tilstrækkelig til at opfylde de undersøgelseskrav, der stilles til en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3. I

147

C-127/02 om muslingefiskeri i et fuglebeskyttelsesområde fastslog EU-Domstolen, at direktivets krav til en »passende vurdering« indebærer: »at alle de aspekter af en plan eller projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf, under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området.«

Hvad dette undersøgelseskrav nærmere indebærer har givet anledning til betydelig tvivl, der for en del er afklaret med de ovenfor anførte nyere domme. En mere omfattende afklaring af kravene til indholdet i konsekvensvurderingen er nu kommet med en dom fra november 2018 i C-461/17 *Holohan m.fl.*, der drejede sig om irske myndigheders tilladelse til anlæg af 1,5 km kørebane med rundkørsel samt anlæg af gangsti og cykelsti i Natura 2000-området. Der var forudgående gennemført en VVM-procedure og en konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, men en række lokale beboere mente, at konsekvensvurderingen var utilstrækkelig og påstod tilladelsen var ugyldig, hvilket førte til en række præjudicielle spørgsmål fra den irske domstol.

EU-Domstolen lagde til grund, at formålet med habitatdirektivets art. 6, stk. 3, er, at en lokalitets integritet som naturtype ikke skades. Dette indebærer:

> »at alle de aspekter af denne plan eller dette projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området. […] *eftersom vurderingen skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner herom, må det fastslås, at alle de levesteder og arter, med hensyn til hvilke lokaliteten er beskyttet, skal identificeres*. Den omstændighed, at alle de levesteder og arter, for hvilke området er beskyttet, ikke er blevet identificeret i denne vurdering, indebærer en tilsidesættelse af de ovenfor nævnte krav, og de fjerner dermed ikke […] enhver rimelig videnskabelig tvivl i forhold til skadevirkninger for den beskyttede lokalitets integritet«. (præmis 33-38 - min fremhævelse).

I forhold til tidligere domme indeholder dommen i C-461/17 den præcisering eller (udvidelse), at direktivets krav om *»passende vurdering«* kræver, at *alle de levesteder og arter*, for hvilket området er beskyttet, er blevet identificeret. Hvis dette ikke er sket, foreligger hermed i sig selv en overtrædelse af art. 6, stk. 3. Det skal endvidere af konsekvensvurderingen tydeligt fremgå, hvorfor de beskyttede levesteder og arter ikke påvirkes.

Dommen går imidlertid endnu videre. Projektets påvirkning af arter og levesteder uden for den beskyttede lokalitet, og af arter, der ikke er en del af udpegningsgrundlaget, skal ifølge præmis 39 også indgå i vurderingen, hvis arterne er nødvendige for at bevare de arter/levesteder, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området (præmis 39). Såfremt der i en videnskabelig udtalelse er rejst tvivl om, hvorvidt konsekvensvurderingen giver fornøden sikkerhed for, at projektet ikke skader Natura 2000-området, er myndigheden forpligtet til detaljeret at begrunde, hvorfor yderligere undersøgelser ikke er nødvendige. Art. 6, stk. 3, er derimod ikke til hinder for, at der meddeles tilladelse til et projekt, selv om fastlæggelse af byggepladsen og transportveje i anlægsfasen endnu ikke er fastlagt, når tilladelsen er meddelt på vilkår, som sikrer, at der ikke sker skade på Natura 2000-området i byggefasen. EU-Domstolen begrundede dette med, at forpligtelsen i habitatdirektivets art. 6, stk. 3, ikke påhviler bygherren, men myndigheden.

4.5 Hvornår kan der meddeles tilladelse efter art. 6, stk. 3?

Siden dommen i C-127/02 om muslingefiskeri har det ligget fast, at der efter art. 6, stk. 3, ikke kan meddeles tilladelse til projekter eller planer, medmindre myndighederne ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslå, at projektet eller planen ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet.

Heraf følger, at hvis en konsekvensvurdering ikke opfylder de ovenfor beskrevne krav, kan der ikke meddeles tilladelse. Er dette alligevel sket, er tilladelsen ugyldig. I sag C-258/11 *Sweetmann* blev det fastslået, at varigt tab af 0,5 % af et Natura 2000-område udelukker tilladelse efter art. 6, stk. 3. Dette førte sammen med dommen i sag C-441/17 *Kommissionen mod Polen* til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet den 8. marts 2019 tillagde klage over VVM-tilladelse til kystbeskyttelsesanlæg ved Jyllinge Nordmark opsættende virkning, da anlægget inddrog 0,09 % af Natura 2000-områdets strandeng. Afgørelsen understreger, at nævnet søger at følge EU-Domstolens praksis.

Hvis de skadelige virkninger på Natura 2000-området kan imødegås ved afværgeforanstaltninger, og dette er et bindende vilkår for tilladelsen, hindrer direktivet ikke tilladelse, hvis der er gennemført en konsekvensvurdering. Men en screening er i så fald ikke nok, jf. C-323/17 *People Over Wind m.fl.*

Dette rejser imidlertid spørgsmålet om, hvad der forstås ved afværgeforanstaltninger. I dansk praksis har man i mange år antaget, at hvis den skadelige virkning på en beskyttet arts levested eller en beskyttet naturtype i et Natura 2000-område kan imødegås ved en erstatningsbiotop, kan projektet tillades efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, jf. fx MAD 2009.2111 Nkn om tilladelse til forhøjelse af et dige på Vestamager gennem en rørsump i et fuglebeskyttelsesområde, hvor skadelig virkning blev imødegået ved at etablere rørsump andre steder i området.

Denne udvidende fortolkning af »afværgeforanstaltninger« kan ikke opretholdes efter dommen i C-521/12

148

Briels m.fl., hvor hollandske myndigheder havde tilladt en motorvej gennem en beskyttet eng i et Natura 2000-område på vilkår af, at der blev etableret en væsentlig større eng et andet sted i Natura

---

32 Se *Pagh*: TfM 2017, s. 295, hvor bl.a. omtales, hvordan barriereeffekt blev afvist som relevant i forbindelse med lov om testcenter for vindmøller ved Østerild, og at misforståelsen blev tiltrådt af landsretten i MAD 2013.816 V. Se tillige *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 235 og 240.

33 Se *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 238, og *Pagh*: TfM 2018, s. 277.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

2000-området. Dommen fastslog, at hvis den skadelige virkning imødegås ved en erstatningsbiotop, kan tilladelse kun meddeles efter den særlige undtagelse for væsentlige samfundshensyn i art. 6, stk. 4. Det gjorde ingen forskel, at erstatningsbiotopen var større og bedre end den biotop, som blev ødelagt af motorvejen.[34]

Dette er yderligere uddybet i de forenede sager C-387/15 og C-388/15 *Orleans m.fl.*, hvor samme resultat blev fastholdt, selv om erstatningsbiotop var etableret, inden der blev meddelt tilladelse til havneudvidelse. Dette er senest gentaget i C-164/17 *Edel Grace m.fl.* om et projekt for en vindmøllepark, der var ledsaget af en forvaltningsplan for levesteder og arter til afhjælpning af vindmølleparkens potentielle virkninger på den blå kærhøgs fourageringsområde, hvor EU-Domstolen afviste, at der kunne meddeles tilladelse til vindmølleparken efter art. 6, stk. 3.

Heraf følger generelt, at afværgeforanstaltninger, som hindrer, at et projekt medfører en væsentlig negativ påvirkning på en arts levested eller en naturtype, kan tillades efter art. 6, stk. 3. Men hvis den skadelige virkning kun kan imødegås ved at flytte levestedet eller naturtypen, kan tilladelse kun meddeles efter den særlige procedure for væsentlige samfundshensyn i art. 6, stk. 4.

4.6 Er høring af offentligheden obligatorisk eller fakultativ?

Ifølge ordlyden af art. 6, stk. 3, skal offentligheden kun høres, »hvis det anses for nødvendigt«. Efter sædvanlig dansk fortolkning vil det herefter være op til myndighedens skøn, om offentligheden skal høres, medmindre høring følger af andre regler. Dette skøn vil kun blive underkendt, hvis myndigheden har inddraget ulovlige hensyn.

Denne fortolkning er underkendt i C-243/15 *LZ II* om et hegn om en dyrefarm i et Natura 2000-område i Slovakiet. EU-Domstolen tog udgangspunkt i reglerne i Århus-konventionens art. 6, stk. 1(b), hvorefter der skal ske offentlig høring af projekter, der kan have væsentlig indvirkning på miljøet, selv om projektet ikke omfattet af konventionens bilag I.

Herefter fastslog dommen, at når et projekt udløser krav om konsekvensvurdering efter habitatdirektivets art. 6, stk. 3, kan det have så væsentlig virkning, at den berørte offentlighed skal høres. Dette betød, at den slovakiske miljøorganisation, LZ, ikke alene havde krav på høring af tilladelsen til dyrehegn, men at den tillige have krav på prøvelse efter Århus-konventionens art. 9, stk. 2.[35]

4.7 Undtagelsen i art. 6, stk. 4, kræver konsekvensvurdering

Habitatdirektivets art. 6, stk. 3, indeholder et forbehold for stk. 4, hvorefter myndighederne kan tillade projekter, selv om projektet vurderes negativt, når der ikke er alternativer, hvis projektet er begrundet i »bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser«.

Dette forudsætter, at der iværksættes kompenserende foranstaltninger, og at Kommissionen underrettes, idet Kommissionen i nogle tilfælde først skal afgive en udtalelse.

Det fremgår af EU-Domstolens praksis, at undtagelsen i art. 6, stk. 4, kun kan anvendes, når der er gennemført en konsekvensvurdering i overensstemmelse med art. 6, stk. 3.[36] Det er ikke muligt at springe stk. 3 over og gå direkte til art. 6, stk. 4, når der foreligger tungtvejende samfundshensyn. Det følger tillige af praksis, at hvis stk. 4 benyttes, skal der ske konsekvensvurdering efter stk. 3 af alternativer.[37] Dette er begrundet med, at afvejning af hensyn under stk. 4 må ske under hensyn til de mulige alternativers påvirkning af Natura 2000-områder, som det fremgår af C-399/14 *Grüne Liga Sachsen*.

Kravet om, at projektet er begrundet i bydende nødvendige samfundshensyn, efterlader medlemsstaterne med et skøn og kan efter dommen i C-43/10 omfatte kunstvanding af større landbrugsområde og vandforsyning. Nogen nævneværdig dansk praksis foreligger ikke. Frem til dommen i C-521/12 *Briels m.fl.* er der ikke ét eksempel på, at undtagelsen i stk. 4 er anvendt af danske myndigheder. Den første klagenævnsafgørelse, der tager stilling til anvendelse af undtagelsen for væsentlige samfundshensyn, er fra december 2018 og vedrørte tilladelse til udledning af kølevand fra Fynsværket i Odense Fjord, der er udlagt som Natura 2000-område, hvor Miljø- og Fødevareklagenævnet dog undlod at kræve kompenserende foranstaltninger, men i stedet udelukkede overskudsvarme fra private gartnerier fra undtagelsen, så en obligatorisk forpligtelse (kompenserende foranstaltninger) blev »vekslet« til et strengere skøn, hvilket ikke svarer til EU-Domstolens fortolkning af art. 6, stk. 4.[38]

34 Se uddybende *Pagh*: TfM 2014.84 og *Brandt*: Miljøret (9. udg.) 2018, s. 239.

35 Se uddybende om dommens konsekvenser, *Pagh*: TfM.2017, s. 3.

36 C-441/03 *Kommissionen mod Holland* og C-304/05 *Kommissionen mod Italien*.

37 Dette blev overset af Energiklagenævnet i MAD 2009.585 om en vindmøllepark, hvor mulige skadevirkninger på fuglebeskyttelsesområder blev afvist med væsentlige samfundshensyn uden at følge art, 6, stk. 4 – se hertil *Moe*: TfM 2013.90.

38 Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 19. december 2018 i NMK-10-01053.

Copyright © 2019 Karnov Group Denmark A/S

[redacted]

Kun to plejemetoder fjerner mere kvælstof end depositionen (aflejringen).				
Område	Plejemetode	Kvælstof kg/ha/år		Bemærk
		Fjernet	Aflejret	
Lüneburger Heide Tyskland	græsning 8 timer dagligt med får	24,3	22,8	årlig behandling
	græsning hele døgnet med får	16,1	22,8	årlig behandling
	afbrænding	ca. 10	22,8	10 års cyklus
	slåning	ca. 10	22,8	10 års cyklus
	skrælning	ca. 60	22,8	30 års cyklus
Mols Danmark	sommergræsning med kvæg	5-8	ca. 15	årlig behandling
	helårsgræsning	0-5	ca. 15	

Kilder: ISBN 978-87-7175-610-4 side 19

HVORDAN BEVARER VI HEDEN I DANMARK

Tilstand, pleje og mulig genopretning

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr.160 2020

AARHUS
UNIVERSITET
DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

[Tom side]

HVORDAN BEVARER VI HEDEN I DANMARK

Tilstand, pleje og mulig genopretning

Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 160 2020

Jesper Bak[1]
Mette Løvschal[2]
Christian Frølund Damgaard[1]

[1] Aarhus Universitet, Institut for Bioscience
[2] Aarhus Universitet, Institut for Arkæologi og Kulturarvsstudier og Moesgaard Museum

AARHUS
UNIVERSITET
DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Teknisk rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 160
Titel:	Hvordan bevarer vi heden i Danmark
Undertitel:	Tilstand, pleje og mulig genopretning
Forfattere:	Jesper Bak[1], Mette Løvschal[2] & Christian Frølund Damgaard[1]
Institution:	Aarhus Universitet, [1]Institut for Bioscience & [2]Institut for Arkæologi og Kulturarvsstudier og Moesgaard Museum
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	Januar 2020
Redaktion afsluttet:	December 2019
Faglig kommentering:	Morten T. Strandberg
Kvalitetssikring, DCE:	Jesper R. Fredshavn
Sproglig kvalitetssikring:	Charlotte Kler
Finansiel støtte:	Miljø- og Fødevareministeriet, Aage V. Jensens naturfond
Bedes citeret:	Bak, J., Løvschal, M. & Damgaard, C.F. 2020. Hvordan bevarer vi heden i Danmark. Tilstand, pleje og mulig genopretning. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 50 s. - Teknisk rapport nr. 160 http://dce2.au.dk/pub/TR160.pdf

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse

Sammenfatning: Heden er en naturtype med en helt særlig værdi, både kulturhistorisk, landskabsmæssigt, og for bevarelse af biodiversitet. Den er samtidigt en af de naturtyper, hvor mest er tabt de sidste 100 år, og stadig i dag blandt de mest pressede naturtyper. Tilbagegangen i dag skyldes primært kvælstofbelastning og mangel på ekstensiv drift / naturpleje. Bevarelse af heden vil kræve naturgenopretning, der forøger arealet og sammenbinder nogle af de små, fragmenterede hedeområder og iværksættelse af naturpleje, der genskaber dynamikken fra den tidligere ekstensive drift af heden og fjerner tilført og akkumuleret kvælstof fra heden.

Emneord:	Hede, lysåben natur, naturpleje, naturgenopretning
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Foto forside:	Jesper Bak
ISBN:	978-87-7156-467-9
ISSN (elektronisk):	2244-999X
Sideantal:	50
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/TR160.pdf

Indhold

Baggrund **5**

1 Indledning **7**

2 Rammer for forvaltning **9**

3 Tilstand og aktuel drift/pleje **11**
3.1 Tilstand 11
3.2 Aktuel drift/pleje 12

4 Hedens økosystem, dannelse og forhistorie **14**
4.1 Dannelse og forhistorie 14
4.2 Tidligere tiders driftsformer 15
4.3 Hedens økosystem 17

5 Modeller og tålegrænser **21**
5.1 Mekanistiske konkurrencemodeller 21
5.2 Strukturelle ligningsmodeller til analyse af tidsserier af overvågningsdata 22
5.3 Biodiversitet 22

6 Kvælstofeffekter **24**
6.1 Gradienter 24
6.2 Tilførselseksperimenter 25
6.3 Betydning af P 27

7 Viden om - og muligheder for - fremtidig drift og pleje **28**
7.1 Efterligning af historisk drift med moderne plejeformer 29
7.2 Kvælstoffjernelse 31

8 Naturgenopretning **33**
8.1 Muligheder og metoder 35

9 En forvaltningsstrategi for hede **37**
9.1 Anbefalinger 39

10 Referencer **41**

[Tom side]

Baggrund

Formålet med denne rapport er at give et samlet overblik over videngrundlaget for tilstanden af og pleje- og genopretningsmodeller for hede i Danmark med inddragelse af nyere forskning og forskningsbaseret rådgivning.

Rapporten udspringer af projektet ' Mulig metode til beregning af arealspecifikke tålegrænser for kategori 3 natur', der blev etableret ved kontrakt mellem Styrelsen for Vand og Naturforvaltning (nu Miljøstyrelsen) og Aarhus Universitet, DCE, d. 24. oktober 2016. De væsentligste resultater fra projektet er udgivet i en faglig rapport (Bak and Damgaard, 2018). Det indgik i projektet, at der skulle udarbejdes en kort beskrivelse af kvælstoffølsomhed og kvælstofeffekter for de mest følsomme, plejekrævende, lysåbne naturtyper, samt at dette kunne publiceres separat.

Der er for de plejekrævende, lysåbne naturtyper et tæt samspil mellem drift / pleje og kvælstofeffekter - og en række andre hensyn end kvælstofeffekter, der skal inkluderes ved tilrettelæggelse af forvaltning, naturpleje og naturgenopretning. Vi har derfor valgt at udvide rapporten med afsnit, der samlet giver en bredere ramme for forståelse af de forskellige hensyn, og som kan danne udgangspunkt for anbefalinger vedrørende pleje- og forvaltningsplaner.

Væsentlige aspekter vedrørende landskabelige, kulturhistoriske og arkæologiske værdier er inddraget i samarbejde med AU / Arkæologi og Kulturarvsstudier. Da inddragelse af disse aspekter ligger ud over rammerne for det oprindelige projekt, er dækningen kursorisk og bidragene fra Mette Løvschal som medforfatter vedrører primært disse aspekter.

Fokus i rapporten ligger på naturværdier og biodiversitet. Andre aspekter, for eksempel vedrørende friluftsliv og adgang til naturen, er også væsentlige, men er ikke dækket i rapporten.

Det er valgt at fokusere fremstillingen på hede for at kunne give en mere dybdegående behandling. §3 naturtypen hede omfatter en række tilstødende naturtyper (surt overdrev, revling-indlandsklit, klithede, grå / grøn klit og klitlavning), der dermed også i nogen udstrækning dækkes af rapporten. Arealet med hede er ca. 85.000 ha og arealet med overdrev ca. 28.000 ha (Nygaard *et al.*, 2014). Hede og overdrev udgør omkring en tredjedel af de i alt 343.000 ha lysåben, plejekrævende natur i Danmark (Nygaard *et al.*, 2011). Den øvrige del er eng og mose, hvor hydrologiske forhold også har væsentlig betydning for tilstand og udvikling.

Rapportens primære fokusområde er Danmark. Det er imidlertid valgt at inddrage en større geografisk kontekst af vesteuropæisk hede for bedre at kunne inddrage udenlandsk forskning og anbefalinger.

Rapporten er et supplement til eksisterende anbefalinger og information, herunder Naturstyrelsens metodehåndbog om pleje af heder og indlandsklitter (Degn, 2016), Naturstyrelsens håndbog i græsning og høslet i naturplejen (Buttenschøn, 2007), en nylig udkommet rapport om kvælstoffjernelse ved naturpleje (Schmidt and Gundersen, 2018), Hedeplejebogen fra 1991 (Riis-Nielsen *et al.*, 1991), en rapport om tålegrænser (Bak, 2013) samt anden information på

naturplejeportalen[1]. Ud over de nævnte danske rapporter er EU på vej med en forvaltningsplan (Habitat Action Plan) for tør hede, der også vil udgøre et væsentligt grundlag for forvaltning af naturtypen (European Commission, 2019).

I forhold til eksisterende anbefalinger og rapporter er hensigten med denne rapport at give et samlet overblik over vidensgrundlaget for forvaltning af hede med inddragelse af nyere forskning og forskningsbaseret rådgivning. Forskningen i hede har hidtil været forholdsvis begrænset i Danmark i sammenligning med lande som Holland, Storbritannien og Tyskland (Nielsen, Ladekarl and Nørnberg, 1999)(Degn, 2014). Der er derfor i stor udstrækning inddraget forskning og forskningsbaseret rådgivning fra udlandet, specielt fra Holland og Storbritannien. Desuden munder rapporten ud i 12 anbefalinger til fremtidig bevaring, pleje og genopretning (afsnit 9). Her påpeges det blandt andet, at det er afgørende, at kvælstofbelastningen hurtigt bringes under tålegrænsen, at man prioriterer bevarelsen af store og sammenhængende områder, der endnu ikke kræver egentlig naturgenopretning, samt at naturpleje på hede kombinerer græsning med andre plejeformer, som afbrænding, slåning og tørveskrælning under hensyntagen til de kulturhistoriske værdier.

[1] https://mst.dk/natur-vand/natur/national-naturbeskyttelse/naturpleje/naturplejeportalen/naturtyper-og-deres-pleje/heder/

1 Indledning

Heden er en ganske særlig, seminaturlig naturtype med stor kulturhistorisk og landskabsmæssig værdi, og som er hjemsted for en vigtig del af den danske og europæiske biodiversitet. Den er samtidigt en af de mest pressede naturtyper både i Danmark og på europæisk plan.

Heden rummer en stor del af den biodiversitet, der er typisk for lysåben natur på sur bund. (European Commission, 2012)(European Commission, 2019). Særlige samfund af dyr og planter har udviklet sig over tusindvis af år; mange arter har tilpasset sig den historiske driftsform i de enkelte områder; nogle tilpassede arter er nu sjældne, og nogle findes i dag kun på hede. (European Commission, 2019)(Haaland, 2003)(Gimmingham, 1992)(Aerts and Heil, 1993).

Hedeområder udgør samtidig nogle af de ældste og vigtigste åbne kulturelle landskaber i Europa, der på mange måder stadig ser ud som de gjorde tilbage i Bronzealderen, og som derfor har en meget høj kulturhistorisk bevaringsværdi (figur 1) (European Commission, 2019) (Lindholm, 2019). Grundet den ekstensive historiske udnyttelse af disse landskaber kan man se bevarede spor efter oldtidsmenneskene, som ikke findes andre steder i landet. Det gælder for eksempel store sammenhængende områder med klynger og rækker af bronzealderhøje, hulveje, stendysser, forsvarsanlæg, bevarede marker og hustomter fra jernalderen.

Hederne har også en vigtig plads i den nyere kulturhistorie. De fleste kender Dreyers og Vermehrens billeder fra 1800-tallet af vidtstrakte, åbne hedelandskaber i Jylland, og Blichers og Aakjærs historier om de folk, der levede der.

I historisk tid, da udstrækningen af hederne i Europa var størst, dækkede de flere millioner hektar (Webb, 2008), heraf over en million ha i Jylland alene (Buttenschøn and Schmidt, 2015). I dag er der samlet set kun ca. 350.000 ha hede tilbage i Europa (Webb, 2008), heraf ca. 85.000 ha i Danmark. I Sverige er hedearealet tilsvarende faldet fra 500.000 ha til 10.000 ha. (Lindholm, 2019).

Figur 1. August Jerndorff: "Efteraar paa Heden". Motiv fra Utoft Plantage, 1896. (Skov, 1998).

Tabet af heden startede for alvor i 1800-tallet, hvor store arealer blev konverteret til landbrugsland eller tilplantet med plantager. Tabet fortsatte op gennem 1900-tallet, og alene siden 1950'erne er 80-90% af den resterende europæiske hede forvundet (European Commission, 2012). Naturtyperne tør og våd hede (EUNIS F4.1 og F4.2 / habitattyperne 4010 og 4030) er i dag klassificeret som sårbare (Janssens *et al.*, 2009), og naturtyperne har i Danmark stærkt ugunstig bevaringsstatus (Fredshavn *et al.*, 2019)(Fredshavn *et al.*, 2014).

Den resterende hede og en række andre lysåbne naturtyper er under kraftigt pres på grund af kvælstofbelastning og ophørt drift / manglende pleje. I forarbejder til Habitatdirektivet er tør- og våd hede (4010 og 4030) sammen med overdrev og eng (6210, 6230 og 6410) klassificeret som helt afhængige af drift / pleje. Andre naturtyper som klit og klithede er delvis driftbetingede (Halada *et al.*, 2011) (Ostermann, 2008). Grå klit (2130) er plejekrævende og truet af både stabilisering, eutrofiering og nogle steder overgræsning (European Commission, 2000c). I alt vurderes 63 ud af 231 naturtyper på Habitatdirektivets bilag 1 at være helt eller delvist afhængige af drift / pleje (Halada *et al.*, 2011). Bevarelsen af disse naturtyper udgør en særlig udfordring (European Commission, 2019)(European Commission, 2008).

2 Rammer for forvaltning

40% af hedearealet i Danmark er i dag statsejet, og 20% af de private arealer er fredet (Buttenschøn and Schmidt, 2015). Heden er desuden beskyttet gennem den danske Naturbeskyttelseslov og EU's Habitatdirektiv.

De første fredninger blev gennemført allerede i starten af 1900-tallet som reaktion på det hastige tab af hederne som følge af opdyrkning og tilplantning og en erkendelse af det medfølgende tab af landskabelige og kulturhistoriske værdier. Borris- og Nørholm Hede i Vestjylland blev fredet i hhv. 1906 og 1913. Udgangspunktet for fredningerne var typisk de særligt værdifulde biologiske, kulturhistoriske, landskabelige og/eller rekreative aspekter af områderne. Mange fredninger er dog såkaldte 'status quo' fredninger, der ikke sikrer nødvendig pleje. (Skov, 1998).

Den danske Naturbeskyttelseslov har et bredt sigte om at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter, deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier, der er knyttet dertil. Loven anviser til gengæld ikke virkemidler og sikrer kun de enkelte (§ 3) beskyttede naturområder mod aktiviteter, der i sig selv alene kan ændre områdernes tilstand. Det giver en begrænset beskyttelse i forhold til de største trusler mod heden, som i dag er mangel på pleje og nuværende og tidligere luftforurening.

Habitatdirektivet har et mere snævert sigte på beskyttelse af biodiversitet. Direktivet er, både nationalt og på EU-plan, et af de vigtigste virkemidler til at nå målene for FN's Biodiversitetskonvention, og i forhold til Naturbeskyttelsesloven giver direktivet en mere vidtgående og aktiv beskyttelse af de omfattede naturtyper og arter. Det pålægger således medlemsstaterne at "iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket i givet fald kan indebære hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner" (jf. Habitatdirektivet Artikel 6.1).

Udgangspunktet for Habitatdirektivet er en beslutning om at stoppe tabet af biodiversitet og tilbagegangen i naturareal. Direktivet forpligter alle medlemslande til at udpege et netværk af beskyttede (Natura 2000) områder og sikre, at tilstanden for alle beskyttede naturtyper er stabil eller i fremgang - og at alle naturtyper på længere sigt skal have gunstig bevaringsstatus. De beskyttede naturtyper og arter skal, hvis det er nødvendigt, også sikres fremgang uden for Natura 2000 områderne.

Der er som tidligere nævnt knap 85.000 ha hede tilbage i Danmark, der alle er beskyttet af naturbeskyttelseslovens §3. Hedearealet er fordelt på knap 12.000 forekomster med en gennemsnitsstørrelse på 5,3 ha. Halvdelen af disse forekomster er meget små (< 1 ha). De større hedeområder (> 10 ha) fylder arealmæssigt mere og udgør 70% af det samlede hedeareal. Omtrent halvdelen af hedearealet i Danmark findes inden for Natura 2000 områderne, og 80% af hederne vurderes at være en naturtype, der er beskyttet af Habitatdirektivet (bilag 1 naturtyper) (Nygaard *et al.*, 2014). Definitionen af naturtypen er forskellig mellem direktivet og Naturbeskyttelsesloven, hvor hede også omfatter såkaldt græshede. Fordelingen af §3 hede på habitatnaturtyper er vist i tabel 1.

Tabel 1. Fordelingen af §3 hede på habitatnaturtyper (ha) (Nygaard *et al.*, 2014).

	Grå/grøn klit	Klit-hede	Klit-lavning	Revling-indlandsklit	Våd hede	Tør hede	Surt overdrev
type	**2130**	**2140**	**2190**	**2320**	**4010**	**4030**	**6230**
areal	10.000	20.300	4.100	3.100	4.200	17.400	3.000

Kommunerne har det primære ansvar for naturbeskyttelse og naturpleje samt opgaven med at planlægge for det åbne land. Staten har ansvaret for naturpleje på egne arealer, dvs. 40% af hedearealet, og for overordnede naturplaner. Der udarbejdes hvert fjerde år en oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægning. Kulturspor beskyttes gennem museumsloven og beskyttelseslinjerne i Naturbeskyttelsesloven. De landskabelige værdier og overordnede natur- og miljøhensyn beskyttes gennem Planloven, hvor hovedparten af opgaven ligger ved kommunerne. Danmark har tilsluttet sig den Europæiske Landskabskonvention, der skal sikre både de fælles daglige omgivelser og "de særligt værdifulde landskaber, der udtrykker mangfoldigheden i den fælles kultur- og naturarv, og som er et fundament for den fælles identitet".

Den danske naturindsats understøttes og finansieres i vidt omfang af midler fra EU's landdistriktsprogram. Det gælder f.eks. finansiering af naturpleje af Natura 2000-områder samt sikring af skovnatur.[2] EU's LIFE-program, der yder støtte til projekter, der bidrager til at gennemføre EU's miljø- og klimapolitik, har desuden været anvendt til naturgenopretning. Et eksempel er LIFE-hedeprojektet fra 2013 til 2016, der sikrede pleje og naturgenopretning på seks hedeområder af national betydning, tilsammen 6,5% af hedearealet, men omkring 25% af arealet med tør og våd hede (4010 og 4030)[3].

I Danmark har der de seneste år ikke været en særlig indsats for at sikre heden som naturtype ud over det nævnte, nu afsluttede, LIFE-projekt. I finanslovsaftalen for 2019 har der været afsat 50 mio. kr. til indsats for naturformål, der blandt andet sigter mod "mere sammenhængende naturarealer, at arealer med enge og overdrev øges og beskyttes bedre samt udlægning af arealer med urørt skov." - Men altså: ingen specifik indsats for heden.

[2] https://mst.dk/natur-vand/natur/biodiversitet/hvordan-bevarer-vi-biodiversiteten/danmarks-biodiversitetsstrategi-2014-2020-naturplan-danmark

[3] https://naturstyrelsen.dk/naturbeskyttelse/naturprojekter/life-hedeprojektet/

3 Tilstand og aktuel drift/pleje

3.1 Tilstand

Som beskrevet oven for var den største del af hedearealet allerede tabt, da man i starten af 1990'erne beskyttede den resterende del gennem Naturbeskyttelsesloven og Habitatdirektivet. En stor del af den resterende hede er siden tabt eller på vej til at blive tabt. En nylig opgørelse baseret på kommunale tilsyn af godt en tredjedel af samtlige hedeområder (4444 tilsyn) viser, at kun 14% af de tilsete områder har over 50% dækning af dværgbuske, medens 30% har under 10% dækning. Tallene kan ikke direkte oversættes til areal, idet stikprøven underrepræsenterer de helt små arealer og ikke er repræsentativ for de større hedeområder, hvor der på nogle foregår en aktiv indsats for at bevare heden (Bak and Damgaard, 2018).

I hedeområderne med mindre end 50% dækning af dværgbuske er en del sprunget i skov, og en anden del er blevet græsdomineret (figur 2). (Schmidt and Gundersen, 2018) opgjorde i 2018, på baggrund af landsdækkene LiDAR-målinger, at 24% af det areal, der er naturbeskyttet som hede, er træbevokset (træhøjde > 2 m). En tilsvarende tendens ses for andre lysåbne naturtyper. Det træbevoksede areal for eng udgør 5%, for overdrev 14% og for mose 40%.

Tilstanden for hede (4010 og 4030) og en række andre habitattyper, der er §3 hede, er rapporteret som "stærkt ugunstig" ved den seneste artikel 17 under Habitatdirektivet (Fredshavn *et al.*, 2019)(Fredshavn *et al.*, 2014). Det gælder grå / grøn klit (2130), revling-indlandsklit (2320) og surt overdrev (6230). Tilstanden for klithede og klitlavning (2140 og 2190) er rapporteret som moderat ugunstig. Også andre næringsfattige, lysåbne naturtyper som rigkær (7230), hængesæk (7140) og kildevæld (7220) har stærkt ugunstig bevaringsstatus. Den dårlige tilstand forklares blandt andet ved fortsat høj kvælstofbelastning, akkumuleret N i jorden og ophørt græsning (Fredshavn *et al.*, 2014)

Tilstandsvurderingen bygger på data fra NOVANA overvågningen, der rækker tilbage til 2004. Græsarten bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) er i dag den dominerende art for tør hede (4030) med en dækning på 41%. For våd hede (4010) er græsarten blåtop (*Molinia caerulea*) den dominerende art med en dækning på 45%. Laver er i dag kun sporadisk forekommende på den tørre hede. Der er registreret invasive arter i knap 40% af prøvefelterne på tør hede (4030) og 33% på våd hede (4010). Der er væsentlige tegn på næringsstofpåvirkning på både tør og våd hede, mindst dog på den våde. C / N i jorden på den våde hede indikerer dog også en væsentlig N-akkumulering her.[4]

NOVANA-overvågningen viser tydelige tegn på en forværring af tilstanden på den tørre hede i perioden fra 2004 til 2015. Der er registreret et signifikant fald i dækningen af dværgbuske og laver i perioden 2007-2015. Dækningen af revling er ligeledes faldet siden 2004. Der er desuden registreret et signifikant fald i jordbundenes C / N-forhold (Strandberg, Nielsen and Damgaard, 2018), hvilket kan skyldes skift i dominerende arter. Der er set en signifikant stigning i kvælstofindholdet i årsskud hos dværgbuske i perioden. Dette er tegn på øget N-tilgængelighed, men kan også skyldes fald i dækning af dværgbuske (se afsnit

[4] http: / / novana.au.dk / naturtyper /

om økosystemet). For våd hede er der i perioden set et signifikant fald i dækningen af klokkelyng (*Erica tetralix*) og i ratioen mellem klokkelyng og blåtop (*Molinia caerulea*).

Figur 2. To §3-beskyttede hedeområder i Thy. Tv: Området er ved at blive overtaget af skov pga. manglende pleje; her ses den resterende lysning, der endnu ikke er skovdækket. Th: Området er sprunget i græs pga. for intensiv græsning. Eget foto.

3.2 Aktuel drift/pleje

I princippet er al den resterende hede i Danmark plejekrævende i større eller mindre grad, mest den tørre indlandshede, mindst klitheden. Det er imidlertid langt fra alle hedeområder, der plejes. (Strange *et al.*, 2007) anslog i 2007, at kun 25% af hedearealet i Danmark blev plejet, primært af stat, amter og kommuner. 6% af heden plejes i dag af Naturstyrelsen, hvilket ligger på niveau med det areal, der i 1998 blev plejet af Miljøministeriet og amterne. Forsvaret plejer knap 5% af hedearealet. (Buttenschøn and Schmidt, 2015). Kommunernes indsats kendes ikke detaljeret, men skønnes at være af samme størrelsesorden (4-6 %, egne opgørelser), primært i form af græsning. Endelig foregår der en vis pleje i privat regi, for eksempel på fondsejede arealer, samt i en periode (2013-2016) gennem det tidligere nævnte LIFE-projekt. Størstedelen af hedearealet plejes dermed ikke, og en del af den faktisk gennemførte pleje er utilstrækkelig.

Der er i forbindelse med LIFE-projektet udarbejdet en metodehåndbog for pleje af hede og indlandsklit (Degn, 2016). De anbefalede plejemetoder efterligner i nogen udstrækning den eksisterende viden om, hvordan tidligere tiders meget hedebrug har set ud, til dels dog ved anvendelse af moderne maskiner (figur 3) (Degn, 2016). Metodehåndbogen er for nyligt suppleret med et vidensgrundlag for kvælstoffjernelse ved naturpleje (Schmidt and Gundersen, 2018). De anbefalede metoder vil formentlig primært blive anvendt på større heder og statens arealer.

Figur 3. Slåning med hedehøster (Degn, 2016).

Nygaard *et al.* (2011) vurderede i 2011, at det samlede areal med beskyttet og potentielt plejekrævende natur i Danmark er ca. 343.000 ha, heraf 77.000 ha hede (22 %). Dertil vurderes det, at 29.000 ha overdrev, 97.000 ha fersk eng, 44.000 ha strandeng og en del af 92.000 ha mose er afhængig af pleje. De samlede plejeomkostninger ved billigst mulig pleje af al plejekrævende natur er opgjort til samlet knap 500 mio. kr. om året (Hasler *et al.*, 2012). Omkostningerne til naturpleje er typisk lavest ved slet. For græsning er omkostningerne højest på fersk eng og lavest på hede / mose med overdrev imellem. Prisforskellen er op til en faktor 3 på grund af forskel i græsningstryk. (Dubgaard *et al.*, 2012). Dette er nogenlunde i overensstemmelse med udenlandske estimater (Verburg *et al.*, 2012).

Der findes i dag ikke noget samlet overblik over naturplejeindsatsen i Danmark, men Kommunernes Landsforening lavede i 2011 en analyse af de forventede omkostninger i implementeringsperioden for de første Natura 2000-planer. De samlede udgifter fra 2010 til 2015 blev anslået til 1,8 mia., heraf 42 mio. (2%) til hedepleje fordelt mellem staten (24 mio.) og kommunerne (18 mio.). De øvrige penge forventedes primært at komme fra Landdistriktsprogrammet fordelt på 606 mio. til hydrologiprojekter, 252 mio. til skovbeskyttelse, og 736 mio. til MVJ-ordningen (græsning og høslet). Kun en meget lille andel af MVJ pengene anvendes på hede (Fredenslund and Weng, 2014). Dertil kommer 150 mio. til LIFE-projekter samfinansieret mellem kommunerne og EU, hvoraf 30 mio. er brugt på hedeprojektet. Dertil kommer andre LIFE-projekter, der omfatter områder med hede.

Den manglende plejeindsats på heden, specielt i forhold til nogle af græslandstyperne, skyldes således formentlig primært den måde, Landdistriktsprogrammet har været anvendt til finansiering af naturplejen. EU's støtteordninger er pt under revision (jf. ovenfor), men de eksisterende regler indeholder allerede en vis fleksibilitet (Hasler *et al.*, 2012), så en del af forskellen mellem naturtyperne må tilskrives national prioritering (Fredenslund and Weng, 2014).

4 Hedens økosystem, dannelse og forhistorie

4.1 Dannelse og forhistorie

Heden i Vesteuropa findes i et område, der spænder fra Norges kystområder, dele af Sydsverige, de britiske øer og ned langs den vesteuropæiske atlanterhavskyst til Middelhavet (figur 4). I Danmark, Tyskland, Holland og Belgien ligger de fleste heder på sandholdig undergrund i områder med forholdsvis megen nedbør (Haaland, 2003).

Hede er sekundær (plagio-climax) habitat i stort set hele den Atlantiske biogeografiske region. (European Commission, 2013) (Fisher *et al.*, 2010) (Verburg *et al.*, 2012). Tør hede findes som klimaks-samfund primært på kystklipper ved atlanterhavskysten i SV Europa, hvor et tyndt jordlag på klippegrund skaber betingelser for at forhindre succession, og hvor naturtypen kan have overlevet Pleistocæn istiderne. (European Commission, 2019). Hede-arterne har imidlertid også kunnet være til stede i resten af naturtypens udbredelsesområde i hele perioden siden istiden. På fattige jorder har skoven været mere åben, hvilket har gjort det muligt for hedearter at være til stede i underskoven (Webb, 2008). Her har midlertidige bosættelser, skovrydninger og naturlige skovbrande og storme medført, at hedelyng blomstrede op i lysninger på de sandede, sure jorde (Odgaard, 1994)(Skov, 1998)(Svenning, 2002).

Figur 4. Udbredelsen af vesteuropæiske heder (Kvamme, Kaland and Brekke, 2004).

På våd bund i moser og kær kan dværgbusksamfund være stabile uden behov for driftspåvirkninger, og våd hede kan forekomme naturligt. (Buttenschøn, 2007). Våd hede er i dag udbredt som semi-naturligt habitat, hvor en lavintensitets-drift, der forsøger at efterligne de forhistoriske og historiske driftsformer, er nødvendig for at opretholde typen inden for et bredere hede-kompleks. (European Commission, 2000a)

Der har tidligere været spekulationer om, hvorvidt de europæiske heder skulle betragtes som naturlig vegetation (Webb, 2008). I slutningen af 1800-tallet var mange videnskabsmænd overbeviste om, at hedernes vegetation stammede direkte fra den tundravegetation, som indvandrede lige efter afslutningen af den sidste istid for mere end 10.000 år siden. (Degn, 2014). Siden er hedernes (for)historie imidlertid undersøgt, blandt andet gennem arkæologiske og palæobotaniske metoder, og det er i dag klart, at indlandsheden som udbredt dansk naturtype er menneskeskabt, driftsbetinget og formet af årtusinders kulturhistorie, der går tilbage til slutningen af stenalderen. Den forhistoriske og historiske drift af heden kendes først og fremmest gennem arkæologiske og palæobotaniske vidnesbyrd, hvor kulstøv i sø-sedimenter og vedvarende høje værdier for lyngpollen vidner om en mange steder ekstremt resilient form for hededrift.

De fleste store hedeområder i Danmark blev etableret i det, man kalder Enkeltgravskultur (2800-2350 f.v.t.) (Odgaard, 1994) som følge af skovrydninger og -afbrændinger, der udvidede de arealer med lyng, der allerede fandtes på langt mindre skala i små skovlysninger. Den mere eller mindre kontinuerlige udnyttelse i form af husdyrgræsning, tørveskæring, afbrænding og høst af vegetation til for eksempel brændsel, vinterfoder, byggemateriale, jordforbedring og foder forhindrede efterfølgende mange steder, at skoven regenererede (Webb, 2008) (Gimmingham, 1992) (Van der Wal *et al.*, 2011)(Aerts and Heil, 1993) (Odgaard, 1994) (Hjelle, Halvorsen and Overland, 2010)(Dodgshon and Olsson, 2006). Samtidig opstod der samfund omkring hededriften i forhistorisk og historisk tid med særskilte sprog, leveformer og identiteter (Olwig, 1984)(Reynolds, 1997)(De Moor, 2015). Her spillede heden ikke blot en væsentlig rolle i den økonomiske organisering, men leverede f.eks. også tørv til i byggeriet af de mange tusinde gravhøje, der blev opført i Ældre Bronzealder, og som stadig præger de jyske landskaber.

4.2 Tidligere tiders driftsformer

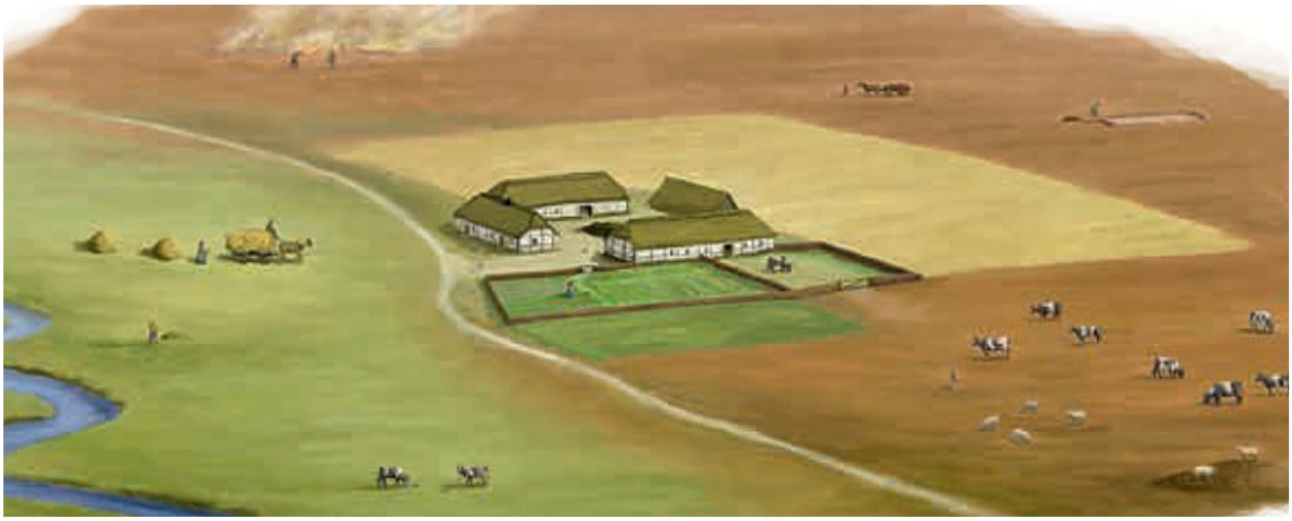
I historisk tid, hvor der også findes skriftlige kilder, der beskriver hededriften, har denne typisk været organiseret omkring en indmark og udmark, hvor det enkelte hedebrug har haft et mindre dyrket areal, evt. med tilhørende eng, hvis drift har været afhængig af ressourcer fra et større tilhørende hedeareal, der kan have været udlagt som fælled (figur 5). Kvæggræsning omkring indmarken kan have hjulpet med at sikre en større andel af græs her. I denne periode har heden i den største del af udbredelsesområdet været stort set træløs (figur 1)(Haaland, 2003)(Skov, 1998).

Der har været dyrket små midlertidige agre på heden, men derudover har heden primært været brugt til græsning, slåning af lyng og skrælning af tørv til en række formål. Græs er tre gange mere næringsrigt end lyng, men visner om efteråret, mens lyng indeholder næring året rundt og derfor har været brugt til vintergræsning. I vintre med sne har ældre, større lyngplanter været af betydning, hvor de lange grene har stukket op gennem sneen. De ældste lyngplanter har været brugt som brænde. Hedebonden har med denne driftsform haft brug

for alle forskellige lyngtyper og har kunnet anvende kontrolleret afbrænding til at skabe en mosaik af ung, moden og gammel lyng (Haaland, 2003).

Afbrænding har også været vigtig for at skabe sommerfoder. På afbrændte områder vil der spire næringsrigt græs og urter frem, der har været en vigtig foderkilde, også når husdyrene skulle fedes op til vinteren. Afbrænding har desuden medført, at jorden forblev næringsfattig, så hedelyngen kunne vedblive at dominere. Tørveskrælning har kun foregået med lange mellemrum, sandsynligvis hver 80-100 år, da ny tørv tager mange årtier at danne. Tørveskrælning og overgræsning har kunnet medføre erosionsskader og har sandsynligvis også været årsag til de episoder med sandflugt, der kendes allerede fra stenalderen. Dette har også i den centrale lynghederegion i Europa været et stort og omfattende problem. Der findes eksempler på, at hedebønderne i de områder, hvor der opstod sandflugt, forsøgte at dæmpe den ved at lukke hullerne i vegetationen med tørv (Haaland, 2003)(Skov, 1998).

I historisk tid blev de jyske heder hovedsageligt græsset af får, som blev ude hele året, ofte overvåget af en hyrde. Kvæg blev også græsset på de dele af heden, der lå tæt på gårdene, hvor de ofte stod bundet og med jævne mellemrum blev taget på stald, for at man lettere kunne indsamle deres gødning. Vinterfoder til dyrene blev indsamlet ved at skære ung lyng og blande det med lav og hø. Der blev skåret tørv til brændsel og en række andre anvendelser, herunder husisolering og tagdække. Tørv blev også brugt til at opsamle gødning enten i stalden eller på gårdspladsen og derefter til at gøde dyrkningsarealet, såkaldt *plaggen*-jord. For at give yderligere gødning blev tørv også brændt, og asken spredt på dyrkningsjorden. Faste dyrkningsarealer blev suppleret af små midlertidige marker på heden, der blev skabt ved at brænde et område af vegetation og nedpløje aske og humus. Dyrkningen var imidlertid kortvarig, og når områderne blev opgivet, vendte de tilbage til hede. (Webb, 2008)(Degn, 2016)(Skov, 1998).

Figur 5. Nutidens forestilling om et historisk hedebrug med indmark og udmark og enkelte opdyrkede marker.(Degn, 2016).

Lignende historiske dyrkningssystemer har med mindre variationer eksisteret i Vestnorge, Sydsverige, på Færøerne, Island og Shetlandsøerne, i Nordtyskland, Flandern, Holland, Bretagne, Spanien og Portugal. Fælles for hele udbredelsesområdet er, at hedens økosystem er skabt af – og har beroet på den lokale driftsform. Driftsformen vil dog have varieret mellem forskellige regioner, og der er på europæisk plan betydelig variation i kulturelle traditioner og tilpasninger til lokale naturressourcer (Kvamme, Kaland and Brekke, 2004).

Størrelsen af afbrændte områder har varieret fra små pletter i Norge til større arealer i Jylland (Webb, 2008). Regelmæssig afbrænding har været et væsentligt element i hededriften i Norge. (Kvamme, Kaland and Brekke, 2004). I Spanien og Portugal har den historiske drift omfattet udsåning af tornblad (*Ulex sp.)*. I det britiske højland har driften primært bestået af græsning med fritgående får og periodisk afbrænding for at forbedre græsningen. Der er meget lidt viden om tidligere tiders drift af de engelske lavlandsheder, fordi driften er ophørt for så længe siden, at der ikke findes sikre overleveringer. I enkelte områder som New Forest har man foretaget græsning med fritgående køer og ponyer (Webb, 2008). Den lange periode uden drift af lavlandsheden i England har medført, at arter tilknyttet træer, buske og surt græsland i England af nogle betragtes som hjemmehørende på hede (Hawley *et al.*, 2008)(Webb, 2010).

4.3 Hedens økosystem

Med den oven for beskrevne historiske driftsform må heden ses som et dynamisk system med bar jord, vindbrud, lyng i mange aldre, og med humuslag i mange aldre som følge af tiden siden sidste tøveskrælning. Vegetationen har som helhed været næringsfattig og forholdsvis åben. Der har været stor forskel i næringsstofniveauer på forskellige dele af heden som følge af driftsformen med græsning, afbrænding, og flytning af slet og skrællet materiale fra udmark til indmark og som følge af den periodiske opdyrkning af midlertidige agre.

4.3.1 Biodiversitet på heden

Lyngheden beskrives ofte som artsfattig, men den beskrevne rumlige mosaik og dynamiske variation giver hede-økosystemet rum for en række forskellige plante- og dyrearter. Hede-økosystemets dynamiske natur bevirker, at nicher til forskellige arter skifter over tid og over store arealer.

Den danske hede er levested for arter, der i dag udelukkende eller primært har levested her i den danske natur. Heden er levested for 185 beskyttede arter, hvoraf 79 er rødlistede som truede eller kritisk truede. De største grupper af fredede arter er krybdyr og orkidéer, mens den største gruppe af rødlistede arter er laver, bl.a. rensdyrlaver. Heden rummer sjældne sommerfugle som sortplettet blåfugl og hedepletvinge. Urfuglen er forsvundet, men hjejle, tinksmed, hedelærke og stor tornskade kan stadig findes på heden, selvom hjejle og stor tornskade ikke yngler i Danmark mere. (Nygaard *et al.*, 2014).

Ser man på antallet af plantearter fundet i forbindelse med NOVANA-overvågningen, er der på tør og våd hede (4030 og 4010) fundet henholdsvis 591 og 402 plantearter. På grå klit (2130) og klithede (2140) er der fundet henholdsvis 744 og 522 forskellige plantearter. Det hører med til billedet, at græslandsarterne i NOVANA-overvågningen bestemmes til underart, medens mosser og laver, der er hyppige på hede, kun bestemmes til slægt. Til sammenligning er der på den mest artsrige lysåbne naturtype, kalkoverdrev (6210), fundet 1003 plantearter, og på den mest artsrige skovtype, skovbevokset tørvemose (91D0), er der fundet 448 plantearter (egne opgørelser). Heden er således vigtig for den samlede danske biodiversitet.

4.3.2 Konkurrence og dominerende arter

Et andet vigtigt parameter for forståelsen af hedens økosystem er konkurrencen mellem dværgbuske og træer og mellem dværgbuske og græsser samt samspillet mellem dominerende arter og jordbund og jordbundsudvikling.

Indlandsheden findes primært i områder, hvor klimaksvegetationen er skov. Hvis der ikke er drift eller pleje på heden, vil ene, birk, fyr, eg og gyvel på kortere eller længere sigt tage over. Den forhistoriske og historiske drift med bl.a. græsning og afbrænding har imidlertid i årtusinder fastholdt heden som domineret af lyng og stort set uden træer (Haaland, 2003) (Aerts and Heil, 1993)(Skov, 1998). Græsningsarealer med græs har kun eksisteret i få år efter afbrænding eller kunnet findes på arealer i indmarken, der kontinuert blev tilført næringsstoffer.

I '80'erne blev det imidlertid konstateret, at en stor del af hedearealet var ved at springe i græs, selv på områder, der blev holdt lysåbne ved naturpleje. Der blev derfor iværksat store forskningsprojekter, specielt i Holland, for at afklare mekanismerne bag (Aerts and Heil, 1993). Forskningen fokuserede specielt på konkurrencen mellem hedelyng (*Calluna vulgaris*) og bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) på tør hede og klokkelyng (*Erica tetralix*) og blåtop (*Molinia caerulea*) på våd hede. Nogle væsentlige faktorer og mekanismer er skitseret neden for for tør hede; primært baseret på (Aerts and Heil, 1993) og (Haaland, 2003); se også afsnittet om modeller og tålegrænser.

Lyng kan spire fra enten rodskud eller frø. Hvis roden er bevaret efter afbrænding eller græsning, vil regenerering ske fra rodskud; ellers vil spiring normalt ske fra frø. Lyng har en meget stor frøproduktion, og frøene kan spredes med vinden og vente op til 70 år med at spire. Spiring kræver dog lys og en fast jordbund. På hede med tæt dækning af dværgbuske vil de fleste frø havne på jorden under lyngtæppet, hvor der er et lag af visne blade og grene og lysforholdene er dårlige.

En lyngplante lever under normale forhold op til 40 år og når en højde på 30-40 cm. Lyngen er tættest og mest produktiv efter 10-12 år. Planten vokser først som en ret stængel, der siden deler sig i nye årsskud, hvor der dannes stadig tættere forgreninger, som efterhånden gør planten til en tæt busk. Når busken bliver ældre, vil den åbne sig og stammen lægge sig langs jorden. Til sidst stopper væksten, og planten dør. Cyklussen kan fremskyndes væsentligt, og lyngplanten vokser sig større ved øget tilførsel af kvælstof (figur 6, afsnit 8) (Cunha *et al.*, 2002).

Hvis lyngen ikke forynges, før den når den senile fase og dør, kan revling eller græsser tage over, fordi lyngfrøene ikke spirer i det løse lag af visne blade og grene, der skabes, når buskene dør. Revling kræver ganske vist de samme spiringsbetingelser, men den kan blive meget ældre og spreder sig vegetativt med lange rodslående skud. Græsserne bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) og blåtop (*Molinia caerulea*) er flerårige og spirer villigt, også på løsere bund. På meget fattig jord med forekomst af bar jord, eller hvor der er naturlig græsning, for eksempel af hjortevildt, kan der ske naturlig foryngelse af lyngen uden drift / pleje, men der må stadig forventes en succession mod revling, græs og skov. Tidsforløbet af denne succession kan være forskellig, afhængigt af udgangspunktet, og på nogle områder tage mange årtier (Kepfer-Rojas *et al.*, 2015). På ekstremt fattige jorder, eller hvor der er sket en N-akkumulering, så P er blevet begrænsende, kan blåtop (*Molinia caerulea*) have en fordel i forhold til klokkelyng (*Erica tetralix*) på grund af dens lave P-krav (Härdtle et al., 2009).

Figur 6. 70 cm høj lyng på et areal i Belgien, hvor der for 15 år siden er foretaget naturgenopretning ved tørveskrælning. Eget foto.

Hvis hedelyng sikres foryngelse, er den på næringsfattig jord konkurrencemæssigt stærk i forhold til græsser. Hedelyng har smalle, tætsiddende blade med et tykt vokslag på overfladen, der bevirker, at planten holder på fugten i perioder med sol og tørke. Over jorden danner planten et tæt dække af kviste, blomster og blade, som opsamler lys samtidig med, at andre planter skygges væk. Dækket bidrager også til en lokal klimaændring, hvor temperaturen under lyngkvistene bliver lavere og adgangen til vand mindre (Haaland, 2003).

Lyngen former også jorden, hvilket gør den yderligere konkurrencedygtig. Lyngens førne er svært nedbrydeligt og har lavt C / N forhold. Over tid vil et dække af lyng medføre opbygningen af et morlag (tørvedannelse) og en forsuring af jorden, der resulterer i udvaskning af næringsstoffer fra de underliggende jordlag og podsolering af jorden. N-tilgængeligheden reduceres (Van Breemen and Finzi, 1998), og dette giver en konkurrencefordel for lyngen, der har en associering (samarbejde) med mycorrhiza-svampe og kan optage organisk N. Lyngplanterne kan dermed næsten monopolisere adgangen til N og er meget effektive til at holde på kvælstof. Nitratudvaskning har generelt meget lille effekt på N - balancen på hede, selvom udvaskningen kan stige ved drift / pleje (Härdtle et al., 2007).

Konkurrencefordelen for hedelyng styrkes formentlig også ved udskillelse af allelopatiske stoffer. (Genney, Alexander and Hartley, 2000)(Kristensen and McCarty, 1999). Den beskrevne påvirkning af jordbundsprocesser afhænger af, om lyngen dominerer i dækning (Berendse, 1998)(Roem and Berendse, 2000). Lyngens evne til at konkurrere kan således reduceres væsentligt ved tilgroning med træer, buske og græsser, hvilket samtidig kan accelerere tabet af den resterende lyng. Depodsolering kan ske på få årtier efter invasion af eg (Nielsen, Ladekarl and Nørnberg, 1999). Græsser kan komme ind selv ved lav næringsstofniveau, hvor græsningstrykket med f.eks. kvæg (lokalt) er højt. Lyng (og revling) er følsom for trampning. (Gimmingham, 1992).

Lyng kan altså effektivt holde andre planter ude af store områder, hvor den får lov at dominere. På områder med lyng i den mest produktive fase kan diversiteten være lav, specielt hvis næringsstofniveauet i jorden er højt. I et

svensk studie blev der dog fundet en mere varieret naturlig flora og fauna i de tidlige successive faser. Gammel lyng rummede til sammenligning kun få arter, der er hede-specialister, og disse blev også observeret i den yngre vegetation. Desuden blev der i forbindelse med gammel lyng fundet mere skyggetolerante arter, som også er almindelige i skov. (Lindholm, 2019)

Diversiteten af planter på heden afhænger af en lang række faktorer. Et lavt næringsstofniveau skaber lysåbne forhold og giver plads til mosser og laver og andre planter som soldug, der ikke behøver at konkurrere med lyngen om optagelse af N. Gammel lyng giver også mere lysåbne forhold. Tidligere tiders hedepleje med afbrænding eller slåning har også medvirket til diversiteten. Efter brand vil der i en periode være øget tilgængelighed af N og basekationer (K, Ca, Mg) og større solindstråling, der forøger nedbrydningen af dyre- og planterester. Dette giver rum for planter som læge-øjentrøst (*Euphrasia officinalis coll.*), tormentil (*Potentilla erecta*), plettet gøgeurt (*Dactylorhiza maculata*), benbræk (*Narthecium ossifragum*), gyldenris (*Solidago*) og tornblad (*Ulex spp*), der sammen med græsarter som hundehvene (*Agrostis canina*), almindelig tandbælg (*Danthonia decumbens*), bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) og blåtop (*Molinia caerulea*) kan etablere sig fra frø i jorden og udnytte chancen, indtil lyng igen bliver dominerende. Etablering og opgivelse af midlertidige agre kan også have givet rum for en række arter og skabt områder, der i perioder havde højere tilgængelighed af basekationer og P.

Hvis kvælstoftilgængeligheden er for stor i perioden efter brand eller slåning, vil græsserne udkonkurrere lyngen, der vil blive overskygget af de hurtigt voksende græsser (van Voorn, Kooi and Bregt, 2016). Det samme kan ske, hvor lyngvegetationen åbnes ved slåning eller græsning (Alonso, Hartley and Thurlow, 2001), eller hvor lyngen dør som følge af tørke, frost eller angreb af lyngens bladbille. Skiftet fra lyng til græs kan accelereres af andre effekter af N-belastning. Øget N-tilgængelighed øger lyngens følsomhed for klimastress, forøger frekvensen og størrelsen af billeangreb og accelerer lyngens vækstcyklus, så lyngen hurtigere når et senilt stadie, der giver lys til jorden og dermed mulighed for græsserne for at spire.

5 Modeller og tålegrænser

Hedens økosystem er, som beskrevet ovenfor, kendetegnet af stor kompleksitet og lange tidsforløb. Forskellige typer af modeller har derfor været vigtige redskaber til tolkning af de tilgængelige data og observationer og til forståelse af de økologiske processer. Tålegrænser baseret på modelberegninger har desuden været et vigtigt redskab ved forvaltning og udvikling af politikker for reduktion af luftforurening.

Det har været vanskeligt at basere forståelsen udelukkende på eksperimentelle eller observerede data, fordi det er vanskeligt at udføre eksperimenter over mange årtier, og fordi der over en lang tidsperiode vil forekomme ændring i mange forskellige påvirkninger, herunder ændret drift / pleje, tab af areal / fragmentering, og luftforurening med for eksempel svovl. Den 'klassiske' hedeforskning, der i høj grad har haft fokus på plantekonkurrence og på kvælstofprocesser og -effekter, har imidlertid givet et godt grundlag for udvikling af mekanistiske modeller for jordkemi og plantekonkurrence. Disse modeller er siden suppleret med andre modeltyper.

5.1 Mekanistiske konkurrencemodeller

Med udgangspunkt i den etablerede forståelse af mekanismerne i konkurrencen mellem lyng og græs (se ovenfor) er der i Holland udviklet en dynamisk, mekanistisk model, 'Calluna', som kan simulere effekten af atmosfærisk N-deposition og drift / pleje på konkurrencen mellem hedelyng (*Calluna vulgaris*) og bølget bunke (*Deschampsia flexuosa)* (Heil and Bobbink, 1993). Modellen er i sin oprindelige form hovedsagelig baseret på hollandsk hedeforskning fra 1980'erne (Aerts and Heil, 1993). Modelscenarier viser, at kvælstofbelastning kan udløse skift fra lyng til græs ved vedvarende belastning over en tålegrænse mellem 10-20 kg N. Det faktiske skift vil ske i den konkurrence, der opstår efter plejeindgreb eller billeangreb. Scenarierne inkluderer hedepleje i form af tørveskrælning.

Modelberegningerne er anvendt som grundlag for at fastsætte den empiriske tålegrænse for hede, der anbefales af effektgruppen under UN-ECE's Luftkonvention, og som anvendes ved vurdering af luftforureningspåvirkning under Habitatdirektivets Artikel 17 rapportering. På grund af den store mængde forskning, der underbygger modellen, er tålegrænsen vurderet som 'troværdig', hvilket er den højeste kategori for troværdighed for de empirisk baserede tålegrænser (Bobbink and Hettelingh, 2011).

Modellen er senere videreudviklet med fokus på inddragelse af konkurrence mellem klokkelyng (*Erica tetralix*) og blåtop (*Molinia caerulea*), flere N-processer og flere plejeformer, bland andet slåning og forskellige intensiteter af græsning. Den nye udgave af modellen kaldes HEATHSOL (Power *et al.*, 2004). En britisk udgave, der også kan anvendes for hede på højland, HEATHSOL-UK, er valideret på data fra tre britiske langtidseksperimenter (Power *et al.*, 2004). Modelkørsler viser, at ændringer i artssammensætning som reaktion på spring i N-deposition sker over en periode på flere årtier og drifts- / pleje-cyklusser. Simuleringerne viser en stærk effekt af plejeintensitet og især fjernelse af førne. Genskabelse af dominans af hedelyng efter en momentan, kraftig reduktion i N-deposition kan i simulationer med høj-intensitet pleje ske inden for to til tre årtier, og med lav-intensitet pleje inden for fem

årtier (Terry *et al.*, 2004). Der har endnu ikke været tilstrækkeligt datagrundlag til at indbygge effekt af P-begrænsning på konkurrencen mellem blåtop (*Molinia caerulea*) og klokkelyng (*Erica tetralix*).

5.2 Strukturelle ligningsmodeller til analyse af tidsserier af overvågningsdata

Ved hjælp af strukturelle ligningsmodeller anvendt på overvågningsdata er det muligt at tilpasse statistiske modeller til at beregne de forventede effekter på vegetationen i lysåben natur af ændringer i påvirkninger fra kvælstof, ændret klima, lokal naturpleje og andre påvirkninger samt de naturgivne forhold. (Damgaard, 2019) har modelleret den rumlige variation af dækningsgraderne for klokkelyng (*Erica tetralix*), hedelyng (*Calluna vulgaris*), blåtop (*Molinia caerulea*), og andre plantearter på våd hede på baggrund af NOVANA overvågningsdata fra 39 våde heder fra 2007 til 2014. Modellen indeholder N-deposition, jordens pH, jordens tekstur, nedbør samt græsning som forklarende variabler.

Overordnet viste den tilpassede model, at dækningen af klokkelyng (*Erica tetralix*) og hedelyng (*Calluna vulgaris*) korrelerede positivt med N-deposition, høj pH, sandet jord, lav nedbør og fravær af græsning. N-deposition havde en ikke-signifikant effekt på jordens pH, men sandede jorde havde et lavere pH. (Damgaard, 2019). De observerede sammenhænge er ikke nødvendigvis understøttet af den nuværende økologisk viden. For eksempel er det overraskende, at N-deposition i gennemsnit korrelerer positivt med dækningen af dværgbuske. Det kan måske forklares med kovariation med andre ikke-inkluderede faktorer som slåning, afbrænding og billeangreb. Den udviklede model forventes også at kunne bruges til at forudsige kortidseffekten af pleje på en konkret våd hede (Damgaard *in prep.*)

5.3 Biodiversitet

De omtalte modeller beskriver konkurrencen mellem lyng og græs, der naturligvis er essentiel for bevarelsen af hedens økosystem. Der kan imidlertid forventes effekter af kvælstofbelastning på særligt følsomme arter allerede ved lavere belastning, bl.a. fordi øget N-belastning gør vegetationen mere tæt. Forsuring, for eksempel som følge af svovldeposition, kan også medføre tilbagegang af arter, der ikke tåler ekstremt sur bund, og som kræver et vist niveau af basekationer i jorden (Bak, 2013). Der er derfor de seneste år i regi af det videnskabelige arbejde under UN-ECE's Luftkonvention arbejdet med udvikling af modeller til fastsættelse af tålegrænser baseret på målsætninger for biodiversitet (Hettelingh, Posch and Slootweg, 2017) (Bak, 2013). Beregningerne er baseret på bevarelse af habitaternes egnethed som levested for et udvalg af typiske arter (målt med det såkaldte Habitat Suitability Index, HSI). De beregnede tålegrænser afhænger naturligvis kraftigt af de udvalgte arter og den anvendte målsætning for habitatens egnethed. Alligevel er biodiversitetsbaserede tålegrænser i de fleste tilfælde lavere end tålegrænser, der kun beskytter lyng som dominerende art (Bak, 2014)(Rowe *et al.*, 2015)(Van Dobben *et al.*, 2013)(Hettelingh, Posch and Slootweg, 2017).

Modelsystemet, der er udviklet til beregning af biodiversitetsbaserede tålegrænser, kan også anvendes til scenarioberegninger. (Stevens *et al.*, 2016) har foretaget en fremskrivning af tilstanden for heder, moser og græsland i de engelske landområder frem til 2030 i lyset af den forventede fremtidige N belastning. Fremskrivningerne forudser for hede, at der vil ske et yderligere fald

i artsrigdom, en reduktion i mosser og laver, en mindsket dækning af dværgbuske og en stigning i dækning af græsser. Også for surt græsland forudses et fortsat fald i artsrigdom. (Stevens *et al.*, 2016)

Der findes derudover en række andre modeltilgange. En global biodiversitetsmodel, GLOBIO (Alkemade *et al.*, 2009), anvender empiriske relationer mellem forskellige presfaktorer på biodiversitet og effekter på 'Mean Species Abundance', som er et indeks, der måler afstanden til et plantesamfund i en upåvirket referencetilstand. Tilgangen er måske for simpel for hede, men har den fordel, at den kan give en ide om den relative betydning af N-belastningen i forhold til for eksempel klimaændringer og yderligere fragmentering.

(Cordingley *et al.*, 2016) har på baggrund af overvågningsdata fra heder i Dorset, Sydengland (1987, 1996 og 2005), opstillet en simpel model baseret på overgangsmatricer. Modellen er anvendt til at opstille scenarier for forvaltning, der balancerer biodiversitet og økosystemtjenester. I fremskrivningerne springer heden i varierende grad i græs eller skov afhængigt af drift / pleje.

6 Kvælstofeffekter

Ud over de beskrevne modelmæssige tilgange er der de seneste årtier udført meget empirisk baseret forskning for at undersøge betydningen af de forskellige påvirkninger af hedens økosystem og navnlig samspillet mellem kvælstofpåvirkning og drift / pleje. Studier af kvælstofeffekter vil blive beskrevet i dette afsnit, mens betydningen af N-belastning og akkumulering for den nødvendige drift / pleje er beskrevet i det efterfølgende afsnit.

De væsentligste muligheder for at studere effekter af N-belastning af heden er: i) studier, der undersøger forskel i tilstand eller udvikling over gradienter af N belastning i rum eller tid, og ii) manipulationseksperimenter på enkelte hedeområder.

Grundet hedesystemets kompleksitet og de langsigtede dynamikker skal gradientstudier være forholdsvis store for at kunne give et signal og et retvisende billede. Heden på den sydlige kant af udbredelsesområdet i Europa er for eksempel formentlig mindre N-følsom, men mere artsrig sammenlignet med den nordlige del (Taboada *et al.*, 2018). Det er en udfordring i tolkningen, at andre presfaktorer har ændret sig over tid, og at effekterne kan være tidsforskudt. Ved manipulationseksperimenter kan denne udfordring håndteres ved anvendelse af kontrolforsøg, men generalisering og opskalering af resultaterne kan være en udfordring.

De langsigtede dynamikker giver også en udfordring i anvendelsen af indikatorer. For nogle effekter vil den aktuelle N-belastning (evt. målt med bioindikatorer som N i lav) være den bedste påvirkningsindikator. For andre effekter vil længere tids akkumuleret belastning over tålegrænsen være en bedre påvirkningsindikator (Rowe *et al.*, 2017). Der kan være lang tidsforsinkelse mellem en ændret påvirkning og effekter på 'endpoint' indikatorer (f.eks. HSI-indeks). Omvendt kan det være vanskeligt at tolke betydningen af en ændring i 'midpoint' indikatorer (f.eks. C / N i førne, skudlængde) uden brug af modelberegninger.

6.1 Gradienter

Gode gradientstudier er primært udført i Storbritannien, der har en tilstrækkelig variation i geografi, N-deposition samt klima-, højde- og driftsformer til at muliggøre nationale studier. (Jones and Power, 2012) fandt i en undersøgelse baseret på data fra 32 engelske heder, at N-deposition påvirker funktionen af hedesystemerne og kan kædes sammen med øget følsomhed over for stress og tab af artsdiversitet.

Et andet britisk gradientstudie på 52 hedeområder med en variation i N-deposition fra 5,9 til 32,4 kg N ha^{-1} $år^{-1}$ viste fald i artsrigdom og øget forekomst af kvælstofelskende arter med øget N-deposition. Der blev endvidere fundet påvirkning af C / N i førne og enzym aktivitet (Southon *et al.*, 2013). En anden undersøgelse, der omfattede både hede, græsland, mose, og klit på i alt 135 lokaliteter, viste en konsistent sammenhæng mellem N-deposition og tab af diversitet for mosser, laver, urter og græsser, men stigende dækning af græsser (Field *et al.*, 2014). Det blev desuden rapporteret, at historisk S-deposition (der toppede i '70'erne) stadig kan have en forsinket (legacy) effekt som følge af tab af basekationer og reduceret pH, der kan føre til tab af arter (Roem and Berendse, 2000).

Natural England (2016) gennemførte en analyse af N-effekter baseret på data fra 226 områder indsamlet fra mose, hede, klit og græsland delt på otte perioder. Der blev fundet en væsentlig effekt af N-deposition på vegetation og tab af artsrigdom allerede under den lave ende af den empiriske tålegrænse. En væsentlig del af effekten blev tilskrevet akkumuleret N, hvorfor det blev fundet, at en reduktion i aktuel belastning måske ikke alene vil stoppe tab af arter, men at intensiveret pleje / genopretning kan være nødvendig (Caporn *et al.*, 2016).

Et andet britisk studie på 11 klitområder viste, at N-deposition kan føre til jordbundsudvikling og tab af arter (Jones *et al.*, 2004). Tilsvarende hollandske studier for klit-natur har vist øget græsdominans, påvirkning af jorden med øget humusopbygning og tab af artsrigdom som følge af N-deposition (Kooijman, Besse and R. Haak, 2005)(Remke *et al.*, 2009) (Veer and Kooijman, 1997).

Der er i Holland gennemført en undersøgelse af forandringer i floraen i det tyvende århundrede baseret på 10 millioner registreringer af ca. 1500 karplanter indsamlet i et 1 x 1 km grid delt på tre perioder: 1902-1950, 1975-1988 og 1988-2000. Den mest markante ændring i løbet af undersøgelsesperioden er en nedgang i arter knyttet til næringsfattige naturtyper. Der ses dog en lille stigning i perioden efter 1988, hvor hederestaurering er igangsat. (Tamis *et al.*, 2005)

Data fra det britiske 'Countryside Survey' viser et tab af artsrigdom som følge af N- deposition for sur hede og surt græsland og i mindre grad for kalkgræsland (Maskell *et al.*, 2010). N-deposition antages at have betydet et 30% tab af artsrigdom for lysåben natur i Storbritannien, og det vurderes, at empirisk baserede tålegrænser kan være for høje ift. beskyttelse af biodiversitet (Payne *et al.*, 2017). Det vurderes endvidere, at effekten primært skyldes eutrofiering. Der har været en kraftig forsuringspåvirkning fra den tidligere høje svovlbelastning, men data fra 'Countryside Survey' viser stigende pH de sidste 30 år (Reynolds *et al.*, 2013).

I Danmark har et langtidsstudie på to danske heder vist et markant tab af lav som følge af for høj N-deposition, der har medført, at lyngen har vokset sig tæt og nogle steder er erstattet af revling og græsser (Søchting and Degn, 2015).

En analyse baseret på ortofotos fra Danmark fra perioden 1995-2010 viser en reduktion i grå klit på næsten 50% på grund af stigende dominans af buskrig vegetation i klitsystemerne, der kan forbindes med øget N-deposition (Hansen *et al.*, 2016). Naturtypen er formentlig også påvirket af mangel på pleje, der kan omfatte fjernelse af opvækst, græsning, afbrænding, slåning og tørveskrælning (European Commission, 2000c).

Data fra NOVANA-overvågningen viser desuden invasion af bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) i klit (Nielsen *et al.*, 2011). En undersøgelse af en række områder med klit og indlandsklit i Danmark i forbindelse med LIFE RAHID-projektet viste en øget græsdominans og et tab af karakteristiske arter og biodiversitet, der kunne relateres til N-deposition, fragmentering og ændret hydrologi (Nijssen, Riksen and Sparrius, 2016).

6.2 Tilførselseksperimenter

(Cunha *et al.*, 2002) gennemførte et review af resultater fra N-manipulationseksperimenter fra Storbritannien og Europa. For hede er korttidseffekterne for hedelyng forøget skudtilvækst, kronehøjde og -tæthed, samt øget blomstring

og førne-produktion. På længere sigt er de reduceret rod / skud forhold og accelereret livscyklus (figur 6). Desuden findes forøget følsomhed for stress, tørke, frost, insektskade og græsning. For græsland giver 5-10 års N-tilførsel en ændret artssammensætning med tab af laver, mosser, urter og dværgbuske. Disse kan erstattes af mere kvælstofelskende arter, men som regel ses også et tab af artsrigdom. Desuden er der fundet øget mikrobiel aktivitet og mineralisering. De fleste undersøgelser viser ændringer i stofkredsløb og processer. For vegetationen findes generelt tilbagegang for dværgbuske, fremgang for urter og græs og tab af mosser og laver. En yderligere konklusion er, at naturlig genopretning af tilstanden efter ophør af gødskning kan være meget langsom eller umulig.

Effekter kan findes ved forholdsvis lave niveauer af N-tilførsel. I det britiske netværk af manipulationsforsøg, UKREATE, der består af ni områder med 14 eksperimenter i lysåben natur, blev der fundet effekter allerede på tilførsler af 7,7-10 kg N ha^{-1} $år^{-1}$. Den største effekt blev fundet på tab af mosser og laver, men der blev også fundet en påvirkning af produktivitet og blomstring. (Phoenix *et al.*, 2012).

I et tysk studie over tre år på Lüneburger Heide blev der fundet effekter på skud-tilvækst for lyng og på C / N for lav allerede ved 5 kg N ha^{-1} $år^{-1}$. (Bähring *et al.*, 2017). Baggrundsbelastningen i dette studie var 9 kg N ha^{-1} $år^{-1}$.

Figur 7. Forsøgsområde ved Lild Strand i Nordvestjylland, hvor heden tilføres kvælstof i lave doser, nogle felter slås, og andre er hegnet for at studere effekten af naturlig græsning af rådyr. Forskningen finansieres af Aage v Jensens Naturfond. Eget foto.

Selvom der generelt findes påvirkning af stofkredsløb og processer (for eksempel nitrificering), findes der i disse eksperimenter meget begrænset tab af N ved nitratudvaskning, der kunne give anledning til forsuring. (Power *et al.*, 2004) fandt i et tilførselseksperiment med forholdsvis høje N-doser en øget N i løv fra hedelyng, et fald i C / N i førne, men ingen N-udvaskning op til tilførsler på 80 kg N ha^{-1} $år^{-1}$. (Härdtle *et al.*, 2007) fandt i et kombineret studie af pleje og N-tilførsel, at nitratudvaskning generelt har meget lille effekt på N-balancen på hede, selvom udvaskningen stiger lidt ved drift / pleje.

6.3 Betydning af P

En del tilførselseksperimenter og andre undersøgelser, der omfatter jordkemi på hede, har inkluderet både N og P. Det generelle billede er, at plantesamfundet på hede oftest er kvælstofbegrænset, og meget få studier viser P-begrænsning. N tilføres i dag fra luften, hvilket kun i meget begrænset omfang er tilfældet for P. Der kan imidlertid ske tab - og omfordeling af P og basekationerne (Ca, K, Mg). En del litteratur rejser spørgsmålet, om akkumulering af N og muligt tab af P kan lede til NP eller P begrænsning, enten generelt eller i forbindelse med begivenheder som plejeindgreb eller billeangreb, hvor N-mineraliseringen er forøget (Riis-Nielsen, 1997). Der er imidlertid ikke empiriske data, der viser, at dette skulle være sket i større omfang.

(Soons *et al.*, 2017) fandt i en meta-analyse af data fra 189 langtids-tilførselseksperimenter med N og P, at N-tilførsel alene på tværs af eksperimenterne har reduceret artsrigdommen af plantesamfundet med 16%, mens P-tilførsel ikke har haft effekt, og kombineret NP tilførsel har reduceret diversiteten på samme niveau som N alene, men med det dominerende bidrag fra N.

(von Oheimb *et al.*, 2010) fandt i et faktorforsøg med N- og P-tilførsel på Lüneburger Heide ikke tegn på et skift fra N-begrænsning til NP-begrænsning. Studiet konkluderede desuden, at N / P ratio i skud, der i mange studier måles som indikator på kvælstofpåvirkning, ikke er egnet som indikator pga. for stor naturlig variation.

(Rowe *et al.*, 2008) undersøgte relationer mellem N-deposition og optag af N, P og K på 202 hedeområder dækkende en gradient i N-deposition. Studiet viste en positiv korrelation mellem N-deposition og optaget af både N, P og K i hedelyng. Der blev desuden, en smule overraskende, fundet en *negativ* korrelation mellem N-deposition og N / P i lyng. Det var imidlertid ikke muligt at afdække den nøjagtige mekanisme bag det forøgede P-optag på baggrund af studiet. Forøget enzymproduktion og / eller mycorrhiza-aktivitet nævntes som muligheder.

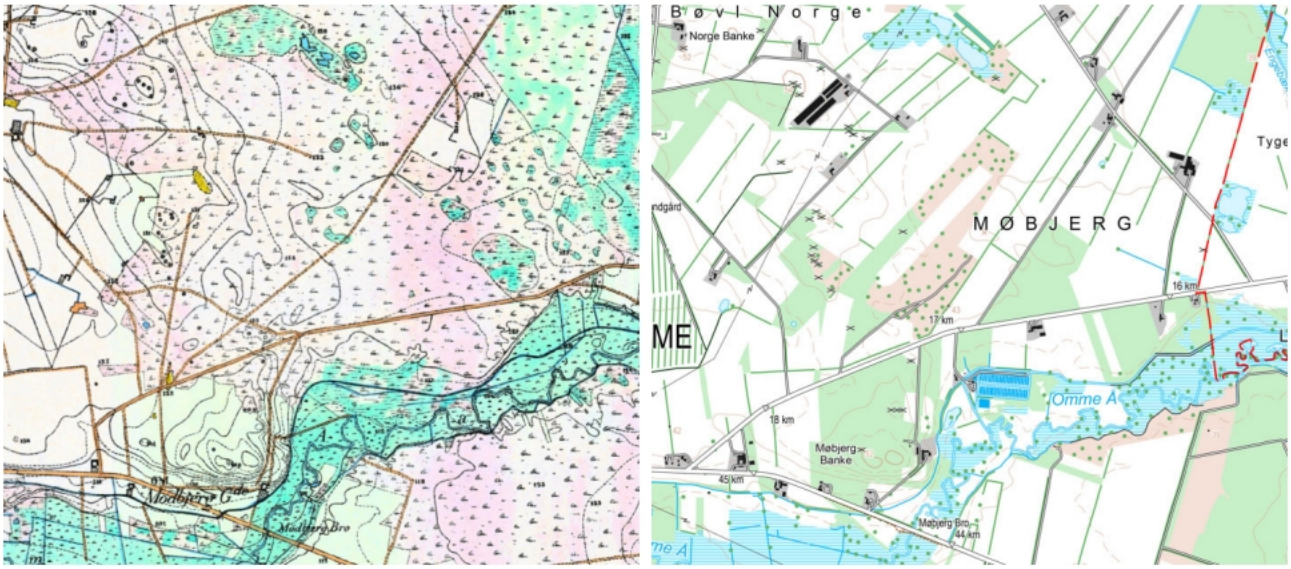
(Vogels, Siepel and Webb, 2015) har peget på, at opretholdelse af struktur, funktion og typiske plantearter måske ikke er nok til at sikre insektfaunaen på et område, idet en del insektarter er afhængige af føde med lavt N / P forhold. (Vogels *et al.*, 2017) fandt en sammenhæng mellem N / P i løv og forekomsten af en række insektarter. Betydningen af næringsstofbalancer undersøges pt også i danske forskningsprojekter.

7 Viden om - og muligheder for - fremtidig drift og pleje

Udnyttelsen af heden som produktionssystem og den drift form, der fulgte med udnyttelsen, er stort set ophørt omkring slutningen af 1800'tallet i Danmark, men så sent som i 1950'erne i dele af Norge (Kvamme et al. 2004). Hedepleje som erstatning for den traditionelle drift er primært startet på en del af hedearealerne fra starten af 1990'erne.

Som beskrevet oven for ved vi i dag, at tidligere tiders hededrift med lokale variationer og tilpasninger har formået at opretholde heden i årtusinder på tværs af udbredelsesområdet i Nordvesteuropa. Driften omfattede en række forskellige aktiviteter, der alle var nødvendige for at vedligeholde heden, herunder hyppige afbrændinger og græsning (Maren and Vandvik, 2009)(Aerts and Heil, 1993)(Haaland, 2003).

I dag er der forskellige og helt andre udfordringer forbundet med opretholdelse af heden med naturpleje, end den situation der eksisterede for bare 150 år siden. Opdyrkning og tilplantning har gjort hedearealerne mindre og mere fragmenterede. Atmosfærisk deposition af svovl, der toppede i starten af 1980'erne, har medført en forsuring og et tab af basekationer. Den atmosfæriske belastning med kvælstof toppede i 1990'erne og er siden faldet noget. Belastningen – og den forholdsvis lange periode uden drift eller pleje - har imidlertid på mange arealer medført en væsentlig akkumulering af kvælstof. Disse forhold giver sammen med den stadig høje N-belastning en række udfordringer, der gør, at det ikke er sikkert, at genindførelse af en drift / pleje, der efterligner tidligere tiders drift, under forholdene i dag vil kunne opretholde heden med dens biologiske, landskabelige og kulturhistoriske værdier.

Figur 8. Mange af de små §3-beskyttede heder har tidligere været en del af et landskab med store sammenhængende områder med hede og mose (rosa og blå). Nogle steder vil disse landskaber kunne genskabes. Kortene viser det samme afsnit af et område i midten af 1800-tallet (tv)[5] og i dag (th).

[5] Hhv. topografisk kort og høje målebordblade, https://arealinformation.miljoeportal.dk

7.1 Efterligning af historisk drift med moderne plejeformer

Den historiske hededrift var et dynamisk system, hvor forskellige aktiviteter foregik på større eller mindre dele af heden med intervaller fra få år til mange årtiers mellemrum, som flyttede rundt på eller fjernede næringsstoffer, og som skabte skiftende leverum til forskellige arter. Det har i sagens natur ikke været muligt at foretage empirisk baseret forskning af moderne plejeformer, der omfatter en sådan langsigtet dynamik, idet sådanne studier ville skulle foretages over mange årtier. Dette afsnit bygger derfor mest på studier og videnskabeligt baserede anbefalinger, der kun omfatter enkelte aspekter / effekter af pleje.

Den historiske driftform vil have formet det samfund af arter, der findes på et givet sted, og mange arter vil have tilpasset sig denne driftform (European Commission, 2019). Det anbefales derfor i EU's kommende handleplan for tør hede (4030), at forvaltningen afspejler den historiske drift, hvor den er kendt, og at bevaringsmålsætninger for Natura 2000-områder med habitattypen skal tage hensyn til den historiske driftform. (European Commission, 2019).

Driften skal opfylde de sammensatte krav om kontrol af trævækst og sikring af lyng af forskellig alder, hvilket normalt kræver et system med rotation, hvor det overordnede område opdeles i delområder, der enten slås, græsses eller afbrændes på rotationsbasis. (European Commission, 2019). En driftform, der afspejler den historiske drift, er gennemført på en af de store europæiske heder, Lüneburger Heide, der i dag plejes med plejeformer, der simulerer det tidligere hedebrug (Keienburg and Prüter, 2005).

EU's handleplan anbefaler også, at forvaltningen af et enkelt-områder ikke tilpasses en enkelt arts eller artsgruppes behov, da der kan være indflydelse på andre målsætninger, men at der planlægges en forvaltning, der kan gavne forskellige artgrupper på stedet, idet der dog tages hensyn til forekomsten af lokalt eller nationalt sjældne arter. (European Commission, 2019). Der kan desuden tages hensyn til arter, der har en betydelig rolle for økosystemets struktur eller funktion, for eksempel i nogle tilfælde myrer (Reisler in prep).

Det kan være vanskeligt at etablere en forvaltning, der minder om den historiske driftform på små og fragmenterede hedeområder, og i en ganske anden kulturel kontekst end tidligere tider. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at udvikle forvaltningsstrategier på landskabsskala. Dette vil kræve koordinering af planlægning og forvaltning på tværs af områder og i nogle tilfælde landegrænser (European Commission, 2019).

Der eksisterer få studier af hedepleje, der efterligner tidligere tiders driftsformer, men en del studier af og rådgivning vedrørende effekten af de enkelte plejeformer separat. En del studier har fokuseret på næringsstofbalancer og kvælstoffjernelse (se neden for). Andre har fokuseret mere på den direkte påvirkning af flora og fauna. Dertil kommer, at de forskellige undersøgte områder vil have en forhistorie med en varierende periode uden drift / pleje, varierende grad af kvælstofbelastning, samt at der ofte vil være gennemført andre som rydning af træer og opvækst.

En meta-analyse af data fra 266 publicerede forsøg med græsning af hede viser, at græsning generelt øger andelen af græs i forhold til dværgbuske (Newton *et al.*, 2009). Hvis heden samtidigt fornyes ved slåning, brænding eller tørveskrælning, kan græsning forsinke degenerering af heden (Gimmingham, 1992)(Aerts and Heil, 1993), og græsning kan i en periode medvirke til at fastholde dækning

af lyng (Buttenschøn and Buttenschøn, 2015) og bevare artsdiversiteten (Piessens, Aerts and Hermy, 2006) (Rupprecht, Gilhaus and Hölzel, 2016). Græsning alene favoriserer imidlertid ofte græs og initierer en udvikling mod overdrev, specielt ved for højt græsningstryk, hvor både græs og hedelyng bides ned, og heden udvikler sig mod græsslette. (Degn, 2016). Græsning forhindrer desuden ikke på længere sigt, at heden springer i krat og skov (Bokdam and Gleichman, 2000).

Græsning skal derfor styres omhyggeligt og tilpasses det enkelte naturområde. Lyng er følsom for trampning, så kvæg kan være problematisk. Våd hede kræver mindre pleje, for eksempel let græsning med heste eller kvæg, mens heder med lav kun bør græsses af får (Gimmingham, 1992)(Aerts and Heil, 1993). (Veer and Kooijman, 1997) anbefalede på baggrund af et studie i hollandsk klitnatur, at slåning eller græsning med tunge dyr kan være nødvendig for at forhindre klitten i at springe i græs på grund af for høj N-belastning.

Der findes kun enkelte studier af langtidseffekten af græsning; disse er mest anekdotiske (Rupprecht, Gilhaus and Hölzel, 2016), og der er kun lidt systematisk viden om effekter på landskabsstruktur og forholdet til bevaringsmål (Bokdam and Gleichman, 2000).

Et hollandsk forsøg over 10 år med anvendelse af græsning med fritgående kvæg til at forbedre / genoprette tilstanden på seks hedeområder med forskelligt udgangspunkt viste, at græsningen ikke gav reduktion i græsdækning, men i de fleste tilfælde yderligere invasion af græs. Der blev desuden fundet opvækst af fyr og birk. På et område, hvor udgangspunktet var ung hede på et tørveskrællet areal, blev der fundet et fald i artsrigdom over de 10 år. Det blev konkluderet, at kvæggræsning på længere sigt kan skabe en dynamisk træ-græs-hede mosaik, men dette er ikke direkte understøttet af de empiriske data og flugter ikke med målet med forsøget, der var at genoprette heden (Bokdam and Gleichman, 2000).

I nogle tilfælde kan græsningstrykket fra vildt-græsning modsvare, hvad der anvendes ved naturpleje. En undersøgelse af effekten af græsning af hjorte på et militær-terræn i Tyskland viste, at hjortene i græsningsintensitet svarer til 0,54 DE på græsland og 0.45 DE på hede (Riesch *et al.*, 2019). Der kan dog være en væsentlig forskel i fjernelse af næringsstoffer mellem vildt-græsning og græsning som naturpleje (jf. afsnit 7.2 om kvælstoffjernelse).

Der er foretaget flere studier af hedeafbrænding, blandt andet ud fra en hypotese om, at diversiteten kan mindskes ved udbredt og hyppig brug af afbrænding. Dette ser imidlertid ikke ud til at være tilfældet. Et studie af afbrænding af områder spredt over en 470 km klimgradient i Norge viste en øget diversitet på lokalitetsniveau og langs klimagradienten. Lokalt blev der fundet mindre forskel på tør- og våd hede lige efter brand (Velle *et al.*, 2014). (Green *et al.*, 2013) viste som opfølgning på en brand-hændelse på et område, hvor der var foretaget gødskningseksperimenter, at selvom N-puljen reduceres, består forskelle i næringsstoftilgængelighed, og ændringer i mikrobiologi og ændres ikke på længere sigt af en brandhændelse. (Maren and Vandvik, 2009) undersøgte en 24-års tidsserie efter brand og fandt, at traditionel afbrænding ikke har negativ effekt på frøpuljen.

7.2 Kvælstoffjernelse

En helt afgørende faktor for opretholdelse af heden i dag er håndtering af den kvælstofakkumulering, der er sket de sidste 50-100 år samt modvirkning af effekterne af den fortsat mange steder for høje kvælstofbelastning. (Jones *et al.*, 2017a) konkluderede på baggrund af et omfattende review af studier af forvaltning af hede, at N-deposition er en væsentlig årsag til tab af biodiversitet og er afgørende for, hvad der vil være den mest hensigtsmæssig forvaltning af beskyttede lokaliteter. Denne anbefaling er på linje med danske og europæiske anbefalinger (Degn, 2016)(Schmidt and Gundersen, 2018) (Damgaard *et al.*, 2007)(Buttenschøn, 2007)(European Commission, 2019).

Flere studier, der sammenligner forskellige plejeformer på områder med høj N-belastning, viser, at mange drift / plejeformer kan forbedre habitaternes egnethed for typiske arter, men kun tørveskrælning, høj intensitet afbrænding (for hede) og høj-intensitets slåning (for græsland) effektivt kan modvirke effekter af for høj N-belastning. (Jones *et al.*, 2017a) (Keienburg and Prüter, 2005)(Schmidt and Gundersen, 2018). Græsning fjerner mindst kvælstof og kan ikke på lang sigt kompensere for atmosfæriske N-belastning eller alene forbedre arealernes kvælstofbalance. (Schmidt and Gundersen, 2018). Højintensitetstiltag kan derfor være et nødvendigt redskab til bevarelse af et langsigtet afbalanceret N-budget på heder (Härdtle *et al.*, 2006).

I områder med stor N-belastning eller -akkumulering kan det være nødvendigt med indgreb, der i intensitet langt overgår den driftform, vi forventer har været gældende i forhistorisk og historisk tid for at opretholde heden. (Wamelink *et al.*, 2007) fandt, at det for en del hollandske heder i dag er nødvendigt at tørveskrælle hvert 20. år for at opretholde heden. Dette er på linje med (Verburg *et al.*, 2012), der anbefaler skrælning / fjernelse af det øverste tørvelag med en frekvens på 1/20 til 1/30 år, i områder hvor kvælstofbelastningen er større end 1,2 x tålegrænsen.

På Lüneburger Heide er det nødvendigt med afbrænding hvert femte år for at modvirke akkumulering af N som følge af den aktuelle belastning (der i niveau svarer til belastningen på mange danske heder) (Keienburg and Prüter, 2005).

Højintensitets drift / plejeformer og intensiveret brug heraf er imidlertid langt fra uproblematisk. Plejen kan påvirke følsomme arter, jordbundsprocesser og frøpulje og medføre tab af kulstof og andre næringsstoffer fra jordbunden (Jones *et al.*, 2017a). For nogle arter er den nødvendige tid til at vende tilbage efter indgreb længere end den nødvendige frekvens af indgreb, og arter vil derfor gå tabt på grund af højintensitets pleje (Wamelink *et al.*, 2007). Et andet problem kan vedrøre homogenisering af de intensivt drevne / plejede områder, der kan have betydning for insektfauna (Maes *et al.*, 2017).

Det er endvidere forbundet med en række problemer i forhold til bevarelsen af kulturhistoriske spor, som bør være med i overvejelserne, før man vælger én plejeform frem for en anden. Selvom tørveskrælning kun foregår i den tørv, der løbende dannes ovenpå blegsandet, kan meget følsomme kulturspor som 'hulbælter', fossile markoverflader og husgulve gå tabt herved. Det vil derfor vil endvidere være nødvendigt med udstrakt hensyn til kulturspor og mulige arkæologiske værdier (se nedenfor afsnit 8 om naturgenopretning).

For lav intensitet af pleje giver på den anden side andre problemer. Et studie af effekten af stop for tørveskrælning på et militært område i Holland efter

1994 viste, at den overordnede effekt havde været aldring af heden og tilbagegang af hedearter (insekter, krybdyr). Det blev desuden konkluderet, at græsning alene ikke er tilstrækkelig til at opretholde heden (Haveman, Van der Berg and Van der Wijngaart, 2014)

En passende forvaltning ved høj N-belastning eller -akkumulering kræver derfor en vurdering af forskellige skadevirkninger på kort og lang sigt (Jones *et al.*, 2017b). Plejeformer, der ikke fjerner biomasse eller topjord, fjerner ikke nok N, men intensiv pleje / restaurering med henblik på at fjerne N kan skade habitaten og kulturhistoriske spor (Stevens *et al.*, 2013). Selvom tiltag til at modvirke N-effekter på kort eller lang sigt kan give en negativ påvirkning på nogle arter eller strukturer, skal dette imidlertid balanceres imod den ofte større skade på naturindholdet, der vil opstå på længere sigt, hvis disse foranstaltninger ikke træffes (Jones *et al.*, 2017b).

De bedste resultater for artsdiversiteten under høj kvælstofbelastning forventes at kunne opnås ved at kombinere græsning og mindre intensiv slåning eller fjernelse af træer og buske med mere intensive metoder som afbrænding, slåning og tørveskrælning på mindre områder. Næringsstoffjernelsen med græsning afhænger meget af græsningssystemet og kan for eksempel optimeres ved at have dyrene på stald om natten (Damgaard *et al.*, 2007). Næringsstof-tab og –ubalancer kan til dels modvirkes ved valg af driftsform. Brænding fjerner mest N ift. andre næringsstoffer. (Schmidt and Gundersen, 2018) (Härdtle *et al.*, 2006)

De forskellige problemer forbundet med intensiveret pleje med henblik på N-fjernelse betyder, at det er meget væsentligt hurtigt at reducere belastningen til et niveau under tålegrænsen.

Det kan desuden bemærkes, at der også kan være juridiske problemer forbundet med at anvende intensiveret pleje til at tillade en N-belastning over tålegrænsen. Det hollandske PAS system, der er baseret på en sådan tilgang, er fundet juridisk problematisk, fordi der mangler afgørende evidens for de langsigtede effekter, og fordi forsigtighedsprincippet skal finde anvendelse ved (konsekvens-)vurdering af påvirkninger på Natura 2000-områder (Schoukens, 2015). Systemet er for nylig kendt ulovlig af den Hollandske højesteret, og der arbejdes på et nyt godkendelsessystem.

8 Naturgenopretning

Restaurering / genopretning af tør hede er nødvendig i mange EU-lande og regioner for at forøge arealet, forbedre bevaringsstatus (struktur og funktion) og for at modvirke effekten af habitatfragmentering (European Commission, 2019). Dette er, som beskrevet ovenfor, også tilfældet i Danmark. Det samme gælder restaurering af surt overdrev (6230), der kan omfatte nogle af de samme metoder (European Commission, 2000b), men fremstillingen her fokuserer på hede.

Naturgenopretning af hede er siden 1990'erne foretaget på en del tidligere hedearealer, specielt i Holland og Belgien (figur 6 og 11). Der er lidt flere langtidsstudier af naturgenopretning, end det er tilfældet for naturpleje (forrige afsnit).

Som beskrevet i indledningen kan pleje og genopretning i nogen udstrækning ses som to sider af samme mønt, idet de anvendte metoder for både pleje og genopretning i stor udstrækning afspejler forskellige aspekter af den driftsform, der historisk har skabt og opretholdt heden. Der er imidlertid stor forskel på, hvordan den moderne hedepleje og naturgenopretning gribes an. I Holland og Belgien er der foretaget naturgenopretning på store arealer, blandt andet med tørveskrælning (jf. nedenfor), men tørveskrælning betragtes også som en del af hedeplejen (Aerts and Heil, 1993), selvom den nødvendige frekvens på grund af kvælstofbelastning i dag er langt over den historiske drift (Wamelink *et al.*, 2007). I Danmark har tørveskrælning kun i meget beskedent omfang været brugt i den moderne hedepleje (Degn, 2016), og analyser af plejebehov og –omkostninger har udelukkende omfattet slåning og græsning (Nygaard *et al.*, 2011)(Dubgaard *et al.*, 2012)(Hasler *et al.*, 2012).

Figur 9. §3-hede, hvor der har været ryddet opvækst, men hvor grene mv. er efterladt. Eget foto.

Naturgenopretning kan ses som et svar på det hastige og drastiske tab af areal med hede (og anden næringsfattig, lysåben natur). Naturgenopretning er dyr og kan være svær eller umulig (jf. nedenfor), og det er derfor væsentligt at fokusere indsatsen.

Selvom baggrundbelastningen med kvælstof er faldende og på længere sigt kan komme under tålegrænsen for en større del af hedearealet - og selv hvis der blev indført relevant pleje på en stor del af hedearealet - ville der stadig være behov for naturgenopretning på store arealer for at genoprette det areal, der er beskyttet som habitatnatur.

(Stevens, 2016) foretog et review af studier vedrørende restitution efter økosystemforandringer som følge af kvælstofbelastning, der viste, at artssammensætning af vegetation og jordbundssamfund kan være meget langsom at genoprette, og at økosystemerne ofte vil nå en ny stabil tilstand, hvorfra genopretning vil være nødvendig. (Edmondson *et al.*, 2013) foretog en opfølgning syv år efter ophør af et eksperiment med N-tilførsel, der viste, at selvom dele af kemi- og stofkredsløb var restitueret, var der efter syv år ingen bedring for mosser og laver. Det kan ved genopretning være nødvendigt at anvende en målsætning, der er en balance mellem en ønsket – og mulig tilstand (Nijssen, Riksen and Sparrius, 2016).

(Diaz *et al.*, 2013) Viste i et studie med genbesøg på 150 hedelokaliteter i Dorset, som tidligere var blevet undersøgt i 1930'erne, at γ- og α-diversitet var reduceret over tid, fordi områder var sprunget i græs eller skov. For de plots, der stadig var intakt hede, var β-diversiteten reduceret. Men selv mindre områder, der ikke længere havde tydelig karakter af hede, bidrog til diversiteten – og opretholdelsen - af naturtypen på landskabsskala (Diaz *et al.*, 2013).

Figur 10. Sildebensskrab på Randbøl Hede. (Degn, 2016).

Hede er en af de arealanvendelser, der bedst har bevaret oldtidsminder. Hvis områderne når en tilstrækkelig dårlig tilstand, f.eks. som følge af mere intensiv landbrugsmæssig drift, kan det være nødvendigt at anvende genopretningsmetoder som dybdepløjning eller skrælning til stor dybde, hvis heden skal genetableres. Det kan betyde, at genopretning ikke vil være mulig eller vil medføre tab af de arkæologiske værdier. (Hawley *et al.*, 2008) (Reilly, 2015)

Det vil være væsentligt at (gen)skabe større, sammenhængende områder, i) på grund af den landskabelige og kulturhistoriske værdi, og fordi, ii) den nødvendige drift / pleje er vanskelig at gennemføre på små og fragmentere områder, iii) fragmentering i sig selv er en trussel mod tilstanden, iv) den gennemsnitlige kvælstofbelastning vil være mindre på større områder, og v) sammenhæng i landskabet og spredningsveje kan være væsentlig for bevarelse af sjældne dyre og plantearter.

Kun ganske få videnskabelige studier har undersøgt betydningen af den samle størrelse på hedeområdet, sammenhæng i landskabet og indsatsen af naturpleje og genopretning på større skala for naturtypens samlede tilstand og udvikling. (Forup *et al.*, 2008) viste, at pollinatorer let indfinder sig på restaurerede områder og ikke behøver at komme fra hede, men andre arter har formentlig større krav til sammenhæng i landskabet.

8.1 Muligheder og metoder

Udgangspunktet for naturgenopretning vil (oftest) være områder, hvor naturtypen har eksisteret tidligere. Det kan være vanskeligt og tidskrævende eller nogle steder umuligt at skabe erstatningsnatur for hede i god tilstand (Nygaard, Oddershede and Høye, 2018). I Jylland har heden som beskrevet tidligere fyldt 40% af arealet, i nogle sogne op til 90%, så der er i princippet mange arealer, der kan naturgenoprettes som hede. Der er imidlertid stor forskel på, hvor let det vil være, afhængigt af, om heden er sprunget i græs eller skov, om den har været græsset med tilskudsfodring og eventuelt gødskning, er plantet til som plantage, eller har været drevet som landbrugsland i omdrift. Der vil endvidere være forskelle i mulighederne for genopretning afhængigt af tidsperioden siden, der har været fungerende hedevegetation på området, akkumuleret N fra atmosfærisk belastning, og naturgivne forhold som jordbund og nedbør.

Der er i Danmark ikke mange erfaringer med naturgenopretning af hede, der har være opdyrket eller tilplantet som plantage. Der har fra 1999 til 2014 været foretaget et forsøg med genopretning af tilstanden på en del af Randbøl hede syd for Billund, der har været tilgroet med blåtop (*Molinia caerulea*). Effekten af 15 forskellige tiltag blev evalueret efter 6 og 12 år. Kun skrælning, eventuelt kombineret med afbrænding, viste sig effektiv på lang sigt. Græsning, slåning, fræsning og afbrænding eller slåning kombineret med afbrænding viste ingen effekt efter 12 år, selvom en del af behandlingerne havde vist en effekt efter 6 år (Degn, 2014). (Britton *et al.*, 2000) fandt i et tilsvarende forsøg på reduktion af bølget bunke (*Deschampsia flexuosa)*, at tørveskrælning virkede bedst, mens slåning alene ikke virkede. (De Graaf *et al.*, 1998) fandt i et forsøg på genopretning af tilstanden på hede og surt græsland, at restaurering af jordbundsforhold er nødvendig, men at N-belastningen også må nedbringes, og at tilgængeligheden af frøkilder er vigtigt.

Genopretning af hede på områder, der har været anvendt til mere intensiv landbrugsdrift er vanskelig og vil kræve, at pH- og næringsstoftilgængelighed i topjorden reduceres. Det kan ske enten ved fysisk fjernelse af topjorden eller ved kemisk påvirkning, for eksempel forsuring med svovl (Tibbett *et al.*, 2019). Det kan være nødvendigt med fjernelse af træer og løbende reduktion af spiring af krat og træer, samt udryddelse af invasive arter. Det kan være nødvendigt at tilføre hedetørv, -topjord eller -førne som frøkilde (European Commission, 2019).

(Walker *et al.*, 2004) evaluerede en række forsøg på genopretning af hede på 37 områder dyrket land, kulturgræsland og nåleplantage i Sydengland. Genopretning viste sig meget svær på landbrugsland, men lettere på nåletræsplantager, hvor salg af træ også kunne bidrage til at dække omkostningerne. (Allison and Ausden, 2006) fandt tilsvarende ved et restaureringsforsøg på ryddet skov i et 12-års eksperiment, at der var regenerering af lyng, også i

kontrolforsøget. Der blev dog fundet hurtigere etablering af lyng ved skrælning til forskellig dybde og tilførsel af klippet lyng. Studiet peger også på mulige langtidseffekter af akkumuleret N.

(Kooijman *et al.*, 2016) evaluerede forsøg på restaurering af forskellige naturtyper fra landbrugsland i Holland efter 18-25 år. De fandt, at der ved restaurering af hede ikke var opnået en tilstrækkelig dækning af lyng, og at den resterende P-pulje stadig var for stor selv efter fjernelse af topjord. Et tilsvarende resultat blev rapporteret efter et forsøg på genopretning af hede på tidligere dyrket land i Luxembourg (Wolff *et al.*, 2017).

(Pywell *et al.*, 2011) fandt i et forsøg på genopretning af hede fra græsland over 17 år, at genopretning havde været meget vanskelig, og at den eneste effektive metode i dette studie var udskiftning af græstørv med tørv fra hede taget fra et nærtliggende hedeområde.

Der findes imidlertid også en del rapporterede eksempler, hvor det er lykkedes at genetablere hedevegetation på tidligere dyrket land og intensivt udnyttet græsland (Allison and Ausden, 2004). (Diaz, Green and Evans, 2011) fandt, at både jordforsuring med svovl og fjernelse af topjord kan anvendes til restaurering af landbrugsland til hede, men at der var store forskelle i det resulterende system og mulige toksiske effekter af mobiliserede metaller på de forsurede områder. (Verhagen *et al.*, 2016) fandt som opfølgning på hollandske forsøg med genopretning af hede fra landbrugsland, at det var lykkedes at reetablere hede, men at der efter 9 år stadig manglede mange arter.

Figur 11. Område i Belgien, hvor der er udført forsøg med genopretning af hede over 10 år. På området til venstre for vejen er der fjernet opvækst og området er afgræsset gennem 10 år. På området til højre for vejen er der foretaget tørveskrælning. Eget foto.

9 En forvaltningsstrategi for hede

Heden er af mange grunde en vigtig naturtype i Danmark; den er samtidig en af de mest pressede naturtyper og en af de naturtyper, hvor plejebehovet i mindst grad opfyldes af den løbende indsats. Der vil være brug for en langt større og mere systematisk indsats, hvis heden som naturtype skal bevares i Danmark, og endnu større indsats hvis muligheden for at opnå gunstig bevaringsstatus for habitattyperne skal opretholdes. En sådan indsats kunne lægge sig op af EU's kommende handleplan for bevarelse af tør hede (European Commission, 2019).

Handleplanen lægger op til, at der skal sættes bevaringsmål på biogeografisk niveau, og nationale og lokale forvaltningsplaner skal understøtte disse målsætninger. Variationen i klima, geologi og topografi giver betydelig variation i hedens biodiversitet, der ikke kan beskyttes i et eller få områder alene. Samtidigt lægger handleplanen op til, at det er vigtigt at bevare heden i hele udbredelsesområdet, både af hensyn til bevarelse af biodiversitet og kulturhistoriske værdier (European Commission, 2019). De væsentligste anbefalinger er gengivet neden for (European Commission, 2019):

- Bevaringsmål, der er defineret på det biogeografiske område, skal oversættes til mere specifikke mål for de enkelte lande og derefter på lokalitetsniveau. Prioriterede steder og områder kan identificeres og prioriteres både i og uden for Natura 2000-netværket.
- Bevaringsmål på stedniveau skal fastsættes med henblik på at maksimere lokaliteternes bidrag til opnåelse af gunstig bevaringsstatus på nationalt, biogeografisk eller europæisk niveau.
- Afhængigt af dækningen af de enkelte naturtyper inden for Natura 2000-netværket kan det være nødvendigt, at planerne omfatter indgreb uden for de beskyttede områder for at sikre naturtypens langsigtede bevaring, økologiske variation og tilstrækkelige forbindelsesmuligheder på tværs af områder samt for bevarelse af arter tilknyttede habitattypen.
- En regelmæssig forvaltningspraksis er nødvendig for vedligeholdelse af habitattypen i god stand.
- Forvaltningspraksis skal afstemmes efter lokale forhold og den historiske driftsform.
- Planlægning af den lokale indsats kræver en detaljeret undersøgelse af de lokale forhold omfattende både økologiske og socioøkonomiske aspekter med henblik på at identificere de bedste teknikker og metoder til at vedligeholde eller genoprette habitaten, herunder de lokalt tilgængelige ressourcer og mulighed og mulige hindringer for at nå de konkrete mål.
- Det kan være nødvendigt at tilpasse forvaltningen til behovene hos bestemte (truede / beskyttede) arter afhængigt af bevaringsmålene for lokaliteterne.
- Naturgenopretning eller skabelse af nye områder med naturtypen kan være nødvendigt i nogle situationer. En vurdering af gennemførligheden bør inddrage relevante eksperter (i for eksempel jord, hydrologi og økologi); og der bør udarbejdes en konkret genopretningsplan.
- Man bør forsøge at udvikle former for drift / pleje, der er en bæredygtig del af en selvbærende økonomi, og som varetages af de lokale befolkninger.

Anbefalingerne afspejler, at handleplanen er en del af Natura 2000-processen, hvor fokus er bevarelse af biodiversitet og naturværdier. En national bevaringsplan for hede eller forvaltningsplaner på lokalt niveau må også inddrage andre hensyn som landskabsværdi og kulturhistorie.

Naturbeskyttelsesdirektiverne er en del af EU's samlede biodiversitetsstrategi. Andre elementer i strategien er restaurering af økosystemer og opbygning af grøn infrastruktur, samt mere bæredygtigt landbrug, skovbrug og fiskeri, kontrol af invasive arter og bidrag til global beskyttelse af biodiversitet (European Commission, 2009). På nationalt plan kunne elementer som restaurering af økosystemer og opbygning af grøn infrastruktur også være væsentlige for bevarelsen af heden som naturtype. Det er imidlertid kun naturdirektiverne og forordningen om invasive arter, der er udmøntet i EU lovgivning. De øvrige elementer i EU's biodiversitetsstrategi er overladt til medlemslandene eller forsøges opnået gennem andre politikker, specielt landbrugspolitikken (CAP), der pt er under revision. Revisionen forventes at gøre det nemmere at anvende støttemidler til naturindsats og naturpleje (European Commission, 2014).

Implementering af naturdirektiverne er en forpligtigelse for medlemslandene uafhængigt af de nødvendige omkostninger eller 'cost-benefit' betragtninger. Ved planlægningen af en national indsats kan der imidlertid være brug for at inddrage økonomiske aspekter i en prioritering af indsatsen. Der er flere relevante områder, hvor en prioritering kan være relevant: i) prioritering af indsats mellem naturtyper, ii) afvejning af omkostninger mellem natur- og luftforureningsindsats, iii) afvejning af omkostninger mellem natur- og klimaindsats, og iv) afvejning mellem indsats nu eller senere.

En egentlig 'cost-benefit' analyse, der afvejer plejeomkostninger mod (tab af) økosystemtjenester, er vanskelig for hede, fordi de væsentligste økosystemtjenester knytter sig til eksistensværdien, den æstetiske og kulturhistoriske værdi og betydningen for biodiversitet (Jones *et al.*, 2014). Behovet for 'cost-benefit' analyser er imidlertid også begrænset i forhold til beskyttelse af habitatnaturen, fordi samfundet gennem Habitatdirektivet allerede har forpligtet sig til at sikre bevaringsstatus - og at afholde de nødvendige udgifter.

Det er som beskrevet en forholdsvis beskeden del af den hidtidige naturindsats, der har været rettet mod bevarelse af hede. Dette er formentlig ikke en følge af en overordnet prioritering, men en mere tilfældig følge af en række andre forhold, som måden EU's tilskudsmidler anvendes nationalt og samspillet mellem forskellige aktører og interessenter. Der er på EU-plan opmærksomhed på behovet for naturpleje af naturtyper som hede og overdrev, og bedre muligheder for anvendelse af HNV støtte vil formentlig blive en del af den kommende revision af landbrugspolitikken (CAP), (European Commission, 2014).

Luftforureningspolitikker på europæisk og national plan (UNECE, Luftkonventionen og EU's Emissionsloft-direktiv, national ammoniakreguleringen) har blandt andet til formål at beskytte naturen mod effekter af luftforurening. Et hollandsk studie har vist, at emissionsreduktioner som følge af det første Emissionsloftdirektiv har betydet en reduktion i plejeomkostninger på 78 €/ha for hede (Wamelink *et al.*, 2007).

Der kan i nogle tilfælde være synergier mellem natur- og klimapolitik. Hedeområder, specielt våd hede, har vist sig at være en af de mest effektive naturtyper i forhold til kulstoflagring (Leifeld and Menichetti, 2018)(de Vries *et al.*, 2009)(Field *et al.*, 2017).

Der vil være en væsentlig afvejning mellem indsats nu og indsats senere, fordi genopretning af hede kan være vanskelig og dyr. Der kan desuden være behov for prioritering af, på hvilke områder, der først skal ske en indsats (Strange *et al.*, 2007). Plejeomkostninger med billigste plejeform er i Danmark opgjort til i størrelsesorden 2500 kr. / ha (se ovenfor), hvortil der for hede vil komme udgifter til andre plejetiltag (brænding, tørveskrælning), der skal foregå med meget lavere frekvens. Dette kan sammenholdes med mulige omkostninger til naturgenopretning, der for hede kan overstige 200 000 kr. / ha, hvor hede forsøges genskabt fra landbrugsland (Verburg *et al.*, 2012). Dertil kommer, at kontinuitet i naturplejen er væsentlig for at beskytte de særlige strukturer (vegetationsstruktur, jordbund), der udvikles ved den anvendte driftform / plejemetode (Schmidt and Gundersen, 2018) (European Commission, 2019).

Den langsigtede bæredygtighed af en kommende drifts- / plejeindsats kan (jf. Kommissionens anbefalinger ovenfor) styrkes ved at udvikle drifts- / plejeformer, der er en del af en lokal, selvbærende økonomi. I Holland er begrebet hede-landbrug udviklet for at hjælpe med at genoprette driftsformer, der afspejler det historiske system med indmark og udmark, men på en måde, der er socialt og økonomisk bæredygtigt under nutidige forhold (Woestenburg, 2018). Også ved naturgenopretning kan indtænkning af økonomien hjælpe med at sikre indsatsen - rydning af plantager kan for eksempel delvist betales ved salg af det fældede træ (Hawley *et al.*, 2008).

Det er vigtigt, at handleplaner følges op af relevant overvågning, og at der sikres en videnskabelig opfølgning både på handleplaner og på lokal forvaltning og projekter (European Commission, 2019). Der er i forbindelse med EU LIFE-projekterne udviklet et beslutningsstøttesystem, PROMME (Problem, Reason, Objective, Measure, Monitoring and Execution), der vil kunne anvendes til opfølgning (Brouwer *et al.*, 2005) (Nijssen, Riksen and Sparrius, 2016).

Det er desuden vigtigt, at den videnskabelige viden bliver tilgængelig for de involverede praktikere. En meta-analyse af data fra 266 publicerede forsøg med græsning viste en klar modsætning mellem den eksisterende videnskabelige viden om effekter af græsning og opfattelsen hos involverede praktikere / naturforvaltere (Newton *et al.*, 2009)(Reilly, 2015).

9.1 Anbefalinger

Den eksisterende viden om bevaring og genopretning af hede er nedenfor sammenfattet i 12 anbefalinger til den fremtidige forvaltning af hede i Danmark:

1. Naturpleje og naturgenopretning bør udvides til at omfatte størstedelen af arealet, der er beskyttet som §3 hede for at sikre gunstig bevaringsstatus for heden. En sådan indsats kunne lægge sig op af EU's kommende handleplan for bevarelse af tør hede.

2. Det er vigtigt, at handle- og forvaltningsplaner følges op af relevant overvågning, og at der sikres en videnskabelig opfølgning både på nationale handleplaner og på lokal forvaltning og projekter.

3. Det vil være billigst at sætte ind i tide med en nødvendig indsats og naturpleje på områder, der endnu ikke kræver egentlig naturgenopretning.

4. Det er afgørende, at kvælstofbelastningen hurtigt bringes under tålegrænsen, samt at hensyn til kvælstoffjernelse inkluderes ved planlægning af forvaltningen. Kvælstofbelastningen kan reduceres både ved dansk regulering og gennem internationale aftaler, som kommende revisioner af NEC-direktivet.

5. Forvaltningen af de enkelte hedeområder bør afspejle den historiske drift, der kombinerer lavintensive plejeformer som græsning med mere intensive plejeformer som afbrænding, slåning og tørveskrælning på mindre områder. I vurderingen af egnede plejemetoder på de enkelt (del)områder bør forhold som biodiversitet, landskabelig værdi og sikring og bevarelse af kulturhistoriske spor spille en afgørende rolle.

6. Det kan være nødvendigt at justere intensiteten af drift / pleje for at tage højde for kvælstofbelastningen, og / eller effekten af akkumuleret kvælstof.

7. Det vil være vigtigt at genskabe og sikre varig opretholdelse af store og sammenhængende hedeområder, både af hensyn til kulturhistoriske og landskabelige værdier og for at sikre økologisk resiliens.

8. Genskabelse af større sammenhængende hedeområder kan ske ved naturgenopretning i forbindelse med en udvidelse af det samlede naturareal. Hvis det er nødvendigt at etablere erstatningsnatur for små hedeområder, der ikke kan naturgenoprettes som hede, kan dette desuden med fordel ske i tilknytning til større, eksisterende hedeområder.

9. De små hedeområder spredt i landskabet må sikres beskyttelse og pleje. Områderne er vigtige for opretholdelse af naturtypen, fordi de små områder bidrager til naturtypens samlede areal og de tilknyttede arters mulighed for at sprede sig i landskabet.

10. Der findes væsentlige landskabelige og kulturhistoriske værdier knyttet til heden, som bør indtænkes i forvaltningen.

11. Forvaltningsstrategier bør omfatte en større (landskabs)skala ved prioritering af naturgenopretning frem for kun at fokusere på enkeltområder. Naturgenopretningen bør målrettes mod at skabe større, sammenhængende naturområder og sikre spredningsveje for arter. Det er væsentligt, at der også skabes større sammenhængende områder af lysåben natur.

12. Naturgenopretning på nåleplantager på tidligere hedejord er lettest og billigst og bør derfor prioriteres i forhold til landbrugsområder, der har været i omdrift, og hvor genskabelse af hede kan være umulig eller meget langvarig og omkostningskrævende.

10 Referencer

Aerts, R. and Heil, G. W. (1993) *Heathlands. Patterns and Processes in a changing Environment*.

Alkemade, R. *et al.* (2009) 'GLOBIO3: A framework to investigate options for reducing global terrestrial biodiversity loss', *Ecosystems*, 12(3), pp. 374–390. doi: 10.1007/s10021-009-9229-5.

Allison, M. and Ausden, M. (2004) 'Successful use of topsoil removal and soil amelioration to create heathland vegetation', *Biological Conservation*, 120(2), pp. 221–228. doi: 10.1016/j.biocon.2004.02.017.

Allison, M. and Ausden, M. (2006) 'Effects of removing the litter and humic layers on heathland establishment following plantation removal', *Biological Conservation*, 127(2), pp. 177–182. doi: 10.1016/j.biocon.2005.08.008.

Alonso, I., Hartley, S. E. and Thurlow, M. (2001) 'Competition between heather and grasses on Scottish moorlands: Interacting effects of nutrient enrichment and grazing regime', *Journal of Vegetation Science*, 12(2), pp. 249–260. doi: 10.2307/3236609.

Bähring, A. *et al.* (2017) 'Ecosystem functions as indicators for heathland responses to nitrogen fertilisation', *Ecological Indicators*. Elsevier Ltd, 72, pp. 185–193. doi: 10.1016/j.ecolind.2016.08.013.

Bak, J. (2014) 'Critical loads for nitrogen based on criteria for biodiversity conservation', *Water, Air, and Soil Pollution*, 225(11). doi: 10.1007/s11270-014-2180-x.

Bak, J. and Damgaard, C. F. (2018) *Mulig metode til beregning af arealspecifikke tålegrænser for kategori 3 natur*.

Bak, J. L. (2013) *Tålegrænser for dansk natur, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi*. Available at: http://dce2.au.dk/pub/SR69.pdf.

Berendse, F. (1998) 'Effects of dominant plant species on soils during succession in nutrient poor ecosystems', *Biogeochemistry*, 42(73–78).

Bobbink, R. and Hettelingh, J. P. (2011) 'Review and revision of empirical critical loads and dose-response relationships Proceedings of an expert workshop, Noordwijkerhout, 23-25 June 2010'.

Bokdam, J. and Gleichman, J. . M. (2000) 'Effects of grazing by free-ranging cattle on vegetation dynamics in a continental north-west European heathland', pp. 415–431.

Van Breemen, N. and Finzi, A. C. (1998) 'Plant-soil interactions: ecological aspects and evolutionary implications', *Plant-induced soil changes: Processes and feedbacks*, 4(1994), pp. 1–19. doi: 10.1007/978-94-017-2691-7_1.

Britton, A. J. *et al.* (2000) 'ScienceDirect.com - Biological Conservation - Comparison of techniques to increase Calluna vulgaris cover on heathland invaded by grasses in Breckland, south east England', 95, pp. 227–232. Available at: http://www.sciencedirect.com.ep.fjernadgang.kb.dk/science/article/pii/S0006320700000471.

Brouwer, E. *et al.* (2005) 'Development of a decision support system for LIFE-Nature and similar projects : from trial-and-error to knowledge based nature management', (September), pp. 229–238.

Buttenschøn, R. M. (2007) *Græsning og høslæt i naturplejen*.

Buttenschøn, R. M. and Buttenschøn, J. (2015) 'Kvæggræsning som hedepleje', *Flora og Fauna 121(3): 95-104*.

Buttenschøn, R. M. and Schmidt, I. K. (2015) 'De danske hedetyper - deres udbredelse og tilstand', *Flora og Fauna*, 121 (3+4), pp. 75–77.

Caporn, S. *et al.* (2016) *Assessing the effects of small increments of atmospheric nitrogen deposition (above the critical load) on semi-natural habitats of conservation importance*, *Recreation*.

Cordingley, J. E. *et al.* (2016) 'Can landscape-scale approaches to conservation management resolve biodiversity-ecosystem service trade-offs?', *Journal of Applied Ecology*, 53(1), pp. 96–105. doi: 10.1111/1365-2664.12545.

Cunha, A. *et al.* (2002) 'Whole Ecosystem Nitrogen Manipulation: An Updated Review', *Power*, 44(331).

Damgaard, C. F. *et al.* (2007) *Forvaltningsmetoder i N-belastede habitatnaturtyper, Faglig rapport fra DMU*.

Damgaard, C. F. (2019) 'Spatio-Temporal Structural Equation Modeling in a Hierarchical Bayesian Framework: What Controls Wet Heathland Vegetation?', *Ecosystems*. Springer US, 22(1), pp. 152–164. doi: 10.1007/s10021-018-0259-8.

Degn, H. J. (2014) 'Slutrapport om forsøg til bekæmpelse af blåtop på Randbøl Hede'.

Degn, H. J. (2016) *Pleje af heder og indlandsklitter i Danmark - en metodehåndbog*.

Diaz, A. *et al.* (2013) 'Conservation implications of long-term changes detected in a lowland heath plant metacommunity', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 167, pp. 325–333. doi: 10.1016/j.biocon.2013.08.018.

Diaz, A., Green, I. and Evans, D. (2011) 'Heathland Restoration Techniques: Ecological Consequences for Plant-Soil and Plant-Animal Interactions', *ISRN Ecology*, 2011, pp. 1–8. doi: 10.5402/2011/961807.

Van Dobben, H. *et al.* (2013) 'Overview of critical loads for nitrogen deposition for Natura 2000 habitat types occurring in The Netherlands'.

Dodgshon, R. A. and Olsson, G. A. (2006) 'Heather moorland in the Scottish Highlands: The history of a cultural landscape, 1600-1880', *Journal of Historical Geography*, 32(1), pp. 21–37. doi: 10.1016/j.jhg.2005.01.002.

Dubgaard, A. *et al.* (2012) *Økonomiske Analyser Af Natur- Plejemetoder I Beskyttede Om- Råder*.

Edmondson, J. *et al.* (2013) 'The legacy of nitrogen pollution in heather moorlands: Ecosystem response to simulated decline in nitrogen deposition over seven years', *Science of the Total Environment*. Elsevier B.V., 444, pp. 138–144. doi: 10.1016/j.scitotenv.2012.11.074.

European Commission (2000a) *MANAGEMENT of Natura 2000 habita ts Northern Atlantic wet heaths with Erica tetralix*.

European Commission (2000b) 'MANAGEMENT of Natura 2000 habitats * Species-rich Nardus grasslands 6230'.

European Commission (2000c) *MANAGEMENT of Natura 2000 habitats Fixed coastal dunes with herbaceous vegetation (" grey dunes ")*.

European Commission (2008) *LIFE and Europe´s grasslands. Restoring a forgotten habitat*. doi: 10.2779/23028.

European Commission (2009) 'EU Biodiversity strategy 2020', *C*. doi: 10.2779/39229.

European Commission (2012) *The Habitats Directive - Celebrating 20 years of protecting biodiversity in Europe*. doi: 10.2779/15019.

European Commission (2013) *Guidelines on Wilderness in Natura 2000*. doi: 10.2779/33572.

European Commission (2014) *High Nature Value farming throughout EU-27 and its financial support under the CAP Executive summary*, *Ieep*. doi: 10.2779/91086.

European Commission (2019) 'Action plan to maintain and restore the habitat type 4030 European dry heaths to favourable conservation status FIRST DRAFT'.

Field, C. D. *et al.* (2014) 'The Role of Nitrogen Deposition in Widespread Plant Community Change Across Semi-natural Habitats', *Ecosystems*, 17(5), pp. 864–877. doi: 10.1007/s10021-014-9765-5.

Field, C. D. *et al.* (2017) 'Long-term nitrogen deposition increases heathland carbon sequestration', *Science of the Total Environment*. Elsevier B.V., 592, pp. 426–435. doi: 10.1016/j.scitotenv.2017.03.059.

Fisher, M. *et al.* (2010) 'Review of status and conservation of wild land in europe'.

Forup, M. L. *et al.* (2008) 'The restoration of ecological interactions: Plant-pollinator networks on ancient and restored heathlands', *Journal of Applied Ecology*, 45(3), pp. 742–752. doi: 10.1111/j.1365-2664.2007.01390.x.

Fredenslund, J. and Weng, N. G. (2014) *Realisering af de kommunale natura 2000-handleplaner*.

Fredshavn, J. *et al.* (2014) *Bevaringsstatus for naturtyper og arter*.

Fredshavn, J. *et al.* (2019) 'Bevaringsstatus for Naturtyper Og Arter', *Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi*, p. 10.

Genney, D. R., Alexander, I. J. and Hartley, S. E. (2000) 'Exclusion of grass roots from soil organic layers by Calluna: the role of ericoid mycorrhizas.', *Journal of experimental botany*, 51(347), pp. 1117–25. Available at: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10948239.

Gimmingham, C. H. (1992) 'the lowland heathland management handbook', p. 100.

De Graaf, M. C. . *et al.* (1998) 'Restoration of species-rich the dry heaths: the importance of appropriate soil conditions', 47(1), pp. 89–111.

Green, E. R. *et al.* (2013) 'How does N deposition affect belowground heathland recovery following wildfire?', *Soil Biology and Biochemistry*. Elsevier Ltd, 57, pp. 775–783. doi: 10.1016/j.soilbio.2012.08.025.

Haaland, S. (2003) *Lyngheden gennem årtusinder - Det europæiske hedelandskab*.

Halada, L. *et al.* (2011) 'Which habitats of European importance depend on agricultural practices?', *Biodiversity and Conservation*, 20(11), pp. 2365–2378. doi: 10.1007/s10531-011-9989-z.

Hansen, L. S. G. *et al.* (2016) 'Undersøgelse af vegetationsdynamikken i danske klitlandskaber fra 1995-2010 ved brug af ortofotos.', *Flora og Fauna*, 122(Nr. 1+2, 04.2016), pp. 1–12.

Härdtle, W. *et al.* (2006) 'Can management compensate for atmospheric nutrient deposition in heathland ecosystems?', *Journal of Applied Ecology*, 43(4), pp. 759–769. doi: 10.1111/j.1365-2664.2006.01195.x.

Härdtle, W. *et al.* (2007) 'Nutrient leaching in dry heathland ecosystems: Effects of atmospheric deposition and management', *Biogeochemistry*, 86(2), pp. 201–215. doi: 10.1007/s10533-007-9156-5.

Hasler, B. *et al.* (2012) *Omkostninger ved hensigtsmæssig drift og pleje af arealer med naturplejebehov indenfor natura 2000 og naturbeskyttelseslovens §3 - Teknisk rapport vedr. delprojekt 3 i projektet: Sikring af plejekrævende lysåbne naturtyper i Denmark*. Available at: http://dmu.au.dk.

Haveman, R., Van der Berg, A. and Van der Wijngaart, R. (2014) 'Abandonment of sod-cutting may cause loss of characteristic heathland communities - The case of a military training area in the Netherlands', (January 2005).

Hawley, G. *et al.* (2008) 'Natural England Research Report NERR010 - Impact of heathland restoration and re-creation techniques on soil characteristics and the historical environment', *Natural England*, pp. 4–10.

Heil, G. W. and Bobbink, R. (1993) '"Calluna", a simulation model for evaluation of impacts of atmospheric nitrogen deposition on dry heathlands', *Ecological Modelling*, 68(3–4), pp. 161–182. doi: 10.1016/0304-3800(93)90015-K.

Hettelingh, J. ., Posch, M. and Slootweg, J. . (2017) *European critical loads: database, biodiversity and ecosystems at risk CCE Final Report 2017*.

Hjelle, K. L., Halvorsen, L. S. and Overland, A. (2010) 'Heathland development and relationship between humans and environment along the coast of western Norway through time', *Quaternary International*. Elsevier Ltd and INQUA, 220(1–2), pp. 133–146. doi: 10.1016/j.quaint.2009.09.023.

Janssens, J. A. M. *et al.* (2009) *European red list of habitats Part 2. terrestrial and freshwater habitats, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg*. doi: 10.2779/091372.

Jones, A. G. and Power, S. A. (2012) 'Field-scale evaluation of effects of nitrogen deposition on the functioning of heathland ecosystems', *Journal of Ecology*, 100(2), pp. 331–342. doi: 10.1111/j.1365-2745.2011.01911.x.

Jones, L. *et al.* (2014) 'A review and application of the evidence for nitrogen impacts on ecosystem services', *Ecosystem Services*. Elsevier, 7, pp. 76–88. doi: 10.1016/j.ecoser.2013.09.001.

Jones, L. *et al.* (2017a) 'Can on-site management mitigate nitrogen deposition impacts in non-wooded habitats?', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 212, pp. 464–475. doi: 10.1016/j.biocon.2016.06.012.

Jones, L. *et al.* (2017b) 'Managing for nitrogen, the lesser of two evils. A response to Maes et al.', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 212, pp. 495–496. doi: 10.1016/j.biocon.2017.03.002.

Jones, M. L. M. *et al.* (2004) 'Changes in vegetation and soil characteristics in coastal sand dunes along a gradient of atmospheric nitrogen deposition', *Plant Biology*, 6(5), pp. 598–605. doi: 10.1055/s-2004-821004.

Keienburg, T. and Prüter, J. (2005) 'Project: The management of heathlands in northwest Germany (Lüneburger Heide Nature Reserve) by prescribed burning in winter'.

Kepfer-Rojas, S. *et al.* (2015) 'Indirect effects of land-use legacies determine tree colonization patterns in abandoned heathland', *Applied Vegetation Science*, 18(3), pp. 456–466. doi: 10.1111/avsc.12169.

Kooijman, A. M. *et al.* (2016) 'Restoration of former agricultural fields on acid sandy soils: Conversion to heathland, rangeland or forest?', *Ecological Engineering*. Elsevier B.V., 93, pp. 55–65. doi: 10.1016/j.ecoleng.2016.05.005.

Kooijman, A. M., Besse, M. and R. Haak (2005) 'Effectgerichte maatregelen tegen verzuring en eutrofiëring in open droge duinen', (Rapport DK nr. 2005/dk008-O), p. 188.

Kristensen, H. L. and McCarty, G. W. (1999) 'Mineralization and immobilization of nitrogen in heath soil under intact Calluna, after heather beetle infestation and nitrogen fertilization', *Applied Soil Ecology*, 13(3), pp. 187–198. doi: 10.1016/S0929-1393(99)00036-0.

Kvamme, M., Kaland, P. E. and Brekke, N. G. (2004) *Conservation and management of North European coastal heathlands Heathguard The HEATHGUARD Project : Safeguarding the Heathlands of Europe Reports :*

Leifeld, J. and Menichetti, L. (2018) 'The underappreciated potential of peatlands in global climate change mitigation strategies /704/47/4113 /704/106/47 article', *Nature Communications*, 9(1). doi: 10.1038/s41467-018-03406-6.

Lindholm, M. (2019) *Heathlands A Lost World ?*

Maes, D. *et al.* (2017) 'Intensified habitat management to mitigate negative effects of nitrogen pollution can be detrimental for faunal diversity: A comment on Jones et al. (2017)', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 212, pp. 493–494. doi: 10.1016/j.biocon.2017.03.001.

Maren, I. E. and Vandvik, V. (2009) 'Fire and regeneration: The role of seed banks in the dynamics of northern heathlands', *Journal of Vegetation Science*, 20(5), pp. 871–888. doi: 10.1111/j.1654-1103.2009.01091.x.

Maskell, L. C. *et al.* (2010) 'Nitrogen deposition causes widespread loss of species richness in British habitats', *Global Change Biology*, 16(2), pp. 671–679. doi: 10.1111/j.1365-2486.2009.02022.x.

De Moor, T. (2015) *The Dilemma of the Commoners: Understanding the Use of Common-Pool Resources in Long-Term Perspective*. Cambridge University Press, New York.

Newton, A. C. *et al.* (2009) 'Impacts of grazing on lowland heathland in north-west Europe', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 142(5), pp. 935–947. doi: 10.1016/j.biocon.2008.10.018.

Nielsen, K. E. *et al.* (2011) 'A native species with invasive behaviour in coastal dunes: Evidence for progressing decay and homogenization of habitat types', *Ambio*, 40(7), pp. 819–823. doi: 10.1007/s13280-011-0144-6.

Nielsen, K. E., Ladekarl, U. L. and Nørnberg, P. (1999) 'Dynamic soil processes on heathland due to changes in vegetation to oak and Sitka spruce', *Forest Ecology and Management*, 114(1), pp. 107–116. doi: 10.1016/S0378-1127(98)00385-5.

Nijssen, M., Riksen, M. and Sparrius, L. (2016) 'Restoration and management of drift sands and coastal dunes in Jutland, Denmark'.

Nygaard, B. *et al.* (2011) 'Kortlægning af naturplejebehov : Notat vedr. delprojekt 1 i projektet: Sikring af plejekrævende lysåbne naturtyper i Danmark', pp. 1–37.

Nygaard, B. *et al.* (2014) *Vindmøller på § 3 beskyttede naturarealer*.

Nygaard, B., Oddershede, A. and Høye, T. T. (2018) *Erstatningsnatur - erfaringer og muligheder*.

Odgaard, B. V. (1994) 'The Holocene vegetation history of northern West Jutland, Denmark', *Nordic Journal of Botany*, 123(4), pp. 1–171. doi: 10.1111/j.1756-1051.1994.tb00625.x.

von Oheimb, G. *et al.* (2010) 'N:P Ratio and the nature of nutrient limitation in Calluna-dominated heathlands', *Ecosystems*, 13(2), pp. 317–327. doi: 10.1007/s10021-010-9320-y.

Olwig, K. R. (1984) *Nature's ideological landscape: A literary and geographic perspective on its development and preservation on Denmark's Jutland heath*. Allen & Unwin, London.

Ostermann, O. P. (2008) 'The need for management of nature conservation sites designated under Natura 2000', *Journal of Applied Ecology*, 35(6), pp. 968–973. doi: 10.1111/j.1365-2664.1998.tb00016.x.

Payne, R. J. *et al.* (2017) 'Nitrogen deposition and plant biodiversity: past, present, and future', *Frontiers in Ecology and the Environment*, 15(8), pp. 431–436. doi: 10.1002/fee.1528.

Phoenix, G. K. *et al.* (2012) 'Impacts of atmospheric nitrogen deposition: Responses of multiple plant and soil parameters across contrasting ecosystems in long-term field experiments', *Global Change Biology*, 18(4), pp. 1197–1215. doi: 10.1111/j.1365-2486.2011.02590.x.

Piessens, K., Aerts, N. and Hermy, M. (2006) 'Long-term (1978-2003) effects of an extensive grazing regime on plant species composition of a heathland reserve', *Belgian Journal of Botany*, 139, pp. 49–64.

Power, S. A. *et al.* (2004) 'Linking field experiments to long-term simulation of impacts of nitrogen deposition on heathlands and moorlands', pp. 259–267.

Pywell, R. F. *et al.* (2011) 'Long-term heathland restoration on former grassland: The results of a 17-year experiment', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 144(5), pp. 1602–1609. doi: 10.1016/j.biocon.2011.02.010.

Reilly, C. O. (2015) 'An investigation into the impacts of traditional management methods and public access on British lowland heaths', (October), pp. 1–26.

Remke, E. *et al.* (2009) 'Low atmospheric nitrogen loads lead to grass encroachment in Coastal Dunes, but only on acid soils', *Ecosystems*, 12(7), pp. 1173–1188. doi: 10.1007/s10021-009-9282-0.

Reynolds, B. *et al.* (2013) 'Countryside Survey: National "Soil Change" 1978–2007 for Topsoils in Great Britain—Acidity, Carbon, and Total Nitrogen Status', *Vadose Zone Journal*, 12(2), p. 0. doi: 10.2136/vzj2012.0114.

Reynolds, S. (1997) *Kingdoms and Communities in Western Europe 900-1300*. Clarendon Press, Oxford.

Riesch, F. *et al.* (2019) 'Grazing by wild red deer: Management options for the conservation of semi-natural open habitats', *Journal of Applied Ecology*, (March), pp. 1311–1321. doi: 10.1111/1365-2664.13396.

Riis-Nielsen, T. *et al.* (1991) *Hedeplejebogen. Miljøministeriet Skov- og Naturstyrelsen. http://naturstyrelsen.dk/media/nst/67059/Hedeplejebogen.pdf*. Available at: http://naturstyrelsen.dk/media/nst/67059/Hedeplejebogen.pdf.

Riis-Nielsen, T. (1997) *Effects of nitrogen on the stability and dynamics of Danish heathland vegetation*. University of Copenhagen.

Roem, W. J. and Berendse, F. (2000) 'Soil acidity and nutrient supply ratio as possible factors determining changes in plant species diversity in grassland and heathland communities', *Biological Conservation*, 92(2), pp. 151–161. doi: 10.1016/S0006-3207(99)00049-X.

Rowe, E. C. *et al.* (2008) 'Nitrogen deposition increases the acquisition of phosphorus and potassium by heather Calluna vulgaris', *Environmental Pollution*, 155(2), pp. 201–207. doi: 10.1016/j.envpol.2007.12.008.

Rowe, E. C. *et al.* (2015) 'Deriving critical load functions for nitrogen and sulphur using threshold values of a habitat quality metric', (May), pp. 1–26.

Rowe, E. C. *et al.* (2017) 'Metrics for evaluating the ecological benefits of decreased nitrogen deposition', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 212, pp. 454–463. doi: 10.1016/j.biocon.2016.11.022.

Rupprecht, D., Gilhaus, K. and Hölzel, N. (2016) 'Agriculture , Ecosystems and Environment Effects of year-round grazing on the vegetation of nutrient-poor grass- and heathlands — Evidence from a large-scale survey', *'Agriculture, Ecosystems and Environment'*. Elsevier B.V., 234, pp. 16–22. doi: 10.1016/j.agee.2016.02.015.

Schmidt, I. K. and Gundersen, P. (2018) *Kvaelstoffjernelse ved naturpleje Vidensgrundlag og opfølgende forskning*.

Schoukens, H. (2015) 'Atmospheric Nitrogen Deposition and the Habitats Directive: Tinkering with the Law in the Face of the Precautionary Principle?', *Nordisk Miljörättslig Tidskrift*, 2015:2, pp. 2–30.

Skov, J. m. fl. (1998) *Seminarrapport: Den danske hede, Skov- og Naturstyrelsen*.

Søchting, U. and Degn, H. J. (2015) 'Stor tilbagegang i lavers diversitet og hyppighed på to danske heder med og uden pleje', *Flora og Fauna*, 121 (3–4), pp. 153–158.

Soons, M. B. *et al.* (2017) 'Nitrogen effects on plant species richness in herbaceous communities are more widespread and stronger than those of phosphorus', *Biological Conservation*. The Authors, 212, pp. 390–397. doi: 10.1016/j.biocon.2016.12.006.

Southon, G. E. *et al.* (2013) 'Nitrogen Deposition Reduces Plant Diversity and Alters Ecosystem Functioning: Field-Scale Evidence from a Nationwide Survey of UK Heathlands', *PLoS ONE*, 8(4), pp. 1–12. doi: 10.1371/journal.pone.0059031.

Stevens, C. *et al.* (2013) *Review of the effectiveness of on-site habitat management to reduce atmospheric nitrogen deposition impacts on terrestrial habitats.*

Stevens, C. J. (2016) 'How long do ecosystems take to recover from atmospheric nitrogen deposition?', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 200, pp. 160–167. doi: 10.1016/j.biocon.2016.06.005.

Stevens, C. J. *et al.* (2016) 'How will the semi-natural vegetation of the UK have changed by 2030 given likely changes in nitrogen deposition?', *Environmental Pollution*. Elsevier, 208, pp. 879–889. doi: 10.1016/j.envpol.2015.09.013.

Strandberg, M., Nielsen, K. E. and Damgaard, C. (2018) 'Habitat monitoring reveals decreasing morlayer C:N ratios in Danish heathlands', *Ecological Indicators*. Elsevier, 89(February), pp. 538–542. doi: 10.1016/j.ecolind.2018.02.037.

Strange, N. *et al.* (2007) 'Value for money: Protecting endangered species on Danish heathland', *Environmental Management*, 40(5), pp. 761–774. doi: 10.1007/s00267-006-0221-y.

Svenning, J.-C. (2002) 'A review of natural vegetation openness in north-western Europe', *Biological Conservation*, 104(2), pp. 133–148. doi: 10.1016/S0006-3207(01)00162-8.

Taboada, A. *et al.* (2018) 'Plant and vegetation functional responses to cumulative high nitrogen deposition in rear-edge heathlands', *Science of the Total Environment*. Elsevier B.V., 637–638, pp. 980–990. doi: 10.1016/j.scitotenv.2018.05.092.

Tamis, W. L. M. *et al.* (2005) 'Ecological interpretation of changes in the dutch flora in the 20th century', *Biological Conservation*, 125(2), pp. 211–224. doi: 10.1016/j.biocon.2005.03.019.

Terry, A. C. *et al.* (2004) 'Modelling the impacts of atmospheric nitrogen deposition on Calluna-dominated ecosystems in the UK', *Journal of Applied Ecology*, 41(5), pp. 897–909. doi: 10.1111/j.0021-8901.2004.00955.x.

Tibbett, M. *et al.* (2019) 'Long-term acidification of pH neutral grasslands affects soil biodiversity, fertility and function in a heathland restoration', *Catena*, 180(July), pp. 401–415. doi: 10.1016/j.catena.2019.03.013.

Veer, M. A. C. and Kooijman, A. M. (1997) 'Effects of grass-encroachment on vegetation and soil in Dutch dry dune grassland', *Plant and Soil*, 192(1), pp. 119–128. doi: 10.1023/A:1004280300820.

Velle, L. G. *et al.* (2014) 'Does prescribed burning result in biotic homogenization of coastal heathlands?', *Global Change Biology*, 20(5), pp. 1429–1440. doi: 10.1111/gcb.12448.

Verburg, R. W. *et al.* (2012) 'Estimating costs of nature management in the European Union', pp. 1–108. doi: 10.18174/425041.

Verhagen, R. *et al.* (2016) 'Restoration Success of Low-Production Plant Communities on Former Agricultural Soils after Top-Soil Removal Stable URL : http://www.jstor.org/stable/1479038 Restoration success of low-production plant communities on former agricultural soils after top-soi', 4(1), pp. 75–82.

Vogels, J. J. *et al.* (2017) 'Can changes in soil biochemistry and plant stoichiometry explain loss of animal diversity of heathlands?', *Biological Conservation*. Elsevier Ltd, 212, pp. 432–447. doi: 10.1016/j.biocon.2016.08.039.

Vogels, J., Siepel, H. and Webb, N. (2015) 'Impact of changed plant stoichiometric quality on heathland fauna composition', *Economy and Ecology of Heathlands*, (May), pp. 273–297. doi: 10.1163/9789004277946_020.

van Voorn, G. A. K., Kooi, B. W. and Bregt, A. K. (2016) 'Over-shading is critical for inducing a regime shift from heathland to grassland under nitrogen enrichment', *Ecological Complexity*. Elsevier B.V., 27, pp. 74–83. doi: 10.1016/j.ecocom.2015.08.001.

de Vries, W. *et al.* (2009) 'The impact of nitrogen deposition on carbon sequestration by European forests and heathlands', *Forest Ecology and Management*, 258(8), pp. 1814–1823. doi: 10.1016/j.foreco.2009.02.034.

Van der Wal, R. et al *et al.* (2011) 'Mountains, Moorlands and Heaths', *The UK National Ecosystem Assessment Technical Report*, pp. 105–160.

Walker, K. J. *et al.* (2004) 'The importance of former land use in determining successful re-creation of lowland heath in southern England', *Biological Conservation*, 116(2), pp. 289–303. doi: 10.1016/S0006-3207(03)00199-X.

Wamelink, G. W. W. *et al.* (2007) 'Decreasing deposition will reduce costs for nature management', *Journal for Nature Conservation*, 15(2), pp. 131–143. doi: 10.1016/j.jnc.2006.12.001.

Webb, J. (2010) 'Managing for species: Integrating the needs of England's priority species into habitat management. Part 1 Report', p. 146. doi: ISSN 1754-1956.

Webb, N. R. (2008) 'The traditional management of European heathlands', *Journal of Applied Ecology*, 35(6), pp. 987–990. doi: 10.1111/j.1365-2664.1998.tb00020.x.

Woestenburg, M. (2018) 'Heathland farm as a new commons?', *Landscape Research*. Routledge, 43(8), pp. 1045–1055. doi: 10.1080/01426397.2018.1503236.

Wolff, C. *et al.* (2017) 'Status and restoration potential of heathlands and sand grasslands in the southwest of Luxembourg', *Tuexenia*, 37(1), pp. 179–200. doi: 10.14471/2017.37.007.

[Tom side]

HVORDAN BEVARER VI HEDEN I DANMARK

Tilstand, pleje og mulig genopretning

Heden er en naturtype med en helt særlig værdi, både kulturhistorisk, landskabsmæssigt, og for bevarelse af biodiversitet. Den er samtidigt en af de naturtyper, hvor mest er tabt de sidste 100 år, og stadig i dag blandt de mest pressede naturtyper. Tilbagegangen i dag skyldes primært kvælstofbelastning og mangel på ekstensiv drift / naturpleje. Bevarelse af heden vil kræve naturgenopretning, der forøger arealet og sammenbinder nogle af de små, fragmenterede hedeområder og iværksættelse af naturpleje, der genskaber dynamikken fra den tidligere ekstensive drift af heden og fjerner tilført og akkumuleret kvælstof fra heden.

ISBN: 978-87-7156-467-9
ISSN: 2244-999X

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvar til:** **1. Naturstyrelsens afvisning af at foretage konsekvensvurdering (side 6 i planen)** **2. Manglende definition af begreberne "nødvendig" og "direkte forbundet med". Især hvad angår "nødvendig" anvender Naturstyrelsen et normativt og relativt begreb til at afvise konsekvensvurdering.** **min argumentation for at "nødvendig" anvendes som et absolut begreb uden at være det eksemplificerer jeg. Jeg er vidende om, Naturstyrelsen ikke fremlægger forvaltningsforslag.** Borger [redacted]
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**høringssvar 2.pdf** **UfR.2019.B.139.Pagh.Habitat (4).pdf** **Kvælstofaflejring ved sommergræsning og vinter-helårsgræsning.png** **teknisk rapport. hvordan bevares hede.pdf**

Indsendt 25-05-2022 09:55. Kvitteringsnummer 2M-VDC-CF-64D.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 09:52
Bilag: WWF høringssvar Marine Natura 2000 planer.pdf; Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39447: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 09:52:51

Kvitteringsnummer: cz8d3ftnmy

WWF for a living planet®

København d. 25.05.2022

WWF Verdensnaturfondens bemærkninger til "Høring af udkast til Natura 2000-planer 2022-2027" vedrørende de MARINE områder.

WWF Verdensnaturfonden takker for muligheden for at indsende bemærkninger til udkast til de nye Natura 2000-planer. Dette høringssvar **fokuserer kun på de marine habitatområder**. Vi begrænser vores høringssvar til at fremhæve mere overordnede principper om planerne og den danske implementering af EU Habitatdirektivet.

EU Habitatdirektivet fra 1992 opstod som en respons på Bern-konventionen, som Danmark tiltrådte i 1983. Begge internationale aftaler har til formål at bevare vilde planter og dyr samt deres levesteder med særlig fokus på truede og følsomme arter - samt migrerende arter.

Det har længe været WWF's holdning at den danske implementering af især fiskeriregulering i Natura 2000 områderne har været kritisabel og at vi i de fleste tilfælde ikke kan kalde disse havområder for beskyttet. I det følgende vil vi uddybe denne kritik.

I Danmark er fisk tilsyneladende ikke en del af havnaturen

Læser man EU's fortolkningsvejledning til Habitatdirektivet (EU 2013) står det meget tydeligt at både skaldyr og fisk som tobis, rødspætter og andre fladfisk er karakteristiske arter for sandbanker i både Nordsøen og Østersøen. For stenrev i begge regioner er det ligeledes tydeligt at *"diverse mobile species of crustaceans and fish"* er karakteristiske for rev. Her er det fagligt oplagt at inkludere torsk, sej, krabber og hummer. Det er kritisabelt at disse mobile fisk og skaldyrsarter ikke er taget med i udpegningsgrundlaget for de danske marine habitatområder.

Bufferzoner på 240 meter omkring rev er en helt forkert tilgang

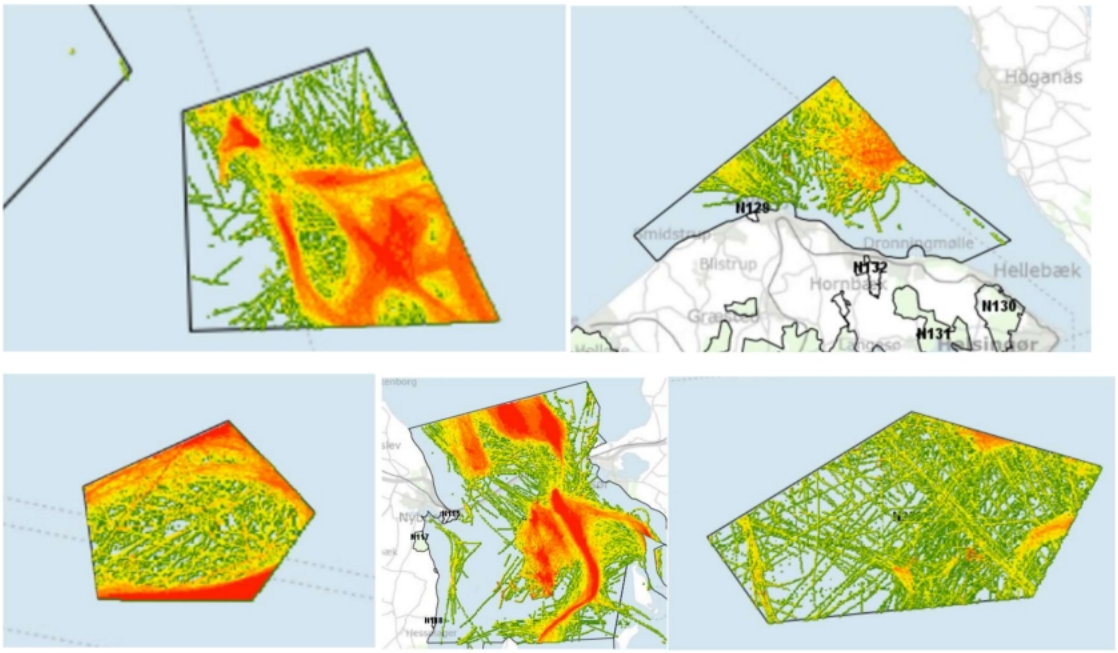
Den danske tilgang til regulering af fiskeri med bundslæbende redskaber i habitatområder med rev og boblerev er baseret på udlægning af 240 meter brede bufferzoner omkring kortlagte habitatforekomster. Denne tilgang har kun til formål at forhindre fysisk kontakt mellem fiskeredskaber og revstrukturer og ignorerer fuldstændigt de komplekse sammenhænge i økosystemet og dermed også af blå korridorer, som findes mellem de forskellige revforekomster i et givent habitatområde. Herved fragmenteres naturen gevaldigt i de i ofte små habitatområder og det er reelt et ekstremt begrænset areal som kan kaldes beskyttet mod fiskeri med bundslæbende redskaber.

Ved overgangen fra beskyttede områder til ubeskyttede områder skabes randeffekter. En meget fragmenteret beskyttelsestilgang skaber et relativt stort areal som er påvirket af randeffekter og som mindsker beskyttelsen betydeligt. Alene suspensionen af sedimenter ved fiskeri med bundtrawl (Bradshaw et al 2021) er nok til at påvirke naturindholdet inden for bufferzonerne. Hertil kommer at det er fuldstændigt umuligt at kontrollere, om erhvervsfiskeriet overholder reglerne for fiskeri i områderne.

I UK har regeringen rekvireret en analyse af, hvad der skal til for at forbedre kvaliteten af deres marine beskyttede områder. Det såkaldte Benyon Review og et videnskabeligt paper af Rees et al. (2020) fremhæver

nødvendigheden af et: …*shift from managing individual marine features within MPAs to whole-sites to enable repair and renewal of marine systems.*

Ser man på flere af de danske habitatområder er det tydeligt, at indførelse af en sådan helheds-tilgang til beskyttelse af habitatområder mod bundslæbende fiskeri også er nødvendig i Danmark for bevare og forbedre det udpegede havnatur. WWF mener ikke at Danmark med den nuværende fragmenteret beskyttelsestilgang kan opnå vores miljømål for disse områder. I det følgende ses eksempler på intensivt bundslæbende fiskeri i flere danske habitatområder med rev eller boblerev i udpegningsgrundlaget (kilde: Miljøgis 2022). Sådanne områder kan efter WWF's faglige vurdering ikke kaldes for beskyttede havområder. De opfylder heller ikke IUCN's grundlæggende definitioner af beskyttede havområder (IUCN 2018).

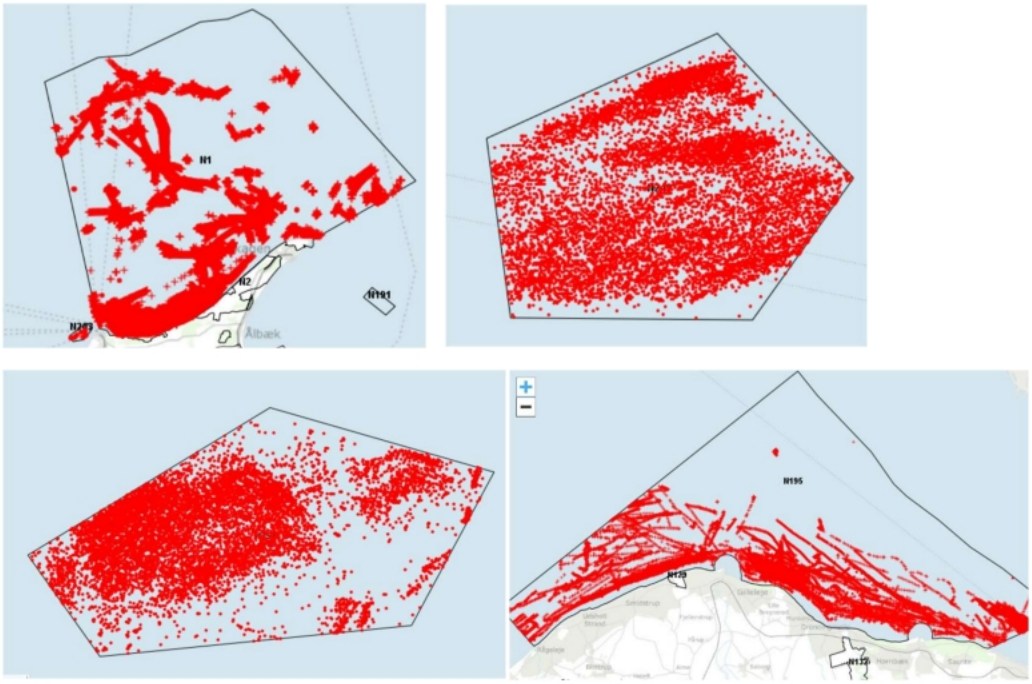

Udvalgte eksempler på marine habitatområder med havbundsnaturtyper i udpegningsgrundlaget og hvor der foregår omfattende fiskeri med bundslæbende redskaber. Øverst TV: HN 190 Kims Top og den Kinesiske Mur & N 46. Øverst TH: HN 195 Gilleleje Flak og Tragten. Nederst TV: HN 249 Store Rev. Midten: H 116 Centrale Storebælt og Vresen. Nederst TH: H 250 Gule Rev.

Ingen beskyttelse af havpattedyr

Marsvinet er en Bilag IV art som skal beskyttes i alle områder, hvor den findes. I det danske hav findes der samtidigt en række habitatområder udpeget til beskyttelse af marsvin. Det er vigtigt at implementere beskyttelsesforanstaltninger i alle havområder (f.eks. pingerkrav), men da habitatområderne er udpeget på baggrund af høje tætheder af marsvin, er det meningsfyldt at indføre særlige beskyttelsesforanstaltninger i disse områder. Permanent eller periodevis forbud mod fiskeri med garn eller endda andre erhvervsfiskerier som potentielt kan true marsvins fødegrundlag eller forstyrre individerne bør tages i betragtning her.

På trods af at de fleste af disse områder har været udpeget i mange år, mangler fortsat effektive, målrettede indsatser for at forhindre bifangst af marsvin i garnfiskeri i disse områder. I det følgende er eksempler fra Miljøgis med omfattende garnfiskeri i habitatområder udpeget til beskyttelse af marsvin. WWF kan derfor ikke betragte disse områder som beskyttede områder for marsvin.

Udvalgte eksempler på habitatområder udpeget til beskittelse af marsvin, hvori der foregår omfattende fiskeri med garn.Øverst TV: H 1 Skagens Gren og Skagerrak. TH: HN 249 Store Rev. Nederst TV: H 250 Gule Rev. TH: Gilleje Flak og Tragten.

Manglende eller uhensigtsmæssig regulering af fiskeri ved sandbanker, lavvandede bugte og biogene rev

WWF ønsker et stort skub fremad i processen med implementering af beskyttelse af sandbanker, lavvandede bugte og biogene rev. Flere af disse områder er udpeget for årtier siden og der er ikke sket markante fremskridt siden for at beskytte levestederne. I habitatområder, hvori der foregår muslingefiskeri med skrab, bør fiskerierne udfases, da både de direkte påvirkninger i form af massiv fysisk påvirkning af havbunden og de indirekte effekter i form af suspension af store mængder sediment og næringsstoffer fra havbunden til vandsøjlen påvirker habitatet negativ og forhindrer opnåelsen af miljømål i områderne.

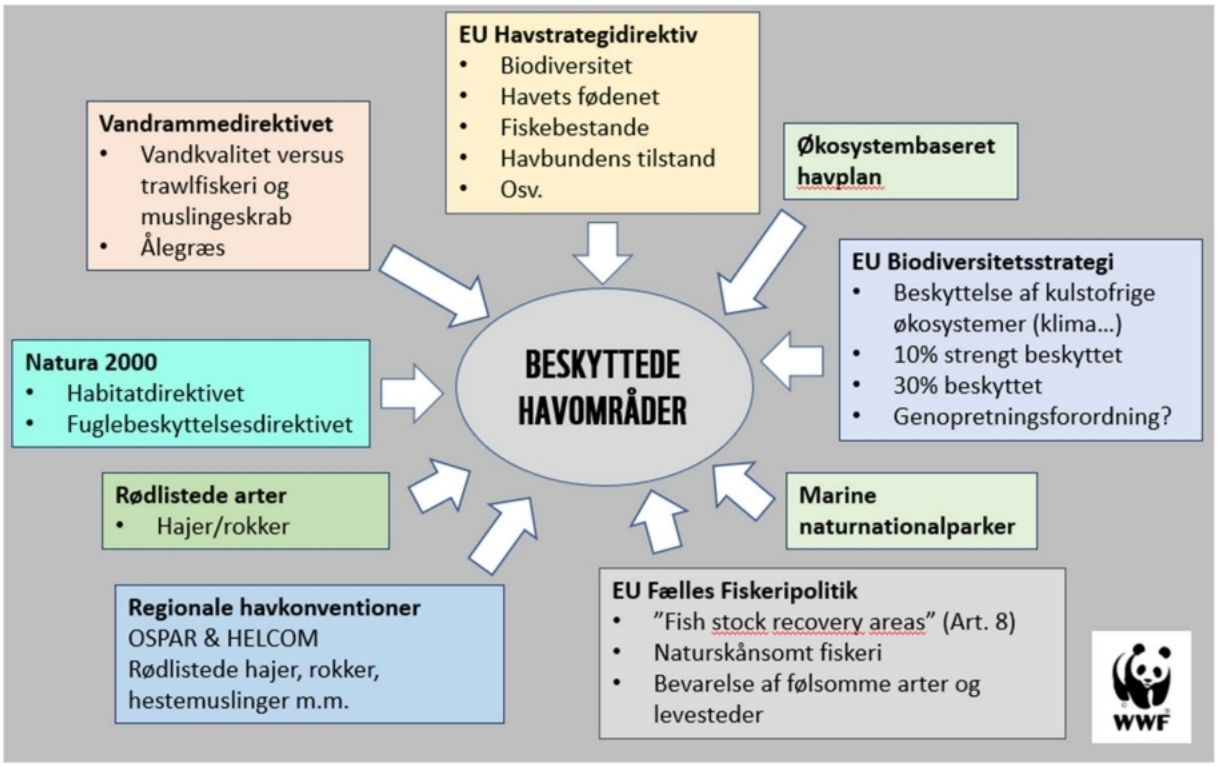
Afsluttende bemærkninger

Natura 2000 planerne, som er i høring, præsenterer områderne og viser truslerne. Men de præsenterer ikke den handling, der skal til for at sikre områdernes integritet og opnåelsen. Det specifikke mål er opnåelsen af gunstig bevaringsstatus, men overordnet set er målet med disse områder at vende nedgangen i den marine biodiversitet i danske farvande. Herved fejler den danske implementering af Habitatdirektivet til havs. Det ses også tydeligt i tilstanden for de prioriterede naturtyper, hvor 7 ud af 8 naturtyper er i stærkt ugunstig tilstand (Fredshavn et al 2019). WWF ser et kritisk behov for en helt ny tilgang til beskyttelse af de marine habitatområder.

Vi har to centrale EU-direktiver, der begge er helt centrale for beskyttelsen af vores havnatur. I stedet for at se dem separat, bør man kombinere dem, fordi der er både fordele og ulemper ved udpegning af naturbeskyttede områder under Habitatdirektivet og Havstrategidirektivet. Habitatdirektivet er juridisk meget robust, men er baseret på et smalt defineret spektrum af habitater og arter, som ikke afspejler det marine miljøs diversitet. Den danske implementering udnytter endvidere dette til at indføre meget snævre reguleringer af fiskeri i områderne, hvilket tydeligvis resulterer i ”slalomfiskeri”, hvilket i mange tilfælde tydeligvis forhindrer forbedring af havnatur i områderne.

Havstrategidirektivet har den økologiske bredde og den af WWF ønskede helhedstilgang til indførelse af fiskeriregulering, men mangler den juridiske robusthed og permanens, som Habitatdirektivet sikrer. WWF så gerne en ensartet, konsekvent tilgang til naturbeskyttelse i havet, som kombinerer styrkerne i de to direktiver og skaber juridisk stærke og robuste naturbeskyttelsesområder, hvor naturen og den økologiske integritet i havområder sikres som helhed.

Vi foreslår derfor at man i Danmark lægger havstrategibeskyttelse ovenpå eksisterende Natura 2000 områder. WWF anbefaler ligeledes, at man fremadrettet reviderer og udvider det samlede spektrum af miljømål (se **diagram**), så alle beskyttede områder til havs fremad rettet også adresserer flest mulige miljømål fra øvrige politikområder og sektorlovgivning. Dette har de allerede gjort i vores nabolande Tyskland og Sverige. Her har man i beskyttede havområder kombineret både Natura 2000 og Havstrategidirektivet, indført helhedsbeskyttelse og adresseret de regionale havkonventioners (HELCOM/OSPAR) miljømål og rødlistede arter, miljømål i EU's fælles fiskeripolitik m.m.

Oversigt over politikområder, direktiver m.m. hvori opnåelse af miljømål kan fremmes gennem etablering af juridisk robuste, helhedsbeskyttede havområder.

På vegne af WWF Verdensnaturfonden,

[redacted]
WWF Denmark
Svanevej 12
2400 Copenhagen NW
Mobile: [redacted]
E-mail: [redacted]

[redacted]
WWF Denmark
Svanevej 12
2400 Copenhagen NW
Mobile: [redacted]
E-mail: [redacted]

Referencer:

Benyon et al. 2020. Benyon Review Into Highly Protected Marine Areas | Final Report. https://www.gov.uk/government/publications/highly-protected-marine-areas-hpmas-review-2019/benyon-review-into-highly-protected-marine-areas-final-report-executive-summary

Bradshaw et al. 2021. Physical Disturbance by Bottom Trawling Suspends Particulate Matter and Alters Biogeochemical Processes on and Near the Seafloor. Front. Mar. Sci., 25 August 2021 | https://doi.org/10.3389/fmars.2021.683331

EU 2013. INTERPRETATION MANUAL OF EUROPEAN UNION HABITATS. EUROPEAN COMMISSION DG ENVIRONMENT Nature ENV B.3 https://eunis.eea.europa.eu/references/2435

Fredshavn, J. et al. 2019. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 52 s. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 340. http://dce2.au.dk/pub/SR340.pdf

IUCN WCPA, 2018. Applying IUCN's Global Conservation Standards to Marine Protected Areas (MPA). Delivering effective conservation action through MPAs, to secure ocean health & sustainable development. Version 1.0. Gland, Switzerland. 4pp. https://www.iucn.org/sites/dev/files/content/documents/applying_mpa_global_standards_final_version_050418.pdf

Rees et al 2020. Emerging themes to support ambitious UK marine biodiversity conservation. Marine Policy 117 (2020) 103864. https://eprints.whiterose.ac.uk/158671/15/Rees_et_al_2020_Emerging_themes_to_support_ambitous_UK_marine_biodiversity_conservation.pdf

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**WWF Verdensnaturfonden**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Høringssvaret omfatter kun marine habitatområder.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**WWF høringssvar Marine Natura 2000 planer.pdf**

Indsendt 25-05-2022 09:52. Kvitteringsnummer CZ-8D3-FT-NMY.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 09:01
Bilag: Opsummering.html;

Sag nr. 2022 - 39409: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 09:01:25

Kvitteringsnummer: ta698bvxdd

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Min fulde opbakning til høringssvaret**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 25-05-2022 09:01. Kvitteringsnummer TA-698-BV-XDD.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 08:50

Sag nr. 2022 - 39401: Høringssvar naturplaner - SJL - Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 08:50:45

Kvitteringsnummer: dnbfs7p8b8

NATIONALPARK
KONGERNES NORDSJÆLLAND

Til Miljøstyrelsen

J.nr. 22/18764
25. maj 2022

Høringssvar til udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Miljøstyrelsen har sendt udkast til Natura 2000-planer i offentlig høring. Nationalpark Kongernes Nordsjælland omfatter helt eller delvist 7 Natura 2000-områder, som i alt dækker ca. 75 % af nationalparken. Det drejer sig om følgende områder:

130. Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov
131. Gurre sø
132. Rusland
133. Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov
134. Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose
135. Tisvilde Hegn og Melby Overdrev
260. Tokkekøb Hegn, Grønholt Hegn og Ny Hammersholt

Forvaltning af Natura 2000 har stor betydning for nationalparkens naturkvalitet
Bestyrelsen for fonden for Nationalpark Kongernes Nordsjælland (herefter nationalparken) skal indledningsvist anerkende det store arbejde, planerne er udtryk for, og ikke mindst den store viden om naturtyper og arters forekomst og naturtilstand, som basisanalyserne indeholder, og som udgør et værdifuldt grundlag for nationalparkens arbejde med at styrke den øvrige natur i nationalparken.

Nationalparken vil i den forbindelse kvittere for, at der i planerne er henvist til, at områderne helt eller delvist ligger inden for nationalparkens grænser. Forvaltningen af Natura 2000-områderne har stor betydning for naturindholdet i nationalparken hvad angår de naturtyper og arter, som er omfattet af EU-forpligtelserne. Der er således et vigtigt samspil mellem forpligtelserne, der følger af udpegningen som Natura 2000-områder, og udpegningen som nationalpark.

Nationalparken ønsker at bemærke, at det derfor er af stor værdi for nationalparken, at myndighederne gør den nødvendige indsats for at udmønte Natura 2000-planerne. Det er vigtigt både at forvalte de eksisterende naturtyper og arters levesteder, og at genoprette, hvor det måtte være nødvendigt.

Nationalparken må i den sammenhæng udtrykke en vis bekymring for, om de meget beskedne forslag til aktiv indsats, som i planerne ofte er udtrykt med mere generiske retningslinjer eller begrænser sig til nogle få hektar pr. naturtype, er tilstrækkelige til at varetage forpligtelserne eller om de er for uambitiøse. Denne bekymring skal især ses i lyset af, at de tilbagevendende artikel 17-rapporter viser, at der er meget lang vej til gunstig bevaringsstatus for mange arter og naturtyper, og hvor en indsats i Natura 2000-områderne skulle være en af de bærende søjler i at opnå målsætningen.

Komplementerende indsats for naturen

Det er et gennemgående element i planerne, at det er nødvendigt at gøre en aktiv indsats for en lang række af arterne og naturtyperne, hvor f.eks. pleje og genopretning er helt afgørende virkemidler. Basisanalyserne viser bl.a. store udfordringer med uhensigtsmæssig hydrologi, næringssalte, for svag sammenhæng i naturen osv.

Nationalparken kan i sagens natur ikke overtage de forpligtelser, som myndighederne har i forhold til at leve op til direktiver. Men nationalparken kan bidrage hvor der i øvrigt er komplementerende behov for en indsats. Det gælder arter og naturtyper ud over dem på udpegningsgrundlaget, f.eks. rødlistede arter og naturtyper, udenfor men også indenfor Natura 2000-områderne. Nationalparken vil i den forbindelse bemærke, at det er afgørende, at forvaltningen af de øvrige forskelligartede hensyn til f.eks. rødliste-arter og anden natur i tilbagegang kan varetages parallelt med forpligtelserne til at leve op til direktivet.

Nationalparken vil fortsætte arbejdet med at gennemføre komplementerende indsatser for andre arter og naturtyper, også i Natura 2000-områder. Bl.a. for EU-beskyttede arter som løgfrø og spidssnudet frø. Her kan nationalparkens indsats være med til at forbedre arternes bevaringsstatus i overensstemmelse med de internationale forpligtelser. Nationalparkens virkemidler vil, inden for de rammer, nationalparkloven giver, have fokus på i samarbejde med nationalparkens lodsejere og myndigheder især at skabe større sammenhæng i naturen, få vandet tilbage i landskabet, skabe ny natur og forbedre levesteder for arter, f.eks. gennem genopretning af natur.

Særligt om forvaltning af skovene

Forvaltning af skovområderne har stor betydning i nationalparken, hvor halvdelen af arealet er skovdækket, og langt størstedelen er udpeget som Natura 2000-områder.

Som noget nyt indgår det i indsatsprogrammerne, at urørt skov kan indgå som et virkemiddel til at opnå målsætningerne for områderne. Det fremgår således af de område-specifikke retningslinjer for alle planer:

"Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter…"

Nationalparken noterer sig i den sammenhæng, at det samtidig af Natura 2000-planernes generelle retningslinjer fremgår, at:
"For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlaget, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter."

Ud over at planerne dermed i sig selv understreger behovet for en aktiv indsats allerede i forhold til udpegningsgrundlaget, skal nationalparken gøre opmærksom på, at der er tilsvarende behov at varetage i forhold til andre arter eller naturtyper i Natura 2000-områderne, som ikke nødvendigvis er omfattet af udpegningsgrundlaget. Det er således vigtigt at sikre sig, at evt. anvendelse af urørt skov som virkemiddel i Natura 2000-områderne ikke medfører negative konsekvenser for andre arter og naturtyper.

Særligt om forstyrrelser af arter
Nationalparken oplever et stigende publikumspres, især på de statsligt ejede arealer, som ofte er udpeget som Natura 2000-område. Dette har været forstærket af Covid-pandemien.

Nationalparken ønsker at bemærke, at dette stigende publikumspres bør tages i betragtning som et vigtigt opmærksomhedspunkt i basisanalysernes konklusioner om, hvorvidt færdsel negativt kan påvirke arter, som er sårbare over for forstyrrelser, f.eks. rød glente og havørn, og ligeledes også afspejles i indsatserne.

Nationalparken skal i den sammenhæng gøre opmærksom på, at nationalparken i samarbejde med lokale myndigheder og organisationer løbende arbejder for, at publikum tager de nødvendige hensyn, når de færdes i naturen.

Særligt om indsatser for søer og vandløb
Udkast til Natura 2000-planer forholder sig ikke til kvaliteten af vandløb og til søer over 5 ha, men henviser til vandplanerne, der er i høring parallelt med Natura 2000-planerne. Nationalparken ønsker at bemærke, at dette giver anledning til forundring, da vandplanerne ikke i tilstrækkelig grad rummer de nødvendige indsatser, som kan understøtte Natura 2000-direktivets forpligtelser i forhold til søer og vandløb som naturtyper og levesteder for arter.

Et eksempel er Danmarks største sø, Arresø, som er et markant naturelement i nationalparken og del af Natura 2000-område 134. Arresø er i dårlig økologisk tilstand og kræver en aktiv indsats i form af sø-restaurering. Nationalparken ønsker at bemærke, at det derfor er bekymrende, at Arresø ikke i vandplanerne er udpeget til restaurering. Nationalparken er bekendt med, at borgmestrene i de tre Arresø-kommuner i brev af 29. marts 2022 til miljøministeren har pointeret behovet for at Arresø restaureres.

Tilsvarende ses vandløb som Pandehave Å (del af Natura 2000-område 132) heller ikke at være omfattet af indsatser efter vandplanerne, og dermed heller ikke vil bidrage til at opfylde forpligtelsen efter habitatdirektivet til at sikre vandløbsnaturtypen

Nationalparken skal på den baggrund anmode om, at Miljøstyrelsen sikrer sig, at der er den nødvendige sammenhæng mellem vandplanernes indsatser og varetagelsen af de forpligtelser, der gælder i forhold til Natura 2000-områderne.

Med venlig hilsen

[redacted]
[redacted] nationalparkfondens bestyrelse

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Nationalpark Kongernes Nordsjælland**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov**
Områdenummer	**133**
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Se vedhæftede høringssvar**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**NPKN Natura2000 høringssvar maj 2022.pdf**

Indsendt 25-05-2022 08:50. Kvitteringsnummer DN-BFS-7P-8B8.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 03-06-2022 13:36

Sag nr. 2022 - 41919: Høringssvar naturplaner - SJL - Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov

Modtaget via hjemmesiden den 03-06-2022 13:36:13

Kvitteringsnummer: crxs66w56n

.

Høringssvar over Natura 2000 plejeplaner 2022-2027 både generelle betragtninger og for Gribskov, Tisvilde Hegn, Melby Overdrev og Bidstrup skovene.

Vi nyder Danmarks natur og har været over hele landet. Boende i Nordsjælland færdes vi ofte i Gribskov og Tisvilde Hegn. Her er naturen varierende og fantastisk. Anemoner vidner om at skovene i Gribskov er over 800 år. Derfor ser vi nu vantro til de store fældninger, hvor træ udtages dels for at fjerne det fantastiske bygningstømmer douglasgran og dels for at fjerne effekter for at lægge skoven ud til urørt skov. En skam for naturen floraen og faunaen. Her burde have været en 360 graders undersøgelse, hvor samtlige faktorer som erhvervslivet, beskæftigelse og folkesundheden blev inddraget. Herved ville samfundsmæssige løsningsmodeller kunne findes som også var til gavn for insektlivet.

Vi forholder os kritiske i forhold til de nye planer med fokus på øget græsningstryk skabt via kvæg, elge eller andre store græssere, og at de via sult tvinges til at skabe større lysåbne arealer i vores danske skove.

Der er ingen evidens for at folde denne ideologi med rewilding/helårsgræsning ud i vores statsskove. Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres og skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig ideologi skabt af få biologer, med rewilding som facitliste.

Der bør som minimum udarbejdes en VVM som minimum.

Vi er skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. I strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter, når der ingen baseline er foretaget, før den massive fældning startede, og at baseline først udfærdiges, når hegnet er sat op i Gribskov?

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelse af lysåbne arealer bør ske maskinelt.

Hvorfor er der ikke fokuseret på bilag IV-arter, som lever i de tørre habitater som fx markfirben. Der er i plejeplanerne 2022 – 2027 primært fokuseret på arter i vådområderne.

Hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor? De er hjemmehørende og lever i vore skove. Deres frie færden forhindres af et hegn. De hjorte får begrænset deres leveområder, og kan via sult blive presset ud på marker med afgrøder, hvilket kan foranledige, at de skydes eller påkøres.

Man kan ikke fraskrive sig et ansvar for dyr i indhegninger, de skal tilses og huldscoren kontrolleres. De er græssere. Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, og hjortevildt bag hegn. Vi mener ikke, at det er acceptabelt, at der er sket lempelser i Dyrevelfærdslovens §3 og §9 stk. 1 og 2.

Vi borgere ser med stor bekymring på risikoen, for at skulle færdes blandt vanrøgtede og stressede dyr, som udgør fare. Flere ulykker er allerede på nuværende tidspunkt sket. Dette ansvar kan Miljøstyrelsen ikke fraskrive sig. At borgere skal sikre sig med en tillægsforsikring ved indgang i hegninger er ikke acceptabelt.

Skovene bidrager til nedbringelse af CO_2, hvad er så formålet med at fælde træerne i disse mængder, dette er i øvrigt i strid med EU´s Biodiversitets Strategi 2030.

Der er netop opstartet et forskningsprojekt ved Københavns Universitet, som omhandler den øgede udledning af metangasser, som er en drivhusgas, der netop er en del af klimakrisen. Metangasser udledes i

større mængder, når der etableres øget hydrologi på næringsrige jorde. Vi undrer os over, at Miljøministeriet oplyser, at alle konsekvenser er belyst, når der sideløbende laves nye forskningsprojekter, der vedrører NNP og plejeplaner for Natura 2000 områder.

Har man tænkt over konsekvenser for insektlivet, når temperaturen stiger grundet klimakrisen og insekterne ikke længere kan leve på vore breddegrader. Hermed viser det sig, at er arbejdet med afgræssede åbne arealer og urørt skov samt brug af 888 mio. kr. er spildt arbejde.

Konklusion

Vi kan ikke acceptere den ensidige driftsform som nu udvises, ej heller den nye hugstnorm, som nu praktiseres i statsskovene, hvor nåletræ må lade livet, når EU´s Biodiversitets strategi foreskriver at skovene skal drives således at effekter kan udtages. Det giver en bæredygtighed og forbedre C02 regnskabet samtidig med at der står, at lande ikke må importere træ fra andre landes urskove og dermed medvirke til at ødelægge dem.

Vi mener at den eneste løsning med de kommende plejeplaner for skovene som Natura 2000 områder er at drive naturnær skovdrift med maskinel rydning, sommergræsning og ved ophold i vinterfold at tillade vintertilskudsfodring og sørge for vand og ly. Våde dyr er dyr som fryser meget let. Vinterfodring er vigtig da dyrene er drægtige vinteren over og netop har brug for ernæringsrigt foder til at kunne holde varmen og huld, så de ikke får fedtlever eller aborterer.

Lempelserne i Dyrevelfærdsloven med L229 bør omgøres og lovgivningen bør være ens for alle dyr og deres holdere/ejere om det er landbruget eller hører ind under Miljøstyrelsens vilkår med afgræsning.

Vi mener, at Miljøministeriet straks bør iværksætte en 360 graders undersøgelse, hvor samtlige faktorer som erhvervslivet, beskæftigelse og folkesundheden også inddrages. Herved ville nye samfundsmæssige løsningsmodeller kunne findes - som også er til gavn for insektlivet. Overordnet vil vi alle naturen og dyrelivet, men ikke uden at ensidige løsningsmodeller kræver, at andre arter end insekter dvs. andre pattedyr, græsserne skal lide en kummerlig død. Dette er ikke en løsning for Danmarks Natur.

Borger og Borger

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger **og** Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov**
Områdenummer	**133**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Til rette vedkommende** **Hermed fremsendes høringssvar til Natura 2000 plejeplaner 2022 - 2027.** **Høringssvaret som fremsendes er gældende for følgende skove:** **Gribskov, Tisvilde Hegn, Melby Overdrev og Bidstrup Skovene.** **I afkrydsningfelterne om besvarede emner på jeres hjemmeside skal samtlige emner afkrydses.** **Ved fremsendelse af kvittering for modtagelsen af høringssvaret anmodes om, at der kvitteres for fire svar som lægges på hver af disse fire skove/Natura 2000 områder.** **Venlig hilsen** Borger **og** Borger
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar over Gribskov**

Indsendt 03-06-2022 13:36. Kvitteringsnummer CR-XS6-6W-56N.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 03-06-2022 13:25

Sag nr. 2022 - 41914: Høringssvar naturplaner - SJL - Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov

Modtaget via hjemmesiden den 03-06-2022 13:25:48

Kvitteringsnummer: znwrbzse29

Hillerød den 23. maj 2022

Høringssvar af Natura 2000 planer 2022-2027

Vi skriver på vegne af 2400 medlemmer i gruppen "Gribskov, Tisvilde Hegn og Melby Overdrev – uden hegn" og fremsender hermed et høringssvar, som vedrører de kommende naturnationalparker og urørt skov. Vi har stor bekymring omkring hele processen med naturnationalparkerne, og i særdeleshed den manglende borgerinddragelse som er kendetegnet for processerne omkring Natur nationalparkerne.

Vi ser mange dilemmaer i at hegne hele skovområder/ naturområder både for mennesker og dyr. Vi tager derfor stor afstand fra, at naturnationalparker og muligvis også urørt skov skal betyde indhegning af hele skovområder, hvilket i øvrigt ikke er det, lovgivningen på dette område, entydigt peger på, men som vi ser ske. Vi har som befolkning stor glæde af vores dejlige natur, vil endda pointere at folkesundheden afhænger heraf.

Fratages vi muligheden for sport og motion i naturen strider det direkte imod: "***Naturen er lige så vigtig for vores mentale og fysiske helbred, som den er for vores samfunds evne til at håndtere globale forandringer, trusler mod sundheden og katastrofer. Vi har brug for naturen i vores liv***", citat fra EU's biodiversitetsstrategi for 2030 1. afsnit. Link: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380 – "Naturen skal bringes tilbage i vores liv". Vi ønsker meget mere natur, men uden hegn og udsætning af store græssere rundt i vores skove og vores naturområder, med undtagelse af mindre sommergræsfolde – hvor dyrene tilses og passes. Vi udsættes for en øget risiko ved at færdes blandt store græssere. Dette er ikke ønskværdigt, og passer ikke ind i vores små skovområder i Danmark.

Vi vil i det følgende argumentere ud fra primært den rapport, der ligger til grund for naturnationalparkerne, "Biodiversitetseffekter af rewilding" en videnskabelig rapport, som i øvrigt er blevet kritiseret fra mange sider især for at være for ideologisk præget (rewildings-ideologien) - Biodiversitetseffekter af rewilding (au.dk)

Rewilding er uden evidens, og Danmark er et for lille land til disse forsøg.

Vi stiller spørgsmålstegn ved, om rewilding er den eneste metode til at højne biodiversiteten. Hegn om alle vores skov-, klit- og hede arealer med kommende 15 Naturnationalparker, og et forsøg på at genskabe de naturlige processer i økosystemerne med store græssere. Den idé er udsprunget fra USA, med Yellowstone Nationalpark som eksempel. Den forsøges nu at blive gennemført i vores små skove. Desuden er klimaet ikke at sammenligne, da vi i Danmark har meget vekslende temperatursvingninger. Om vinteren typisk vekslende mellem meget vådt og frostgrader. Det vil sige, at dyrene bliver våde og derefter afkølet, så de ikke formår at holde varmen.

Der er mange andre tiltag man kan gøre, såsom flere og større sammenhængende naturområder, naturnær skovdrift og genopretning af mangfoldighed i naturen. Statsskoven var allerede godt i gang med tiltagene. At der er biologer, som har en ideologi omkring genindførelse af bondesamfundets græsning i de danske skove, bør ikke være den altoverskyggende model, som lægges ned over Danmark.

Flere vandhuller og moser, flere lysninger. Hvis jorden skal behandles ift. græsvegetationen eller andet, kan vi som samfund sætte skovarbejdere med maskiner i gang, derved nedsættes arbejdsløsheden. EU -Biodiversitetsstrategi peger på, citat:

"Den andel af skovområder, der er omfattet af forvaltningsplanerne, bør dække alle forvaltede offentlige skove og et stigende antal private skove, og biodiversitetsvenlig praksis såsom skovforvaltning i bedre harmoni med naturen bør fortsætte og videreudvikles. Kommissionen vil til støtte herfor udarbejde retningslinjer for biodiversitetsvenlig praksis inden for skovrejsning, genplantning af skov og skovforvaltning i bedre harmoni med naturen. Dette vil ske sideløbende med den nye EU-skovstrategi." (Side 10 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

"Samtidig er visse landbrugsmetoder en af hovedårsagerne til den faldende biodiversitet. Det er derfor vigtigt at arbejde sammen med landbrugerne for at støtte og motivere deres omstilling til fuldt ud miljøvenlige landbrugsmetoder" (Side 7 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

Kunne det tænkes at tilskudsordninger fra EU var tiltænkt landmandens landbrugsdyr, for at de kunne sommergræsse fra april til november, og på den måde pleje landbrugsarealerne. I stedet for det vi ser lige nu at rewildingsfirmaer såsom: EU (rewilding.dk) tjener penge på at udlåne dyr til helårsgræsning uden tilskudsfodring, og som har ringe interesse i at drage omsorg for dyrene.

Prof. Carsten Rahbek beskriver, at den største udfordring for biodiversiteten er, at naturen mangler mere plads. Ligeledes fremhæver Prof. Carsten Rahbek, at der ikke i nogen videnskabelige rapporter, fremhæves rewilding. Han pointerer, at det vides ikke, om store græssere er nødvendige til forbedring af dansk biodiversitet. Ydermere peger han på, at rewilding er et eksperiment, og at det bør diskuteres om det er ønskværdigt. (Prof. Carsten Rahbek, Center for Makroøkologi og klima KU, referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet d. 7/12-20).

Det er meget bekymrende, at biologer nu forsøger at få indført rewilding i vores små skovarealer i Danmark, som nærmest et faktum, for at passe på vores biodiversitet. **Den vilde natur hjælpes bedst ved at give den mere plads.**

Vi vedhæfter videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021. Vi beder jer om at tage kritisk stilling til nedenstående:

Vores hjemmehørende hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor?

Rapporten beskriver, at vores naturlige vildt i de danske skove skal kigges på, som en hindring af rewilding. I modsætning til Jægersborg Dyrehave, som opnår Danmarks mest unikke biodiversitet, med krondyr, dådyr, sikahjorte og vinterfodring. Det kan ikke være rigtigt, at vores naturligt hjemmehørende vildt skal have prædikatet "ikke nøgleart". **Skal vi til at kigge på vores hjortevildt som skadedyr?** Vi citerer fra rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021:

"***Vildtlevende pattedyr og jagt*** *Danmark har kun få vildtlevende arter af store græssere (primært hjortevildt), der kan bidrage til økosystemfunktioner. Der er ikke i den nationale forvaltning visioner om at lade disse arter opbygge bestande med potentiale for at udgøre en nøgleartsfunktion. Tværtimod tager forvaltningen udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter, som forårsager skader på dyrkede marker og plantager, og i en forestilling om, at der er for mange dyr".* (Side 8).

Vi undres og stiller spørgsmålet: "Hvilken forvaltning er nu begyndt at tage udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter?" Det må siges at være et postulat, eller måske direkte usandt. Desuden er det tankevækkende og foruroligende, at de her laver den graverende fejl at betegne hjortevildt for store græssere i stedet for browsere (dyr der kan leve af både græs og vedplanter).

Dyrenes velfærd er væk, skal de sulte om vinteren, hvor de er drægtige?

Hvordan kan vi accepter sult hos dyrene i indhegningerne hen over vinteren? Hvorfor skal dyr tvinges til at spise føde, der på sigt gør dem syge pga. fejlernæring? Hvordan kan vi tillade den forvaltningsmetode, der på ingen måde tager hensyn til sult og lidelse, som smertetilstande hos dyrene? Vi citerer fra rapport 425, DCE 2021, som beskriver undersøgelser af rewilding:

"Det er naturligt, at dyr taber sig om vinteren på grund af den begrænsede fødetilgængelighed, hvilket kan forårsage betydelige vægtfluktuationer hen over året. Fra efterår til forår mister kvæget ca. 20-25% af deres kropsvægt (Bunzel-Drüke m.fl. 2008), hvilket for en Galloway-ko på 450-600 kg svarer til et naturligt vægttab på 90-150 kg hen over vinteren. Ligeledes er det naturligt, at der kan forekomme en relativ høj dødelighed i populationer af store græssende dyr på grund af ressourcebegrænsninger, ekstraordinære klimatiske forhold (kulde og tørke), sygdomme, parasitter mv. En dødelighed på mellem 20 og 30% er normal, men dødeligheder på op til 50% forekommer også hyppigt på store hegnede arealer, på øer og i store naturlige græsningsøkosystemer (Erb & Boyce 1." (side 37 og 38). **Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, som vi har placeret bag et hegn. Disse dyr er ikke vilde dyr.**

Hele grundlaget for at udfærdige naturnationalparker er som sagt at højne biodiversiteten, som i øvrigt i forvejen er høj i vores skov og naturområder. Samtidig hævder man, at det eneste rigtige er udsætning af store græssere. Af rapporten fremgår det tydeligt, at der ingen evidens er for, at store græssere giver en bedre biodiversitet. **Hvordan kan vi udføre så markante ændringer i vores skovområder/ natur, når rewilding har karakter af et eksperiment? Og tillade sig at afsætte 888 mio. kr. på Finansloven til dette eksperiment? Rapporten beskriver, citat:**

"**Biodiversitetseffekter af rewilding** *Som tidligere nævnt er de dokumenterede effekter af rewilding sparsomme, og videnskabelige studier af græsningseffekter kan være svære at sidestille med rewilding, særligt hvis intensiteten af græsningen ikke er specificeret eller kun subjektivt vurderet. Dertil kommer, at rewilding netop forventes at bidrage med meget diverse økosystemfunktioner, hvoraf græsning kun er én. (Side 45).*
"Effekterne af rewilding på naturlige processer og på arter inden for forskellige taksonomiske eller trofiske grupper er kun sporadisk undersøgt. Især mangler der langsigtede studier. Derfor bygger mange af konklusionerne i rapporten på et relativt begrænset empirisk grundlag" (side 8).
"Da rewilding endnu ikke er en udbredt praksis, og da vi generelt mangler en effektovervågning af naturindsatser i Danmark, ***er dokumentationen af effekterne af dedikerede rewildingprojekter sparsom. S****om supplement vil vi derfor grundigt* ***gennemgå hypotesen om rewilding*** *som omkostningseffektivt virkemiddel i naturforvaltningen og diskutere rewilding-cases fra Danmark samt perspektivere studier og projektområder fra udlandet. (Side.12 og 13)*
"Der findes dog kun få undersøgelser, der dokumenterer langtidseffekten af helårsgræsning i forhold til sæsongræsning på naturindholdet." (side 37 og 38).

I rewilding ser man gerne at ådsler bliver liggende til gavn for biller og andre insekter. Dette er ikke lovligt, da skovene typisk ligger på vores drikkevandsindvindingsområder. Det er bekymrende, at disse ådsler kan blive en smittekilde og overføre sygdomme/parasitter til andre dyr, såvel vilde dyr som tamdyr, og besøgendes dyr som hest og hund.

Manipulering af Rødlisten

Vi har vedhæftet et link fra Dansk Natur.dk: SammendragAnalyseRødlister.pdf (dansknaturtilstand.dk) med en analyse af Aarhus Universets opgørelse af rødlistearter. Den

tidligere offentliggjorte redegørelse, om den bekymrende udvikling af truede arter, skyldes alene en anden måde at registrere på. Nærstuderes tallene drejer det sig om en ændring i regnemetoden. Som Morten DD. Har udtalt, man skal passe på med at lade situationen med tørken i 2018 påvirke redegørelsen som blev udfærdiget i 2019.

Rødlisten er nu af uvildige blevet revurderet og linket som er vedlagt, er en ny gennemregning af datamateriale fra Aarhus Universitets udarbejdelse af den danske rødliste, som viser et helt andet billede, end det som blev lagt til grund for regeringens naturpolitik.

Vi mener, at ansvaret omkring rødlisten skal gives til Københavns Universitet, da de her er meget uenige med Aarhus Universitet, om den pludselige ændring i opgørelsesmodel, som resulterede i, at Danmark ikke kunne sammenligne sig med de øvrige lande.

Naturplan 2022 – 2027 konsekvenser for flora og fauna

Vi stiller spørgsmålstegn ved, hvorfor plejeplanen foreskriver lysåbent landskab ved brug af græsning eller høslet, når man tidligere har foretaget maskinel rydning. Førne kan sagtens fjernes ved brug af maskiner som hidtil. Vi skal bibeholde naturnær skovdrift og ikke ændre skovdriften til 1700-tallet fæstebondekultur.

Vi mener ikke, at det er muligt at holde skoven lysåben ved hjælp af græsning. Bliver græsningstrykket for højt, og føden knap vil dyrene vanrøgtes. Ligeledes vil dyrene ødelægge paragraf3-natur og fortidsminder i deres desperate søgen efter føde.

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelsen af lysåbne arealer bør ske maskinelt. Vi stiller spørgsmålstegn ved, at tamdyr skal misbruges til dette.

Nåletræet som i øjeblikket fjernes, vil fremadrettet mangle for de arter som dels søger ly mellem træerne bl.a. hjortevildt, flagermus og fugle og dels medføre manglende føde for arterne såsom egern, mus, fugle som spætter, korsnæb mv.

Vi undres over, at bilag IV-arter som er tilknyttet vådområder tilgodeses, men hvordan sikres levesteder for de nuværende bilag IV-arter som fx markfirben? De har tidligere været et fokusområde i plejeplanerne.

Der bør som minimum udarbejdes en VVM. Det kan ikke være korrekt, at Naturstyrelsen ikke skal vurdere forhold som påvirkning af omgivelserne med bl.a. trafik og støj, når man forventer stort besøgstal og gør klar til parkering til busser mv.

Vi er som tidligere beskrevet skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, samtidig også om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. Dette kan være i strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter? Hvorfor er der ingen baseline foretaget, før den massive fældning startede, og inden hegnet er sat op i Gribskov?

Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres, da de også har en positiv effekt på biodiversiteten. Der kunne skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig ideologi, der

vælges for at skabe bedre biodiversitet kun skabt af få biologer, med rewilding som facitliste. De 888. millioner kr. kunne være brugt til opkøb af flere områder, der kunne udlægges til natur.

CO2-regnskabet og klimakrisen

CO2-regnskabet er vigtigt at have for øje, klimakrisen må være noget som i alle er interesserede i.

Bæredygtigt skovbrug ligeledes, da vi skal være selvforsynende. I øjeblikket importeres omkring 70-80% af bygningstræ til Danmark. Ved udtag af effekter bindes CO2. Ved urørt skov, og når træet rådner, frigives både CO2 og metangasser til atmosfæren, hvilket er problematisk. Med urørt skov i f.eks. Gribskov på ca. 3000 ha urørt skov, vil det svare til en udledning af 300.000 tons CO2 pr. år.

Med planen om, at urørt skov skal være 75.000 ha urørt skov vil vi øge importen af træ, og dermed eksportere miljøproblemer til andre lande. EU's biodiversitetsstrategi for 2030 siger, at man ikke må ødelægge de andre landes urskove. Det er ligeledes besluttet på det netop afholdte topmøde om klimaet. Derfor er det en skændsel at se, de mange fældninger, som sker i landets skove i øjeblikket. Biologer og Miljøministeriet har besluttet, at douglasgran og lærk skal fjernes fra vores skove, da de er udenlandske arter. Fældning sker desværre nu, hvorefter vi i statsskovene har endnu mindre bygningstømmer, som produceres i skovene.

Hvordan kan [redacted] oplyse ved et borgermøde, at alle konsekvenser er kendt og veldokumenteret, når Københavns Universitet netop har igangsat et forskningsprojekt om den store udledning af metangasser for oversvømmede arealer på næringsrig jord. Vi pointerer, at dette forsøg med vores natur bør standses omgående.

Vi håber, at I vil se alvorligt på disse problemer. I øjeblikket domineres Miljøministeriet af biologernes rewildingteori, da de i årevis har arbejdet i denne retning på baggrund at en ideologi, som Rune Engelbrecht som idéhistoriker er stærkt fortaler af. Hvorfor er man i Miljøministeriet så ensporet i sin løsningsmodel til forbedring af biodiversiteten?

Vi som ser til undres over, at denne teori, som det eneste skal udfoldes over hele landet. Der er mange andre muligheder, og igen biodiversiteten er allerede høj i landets skove. Det virker som om, at det har været billige arealer at trække ind i dette arbejde. Der blev også kigget på Forsvarets arealer, men her blev det afslået, hvorefter disse arealer gik fri.

Udformningen af naturnationalparker bør gentænkes. Vi ønsker alle langt flere natur og skovområder, men det skal være uden hegn, og uden udsultede kvæg gående rundt i skovene. Det er absolut ikke natur at genindføre et tidligere græsningstryk i skovene, som ødelagde skovene i 1600 og 1700-tallet (Fæstebondekulturen) inden Skovforordningen blev besluttet i 1805, for netop at beskytte skovene. I øvrigt er græsningen menneskeskabt og er altså kultur, derved kan det aldrig blive natur og vilde dyr.

Konsekvenser med hegning, indsatte dyr og borgers adgang til skoven

Vores friluftsliv begrænses i høj grad, det bliver decideret farligt at færdes i naturnationalparker, specielt som mountainbiker, rytter eller hundeejer. Heste er flugtdyr og er bange for kvæg. Kvæg kan være beskyttende eller nysgerrige. De er ikke bange for mennesker. Her vil komme farlige situationer for borgerne.

Forskning har gennem årene påvist, at det at færdes i naturen bedrer folkesundheden. Skovene bruges til rigtig mange forskellige aktiviteter. Folk der lufter deres hunde, familier der samles om gåture/svampeture i skoven. Strandgæster om sommeren, eller folk der færdes for at nyde den varierede natur. Rigtig mange bruger skovene til at få deres daglige motion, i stedet for at være indenfor i et motionscenter. Her er Mountain bikere, løbere og der bliver afholdt en del store sportsengagementer, som bl.a. cykelløb og orienteringsløb. Slædehundeførerne har deres faste ruter i skovene. Hvor skal vi alle være, når vi ikke længere har adgang til vores natur? Gad vide hvilke konsekvenser, det har for folkesundheden i forhold til stress, vægt og motion?

Vi mener bestemt også, at der skal være en balance mellem beskyttelse og benyttelse. Vi har brug for at kunne færdes trygt i vores natur unge, som gamle.

Samtlige former for sport, hvor personer kommer med fart, vil være farligt. Hurtigt vil en mountain biker eller løber komme alt for tæt på, og de store græssere kan føle sig truet. Familier med børn, der leger og løber rundt kan ligeledes opleves som en fare, for de store dyr. Hunde vil blive set på som rovdyr, og mange store dyr vil reagere på disse. Dette er der set flere eksempler på, hvor kvæg og hunde har været involveret i ulykker med personskade til følge.

Der er alene det seneste år i Danmark rapporteret om 5 tilfælde af ulykker med kreaturer. Hvem tør at tage en skoleklasse, eller daginstitution med på tur? Det bliver et meget stort ansvar, og mange vil undlade at bruge skovene, som udflugtsmål eller læring for eleverne.

Konsekvenser ved lempelsen af Dyrevelfærdsloven

Hele tanken bag NNP er rewilding, hvor dyrene der sættes ud i skovene, skal klare sig uden tilskudsfoder om vinteren, uanset om de sulter og uden tanke for, at dyrene i vinterperioden er drægtige og skal have ernæringsrigtigt foder til afkommet. Fokus på dyrevelfærden er væk med beslutning af L229, (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021.) Bilag vedhæftet: Dyrlægers notat.

Til slut er der det dyreetiske dilemma. Hvem har lyst til at tage på skovtur og se på udsultede eller evt. tilskadekomne dyr? Hvordan kan vi tillade at L229 (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021) indføres, så vi nu er på vej til at kalde vores tamdyr for "vilde dyr", som ikke har en stemme. De har ingen rettigheder ifølge lovgivningen. Hvem vil tage ansvar for dette, når der indgives klager og bekymringer omkring dyrevelfærden i vores indhegnede skove? Mener vi, at turister vil acceptere at se på dyr, der ikke trives eller udsultes?

Vi fremsender her følgende bilag, som kan danne baggrund for yderligere information om hegning, indsatte dyr og baggrunden for begrebet rewilding.

Bilag: Dyrlægernes vurdering: file:///C:/Users/perni/Downloads/Dyrl%C3%A6gers%20skriv.pdf

Links: https://dansknaturtilstand.dk/ og uddybende dokument: https://dansknaturtilstand.dk/files/SammendragAnalyseR%C3%B8dlister.pdf

Link: videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021: https://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf

Naturnationalparker: Lovgrundlag L229: https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l229/20201_l229_som_vedtaget.htm

EU- Biodiversitetsstrategi 2030: EUR-Lex - 52020DC0380 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

På vegne af [redacted], ved Borger , Borger og Borger .

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Gribskov, Esrum Sø, Esrum Å og Snævret Skov**
Områdenummer	**133**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Til rette vedkommende** **Hermed fremsendes høringssvar til Natura 2000 plejeplaner 2022 - 2027.** **Høringssvaret som fremsendes er gældende for følgende skove:** **Gribskov, Tisvilde Hegn og Melby Overdrev.** **I afkrydsningfelterne om besvarede emner på jeres hjemmeside skal samtlige emner afkrydses.** **Ved fremsendelse af kvittering for modtagelsen af høringssvaret anmodes om, at der kvitteres for tre svar som lægges på hver af disse tre skove/Natura 2000 områder.** **Venlig hilsen** Borger
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar vedr. Natura 2000 planer - 2022-2027.docx**

Indsendt 03-06-2022 13:25. Kvitteringsnummer ZN-WRB-ZS-E29.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 27-04-2022 11:59

Sag nr. 2022 - 29801: Høringssvar naturplaner - MJY -

Modtaget via hjemmesiden den 27-04-2022 11:59:32

Kvitteringsnummer: 8v7a9etpym

TEKNIK OG MILJØ

Herning Kommune

Natur og Grønne områder
Torvet 5
7400 Herning
Tlf: 9628 2828
Lokal 8144

[redacted]
www.herning.dk

Sagsnummer:
01.05.18-K04-1-22

Kontaktperson:
[redacted]

Dato: 27-04-2022

Herning Kommunes høringssvar til forslag til Natura 2000-planer

Der er 7 planforslag for Natura 2000-områder der ligger helt eller delvist i Herning Kommune. Det drejer sig om disse 7 områder:

- Karup Å, Kongenshus og Hessellund Heder – Natura 2000-område nr. 40
- Sdr. Feldborg plantage – Natura 2000-område nr. 63
- Heder og Klitter på Skovbjerg Bakke, Idom Å og Ormstrup Hede – Natura 2000-område nr. 64
- Borris Hede – Natura 2000-område nr. 67
- Skjern Å – Natura 2000-område nr. 68
- Harrild Hede, Ulvemosen og heder i Nørlund plantage - Natura 2000-område nr. 75
- Ovstrup Hede og Røjen Bæk – Natura 2000-område nr. 225

Kommentarerne i dette høringssvar omhandler disse 7 planer.

Generelt
Herning Kommune ser positivt på det øgede fokus på en naturforvaltning med øget brug af naturens egne dynamikker, med fokus på naturlige processer og en styrkelse af naturens robusthed så biodiversiteten kan blive sikret og styrket. Naturens egne dynamikker ses som naturforvaltning på større sammenhængende naturarealer, med helårsgræssende dyr, mere naturlig hydrologi og flere urørte skove. Ligeledes er det positivt, at der er fokus på tiltag der skal afhjælpe klimaforandringernes udfordringer.

Det ændrede fokus på plads til biodiversitet kan imidlertid være svært at få øje på i selve planudkastene, som bærer præg af at videreføre de tidligere planperioders metodik. Traditionel pleje, og drift passer ikke nødvendigvis overens med en målsætning om, at der skal gives plads til variation i naturen. Hvis man åbner op for at naturens egne dynamikker skal have mere plads, hvordan stemmer det så overens med et tilstandsvurderingssystem, som syntes at lægge stor vægt på at opvækst og højere vegetation er negative parametre. I et system med naturlig dynamik, vil man opleve et større udsving i vegetationshøjden over året og over tid. Vil der blive ændret i tilstandsvurderingssystemet, så synlige tegn på naturlig dynamik kommer til at tælle i positiv retning?

Herning Kommune behandler og gemmer alle dokumenter i alle sager elektronisk. Hvis du vil se de oplysninger, vi har registreret om dig, så kontakt sagsbehandleren af denne sag, som vil hjælpe dig videre. Du kan også læse mere om dine rettigheder på www.datatilsynet.dk

Konkrete kommentarer til planerne
I en række af planerne er det anført i de områdespecifikke retningslinjer at der skal gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealerne. Hvad menes der med 'en grundlæggende indsats'? Kommer der en tilskudsordning rettet imod indsatser på hederne?

I de områdespecifikke retningslinjer bliver det i mange planer angivet at der iværksættes indsats imod invasive arter på et fastsat antal ha, hvor dækningen er over 10%. Bliver det muligt at se på konkrete kortlag, hvor disse arealer befinder sig?

På lignende vis, er det i de områdespecifikke retningslinjer angivet at der søges udtaget kulstofrige lavbundsjorder. Bliver det muligt at se på konkrete kortlag, hvor disse arealer befinder sig?

I flere af planerne er der angivet modsatrettede interesser der beskriver, at ældre arealer med stilkegekrat eller skovbevokset tørvemose bevares til fordel for andre naturtyper. Andre naturtyper prioriteres over yngre stilkegekrat eller skovbevokset tørvemose. Hvordan defineres ældre?

I de fleste planer er der, for den terrestriske natur, angivet hvor stor en andel af naturen der er knyttet til våd bund og hvor stor en andel der er knyttet til tør bund. Af disse arealer er det angivet, hvor mange ha der fortsat skal være i tilstandsklasse I-II. Det er i FAQ på mst.dk angivet at tallene stammer fra basisanalyserne, men koblingen kunne med fordel gøres endnu mere tydelig, idet det ikke står helt klart om der er tale om de faktiske kortlagte arealer eller mål der skal nås.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Herning Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Vedlagt findes høringssvar fra Herning Kommunes Miljø-, Infrastruktur- og Naturudvalg. Høringssvaret er godkendt på udvalgets møde den 19. april 2022.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Herning Kommunes høringssvar til forslag til Natura 2000-planer.pdf**

Indsendt 27-04-2022 11:59. Kvitteringsnummer 8V-7A9-ET-PYM.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 23-05-2022 13:37

Sag nr. 2022 - 38778: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 23-05-2022 13:37:18

Kvitteringsnummer: hk23dccctx

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Langeland Kommune**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**For at sikre en god naturtilstand omkring Langeland, skal Langeland Kommune opfordre til, at virksomheden RGS Nordic, Stigsnæs, ved Skælskør, får forbud mod at udlede spildevand, fra særligt den norske olieindustri, i Storebælt. Giftighederne udledes i den i forvejen stærkt forurenede Østersø, Smålandsfarvandet og Storebælt.** **Udledningerne har fundet sted i 20 år. I den periode har fiskebestanden været stærkt faldende i Agersøsund, Smålandsfarvandet og områder i Storebælt. Ikke mindst ved den nordlige del af Langeland, der ligger nærmest på udledningerne fra Stigsnæs, er det vores oplevelse, at der er en markant tilbagegang af fiskebestanden.** **Vi skal derfor kraftigt opfordre til at stoppe import og håndtering af det giftige spildevand omgående, samt sikre at forureningen afdækkes fuldstændigt.** **Samtidig skal vi kraftigt protestere mod yderligere reguleringer af fiskeriet omkring Langeland, idet fiskerierhvervet, ikke kan tåle flere begrænsninger.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 23-05-2022 13:37. Kvitteringsnummer HK-23D-CC-CTX.

Til: Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse
Fra: Borger Naturfond
Titel: Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
Sendt: 23-05-2022 16:27

Sag nr. 2022 - 51419: Høringssvar naturplaner - FYN - Odense Fjord

Modtaget via mail den 23-05-2022 16:27

Akt-id.: 5533342

[redacted]

[redacted]

Miljøstyrelsen
[redacted]

Kampmannsgade 1
1604 København V

København d. 23. maj 2022

Justering af Natura 2000-områdegrænser på [redacted] Borger [redacted]

Kære [redacted]

Tak for modtaget mail med anmodning om bidrag til høring vedr. justering af Natura 2000-områdeafgræsning på fondens arealer.

Vi har forstået, at det primært er en øvelse med udtagelse af dyrkede arealer uden naturbetydning, som er i fokus. Disse arealer giver danske myndigheder en planlægningsmulighed, som andre lande ikke har, for at erstatte natur, som fx forsvinder pga. klimaforandringer eller kan bruges til at sammenbinde eller skabe bufferzoner til følsom natur. Men det er I sikkert opmærksomme på.

Naturfonden ejer kun meget få dyrkede arealer og det benyttes primært som udlæg til afgrøder for hjortevildt og gæs, som er et myndighedskrav i forbindelse med etablering af nogle af vores nyere naturområder. Vi har derfor ikke forslag til udtagning af dyrkningsarealer i Natura 2000-områder på Naturfondens arealer.

Det har ikke undgået vores opmærksomhed, at Danmark i forhold til andre EU-lande har udpeget relativt meget begrænsede Natura 2000-udpegde arealer på landjorden, og at EU er opmærksomme på det.

Naturfonden kan derfor tilbyde, at udvalgte naturarealer med potentiale for udpegning kan indgå i Miljøstyrelsens forslag til justering af områdegrænser.

Naturfonden foreslår følgende to områder:

- Dele af **Gyldensteen Strand på Nordfyn som en udvidelse af Habitatområdet H92**.
  Området er i forvejen udpeget som Fuglebeskyttelsesområde (F76). Kystlagunen er udpeget som Vildtreservat uden offentlig adgang. Området rummer allerede mange marine habitatnaturtyper og arter (bl.a. rastende og fouragerende spættet sæl), og flere habitatnaturtyper er højt prioriterede – se **vedlagte** bilag. Syddansk Universitet udfører meget grundig monitering af områdets marine forhold.
  Vores forslag retter sig især mod selve Kystlagunen med øer samt de to store øer Lindholm og Langø. Langø består af nyskabte strandenge, sand- og stenstrand, surt overdrev, tidvis våd eng, vandhuller og naturskoven Langø Plantage med bl.a. ellesump og blandskov. Ikke hjemmehørende

træarter er under udfasning og erstattes med lokale træarter. Den østlige halvdel af skoven forventes udlagt som urørt. En grøn driftsplan er under udarbejdelse for skoven. Ca. 8 ha dyrkes på Langø og benyttes meget af gæs. Centralt på Langø ligger gården Eriksholm med Naturrum, udstilling, skoletjeneste, tørvejsrum og offentlige toiletter. Det er muligt at gården og parkeringspladsen skal udtages af udpegningen. På Lindø er der styret offentlig adgang med stier og udsigtspunkter.

- **Ølund ved Odense Fjord** som fuglebeskyttelsesområde. Området er et af de absolut vigtigste fugleområder på Fyn og er et kerneområde for fugle i Odense Fjord, som er fuglebeskyttelsesområde. Hele området fremstår som eng, overdrev, mose og lavvandede søer. Både ynglende og rastende fugle på direktivets bilag I forekommer i meget betydelige tal.
  Udpegningsarter i fuglebeskyttelsesområdet, som yngler i Ølund, omfatter klyde og fjordterne. Pleje af øer skal forbedre ynglemulighederne yderlige for udpegede ynglende arter. Ynglende havørn og rørhøg i nærheden fouragerer hyppigt i Ølund.
  Rastende udpegningsarter omfatter sangsvane, grågås, bramgås, spidsand, skeand, troldand samt blishøne.
  Antallet af vandfugle som raster vokser eksplosivt under jagttiden i Odense Fjord. Naturfonden jager ikke fugle på Ølund – eller i andre af vores naturområder.
  I området er der to mindre parkeringspladser og stier til to fugletårne.
  En moniteringsrapport over fuglelivets udvikling siden fonden overtog Ølund er under udarbejdelse og udgives i år.

Begge områder er nærmere afgrænset og en opremsning af habitatnaturtyper og fuglearter fremgår af **vedlagte bilag**, som du allerede har modtaget fra vores Naturråd for Gyldensteen Strand og Ølund. Bemærk naturfonden vurderer ikke, at Engsøen har udpegningsarter og habitatnaturtyper, som egner sig som Habitatområde – i modsætning til vores Naturråd.

Vi står selvfølgelig til rådighed med uddybende information, såfremt der er behov for det.

Med venlig hilsen

Borger

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger **Naturfond**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	Borger
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Naturfonden har gennemlæst de 16 udkast til Natura 2000-planer, som dækker vores naturejendomme.** **Vi er generelt meget tilfreds med udkastene til Natura 2000-planer og målsætninger om mere dynamisk natur.** **Vi har bemærkninger til to vigtige områder, N2000-områderne 16 og 17, Vejlerne og Lille Vildmose.** **Vi håber, at I vil indarbejde vores væsentlige bemærkninger i de to Natura 2000-planer.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Udtalelse til høring om justering af grænser for N2000.docx**

Indsendt 23-05-2022 16:27. Kvitteringsnummer FX-W3N-Z8-UHQ.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 13:58
Bilag: Høringssvar Samsø Kommune.pdf;

Sag nr. 2022 - 39635: Høringssvar naturplaner - MJY - Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 13:58:36

Kvitteringsnummer: g9fg53yh4f

Natur
Karen Blixens Boulevard 7, 8220 Brabrand

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

Høringssvar fra Samsø Kommune til forslag til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

TEKNIK OG MILJØ
Natur og Miljø
Aarhus Kommune

Natur
Karen Blixens Boulevard 7
8220 Brabrand

Telefon: 89 40 44 00
Direkte telefon: [redacted]

E-mail:
naturogvandloeb@mtm.aarhus.dk
Direkte e-mail:
[redacted]

Sag: 22/036681-1
Sagsbehandler:
Borger

I medfør af lov nr. 541 af 24. juni 2005 med senere ændringer om forpligtende kommunale samarbejder er der den 6. november 2006 indgået aftale mellem Aarhus og Samsø kommuner om samarbejde indenfor bl.a. natur- og miljøområdet. Som led i aftalen har Aarhus Kommune, Natur og Miljø i samarbejde med Samsø Kommune, Teknisk forvaltning, udarbejdet dette høringssvar. Høringssvaret vil primært fokusere på temaer, hvor Samsø Kommune har bemærkninger eller særlige interesser.

I Samsø Kommune ligger to Natura 2000-områder: Område nr. 55 Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede, og område nr. 58 Nordby Bakker.

I det næste afsnit følger generelle bemærkninger, som gælder begge Natura 2000-planer. Herefter kommer kommentarer, som knytter sig specifikt til den enkelte plan.

Generelle bemærkninger

Samsø Kommune er enig i det overordnede mål, om at sikre Natura 2000-områdernes integritet og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Samsø Kommune er ligeledes overordnet enig i Natura 2000- planernes indsatsprogram samt at gennemførelse af planerne som udgangspunkt skal baseres på frivillige aftaler med lodsejere.

Samsø kommune bifalder at der arbejdes for større sammenhæng mellem naturområderne, mere robusthed, en sikring af den lysåbne natur, naturlig hydrologi og bedre levesteder for arter.

Samsø Kommune finder, at planerne er meget generelle og indeholder såvel målsætninger, indsatser og retningslinjer, der ikke er relevante for den konkrete plan. Det skaber usikkerhed om planens budskaber, og der bør derfor ske en frasortering af temaer, der er irrelevante, så den enkelte plan er mere målrettet det specifikke Natura 2000 område.

Flere andre Natura 2000-planer indeholder en oversigt over virkemidler og Samsø Kommune undrer sig over at dette afsnit er udeladt i de to planer som vedrører Samsø.

Samsø Kommune er generelt enig i de konkrete målsætninger for Natura 2000-området. Samsø Kommune finder og bifalder også at der er åbnet op

for en mulighed for at praktisere en forvaltning der giver plads til en større variation i naturen og dermed mere naturlige forhold for arterne.

Det fremgår af de konkrete målsætninger at fastholde andelen af naturtyperne i tilstandsklasse I og II og for naturtyper i lavere tilstandsklasser skal disse hvor det er muligt være i fremgang. Samsø kommune finder det mindre ambitiøst, at målet blot er at fastholde naturtyperne i tilstandsklasse I og II og søge at der for naturtyper i lavere tilstandsklasser skal være i fremgang hvis der er mulighed herfor. Det samme gælder for levesteder for arter der er omfattet af tilstandsvurderingssystemet.

Tilvejebringelse af øget viden og vejledning

Tilstrækkelig viden er en forudsætning for at kunne træffe de rette beslutninger om forvaltning af naturtyper og arter. Samsø Kommune bifalder derfor at staten arbejder på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og vil fokusere på en opdatering af oversigt over naturtyper og arter.

Samsø Kommune vil også gerne kvittere for at Miljøstyrelsen opdaterer klapvejledningen og reviderer bestemmelserne for vildtreservatet Stavns Fjord samt at der i den kommende planperiode vil være et nationalt fokus på bl.a. at afsøge behov for og gennemføre udlæggelse af forstyrrelsesfrie zoner og fiskeriregulering. Det forventes i den sammenhæng, at disse lovbestemte reguleringer vil bidrage til opfyldelse af Natura 2000-planernes målsætninger.

Ifølge planforslagene skal der overordnet set foretages en bekæmpelse af invasive arter. Der mangler dog stadig viden om metoder til effektiv bekæmpelse af nogle af de invasive arter og problemarter, og Samsø Kommune opfordrer derfor til øget forskning på området og udvikling af operative bekæmpelsesmetoder.

Uden en tilstandsvurdering, som kvantificerer naturtilstanden i konkrete naturområder, er det vanskeligt at vælge og iværksætte de rette forvaltningstiltag. Samsø Kommune opfordrer på den baggrund staten til at udvikle metoder til tilstandsvurdering af de naturtyper, som i dag ikke kan tilstandsvurderes.

Økonomisk støtte til plejetiltag

I de generelle retningslinjer er der fokus på at vedligeholde de indsatser, som er udført i tidligere planperioder f.eks. ved genrydning, hvor der tidligere har været udført en Natura 2000-indsats. Samsø Kommune forudsætter i den sammenhæng at staten tilvejebringer et økonomisk grundlag for at udføre eksempelvis genrydning.

Der skal samtidig arbejdes for en hensigtsmæssig drift og pleje af de lysåbne terrestriske naturtyper. Størstedelen af disse naturområder er tilpasset og udviklet gennem mange års ekstensiv landbrugsdrift i form af husdyrgræsning og høslæt. Udviklingen indenfor det danske landbrug har medført, at der efterhånden er længere mellem græssende dyr på naturarealerne, og at høslæt hører til sjældenhederne. En naturlig konsekvens heraf er, at de lysåbne naturtyper gror til med dertilhørende tab af biologisk mangfoldighed.

Samsø Kommune vurderer derfor, at en grundforudsætning for Natura 2000-planernes målopfyldelse er, at de ekstensive driftsformer understøttes i en sådan grad, at det bliver økonomisk rentabelt for dem, der driver jorden. Der bør derfor være fokus på at udvikle støtteordningen til pleje af græs- og naturarealer. Samsø Kommune har haft lignende bemærkninger i tidligere høringssvar, men trods flere revisioner er kommunen fortsat betænkelig ved, om den nuværende ordning er tilstrækkelig til at opnå det antal frivillige aftaler, der er nødvendige for opfyldelsen af Natura 2000-planernes indsatsprogram. Samsø Kommune opfordrer ligeledes staten til at øge beløbsrammen til indsatsprogrammerne, således at støtteordningerne til naturpleje i endnu højere grad bliver incitamentsskabende og langtidsholdbare for de private lodsejere. Samsø Kommune ønsker en præcisering af, at kommunen ikke er ansvarlig for manglende indsats, der skyldes manglende frivillige aftaler med private lodsejere. Samsø Kommune opfordrer staten til at inddrage kommunen i den overordnede prioritering af støtte til naturpleje eller som minimum, at kommunen orienteres / høres i forbindelse med konkrete ansøgninger / projekter.

Invasive arter

Invasive arter som rynket rose, kæmpe-bjørneklo, bjergfyr og engelsk vadegræs findes i naturtyperne, som udgør udpegningsgrundlaget for Samsøs Natura 2000-områder. Samsø Kommune vil derfor gerne kvittere for, at begge forslag til Natura 2000 planer fortsat har fokus på de invasive arter.

I de områdespecifikke retningslinjer anføres det, at der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter med fokus på arealer, hvor der er mere end 10% dækning af invasive arter. Samsø Kommune forudsætter i den forbindelse, at der i forbindelse med DUT-forhandlingerne og landbrugsstøtteordningerne afsættes de nødvendige midler til at løfte opgaven.

Samsø Kommune har ikke en opgørelse over dækningsgraden af invasive arter. Det fremgår af basisanalysen, at dækningsgraden fremgår af Novana-data. Samsø Kommune vil gerne opfordre staten til at fremstille et nationalt kort, som viser arealer med dækning over 10%.

For at bekæmpe arterne er det desuden kommunens anbefaling til staten, at lovgivningen ændres, således at udplantning af samtlige invasive arter fremadrettet forhindres.

Bekæmpelse af alle andre arter end kæmpe bjørneklo forudsætter med den nuværende lovgivning en frivillig aftale med lodsejer. Staten opfordres til at overveje at ændre lovgivningen på området, så der skabes incitamenter til at bekæmpe de øvrige invasive arter indenfor såvel som udenfor Natura 2000-områderne. Det kunne eksempelvis undersøges, om "Bjørneklo-bekendtgørelsen" kan udvides til at gælde andre invasive arter.

Et alternativ eller supplement til lovgivningen kunne være en tilskudsordning der kunne give et økonomisk incitament til at bekæmpe invasive arter.

Øvrige bemærkninger

Samsø Kommune opfordrer staten til at sende de endeligt vedtagne Natura 2000-planer direkte til hver enkelt berørt lodsejer indenfor Natura 2000- områderne for at sikre en god og inddragende dialog. Ved samme lejlighed bør staten informere alle lodsejere om gældende regler (f.eks. anmeldeordningen) indenfor Natura 2000-områder samt informere om det forestående arbejde med handleplaner og naturpleje.

Samsø Kommune finder det vigtigt at sikre varetagelsen af naturbeskyttelsesinteresserne og den biologiske mangfoldighed. Det er derfor kommunens målsætning, at beskyttede naturområder registreres løbende samt at der føres løbende tilsyn områderne. Samsø Kommune arbejder ligeledes for at forbedre eksisterende natur vha. pleje med eget dyrehold – både på egne arealer – og i høj grad også i samarbejde med Naturstyrelsen og private lodsejere.

Samsø Kommune vil derfor gerne understrege, at naturen udenfor Natura 2000-områderne er meget vigtig. Den bidrager til den samlede biodiversitet, øger naturens robustheden og fungerer som spredningskorridorer mellem Natura 2000-områderne. Staten opfordres derfor til at skabe nogle attraktive, langtidsholdbare støtteordninger til naturpleje for private lodsejere – også udenfor Natura 2000 områderne.

På de stejleste kystskrænter på Samsø er naturpleje meget vanskelig og visse steder er afgræsning ikke mulig. Det betyder at målsætningerne kan være vanskelige at opfylde for de allermest skrånende kystskrænter. Dette bør indgå i vurderingerne af målsætningerne i Natura 2000-planerne.

Tilstanden af levesteder for fugle
Omkring tilstandsvurderingen af levesteder for fugle bemærker Samsø Kommune, at Besser Rev er i god tilstand som levested for dværgterne, men moderat tilstand for splitterne og havterne. De samme presfaktorer nævnes ved de 3 arter. Hvis tilstanden vurderes forskelligt pga. differentierede miljø-krav for de enkelte arter, vil det være nyttig viden i arbejdet med at forbedre levestedernes kvalitet og måske en forudsætning for ikke at forbedre vilkå-rene for en art på bekostning af en anden.

Det fremgår af de specifikke retningslinjer, at 75% af levestederne for hav-terne og klyde skal have tilstanden høj eller god. Det fremgår samtidig af tilstandsbeskrivelsen, at 11 af 13 levesteder er i tilstanden høj eller god. Det vækker Samsø Kommunes undren, at der fastsættes et tilstandsmål, som er lavere end den eksisterende tilstand.

Tilstanden af naturtyper

Det bemærkes at næringsstoftilgængeligheden er for høj på 6120 på Hjort-holm. Det konkrete sted tilføres næringsstoffer udelukkende fra havet og fra luften. Samsø Kommune har ikke kendskab til næringsstofkilder, som kom-munen har mulighed for at regulere.

Natura 2000-område nr. 55 er specielt udpeget for at beskytte marine natur-typer, kystnatur samt de tilknyttede arter. Der er kortlagt i alt 4.761 ha med marine naturtyper.

Det fremgår af de konkrete målsætninger for de marine naturtyper, at til-stand og areal skal være stabil eller i fremgang mod tilstandsklasse I-II. Uden et tilstandsvurderingssystem er det en vanskelig opgave at afgøre om naturtyperne udvikler sig i retning af målopfyldelse. Særligt i det konkrete Natura 2000-område, hvor de marine naturtyper er bærende for udpegnin-gen, er dette problematisk.

Det anføres i de område specifikke retningslinjer, at der skal gennemføres grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af natur-tilstanden. I tilstandsbeskrivelsen angives samtlige hedearealer i Natura 2000-området at være i god tilstand. Samsø Kommune har derfor brug for at vide, hvad der menes med ”grundlæggende indsats”.

Invasive arter

Det fremgår af basisanalysen af Natura 2000-området at: ”*Naturtilstanden for de lysåbne naturtyper er samlet set overvejende god (53 %) eller høj (23 %) men der er også arealer i moderat tilstand (21 %) og kun meget lidt i dårlig tilstand (2,5 %). Den gode naturtilstand skyldes …… og næsten ingen invasive arter*.” Omvendt fremgår det af de område specifikke retningslinjer, at der skal ”…*iværksættes bekæmpelse af invasive arter på 32 ha med fokus på arealer med en kortlagt en forekomst af invasive arter på over 10%*.

I basisanalysen nævnes det ikke, at nogen af de kortlagte naturarealer skulle have 10% dækning af invasive arter. Det ville være en stor hjælp, hvis Samsø Kommune havde adgang til en oversigt over arealer, hvor staten har identificeret de 32 ha.

Natura 2000-område nr. 58, Nordby Bakker

Tilstanden af Naturtyper

Naturtilstanden på de lysåbne naturtyper er på ca. 374 dele af arealet god eller høj mens det resterende er moderat eller ringe. Andelen i kategorien høj er øget fra 7 – 15 %. Hvilket betyder at der samlet set er sket en forbedring af forholdene. Dette skyldes primært at der er sket en øget græsning på arealerne.

Gennem de senere år og efter den seneste kortlægning er der iværksat en yderligere plejeindsats indenfor Natura 2000 området Nordby Bakker. Herunder er der gennemført yderligere hegning særligt af overdrevstyperne kalkoverdrev (6210) og overdrev (6230). Samtidig er hegningen ved Kragemosen og de omkringliggende naturtyper øst herfor udvidet.

Den største trussel er tilgroning i høj og middelhøj græsvegetation samt tilgroning med vedplanter.

Generelt er naturtilstanden i naturområderne forbedret siden den forrige kortlægning og Samsø kommune har siden seneste kortlægning iværksat en yderligere plejeindsats på arealerne primært med nye græsningsprojekter. De kystnære naturtyper rummer nogle fysiske udfordringer idet der indgår en del stejle kystskrænter. Visse steder er skrænterne så stejle at de er umulige at iværksætte en pleje herpå.

I basisanalysen er et af områdets trusler angivet som uhensigtsmæssigt hydrologi. Nordby bakker indeholder to grundvandsafhængige naturtyper nemlig tidvis våd eng og rigkær, der tilsammen udgør ca. 3 ha. Begge områder er beskrevet som områder med god tilstand, naturlig hydrologi og kun

moderat tilgroning som følge af græsningen på arealerne. Det undrer Samsø kommune, hvor den uhensigtsmæssige hydrologi for områdets våde naturtyper findes.

Invasive arter

Invasive arter som rynket rose udgør i visse områder en betydelig trussel for den lysåbne natur på Samsø. Samsø kommune vil derfor gerne kvittere for en målrettet indsats mod bekæmpelse af disse arter.

I de områdespecifikke retningslinjer er der anført et konkret mål om, der skal iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på ca. 2 ha. Bekæmpelsen skal prioriteres på de arealer, hvor der er mere end 10% dækning af invasive arter.

Samsø Kommune finder det samtidig mangelfuldt, at den specifikke retningslinje om bekæmpelse af invasive arter på 2 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10 % dækning ikke er ledsaget af en angivelse af hvor de 2 ha er kortlagt. Det ville være en stor hjælp, hvis Samsø Kommune havde adgang til en oversigt over arealer, hvor staten har identificeret de 2 ha.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Aarhus Kommune i samarbejde med Samsø Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**naturogvandloeb@aarhus.dk**
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	**Teknik og Miljø, Aarhus Kommune**
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede**
Områdenummer	**55**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Dette høringssvar omfatter kommentarer vedrørende denne plan (N55) og N58**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Samsø Kommune.pdf**

Indsendt 25-05-2022 13:58. Kvitteringsnummer G9-FG5-3Y-H4F.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 17-05-2022 07:02

Sag nr. 2022 - 37174: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 17-05-2022 07:02:18

Kvitteringsnummer: zak94k8b5n

STRUER KOMMUNE

Miljøstyrelsen
Arter og Naturbeskyttelse
Tolderlundvej 5
5000 Odense C

DATO: 12-05-2022

JOURNALNUMMER
01.05.18-K04-3-22

RÅDHUSET, PLAN OG MILJØ
ØSTERGADE 13
7600 STRUER

Struer Kommunes tekniske høringssvar til udkastet af Natura 2000-planerne.

Miljøstyrelsen har sendt udkast til Natura 2000-planerne for den tredje planperioden (2022-2027) i høring i perioden den 21. februar til den 25. maj 2022. Miljøstyrelsen har samtidigt sendt de revideret basisanalyser og strategiske miljøvurderingsrapporter (SMV'er) ud for hver Natura 2000-plan. SMV'erne er ligeledes i høring.

Der er er to Natura 2000-områder, der helt eller delvist ligger i Struer Kommune. Det drejer sig om:

- Natura 2000-område nr. 28: Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø
- Natura 2000-område nr. 62: Venø, Venø Sund.

Struer Kommune har følgende kommentarer til disse planer:

Generelle kommentarer til Natura 2000-planerne

Struer Kommune støtter, at Natura 2000-planerne i denne periode særligt har et hovedformål, som sikrer at der skal være mere fokus på naturlige processer, dynamikker og naturens robusthed. Struer Kommune anerkender at Natura 2000-planerne skal nås via kommunal planlægning, myndighedsarbejde igennem lovgivningen samt frivillige aftaler med private lodsejere, baseret på statslige tilskudsordninger. Struer Kommune har dog nogle generelle bemærkningerne til de tilgængelige virkemidler, den økonomiske rammer for planerne og om truslerne er belyst til fulde. Struer Kommune har derefter nogle konkrete spørgsmål til hver de to Natura 2000-planer, der helt eller delvist ligger i Struer Kommune.

Sammenhæng mellem de opstillede mål og tilgængelige midler.
Natura 2000-planerne roses for at lægge mere vægt på naturlige processer, dynamikker og naturens robusthed som det står nævnt i hovedformålene, men Struer kommune mener ikke, at planernes målsætninger, indsatser og virkemidler afspejler dette hovedformål til fulde. Der står i planerne, at "*I området skal der være mulighed for en*

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

STRUER
KOMMUNE

Struer Kommune vil gerne have den sidste bisætning uddybet, så betydningen af *'... såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det*' tydeliggøres. Kan Miljøstyrelsen uddybe hvor og i hvilket tilfælde, de naturgivne forhold ikke giver mulighed for det?
I Struer Kommune er der f.eks. langs Thyholms vestkyst en udpeget kystklint i moderat tilstand (tilstandsklasse III) grundet lav artsindeks. Alene et lavt artsindeks medfører en lavere tilstandsklasse, selvom der ikke er nogle nævneværdige trusler. Spørgsmålet ligger i, at hvis et områdes bonitet, beliggende og beskaffenhed umuliggør højere naturtilstand, bør dette så ikke nævnes på de givende arealer, så disse arealer ikke 'tæller ned'? Alternativt skal artsscoren kalibreres efter de konkrete forhold, så der ikke skabes et misvisende billede af hvor resurser skal bruges og hvor resurser kan være till gavn for naturtilstanden. Struer Kommune frygter, at dette i sidste ende kan skabe en skævvridning af hvor midler bør og bliver brugt.

Arters tilstandsklasse og tilgængelige virkemidler.
I det første delmål i ynglefugleafsnittet er målsætningen, at "*Tilstanden og det samlede areal af de kolonirugende fugles kortlagte levesteder må ikke være i tilbagegang, og mindst 75% af arealet skal være i fremgang mod eller fastholdes i tilstandsklasse I-II.*". I dette delmål, er den tidligere omtalte bisætning, *'... såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det*' ikke nævnt. Hvilken betydning har det for de krav og virkemiddel Kommunen kan og skal pålægge private lodsejere, hvis ynglefugles levestedet skal være i forbedring? Struer Kommune agter selvfølgelige at nå i mål med frivillige aftaler men er bekymret for, at de nuværende tilskudsordninger ikke er tilstrækkelige.

Struer Kommune hæfter sig også ved, at trusler på trækkene fugle kan være oversøisk og en detaljeret gennemgang af kvaliteten af samtlige levestederne for fuglene er nødvendig for at klargøre om den reale trussel er de danske forhold eller internationale forhold. Herunder bør et levesteds score ses i relation til de eksisterende naturforhold for arten på den givende lokalitet, og ikke artens generelle status i udbredelsesområde.

Yderligere om ynglefugle, så kan det nævnes, at den lille holm Fuglholm i basisplanen anses for at være et godt isoleret levested mod landlevende rovdyr, men at holmen huser en større koloni sølvmåger, som potentielt presser Klyderne og Ternerne væk fra øen. Strandengene i nærheden ved Katholm Odde, Munkholm Odde og Jegindø anses for at være levesteder, som er særligt udsat overfor prædation fra ræv og andre rovdyr. Struer Kommune vil meget gerne høre Miljøstyrelsen om det nationale omfang af truslen fra mellemstore rovdyr på jordrugende fugle på udpegningsgrundlagene. En stor andel af de mellemstore rovdyr er hjemmehørende i Danmark og direkte regulering af disse anses ikke for at være en gangbar løsningen. Dertil er en direkte regulering ikke i ledtog med hovedprincipperne om naturlige processer og dynamikker. Struer Kommunen efterspørg konkrete virkemidler til at reducere denne trussel fra landlevende rovdyr.

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

Specifikt for Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 62:

Levesteder for ynglefuglene – særligt Klyde og Dværgterne.
Struer Kommune bider mærke i, at tilstandsteksten for Klyde og Dværgterne praktisk talt er er identisk, men at tilstanden for Klyde er i god tilstand mens den for Dværgterne er i høj tilstand. Det bør uddybes hvad forskellen i arternes krav til levested samt trusler er, så indsatser kan målrettes mod de konkrete målsætninger om 75% af ynglefuglenes levesteder skal være i fremgang eller fastholdes i tilstandsklasse I-II kan igangsættes.

Økonomi til bekæmpelse af invasive arter / rynket rose.
For Natura 2000-områdets specifikke retningslinjer lyder nr. 3: ”*Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 9 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning*”. En bekæmpelse af invasive arter på 9 hektar med mere en 10 % dækning kan blive en omkostningsfuld affære, særligt da det især er rynket rose, som forekommer i stor dækningsgrad på Venø. Struer Kommune prioriterer egne naturforvaltningsmidler samt DUT-midler ved først at bevare eksisterende natur før der gendannes nyt, i ledtog med brandmandens lov og de overordnede hovedformål i Natura 2000-regi. Struer Kommune frygter derfor, at hvis større midler allokeres til direkte og målrettet bekæmpelse af rynket rose, vil det gå ud over eksisterende natur. Struer Kommune vil derfor høre, om der bliver afsat særskilte midler, øremærket til bekæmpelse af invasive arter.

Struer Kommune bruger it i sagsbehandlingen. Derfor skal kommunen følge persondataloven og gøre dig opmærksom på dine rettigheder efter denne lov: Når kommunen indsamler og/eller behandler personoplysninger om dig, har du ret til at få indsigt i disse oplysninger og gøre indsigelse, hvis oplysningerne er forkerte. Kommunen skal slette/ændre forkerte oplysninger. Vil du vide mere om persondataloven, kan du læse en udførlig vejledning på Datatilsynets hjemmeside: www.datatilsynet.dk

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Struer Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**teknisk@struer.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	✔
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Struer Kommunes høringssvar er vedhæftet. Høringssvaret har først nogle generelle bemærkninger og derefter specifikke for Natura 2000-område nr. 28 og 62.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Struer Kommunes tekniske høringssvar til udkastet af Natura 2000-planerne.pdf**

Indsendt 17-05-2022 07:02. Kvitteringsnummer ZA-K94-K8-B5N.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 23-05-2022 11:08

Sag nr. 2022 - 38717: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 23-05-2022 11:07:42

Kvitteringsnummer: a9r62cbpag

Høringssvar til udkast til Natura 2000-planer 2022-2027

Med forbehold for byrådets godkendelse den 30. maj 2022 har Aalborg Kommune følgende generelle bemærkninger:

1. Generelle bemærkninger

1.1 Målsætninger
Aalborg Kommune finder det positivt, at der som noget nyt er sat fokus på mere naturlige dynamikker og sammenhæng i naturen. Dette er helt i tråd med kommunens praksis i øvrigt.

1.2 Klimaforandringer
Aalborg Kommune må tage forbehold for, om en gennemførelse af indsatsprogrammet på lang sigt kan blive vanskeliggjort som følge af klimaforandringerne og de stigende havvandstande. Planlægningen har ikke taget højde for konsekvenserne af disse, som kan have stor betydning for de arter og naturtyper, som indgår i udpegningsgrundlaget for især de Natura 2000-områder, der omfatter kystlinjer og vandløb.

Højere vandstande og ekstremnedbør kan presse naturtyper og arter i ådalene og langs kysterne. Levestederne for udpegningsgrundlagets dyr og planter vil blive forrykket og i nogle tilfælde forsvinde. Dette kan sandsynligvis gøre det vanskeligt at opnå den ønskede effekt af indsatsen for strandenge, rigkær og engfugle, hvis ikke arealer, som vil blive oversvømmede, erstattes af tilsvarende arealer længere inde i landet.

Aalborg Kommune anbefaler derfor Miljøstyrelsen, at der allerede nu tages stilling til, hvordan man forholder sig til den kendsgerning, at de stigende havvandstande fx i Aalborg Kommune forventes at oversvømme omkring 70 % af kommunens strandenge og op mod 90 % af de rigkær, der ligger kystnært, jf. rapporten ”Havvandsstigningernes betydning for kystnaturen” (COWI og SDU, 2022). Der bør allerede nu igangsættes arbejde med at lokalisere og kortlægge de mest udsatte arealer, samt igangsætte strategier og indsatser, som på sigt kan sikre den natur, der går tabt som følge af klimaforandringerne.

Klimaforandringerne kan tillige medføre, at modsatrettede interesser i stigende grad skal håndteres i forbindelse med retablering af naturlig hydrologi og udtagning af kulstofholdige lavbundsjorder. Hvordan forholder man sig til dette problem i forhold til bevarelse af de lysåbne våde naturtyper i ådalene?
Fx er der ved Halkær Sø opstået en modsatrettet naturinteresse i form af stigende vandstand i Halkær Å og efterfølgende høj vandstand og dermed oversvømmelse af rigkærene omkring Halkær Sø.

1.3 Bekæmpelse af invasive arter
I flere af Natura 2000-planerne er der områdespecifikke retningslinjer om, at invasive arter skal bekæmpes på et nærmere specificeret antal hektar, hvor arten har en dækningsgrad på over 10%. I planerne er det dog ikke nærmere beskrevet, hvilke arter der specifikt skal bekæmpes i områderne. Ligeledes fremgår det ej heller, hvor de specificerede antal hektar er beliggende i de enkelte planer. Data vedrørende invasive arter og deres dækningsgrad fremgår ikke af MiljøGIS. Aalborg Kommune efterlyser derfor disse data.

1.4 Skovloven – en barriere for indfrielse af Natura 2000-målsætning
Aalborg Kommune har erfaret, at skovloven kan være en hindring for konvertering af produktionsskov til natur og for bekæmpelse af problemarter (sitkagran) i skov, fordi skovloven prioriterer konventionelle skovdyrkningsprincipper på bekostning af effektiv indfrielse af Natura 2000-målsætninger.

Aalborg Kommune savner derfor virkemidler til at overvinde de lovgivningsmæssige barrierer, der i dag synes at stå i vejen for en mere omkostningseffektiv og funktionsduelig implementering af Natura 2000-planernes intentioner.

I dag kræver rydning af skov, der ikke skal genplantes som skov, enten ophævelse af fredskovspligten eller dispensation fra skovloven. Der kan nemlig maksimalt bevares eller etableres 10 % åbne naturarealer.

Ligeledes kræves dispensation fra skovlovens § 9, hvis der skal etableres græsning på mere end 10 % af det samlede fredskovsareal. Der er således i udgangspunktet væsentlige forhindringer for en seriøs realisering af en række Natura 2000-planer herunder ikke mindst hindringer, der står i vejen for at skabe større og mere dynamiske lysåbne naturtyper.

En effektiv indfrielse af Natura 2000-planernes målsætninger om progression i naturkvaliteten og større udbredelsen af de lysåbne naturtyper og gamle løvskove fordrer i mange tilfælde en aktiv konvertering af produktionsplantage til natur. Dette kan ske gennem rydninger af produktionsplantager i kombination med ekstensiv helårsgræsning (sådan som der også lægges op til med planperiodens første hovedmål om større fokus på naturlig dynamik og variation imellem naturtyperne).

Når særlige grunde taler for det, kan fredskovspligten dog ophæves jf. lovens § 6, eller der kan dispenseres fra bestemmelserne jf. lovens § 38, herunder hvis dispensationen eller ophævelse af fredskovspligten har til formål at øge den biologiske mangfoldighed, f.eks. anlæggelse af en mindre sø eller rydning med henblik på at etablere lynghede mv.

Alligevel har Aalborg Kommune erfaret, at Miljøstyrelsen er meget tilbageholdende med at gøre brug af disse dispensationsmuligheder. Aalborg Kommune har således ikke kunnet opnå dispensation fra skovloven til konvertering af en række sitkagranbevoksninger til lysåben natur, fordi bevoksningerne endnu ikke anses som værende hugstmodne. Ligeledes har kommunen endnu ikke kunnet opnå tilsagn om fritagelse for gentilplantningspligt, hvis det på et senere tidspunkt ikke opstår et sluttet kronedække inden for ryddede hugstmodne nåletræsbevoksninger. Endelig har kommunen kun opnået en foreløbig/midlertidig dispensation til ekstensiv helårsgræsning.

1.5 Finansiering
Det forudsættes i planernes indsatsprogram, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk til gennemførsel af planerne. Aalborg Kommune må forudsætte, at nye forventninger til kommunernes bidrag kompenseres i forhandlingerne med Kommunernes Landsforening.

Med hensyn til de statslige støtteordninger har Aalborg Kommune i løbet af de første to planperioder erfaret, at der kan være store udfordringer i forbindelse med at søge tilskud til projekter, som rummer flere typer af naturindsatser, fordi der ikke er samspil mellem støtteordningerne. De ufleksible ordninger kommer dermed til at give forhindringer for gennemførelse at projekter, hvor store sammenhænge på tværs af naturtyper er målet. Ordningerne støtter således ikke op om planperiodens første hovedformål om at fokusere på mere naturlige processer og sikring af sammenhæng i naturen. Herunder er redegjort for de aktuelle hindringer:

Arealtilskud
I forhold til etablering af hegn er ordningerne enten målrettet mod lysåben natur eller skovnatur. Det er ikke muligt at opnå arealtilskud til både lysåben og skovnatur i samme hegn. Derudover er begge ordninger ufleksible i forhold til arealtilskud til arealer, som ønskes konverteret fra produktion til natur.

Etablering af hegn
I forhold til etablering af hegn er ordningerne enten målrettet mod lysåben natur eller mod skovnatur. Derudover er begge ordninger meget ufleksible i forhold til at hegne arealer, som ønskes konverteret fra produktion til natur.

Sammenhængende naturarealer
For udvalgte naturtyper er det muligt at opnå tilskud til at skabe bedre vilkår for naturen ved at skabe større sammenhængende ekstensive arealer og reducere påvirkningen fra landbrugsdriften. Indsatsen foregår ved permanent ekstensivering af arealer i tilknytning til og mellem de udvalgte habitatnaturtyper. Desværre er ordningen begrænset til arealer med landbrugsdrift. Det kunne være meget formålstjenligt, hvis ordningen også omfattede juletræs-, pyntegrønt- og ved-/tømmerproduktion, fredskovspligtige arealer mm. Igen en ordning, som udelukkende fokuserer på landbrugsdrift og lysåbne naturtyper.

Ændret hydrologi - etablering

Der mangler en fleksibel ordning vedrørende ændring af hydrologi, eksempelvis propning af grøfter mm. En sådan ordning ville også kunne tilgodese levesteder, som kun mangler mindre ændringer for at blive gode (eksempelvis en form for bekkasinskrab etc.).

Ændret hydrologi - fastholdelse
Der mangler en fleksibel ordning vedrørende ændring af hydrologi, gerne engangskompensation.

Facilitering (konsulenter)
Generelt er der behov for, at ordningerne bliver solgt og faciliteret af konsulenter, således at eksempelvis landbrugskonsulenter mv. bliver motiveret til at oplyse om de forskellige ordninger.

Bekæmpelse af invasive arter
Bekæmpelse af invasive arter er forudsat finansieret af kommunerne via DUT-midler. Forhandlingerne herom mellem Kommunernes Landsforening og staten er endnu ikke afsluttet. Invasive arter er generelt svære at bekæmpe i kraft af deres evner til hurtigt at sprede sig, skabe store frøpuljer eller genskyde. Bekæmpelsen af invasive arter kan være en bekostelig og vedvarende affære for kommunen, og der efterlyses midler eller tilskudsordninger, der gør det økonomisk bæredygtigt for kommunen at løfte opgaven.

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Aalborg Kommune**
Afsenders e-mailadresse	**byer.natur@aalborg.dk**
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Med forbehold for byrådets godkendelse af høringssvaret den 30. maj 2022 har Aalborg Kommune følgende generelle bemærkninger, der fremgår af det vedhæftede dokument. Høringssvaret er godkendt af By- og Landskabsudvalget den 12. maj 2022.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar til udkast til Natura 2000-planer_generelle bemærkninger.pdf**

Indsendt 23-05-2022 11:07. Kvitteringsnummer A9-R62-CB-PAG.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 13-05-2022 07:33

Sag nr. 2022 - 36648: Høringssvar naturplaner - NJL - Lild Strand og Lild Strandkær

Modtaget via hjemmesiden den 12-05-2022 21:02:22

Kvitteringsnummer: q5fnfgp4ne

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Privatperson**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Lild Strand og Lild Strandkær**
Områdenummer	**44**
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Motorkøretøjer på Redningsvejen, strækningerne Madsbøl Rende-Lildstrand og Lildstrand-Bulbjerg: Meget ofte på de nævnte strækninger møder man som vandrer motorkøretøjer i form af ATV'er og Off-Road motorcykler. Dialog med førerne af disse køretøjer derude i vildnisset viser, at der i hvert fald for nogens vedkommende er tale om uvidenhed om forbuddet/fejltolkning af begrebet "redningsvej". Foreslår, at Naturstyrelsen Thy med skiltning samt bom eller anden afspærring, hvor indkørsel er mulig, meget mere tydeligt markerer, at færdsel med alle slags motorkøretøjer er forbudt i disse fredede stillezoner.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	

Indsendt 12-05-2022 21:02. Kvitteringsnummer Q5-FNF-GP-4NE.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 03-06-2022 13:56
Bilag: Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx;

Sag nr. 2022 - 41942: Høringssvar naturplaner - SJL -

Modtaget via hjemmesiden den 03-06-2022 13:56:15

Kvitteringsnummer: r6fckcmcms

Helsinge, 23/5-22

Høring af Natura 2000 planer 2022-2027

Vi fremsender hermed et høringssvar, som vedrører de kommende naturnationalparker og urørt skov. Vi har stor bekymring omkring hele processen med naturnationalparkerne, og i særdeleshed den manglende borgerinddragelse vi oplever, der faktisk er meget væsentligt for processerne omkring NNP.

Vi ser mange dilemmaer i at hegne hele skovområder/ naturområder både for mennesker og dyr. Vi tager derfor stor afstand fra, at naturnationalparker og urørt skov skal betyde indhegning af hele skovområder, hvilket i øvrigt ikke er det, lovgivningen på dette område, entydigt peger på, men som vi ser ske. Vi har som befolkning stor glæde af vores dejlige natur, jeg vil endda pointere at folkesundheden afhænger heraf.

Fratages vi muligheden for sport og motion i naturen strider det direkte imod: "***Naturen er lige så vigtig for vores mentale og fysiske helbred, som den er for vores samfunds evne til at håndtere globale forandringer, trusler mod sundheden og katastrofer. Vi har brug for naturen i vores liv***", citat fra EU's biodiversitetsstrategi for 2030 1. afsnit. Link: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380 – "Naturen skal bringes tilbage i vores liv". Vi ønsker meget mere natur, men uden hegn og udsætning af store græssere rundt i vores skove og vores naturområder, med undtagelse af mindre sommergræsfolde – hvor dyrene tilses og passes. Vi udsættes for en øget risiko ved at færdes blandt store græssere. Dette er ikke ønskværdigt, og passer ikke ind i vores små skovområder i Danmark.

Vi vil i det følgende argumentere ud fra primært den rapport, der ligger til grund for naturnationalparkerne, "Biodiversitetseffekter af rewilding" en videnskabelig rapport, som i øvrigt er blevet kritiseret fra mange sider især for at være for [redacted]sk præget (rewildings-[redacted]en) - Biodiversitetseffekter af rewilding (au.dk)

Rewilding er uden evidens, og Danmark er et for lille land til disse forsøg.

Vi stiller spørgsmålstegn ved, om rewilding er den eneste metode til at højne biodiversiteten. Hegn om alle vores skov-, klit- og hede arealer med kommende 15 Naturnationalparker, og et forsøg på at genskabe de naturlige processer i økosystemerne med store græssere. Den ide er udsprunget fra USA, med Yellowstone Nationalpark som eksempel. Den forsøges nu at gennemføres i vores små skovarealer. Desuden er klimaet ikke at sammenligne, da vi i Danmark har meget vekslende temperatursvingninger. Om vinteren typisk vekslende mellem meget vådt og frostgrader. Det vil sige, at dyrene bliver våde og derefter afkølet, så de ikke formår at holde varmen.

Der er mange andre tiltag man kan gøre, såsom flere og større sammenhængende naturområder, naturnær skovdrift og genopretning af mangfoldighed i naturen. Statsskoven var allerede godt i gang med tiltagene. At der er biologer, som har en [redacted] omkring genindførelse af bondesamfundets græsning i de danske skove, bør ikke være den altoverskyggende model, som lægges ned over Danmark.

Flere vandhuller og moser, flere lysninger. Hvis jorden skal behandles ift. græsvegetationen eller andet, kan vi som samfund sætte skovarbejdere med maskiner i gang, derved nedsættes arbejdsløsheden. EU -Biodiversitetsstrategi peger på, jeg citerer:

"Den andel af skovområder, der er omfattet af forvaltningsplanerne, bør dække alle forvaltede offentlige skove og et stigende antal private skove, og biodiversitetsvenlig praksis såsom skovforvaltning i bedre harmoni med naturen bør fortsætte og videreudvikles. Kommissionen vil til støtte herfor udarbejde retningslinjer for biodiversitetsvenlig praksis inden for skovrejsning, genplantning af skov og skovforvaltning i bedre harmoni med naturen. Dette vil ske sideløbende med den nye EU-skovstrategi." (Side 10 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

"Samtidig er visse landbrugsmetoder en af hovedårsagerne til den faldende biodiversitet. Det er derfor vigtigt at arbejde sammen med landbrugerne for at støtte og motivere deres omstilling til fuldt ud miljøvenlige landbrugsmetoder" (Side 7 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

Kunne det tænkes at tilskudsordninger fra EU var tiltænkt landmandens landbrugsdyr, for at de kunne sommergræsse fra april til november, og på den måde pleje landbrugsarealerne. I stedet for det vi ser lige nu at rewildingsfirmaer såsom: EU (rewilding.dk) tjener penge på at udlåne dyr til helårsgræsning uden tilskudsfodring, og som har ringe interesse i at drage omsorg for dyrene.

Prof. Carsten Rahbek beskriver, at den største udfordring for biodiversiteten er, at naturen mangler mere plads. Ligeledes fremhæver Prof. Carsten Rahbek, at der ikke i nogen videnskabelige rapporter, fremhæves rewilding. Han pointerer, at det vides ikke, om store græssere er nødvendige til forbedring af dansk biodiversitet. Ydermere peger han på, at rewilding er et eksperiment, og at det bør diskuteres om det er ønskværdigt. (Prof. Carsten Rahbek, Center for Makroøkologi og klima KU, referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet d. 7/12-20).

Det er meget bekymrende, at biologer nu forsøger at få indført rewilding i vores små skovarealer i Danmark, som nærmest et faktum, for at passe på vores biodiversitet. **Den vilde natur hjælpes bedst ved at give den mere plads.**

Vi vedhæfter videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021. Vi beder jer om at tage kritisk stilling til nedenstående:

Vores hjemmehørende hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor?

Rapporten beskriver, at vores naturlige vildt i de danske skove skal kigges på, som en hindring af rewilding. I modsætning til Jægersborg Dyrehave, som opnår Danmarks mest unikke biodiversitet, med krondyr, dådyr, sikahjorte og vinterfodring. Det kan ikke være rigtigt, at vores naturligt hjemmehørende vildt skal have prædikatet "ikke nøgleart". **Skal vi til at kigge på vores hjortevildt som skadedyr?** Vi citerer fra rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021:

"***Vildtlevende pattedyr og jagt*** *Danmark har kun få vildtlevende arter af store græssere (primært hjortevildt), der kan bidrage til økosystemfunktioner. Der er ikke i den nationale forvaltning visioner om at lade disse arter opbygge bestande med potentiale for at udgøre en nøgleartsfunktion. Tværtimod tager forvaltningen udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter, som forårsager skader på dyrkede marker og plantager, og i en forestilling om, at der er for mange dyr".* (Side 8).

Vi undres og stiller spørgsmålet: "Hvilken forvaltning er nu begyndt at tage udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter?" Det må siges at være et postulat, eller måske direkte usandt. Desuden er det tankevækkende og foruroligende, at de her laver den graverende fejl at betegne hjortevildt for store græssere i stedet for browsere (dyr der kan leve af både græs og vedplanter).

Dyrenes velfærd er væk, skal de sulte om vinteren, hvor de er drægtige?

Hvordan kan vi accepter sult hos dyrene i indhegningerne hen over vinteren? Hvorfor skal dyr tvinges til at spise føde, der på sigt gør dem syge pga. fejlernæring? Hvordan kan vi tillade den forvaltningsmetode, der på ingen måde tager hensyn til sult og lidelse, som smertetilstande hos dyrene? Vi citerer fra rapport 425, DCE 2021, som beskriver undersøgelser af rewilding:

"Det er naturligt, at dyr taber sig om vinteren på grund af den begrænsede fødetilgængelighed, hvilket kan forårsage betydelige vægtfluktuationer hen over året. Fra efterår til forår mister kvæget ca. 20-25% af deres kropsvægt (Bunzel-Drüke m.fl. 2008), hvilket for en Galloway-ko på 450-600 kg svarer til et naturligt vægttab på 90-150 kg hen over vinteren. Ligeledes er det naturligt, at der kan forekomme en relativ høj dødelighed i populationer af store græssende dyr på grund af ressourcebegrænsninger, ekstraordinære klimatiske forhold (kulde og tørke), sygdomme, parasitter mv. En dødelighed på mellem 20 og 30% er normal, men dødeligheder på op til 50% forekommer også hyppigt på store hegnede arealer, på øer og i store naturlige græsningsøkosystemer (Erb & Boyce 1." (side 37 og 38). **Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, som vi har placeret bag et hegn. Disse dyr er ikke vilde dyr.**

Hele grundlaget for at udfærdige naturnationalparker er som sagt at højne biodiversiteten, som i øvrigt i forvejen er høj i vores skov og naturområder. Samtidig hævder man, at det eneste rigtige er udsætning af store græssere. Af rapporten fremgår det tydeligt, at der ingen evidens er for, at store græssere giver en bedre biodiversitet. **Hvordan kan vi udføre så markante ændringer i vores skovområder/ natur, når rewilding har karakter af et eksperiment? Rapporten beskriver, jeg citerer:**

"**Biodiversitetseffekter af rewilding** *Som tidligere nævnt er de dokumenterede effekter af rewilding sparsomme, og videnskabelige studier af græsningseffekter kan være svære at sidestille med rewilding, særligt hvis intensiteten af græsningen ikke er specificeret eller kun subjektivt vurderet. Dertil kommer, at rewilding netop forventes at bidrage med meget diverse økosystemfunktioner, hvoraf græsning kun er én. (Side 45).*
"Effekterne af rewilding på naturlige processer og på arter inden for forskellige taksonomiske eller trofiske grupper er kun sporadisk undersøgt. Især mangler der langsigtede studier. Derfor bygger mange af konklusionerne i rapporten på et relativt begrænset empirisk grundlag" (side 8).
"Da rewilding endnu ikke er en udbredt praksis, og da vi generelt mangler en effektovervågning af naturindsatser i Danmark, ***er dokumentationen af effekterne af dedikerede rewildingprojekter sparsom. S****om supplement vil vi derfor grundigt* ***gennemgå hypotesen om rewilding*** *som omkostningseffektivt virkemiddel i naturforvaltningen og diskutere rewilding-cases fra Danmark samt perspektivere studier og projektområder fra udlandet. (Side.12 og 13)*
"Der findes dog kun få undersøgelser, der dokumenterer langtidseffekten af helårsgræsning i forhold til sæsongræsning på naturindholdet." (side 37 og 38).

I rewilding ser man gerne at ådsler bliver liggende til gavn for biller og andre insekter. Dette er ikke lovligt, da skovene typisk ligger på vores drikkevandsindvindingsområder. Det er bekymrende, at disse ådsler kan blive en smittekilde og overføre sygdomme/parasitter til andre dyr, såvel vilde dyr som tamdyr, og besøgendes dyr som hest og hund.

Manipulering af Rødlisten

Vi har vedhæftet et link fra Dansk Natur.dk: SammendragAnalyseRødlister.pdf (dansknaturtilstand.dk) med en analyse af Aarhus Universets opgørelse af rødlistearter. Den

tidligere offentliggjorte redegørelse, om den bekymrende udvikling af truede arter, skyldes alene en anden måde at registrere på. Nærstuderes tallene drejer det sig om en ændring i regnemetoden.

Rødlisten er nu af uvildige blevet revurderet og linket som er vedlagt, er en ny gennemregning af datamateriale fra Aarhus Universitets udarbejdelse af den danske rødliste, som viser et helt andet billede, end det som blev lagt til grund for regeringens naturpolitik.

Vi mener, at ansvaret omkring rødlisten skal gives til Københavns Universitet, da de her er meget uenige med Aarhus Universitet, om den pludselige ændring i opgørelsesmodel, som resulterede i, at Danmark ikke kunne sammenligne sig med de øvrige lande.

Naturplan 2022 – 2027 konsekvenser for flora og fauna

Vi stiller spørgsmålstegn ved, hvorfor plejeplanen foreskriver lysåbent landskab ved brug af græsning eller høslet, når man tidligere har foretaget maskinel rydning. Førne kan sagtens fjernes ved brug af maskiner som hidtil. Vi skal bibeholde naturnær skovdrift og ikke ændre skovdriften til 1700-tallet fæstebondekultur.

Vi mener ikke, at det er muligt at holde skoven lysåben ved hjælp af græsning. Bliver græsningstrykket for højt, og føden knap vil dyrene vanrøgtes. Ligeledes vil dyrene ødelægge paragraf3-natur og fortidsminder i deres desperate søgen efter føde.

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelsen af lysåbne arealer bør ske maskinelt. Vi stiller spørgsmålstegn ved, at tamdyr skal misbruges til dette.

Nåletræet som i øjeblikket fjernes, vil fremadrettet mangle for de arter som dels søger ly mellem træerne bl.a. hjortevildt, flagermus og fugle og dels medføre manglende føde for arterne såsom egern, mus, fugle som spætter, korsnæb mv.

Vi undres over, at bilag IV-arter som er tilknyttet vådområder tilgodeses, men hvordan sikres levesteder for de nuværende bilag IV-arter som fx markfirben? De har tidligere været et fokusområde i plejeplanerne.

Der bør udarbejdes en VVM som minimum.

Vi er som tidligere beskrevet skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, samtidig også om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. Dette kan være i strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter? Hvorfor er der ingen baseline foretaget, før den massive fældning startede, og inden hegnet er sat op i Gribskov?

Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres, da de også har en positiv effekt på biodiversiteten. Der kunne skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig [redacted], der vælges for at skabe bedre biodiversitet kun skabt af få biologer, med rewilding som facitliste. De 888. millioner kr. kunne være brugt til opkøb af flere områder, der kunne udlægges til natur.

CO2-regnskabet og klimakrisen

CO2-regnskabet er vigtigt at have for øje, klimakrisen må være noget som i alle er interesserede i.

Bæredygtigt skovbrug ligeledes, da vi skal være selvforsynende. I øjeblikket importeres omkring 70-80% af bygningstræ til Danmark. Ved udtag af effekter bindes CO2. Ved urørt skov, og når træet rådner, frigives både CO2 og metangasser til atmosfæren, hvilket er problematisk. Med urørt skov i f.eks. Gribskov på ca. 3000 ha urørt skov, vil det svare til en udledning af 300.000 tons CO2 pr. år.

Med planen om, at urørt skov skal være 75.000 ha urørt skov vil vi øge importen af træ, og dermed eksportere miljøproblemer til andre lande. EU's biodiversitetsstrategi for 2030 siger, at man ikke må ødelægge de andre landes urskove. Det er ligeledes besluttet på det netop afholdte topmøde om klimaet. Derfor er det en skændsel at se, de mange fældninger, som sker i landets skove i øjeblikket. Biologer og Miljøministeriet har besluttet, at douglasgran og lærk skal fjernes fra vores skove, da de er udenlandske arter. Fældning sker desværre nu, hvorefter vi i statsskovene har endnu mindre bygningstømmer, som produceres i skovene.

Hvordan kan [redacted] sige til et borgermøde, at alle konsekvenser er kendt og veldokumenteret, når Københavns Universitet netop har igangsat et forskningsprojekt om den store udledning af metangasser for oversvømmede arealer på næringsrig jord. Vi pointerer, at dette forsøg med vores natur bør standses omgående.

Vi håber, at I vil se alvorligt på disse problemer. I øjeblikket domineres Miljøministeriet af biologernes rewildingteori, da de i årevis har arbejdet i denne retning på baggrund at en [redacted], som Borger som idéhistoriker er stærkt fortaler af. Hvorfor er man i Miljøministeriet så ensporet i sin løsningsmodel til forbedring af biodiversiteten?

Vi som ser til undres over, at denne teori, som det eneste skal udfoldes over hele landet. Der er mange andre muligheder, og igen biodiversiteten er allerede høj i landets skove. Det virker som om, at det har været billige arealer at trække ind i dette arbejde. Der blev også kigget på Forsvarets arealer, men her blev det afslået, hvorefter disse arealer gik fri.

Udformningen af naturnationalparker bør gentænkes. Vi ønsker alle langt flere natur og skovområder, men det skal være uden hegn, og uden udsultede kvæg gående rundt i skovene. Det er absolut ikke natur at genindføre et tidligere græsningstryk i skovene, som ødelagde skovene i 1600 og 1700-tallet (Fæstebondekulturen) inden Skovforordningen blev besluttet i 1805, for netop at beskytte skovene. I øvrigt er græsningen menneskeskabt og er altså kultur, derved kan det aldrig blive natur og vilde dyr.

Konsekvenser med hegning, indsatte dyr og borgers adgang til skoven

Vores friluftsliv begrænses i høj grad, det bliver decideret farligt at færdes i naturnationalparker, specielt som mountainbiker, rytter eller hundeejer. Heste er flugtdyr og er bange for kvæg. Kvæg kan være beskyttende eller nysgerrige. De er ikke bange for mennesker. Her vil komme farlige situationer for borgerne.

Forskning har gennem årene påvist, at det at færdes i naturen bedrer folkesundheden. Skovene bruges til rigtig mange forskellige aktiviteter. Folk der lufter deres hunde, familier der samles om gåture/svampeture i skoven. Strandgæster om sommeren, eller folk der færdes for at nyde den varierede natur. Rigtig mange bruger skovene til at få deres daglige motion, i stedet for at være indenfor i et motionscenter. Her er Mountain bikere, løbere og der bliver afholdt en del store

sportsengagementer, som bl.a. cykelløb og orienteringsløb. Slædehundeførerne har deres faste ruter i skovene. Hvor skal vi alle være, når vi ikke længere har adgang til vores natur? Gad vide hvilke konsekvenser, det har for folkesundheden i forhold til stress, vægt og motion?

Vi mener bestemt også, at der skal være en balance mellem beskyttelse og benyttelse. Vi har brug for at kunne færdes trygt i vores natur unge, som gamle.

Samtlige former for sport, hvor personer kommer med fart, vil være farligt. Hurtigt vil en mountain biker eller løber komme alt for tæt på, og de store græssere kan føle sig truet. Familier med børn, der leger og løber rundt kan ligeledes opleves som en fare, for de store dyr. Hunde vil blive set på som rovdyr, og mange store dyr vil reagere på disse. Dette er der set flere eksempler på, hvor kvæg og hunde har været involveret i ulykker med personskade til følge.

Der er alene det seneste år i Danmark rapporteret om 5 tilfælde af ulykker med kreaturer. Hvem tør at tage en skoleklasse, eller daginstitution med på tur? Det bliver et meget stort ansvar, og mange vil undlade at bruge skovene, som udflugtsmål eller læring for eleverne.

Konsekvenser ved lempelsen af Dyrevelfærdsloven

Hele tanken bag NNP er rewilding, hvor dyrene der sættes ud i skovene, skal klare sig uden tilskudsfoder om vinteren, uanset om de sulter og uden tanke for, at dyrene i vinterperioden er drægtige og skal have ernæringsrigtigt foder til afkommet. Fokus på dyrevelfærden er væk med beslutning af L229, (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021.) Bilag vedhæftet: Dyrlægers notat.

Til slut er der det dyreetiske dilemma. Hvem har lyst til at tage på skovtur og se på udsultede eller evt. tilskadekomne dyr? Hvordan kan vi tillade at L229 (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021) indføres, så vi nu er på vej til at kalde vores tamdyr for "vilde dyr", som ikke har en stemme. De har ingen rettigheder ifølge lovgivningen. Hvem vil tage ansvar for dette, når der indgives klager og bekymringer omkring dyrevelfærden i vores indhegnede skove? Mener vi, at turister vil acceptere at se på dyr, der ikke trives eller udsultes?

Vi fremsender her følgende bilag, som kan danne baggrund for yderligere information om hegning, indsatte dyr og baggrunden for begrebet rewilding.

Bilag: Dyrlægernes vurdering: file:///C:/Users/perni/Downloads/Dyrl%C3%A6gers%20skriv.pdf

Links: https://dansknaturtilstand.dk/ og uddybende dokument: https://dansknaturtilstand.dk/files/SammendragAnalyseR%C3%B8dlister.pdf

Link: videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021: https://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf

Naturnationalparker: Lovgrundlag L229: https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l229/20201_l229_som_vedtaget.htm

EU- Biodiversitetsstrategi 2030: EUR-Lex - 52020DC0380 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

På vegne af ved Borger , Borger og Borger .

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Vedlagt fremsendes vores høringssvar på Natura 2000 planer 2022-2027, vi imødeser gerne en kvittering.** **Bedste hilsner** Borger **, på vegne af Gribskov, Tisvilde Hegn, Overdrev uden hegn.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx**

Indsendt 03-06-2022 13:56. Kvitteringsnummer R6-FCK-CM-CMS.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 03-06-2022 13:56
Bilag: Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx;

Sag nr. 2022 - 41942: Høringssvar naturplaner - SJL -

Modtaget via hjemmesiden den 03-06-2022 13:56:15

Kvitteringsnummer: r6fckcmcms

Helsinge, 23/5-22

Høring af Natura 2000 planer 2022-2027

Vi fremsender hermed et høringssvar, som vedrører de kommende naturnationalparker og urørt skov. Vi har stor bekymring omkring hele processen med naturnationalparkerne, og i særdeleshed den manglende borgerinddragelse vi oplever, der faktisk er meget væsentligt for processerne omkring NNP.

Vi ser mange dilemmaer i at hegne hele skovområder/ naturområder både for mennesker og dyr. Vi tager derfor stor afstand fra, at naturnationalparker og urørt skov skal betyde indhegning af hele skovområder, hvilket i øvrigt ikke er det, lovgivningen på dette område, entydigt peger på, men som vi ser ske. Vi har som befolkning stor glæde af vores dejlige natur, jeg vil endda pointere at folkesundheden afhænger heraf.

Fratages vi muligheden for sport og motion i naturen strider det direkte imod: "***Naturen er lige så vigtig for vores mentale og fysiske helbred, som den er for vores samfunds evne til at håndtere globale forandringer, trusler mod sundheden og katastrofer. Vi har brug for naturen i vores liv***", citat fra EU's biodiversitetsstrategi for 2030 1. afsnit. Link: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=celex%3A52020DC0380 – "Naturen skal bringes tilbage i vores liv". Vi ønsker meget mere natur, men uden hegn og udsætning af store græssere rundt i vores skove og vores naturområder, med undtagelse af mindre sommergræsfolde – hvor dyrene tilses og passes. Vi udsættes for en øget risiko ved at færdes blandt store græssere. Dette er ikke ønskværdigt, og passer ikke ind i vores små skovområder i Danmark.

Vi vil i det følgende argumentere ud fra primært den rapport, der ligger til grund for naturnationalparkerne, "Biodiversitetseffekter af rewilding" en videnskabelig rapport, som i øvrigt er blevet kritiseret fra mange sider især for at være for [redacted]sk præget (rewildings-[redacted]en) - Biodiversitetseffekter af rewilding (au.dk)

Rewilding er uden evidens, og Danmark er et for lille land til disse forsøg.

Vi stiller spørgsmålstegn ved, om rewilding er den eneste metode til at højne biodiversiteten. Hegn om alle vores skov-, klit- og hede arealer med kommende 15 Naturnationalparker, og et forsøg på at genskabe de naturlige processer i økosystemerne med store græssere. Den ide er udsprunget fra USA, med Yellowstone Nationalpark som eksempel. Den forsøges nu at gennemføres i vores små skovarealer. Desuden er klimaet ikke at sammenligne, da vi i Danmark har meget vekslende temperatursvingninger. Om vinteren typisk vekslende mellem meget vådt og frostgrader. Det vil sige, at dyrene bliver våde og derefter afkølet, så de ikke formår at holde varmen.

Der er mange andre tiltag man kan gøre, såsom flere og større sammenhængende naturområder, naturnær skovdrift og genopretning af mangfoldighed i naturen. Statsskoven var allerede godt i gang med tiltagene. At der er biologer, som har en [redacted] omkring genindførelse af bondesamfundets græsning i de danske skove, bør ikke være den altoverskyggende model, som lægges ned over Danmark.

Flere vandhuller og moser, flere lysninger. Hvis jorden skal behandles ift. græsvegetationen eller andet, kan vi som samfund sætte skovarbejdere med maskiner i gang, derved nedsættes arbejdsløsheden. EU -Biodiversitetsstrategi peger på, jeg citerer:

"Den andel af skovområder, der er omfattet af forvaltningsplanerne, bør dække alle forvaltede offentlige skove og et stigende antal private skove, og biodiversitetsvenlig praksis såsom skovforvaltning i bedre harmoni med naturen bør fortsætte og videreudvikles. Kommissionen vil til støtte herfor udarbejde retningslinjer for biodiversitetsvenlig praksis inden for skovrejsning, genplantning af skov og skovforvaltning i bedre harmoni med naturen. Dette vil ske sideløbende med den nye EU-skovstrategi." (Side 10 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

"Samtidig er visse landbrugsmetoder en af hovedårsagerne til den faldende biodiversitet. Det er derfor vigtigt at arbejde sammen med landbrugerne for at støtte og motivere deres omstilling til fuldt ud miljøvenlige landbrugsmetoder" (Side 7 EU- Biodiversitetsstrategi 2030).

Kunne det tænkes at tilskudsordninger fra EU var tiltænkt landmandens landbrugsdyr, for at de kunne sommergræsse fra april til november, og på den måde pleje landbrugsarealerne. I stedet for det vi ser lige nu at rewildingsfirmaer såsom: EU (rewilding.dk) tjener penge på at udlåne dyr til helårsgræsning uden tilskudsfodring, og som har ringe interesse i at drage omsorg for dyrene.

Prof. Carsten Rahbek beskriver, at den største udfordring for biodiversiteten er, at naturen mangler mere plads. Ligeledes fremhæver Prof. Carsten Rahbek, at der ikke i nogen videnskabelige rapporter, fremhæves rewilding. Han pointerer, at det vides ikke, om store græssere er nødvendige til forbedring af dansk biodiversitet. Ydermere peger han på, at rewilding er et eksperiment, og at det bør diskuteres om det er ønskværdigt. (Prof. Carsten Rahbek, Center for Makroøkologi og klima KU, referat fra møde i Vildtforvaltningsrådet d. 7/12-20).

Det er meget bekymrende, at biologer nu forsøger at få indført rewilding i vores små skovarealer i Danmark, som nærmest et faktum, for at passe på vores biodiversitet. **Den vilde natur hjælpes bedst ved at give den mere plads.**

Vi vedhæfter videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021. Vi beder jer om at tage kritisk stilling til nedenstående:

Vores hjemmehørende hjortevildt er fremover et skadedyr, hvorfor?

Rapporten beskriver, at vores naturlige vildt i de danske skove skal kigges på, som en hindring af rewilding. I modsætning til Jægersborg Dyrehave, som opnår Danmarks mest unikke biodiversitet, med krondyr, dådyr, sikahjorte og vinterfodring. Det kan ikke være rigtigt, at vores naturligt hjemmehørende vildt skal have prædikatet "ikke nøgleart". **Skal vi til at kigge på vores hjortevildt som skadedyr?** Vi citerer fra rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021:

"***Vildtlevende pattedyr og jagt*** *Danmark har kun få vildtlevende arter af store græssere (primært hjortevildt), der kan bidrage til økosystemfunktioner. Der er ikke i den nationale forvaltning visioner om at lade disse arter opbygge bestande med potentiale for at udgøre en nøgleartsfunktion. Tværtimod tager forvaltningen udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter, som forårsager skader på dyrkede marker og plantager, og i en forestilling om, at der er for mange dyr".* (Side 8).

Vi undres og stiller spørgsmålet: "Hvilken forvaltning er nu begyndt at tage udgangspunkt i, at arterne er konfliktarter?" Det må siges at være et postulat, eller måske direkte usandt. Desuden er det tankevækkende og foruroligende, at de her laver den graverende fejl at betegne hjortevildt for store græssere i stedet for browsere (dyr der kan leve af både græs og vedplanter).

Dyrenes velfærd er væk, skal de sulte om vinteren, hvor de er drægtige?

Hvordan kan vi accepter sult hos dyrene i indhegningerne hen over vinteren? Hvorfor skal dyr tvinges til at spise føde, der på sigt gør dem syge pga. fejlernæring? Hvordan kan vi tillade den forvaltningsmetode, der på ingen måde tager hensyn til sult og lidelse, som smertetilstande hos dyrene? Vi citerer fra rapport 425, DCE 2021, som beskriver undersøgelser af rewilding:

"Det er naturligt, at dyr taber sig om vinteren på grund af den begrænsede fødetilgængelighed, hvilket kan forårsage betydelige vægtfluktuationer hen over året. Fra efterår til forår mister kvæget ca. 20-25% af deres kropsvægt (Bunzel-Drüke m.fl. 2008), hvilket for en Galloway-ko på 450-600 kg svarer til et naturligt vægttab på 90-150 kg hen over vinteren. Ligeledes er det naturligt, at der kan forekomme en relativ høj dødelighed i populationer af store græssende dyr på grund af ressourcebegrænsninger, ekstraordinære klimatiske forhold (kulde og tørke), sygdomme, parasitter mv. En dødelighed på mellem 20 og 30% er normal, men dødeligheder på op til 50% forekommer også hyppigt på store hegnede arealer, på øer og i store naturlige græsningsøkosystemer (Erb & Boyce 1." (side 37 og 38). **Vi kan på ingen måde acceptere sult og lidelse hos tamdyr, som vi har placeret bag et hegn. Disse dyr er ikke vilde dyr.**

Hele grundlaget for at udfærdige naturnationalparker er som sagt at højne biodiversiteten, som i øvrigt i forvejen er høj i vores skov og naturområder. Samtidig hævder man, at det eneste rigtige er udsætning af store græssere. Af rapporten fremgår det tydeligt, at der ingen evidens er for, at store græssere giver en bedre biodiversitet. **Hvordan kan vi udføre så markante ændringer i vores skovområder/ natur, når rewilding har karakter af et eksperiment? Rapporten beskriver, jeg citerer:**

"**Biodiversitetseffekter af rewilding** *Som tidligere nævnt er de dokumenterede effekter af rewilding sparsomme, og videnskabelige studier af græsningseffekter kan være svære at sidestille med rewilding, særligt hvis intensiteten af græsningen ikke er specificeret eller kun subjektivt vurderet. Dertil kommer, at rewilding netop forventes at bidrage med meget diverse økosystemfunktioner, hvoraf græsning kun er én. (Side 45).*
"Effekterne af rewilding på naturlige processer og på arter inden for forskellige taksonomiske eller trofiske grupper er kun sporadisk undersøgt. Især mangler der langsigtede studier. Derfor bygger mange af konklusionerne i rapporten på et relativt begrænset empirisk grundlag" (side 8).
"Da rewilding endnu ikke er en udbredt praksis, og da vi generelt mangler en effektovervågning af naturindsatser i Danmark, ***er dokumentationen af effekterne af dedikerede rewildingprojekter sparsom. S****om supplement vil vi derfor grundigt* ***gennemgå hypotesen om rewilding*** *som omkostningseffektivt virkemiddel i naturforvaltningen og diskutere rewilding-cases fra Danmark samt perspektivere studier og projektområder fra udlandet. (Side.12 og 13)*
"Der findes dog kun få undersøgelser, der dokumenterer langtidseffekten af helårsgræsning i forhold til sæsongræsning på naturindholdet." (side 37 og 38).

I rewilding ser man gerne at ådsler bliver liggende til gavn for biller og andre insekter. Dette er ikke lovligt, da skovene typisk ligger på vores drikkevandsindvindingsområder. Det er bekymrende, at disse ådsler kan blive en smittekilde og overføre sygdomme/parasitter til andre dyr, såvel vilde dyr som tamdyr, og besøgendes dyr som hest og hund.

Manipulering af Rødlisten

Vi har vedhæftet et link fra Dansk Natur.dk: SammendragAnalyseRødlister.pdf (dansknaturtilstand.dk) med en analyse af Aarhus Universets opgørelse af rødlistearter. Den

tidligere offentliggjorte redegørelse, om den bekymrende udvikling af truede arter, skyldes alene en anden måde at registrere på. Nærstuderes tallene drejer det sig om en ændring i regnemetoden.

Rødlisten er nu af uvildige blevet revurderet og linket som er vedlagt, er en ny gennemregning af datamateriale fra Aarhus Universitets udarbejdelse af den danske rødliste, som viser et helt andet billede, end det som blev lagt til grund for regeringens naturpolitik.

Vi mener, at ansvaret omkring rødlisten skal gives til Københavns Universitet, da de her er meget uenige med Aarhus Universitet, om den pludselige ændring i opgørelsesmodel, som resulterede i, at Danmark ikke kunne sammenligne sig med de øvrige lande.

Naturplan 2022 – 2027 konsekvenser for flora og fauna

Vi stiller spørgsmålstegn ved, hvorfor plejeplanen foreskriver lysåbent landskab ved brug af græsning eller høslet, når man tidligere har foretaget maskinel rydning. Førne kan sagtens fjernes ved brug af maskiner som hidtil. Vi skal bibeholde naturnær skovdrift og ikke ændre skovdriften til 1700-tallet fæstebondekultur.

Vi mener ikke, at det er muligt at holde skoven lysåben ved hjælp af græsning. Bliver græsningstrykket for højt, og føden knap vil dyrene vanrøgtes. Ligeledes vil dyrene ødelægge paragraf3-natur og fortidsminder i deres desperate søgen efter føde.

Græsningstrykket som søges øget over årene er på ingen måde naturligt, ej heller vild natur. Vi mener, at naturnær skovdrift skal bibeholdes og vedligeholdelsen af lysåbne arealer bør ske maskinelt. Vi stiller spørgsmålstegn ved, at tamdyr skal misbruges til dette.

Nåletræet som i øjeblikket fjernes, vil fremadrettet mangle for de arter som dels søger ly mellem træerne bl.a. hjortevildt, flagermus og fugle og dels medføre manglende føde for arterne såsom egern, mus, fugle som spætter, korsnæb mv.

Vi undres over, at bilag IV-arter som er tilknyttet vådområder tilgodeses, men hvordan sikres levesteder for de nuværende bilag IV-arter som fx markfirben? De har tidligere været et fokusområde i plejeplanerne.

Der bør udarbejdes en VVM som minimum.

Vi er som tidligere beskrevet skeptiske overfor, de ændrede plejeplaner med afgræsning/rewilding, samtidig også om de vil være i strid med EU´s habitatdirektiv, da eksisterende bilag IV-arter vil blive berørt, hvilket Miljøministeriet har valgt ikke at undersøge nærmere. Dette kan være i strid med gældende EU-lovgivning. Beskyttelsen er udmøntet i Naturbeskyttelsesloven kap. 2a og kap. 5. Hvordan sikres eksisterende bilag IV-arter? Hvorfor er der ingen baseline foretaget, før den massive fældning startede, og inden hegnet er sat op i Gribskov?

Da der i forvejen forefindes vores naturlige vildt – hjortevildtet, undres vi over, at de ikke prioriteres, da de også har en positiv effekt på biodiversiteten. Der kunne skabes bedre levevilkår for disse, ved at udvide vores naturområder ved opkøb af omkringliggende jorde. Her kunne skabes korridorer og arterne kunne brede sig videre til andre naturområder. Det er en ensidig [redacted], der vælges for at skabe bedre biodiversitet kun skabt af få biologer, med rewilding som facitliste. De 888. millioner kr. kunne være brugt til opkøb af flere områder, der kunne udlægges til natur.

CO2-regnskabet og klimakrisen

CO2-regnskabet er vigtigt at have for øje, klimakrisen må være noget som i alle er interesserede i.

Bæredygtigt skovbrug ligeledes, da vi skal være selvforsynende. I øjeblikket importeres omkring 70-80% af bygningstræ til Danmark. Ved udtag af effekter bindes CO2. Ved urørt skov, og når træet rådner, frigives både CO2 og metangasser til atmosfæren, hvilket er problematisk. Med urørt skov i f.eks. Gribskov på ca. 3000 ha urørt skov, vil det svare til en udledning af 300.000 tons CO2 pr. år.

Med planen om, at urørt skov skal være 75.000 ha urørt skov vil vi øge importen af træ, og dermed eksportere miljøproblemer til andre lande. EU's biodiversitetsstrategi for 2030 siger, at man ikke må ødelægge de andre landes urskove. Det er ligeledes besluttet på det netop afholdte topmøde om klimaet. Derfor er det en skændsel at se, de mange fældninger, som sker i landets skove i øjeblikket. Biologer og Miljøministeriet har besluttet, at douglasgran og lærk skal fjernes fra vores skove, da de er udenlandske arter. Fældning sker desværre nu, hvorefter vi i statsskovene har endnu mindre bygningstømmer, som produceres i skovene.

Hvordan kan [redacted] sige til et borgermøde, at alle konsekvenser er kendt og veldokumenteret, når Københavns Universitet netop har igangsat et forskningsprojekt om den store udledning af metangasser for oversvømmede arealer på næringsrig jord. Vi pointerer, at dette forsøg med vores natur bør standses omgående.

Vi håber, at I vil se alvorligt på disse problemer. I øjeblikket domineres Miljøministeriet af biologernes rewildingteori, da de i årevis har arbejdet i denne retning på baggrund at en [redacted], som [redacted] som idéhistoriker er stærkt fortaler af. Hvorfor er man i Miljøministeriet så ensporet i sin løsningsmodel til forbedring af biodiversiteten?

Vi som ser til undres over, at denne teori, som det eneste skal udfoldes over hele landet. Der er mange andre muligheder, og igen biodiversiteten er allerede høj i landets skove. Det virker som om, at det har været billige arealer at trække ind i dette arbejde. Der blev også kigget på Forsvarets arealer, men her blev det afslået, hvorefter disse arealer gik fri.

Udformningen af naturnationalparker bør gentænkes. Vi ønsker alle langt flere natur og skovområder, men det skal være uden hegn, og uden udsultede kvæg gående rundt i skovene. Det er absolut ikke natur at genindføre et tidligere græsningstryk i skovene, som ødelagde skovene i 1600 og 1700-tallet (Fæstebondekulturen) inden Skovforordningen blev besluttet i 1805, for netop at beskytte skovene. I øvrigt er græsningen menneskeskabt og er altså kultur, derved kan det aldrig blive natur og vilde dyr.

Konsekvenser med hegning, indsatte dyr og borgers adgang til skoven

Vores friluftsliv begrænses i høj grad, det bliver decideret farligt at færdes i naturnationalparker, specielt som mountainbiker, rytter eller hundeejer. Heste er flugtdyr og er bange for kvæg. Kvæg kan være beskyttende eller nysgerrige. De er ikke bange for mennesker. Her vil komme farlige situationer for borgerne.

Forskning har gennem årene påvist, at det at færdes i naturen bedrer folkesundheden. Skovene bruges til rigtig mange forskellige aktiviteter. Folk der lufter deres hunde, familier der samles om gåture/svampeture i skoven. Strandgæster om sommeren, eller folk der færdes for at nyde den varierede natur. Rigtig mange bruger skovene til at få deres daglige motion, i stedet for at være indenfor i et motionscenter. Her er Mountain bikere, løbere og der bliver afholdt en del store

sportsengagementer, som bl.a. cykelløb og orienteringsløb. Slædehundeførerne har deres faste ruter i skovene. Hvor skal vi alle være, når vi ikke længere har adgang til vores natur? Gad vide hvilke konsekvenser, det har for folkesundheden i forhold til stress, vægt og motion?

Vi mener bestemt også, at der skal være en balance mellem beskyttelse og benyttelse. Vi har brug for at kunne færdes trygt i vores natur unge, som gamle.

Samtlige former for sport, hvor personer kommer med fart, vil være farligt. Hurtigt vil en mountain biker eller løber komme alt for tæt på, og de store græssere kan føle sig truet. Familier med børn, der leger og løber rundt kan ligeledes opleves som en fare, for de store dyr. Hunde vil blive set på som rovdyr, og mange store dyr vil reagere på disse. Dette er der set flere eksempler på, hvor kvæg og hunde har været involveret i ulykker med personskade til følge.

Der er alene det seneste år i Danmark rapporteret om 5 tilfælde af ulykker med kreaturer. Hvem tør at tage en skoleklasse, eller daginstitution med på tur? Det bliver et meget stort ansvar, og mange vil undlade at bruge skovene, som udflugtsmål eller læring for eleverne.

Konsekvenser ved lempelsen af Dyrevelfærdsloven

Hele tanken bag NNP er rewilding, hvor dyrene der sættes ud i skovene, skal klare sig uden tilskudsfoder om vinteren, uanset om de sulter og uden tanke for, at dyrene i vinterperioden er drægtige og skal have ernæringsrigtigt foder til afkommet. Fokus på dyrevelfærden er væk med beslutning af L229, (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021.) Bilag vedhæftet: Dyrlægers notat.

Til slut er der det dyreetiske dilemma. Hvem har lyst til at tage på skovtur og se på udsultede eller evt. tilskadekomne dyr? Hvordan kan vi tillade at L229 (Den nye bekendtgørelse som bl.a. ændrede den daværende Dyrevelfærdslov, af 3. juni 2021) indføres, så vi nu er på vej til at kalde vores tamdyr for "vilde dyr", som ikke har en stemme. De har ingen rettigheder ifølge lovgivningen. Hvem vil tage ansvar for dette, når der indgives klager og bekymringer omkring dyrevelfærden i vores indhegnede skove? Mener vi, at turister vil acceptere at se på dyr, der ikke trives eller udsultes?

Vi fremsender her følgende bilag, som kan danne baggrund for yderligere information om hegning, indsatte dyr og baggrunden for begrebet rewilding.

Bilag: Dyrlægernes vurdering: file:///C:/Users/perni/Downloads/Dyrl%C3%A6gers%20skriv.pdf

Links: https://dansknaturtilstand.dk/ og uddybende dokument: https://dansknaturtilstand.dk/files/SammendragAnalyseR%C3%B8dlister.pdf

Link: videnskabelig rapport 425 fra DCE – National Center for Miljø og Energi udfærdiget i 2021: https://dce2.au.dk/pub/SR425.pdf

Naturnationalparker: Lovgrundlag L229: https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/l229/20201_l229_som_vedtaget.htm

EU- Biodiversitetsstrategi 2030: EUR-Lex - 52020DC0380 - EN - EUR-Lex (europa.eu)

På vegne af , ved Borger , Borger og Borger .

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	Borger
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Vedlagt fremsendes vores høringssvar på Natura 2000 planer 2022-2027, vi imødeser gerne en kvittering.** **Bedste hilsner** Borger **, på vegne af Gribskov, Tisvilde Hegn, Melby Overdrev uden hegn.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høring af Natura 2000 planer - 2022-2027.docx**

Indsendt 03-06-2022 13:56. Kvitteringsnummer R6-FCK-CM-CMS.

Til:	**Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse**
Fra:	**Møn Naturforening**
Titel:	**Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027**
Sendt:	**25-05-2022 08:36**

Sag nr. 2022 - 50844: Høringssvar naturplaner - STO - Høringssvar af generel karakter

Modtaget via mail den 25-05-2022 08:36

Akt-id.: 5525638

Høringssvar til Natura 2000 planerne for områder 168, 171, 180 og 183

Møn Naturforening ser generelt den øgede rekreative brug af Møns natur som en betydende, og voksende, trussel mod dyrelivet. Vi ser gerne, at den mønske natur, herunder Natura 2000, bliver brugt i rekreativt øjemed – blot det foregår på naturgrundlagets præmisser.

Naturturismen indgår som helt centralt element i Vordingborg Kommunes strategi for lokal udvikling på Møn, formuleret i "Strategi for bæredygtig turisme" fra april 2021. I den såkaldte Udviklingsplan for 17 kommuner i Region Sjælland (august 2020), er Møn bestemt til at være en turismemæssig "vækstdynamo".

Når Fehmern-forbindelsen om få år står klar, vil besøgstrykket øge markant. Da vil ca. 20 mio. nordeuropæere kunne nå Møn på en par timers køretur!

Nævnte Strategi og Udviklingsplan er udformet med uforholdsmæssigt stor indflydelse fra turistbranchen – og mange blinde vinkler i øvrigt. Hverken Strategi eller Udviklingsplan er underlagt miljøvurdering.

Set i det lys, mener vi det er særdeles vigtigt, at den nye generation af Natura 2000 planer sikrer, at skadelig menneskelig forstyrrelse kan forebygges og undgås, helt på linje med andre former for trusler mod udpegningsgrundlag og beskyttede arter.

Vi sendte 14.9. 2020 kommentarer til Natura 2000 basisanalyserne, hvor vi gjorde opmærksom på eskaleringen af outdoor aktiviteter.
Den 19.7.2021 henvendte vi os til myndighederne med "Rekreativ udnyttelse af Møn og farvandet omkring Møn", hvor vi uddybede konkrete problematikker og stillede spørgsmål.
Vi fik svar fra Miljøministeriet (J.nr. 2021-11366), hvor der bl.a. står, at spørgsmålet om forstyrrelse vil blive vurderet i forbindelse med de Natura 2000 planer, som nu er i høring.
Det er naturligvis opløftende.

Vi noterer, at Miljøstyrelsen har fokus på problematikken via DTC-notat fra februar i år om forstyrrelsestrusler i to udvalgte Natura 2000-områder, samt i en kommende rapport om samtlige Natura 2000-områder, som er færdig i juni 2022.

Vores bidrag til den aktuelle høring om Natura 2000 planer er i to dele:

1. Generelt med en række betragtninger, som leder til konklusionerne, at
- Natura 2000 planerne bør pålægge de lokale myndigheder at arbejde med strategier for ***hvordan den nødvendige uforstyrrethed kan sikres / genetableres*** specifikt set i relation til turismeplanerne.
- At der af Natura 2000 planerne endnu mere tydeligt bør fremgå, at menneskelig forstyrrelse er en trussel, således at alle planer, projekter etc. specifikt skal vurderes på det parameter.

2. Områdespecifikt, hvor vi nævner nogle problemer i de 4 områder.

1. Generelt:

Natura 2000 forpligtelserne er bindende for myndighederne, samt ligger til grund for myndighedsudøvelsen i øvrigt, hvilket er bekræftet via EU-domstolens retspraksis. Når vi alligevel på lokalt niveau oplever, at Natura 2000 ikke vægtes med den fornødne tyngde, så ser vi hovedårsagen hertil i, at der samlet set er et massivt økonomisk og politisk pres, som "overdøver" naturdirektiverne:
Økonomiske interesser fra lokale og andre interessenter og brancheorganisationer, inkl. statslige målsætninger om at vækste turisme. Politiske ønsker via myndigheder og interesseorganisationer om at få flere danskere ud i naturen, hvilket naturligvis i sig selv er positivt, men i praksis ofte ses tilsidesætte beskyttelseshensyn.

Rekreativ udnyttelse har helt andre karakteristika end eksempelvis trusler fra almindelige regulerbare og forudsigelige projekter, såsom infrastruktur og industri, bl.a. fordi:

- Turismen er konjunkturfølsom og påvirkelig af forskellige tendenser. Hvilken vandsport er "in", mere eller mindre tilfældige påfund der går viralt, "cool" at være tæt på naturen etc.
- Meget af turismen går under Natura 2000 screeningens radar. Problematikkerne "fanges ikke ind" af de sædvanlige screenings osv. procedurer.
- Den kumulative effekt er betydende. Men den går under radaren, da projekterne vurderes enkeltvis, i de tilfælde at de i det hele taget er genstand for vurdering.
- Nogle turismetiltag overlapper flere myndigheders ressortområder, hvilket giver en diffus ansvarsfordeling, til fordel for diverse projektmagere, men til ulempe for naturbeskyttelsen. Et eksempel herpå er det løst formulerede paraplyprojekt "Kystprojektet".

Mange af arterne på udpegningsgrundlaget i de mønske Natura 2000 områder trives, fordi de her finder de uforstyrrede lokaliteter, som de har brug for. Dette fremgår af basisanalyserne.
Hvordan sikres den fornødne uforstyrrethed fremover? Hvordan sikres, at uforstyrretheden genetableres de steder, den er gået tabt?
DTC-rapporten pointerer (s.6.), at vidensniveauet omkring menneskelig færdsel og udviklingen i menneskelige aktiviteter i fuglebeskyttelsesområderne er yderst begrænset.
Ligesom for andre typer af trusler, må vi udgå fra, at forsigtighedsprincippet og omvendt bevisbyrde følger af EU:s lovgivning og retspraksis.
Vi ser derfor en nødvendighed i, at Natura 2000 planerne anviser eller tematiserer, hvordan den rekreative brug kan planlægges og reguleres, så turismen sker på Natura 2000's præmis og ikke omvendt.

Vordingborg Kommunes markante vækststrategi for turisme, med natur og outdoor som trækplaster, baserer sig på en markant øget overnatningskapacitet via store feriecentre. Aktuelt har kommunen vedtaget planerne for [redacted] i Stege, som skal have plads til 2.500 overnattende gæster. Projektområdet ligger midt imellem Natura 2000 områderne 168 og 180, klos op af vildtreservat. Projektet, som er omfattet af den statslige forsøgsordning for Kyst- og Naturturisme fra 2015, er særligt defineret ved s.k. "blå turisme". I projektet indgår 25 huse på pæle i vandet i Stege havneindløb, med fortøjningsmulighed ved hver enhed. Da Pælehusene så åbenlyst henvender sig til vandsports- og lystfiskersegmentet, har Møn Naturforening i en klage argumenteret for, at Pælehusene skal konsekvensvurderes med tanke på fuglearter på udpegningsgrundlaget for N 168, som ifølge basisanalyserne er afhængige af uforstyrrethed.
Da klageinstansen *ikke* gav medhold i klagen, så viser det, hvor vanskeligt habitatdirektivet lader sig implementere via den sædvanlige procedure, når det gælder turisme – selv når det gælder helt konkrete projekter med fast anlæg osv.
Det vides ikke, om en tilsvarende klage over [redacted] i sin helhed, med plads til 2.500 gæster, også vil underkendes i Klagenævnet?
Men miljøministerens besvarelse af spørgsmål nr 570 i marts 2020 fastslår, at habitatdirektivet gælder i medlemslandene, uanset graden af national gennemførelse.
https://www.ft.dk/samling/20191/almdel/mof/spm/570/svar/1642505/2163262.pdf

Konklusionen må være, at når det gælder trusselstypen "menneskelig forstyrrelse", så må det gribes anderledes an:

Vækststrategier for naturturisme kan ikke stå alene.
Det er nødvendigt med strategier for, hvordan uforstyrretheden kan fastholdes/genetableres, så direktivbestemt beskyttelse ikke tilsidesættes. Dette i henhold til Habitatdirektivets §6.2., som tager afsæt i princippet om forebyggelse, hvorefter medlemsstaterne skal træffe "passende foranstaltninger" for at undgå forringelser og forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget.
Vi henviser til EU Kommissionens vejledning til myndighederne (2019) "Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter. Bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet 92/43/EØF" og Miljøstyrelsens habitatvejledning fra 2020.
Møn Naturforening henstiller derfor til, at Natura 2000 planerne pålægger henholdsvis Vordingborg Kommune (via handleplanerne) og Naturstyrelsen (via plejeplanerne), at arbejde

med strategier for, hvordan den nødvendige uforstyrrethed kan sikres / genetablere, og forringelse af levestederne kan undgås, set i lyset af den stigende brug af Møns Natura 2000 områder til turisme og rekreation.
Vi henstiller endvidere til, at det af Natura 2000 planerne tydeligt skal fremgå, at alle planer, projekter og aktiviteter, som direkte eller indirekte, herunder kumulativt og på strateginiveau, kan medføre menneskelig forstyrrelse af arterne på udpegningsgrundlaget eller forringelse af levestederne, skal vurderes i forhold hertil, af den/de godkendende/tilsynsførende myndighed (er).

I de lokale myndigheders "værktøjskasse" er redskaber som arbejde med zonering og tilgængelighed, markedsføring, "nudging" og andet, som vi gerne vil gøre opmærksom på igen, når kommunens handleplaner og Naturstyrelsens plejeplaner kommer i høring.

Områdespecifikt:

Kun nogle nedslag. Vi har i henvendelsen "Rekreativ udnyttelse…" givet en mere uddybende behandling.

168 Havet og kysten…

Området har nationalt og internationalt stor betydning bl.a. for mange fuglearter. En præmis for mange af disse arter er netop det ringe forstyrrelsesniveau.
Mange af arterne på udpegningsgrundlaget er bl.a. i yngletiden meget følsomme for menneskelig forstyrrelse (landgang på skær, færdsel, forskellige former for vandsport, droneflyvning etc.)
Hvor "publikum" før var jægere, fiskere og rutinerede fritidssejlere, så ser vi i disse år uerfarne turister myldre ud i lejede kajakker etc., uvidende om den skade de forårsager ved landgang på ynglesteder.
Med Stege Sukkerfabrik Feriecenters 2.500 gæster inkl. Pælehusene, bliver opgaven med at håndhæve beskyttelseshensynene svær og kompleks, måske umulig, at løfte. Planmaterialet nævner "markering" som foranstaltning mod menneskelig forstyrrelse – det mener vi er ganske utilstrækkeligt.
Vi har i 2021 konstateret og dokumenteret, at de kæmpe flokke svingfjerfældende, ikke flyvedygtige svaner, klumper sig sammen. Det er deres velkendte stressreaktion på menneskelig forstyrrelse, som når den gentages, har betydning for bl.a. fouragering. Svanernes fældning sker uheldigvis i juli og august, samtidig med at turistsæsonen er på sit højeste. Problematikken er velkendt og belyst i DCE-rapport fra 2019.
Af vital betydning for mange af de ynglende fugle er uforstyrrethed på strande og skær. Eksempelvis de så godt som helt uforstyrrede Sækkesand med omkringliggende småøer, som er et vigtigt ynglested for terner, herunder den meget sjældne rovterne. Denne uforstyrrethed er nu truet af bl.a. [redacted] og Kystprojektet, som begge vil pofitere på at sende turister ud i naturen.

171 Klinteskoven

Som vi har beskrevet, i ”Rekreativ udnyttelse…”, så konflikter MTB-kørslen (mountainbike) med Natura 2000 beskyttelseshensyn.
Vi har gået MTB ruten, og trods flere egnede redetræer til hvepsevågen og andre rovfugle, er der ikke en eneste rede langs MTB-sporene. Undersøgelse fra Store Dyrehave med optælling af reder før og efter anlæg af MTB-rute viser, at MTB mindsker antallet ynglende rovfugle markant, herunder hvepsevåge.
Vi mener desuden, at de er en juridisk uholdbar situation omkring Geo-centeret, som klagenævnet ved etableringen friholdt fra VVM, med det argument, at der kun er tale om indendørs aktiviteter, og derfor betragtes det på linje med et traditionelt museum. Men aktiviteterne foregår i høj grad udendørs, herunder MTB. Da sagen således blev afgjort på den forkerte præmis, mener vi der bør overvejes at genåbne den.
Med knopskydning kommer der stort set hvert år nye primitive overnatningspladser på Naturstyrelsens arealer, som skaber yderligere uro. Nyt for i år er udvidelse af shelterpladsen ved Mandemarke Haver, samt brug af den gamle skovfogedbolig ved Liselund til turismeformål.

180 Stege Nor

Ville fortjene status som EU-fuglebeskyttelsesområde, da her er fuglebestande (toppet lappedykker, stor skallesluger m.fl.), der er beskyttet via fuglebeskyttelsesdirektivet. Uforstyrretheden, som gør området til en god fuglelokalitet, er truet, på linje med og af samme årsager som område 168.
Uden for Natura 2000 ligger havneindløbet og Sukkerfabrikkens slambassiner, hvor mange andefugle, herunder op til flere tusinde troldænder, har deres vinterkvarter. Det er truet af Pælehusene og øget aktivitet på Sukkerfabrikkens område.

183 Busemarke Mose og Råby Sø

Området er en betydende fuglelokalitet, selv om dette ikke bliver nævnt i materialet. Af hensyn til fuglelivet kan vi kun opfordre til, at her fortsat absolut bør friholdes for publikumsadgang. Kitesurferne holder sig fra stranden syd for området, det ville ellers kunne skræmme fuglelivet. Tilsvarende må hanggliding, droneflyvning helikopteroverflyvning o.l. undgås.

På vegne af bestyrelsen i Møn Naturforening

[redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Møn Naturforening**
Afsenders e-mailadresse	**kontakt@moennatur.dk**
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	**kontakt@moennatur.dk**
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	
Områdenavn	**Havet og kysten mellem Præstø Fjord og Grønsund**
Områdenummer	**168**
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	✔
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	
Rollefordeling	✔
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	✔
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Henviser til vedhæftet fil. Høringssvaret går på de 4 mønske N2k: 168, 171, 180, 183**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Moen-naturforening-hoeringssvar-Natura-2000-Planer-25maj22.pdf**

Indsendt 25-05-2022 08:36. Kvitteringsnummer TA-FET-FR-YP9.

Til: Miljøstyrelsen, Arter og Naturbeskyttelse
Fra: Borger [redacted])
Titel: Høringssvar – Naturplaner – Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
Sendt: 07-06-2022 16:52

Sag nr. 2022 - 49946: Høringssvar naturplanter - ANA - Høringssvar af generel karakter

Modtaget via mail den 07-06-2022 16:52

Akt-id.: 5384640

HØRINGSSVAR VEDR. UDKAST TIL NATURA 2000-PLANER 2022-2027 og SMV

Det er overordentligt svært at finde en sammenhæng mellem de angivne mål og midler i den generelle tilgang til beskyttelse af de naturtyper og arter, der er omfattet af habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet.

En forklaring på den manglende sammenhæng skal uden tvivl findes i denne sætning under Målsætninger i Miljøstyrelsens fremlæggelse af høringsmaterialet:

"De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning i områderne."

Der fremlægges ikke en præcis definition af begrebet "dynamisk forvaltning", men et sammensurium af udsagn i høringsbrevet: *"gøre brug af naturens egne dynamikker", "naturlige processer"* samt i pressematerialet af 21.02. 2022 fra miljøministeren og [redacted] Danmarks Naturfredningsforening (!). Heri kan læses, at *"vi" vil have mulighed for at slippe naturen mere fri og i højere grad bruge naturens egne dynamikker.* Yderligere, at man vil *give naturen en hjælpende hånd til at genoprette sine naturlige dynamikker,* f.eks. ved at lukke dræn, etablere helårsgræsning, lade arealer ligge urørt hen eller reducere påvirkningen fra fiskeri, skovbrug og landbrugsdrift.

Sammenholdes disse ideer om "dynamisk forvaltning" med målet om at sikre og forbedre tilstanden af eksisterende natur og levesteder i de udpegede Natura-2000-områder, er det åbenbart, at **forvaltningsmetoden vægtes højere end hensyn til naturindhold og beskyttelsesbehov.**

Det pludseligt indførte forvaltningsprincip, der åbenbart er en art Rewilding, bliver her yderligere "hjulpet på vej" af veteranisering, vandstandshævninger og overgræsning i indhegnede områder, er ikke afprøvet på de mange forskellige naturtyper og levesteder for de beskyttelseskrævende arter, som Danmark har påtaget sig at værne om.

Når man så (jf. pressematerialet) *"især vil genskabe naturlige dynamikker i landområder på 1000 ha eller større, hvilket svarer til 64 naturområder"*, så vil Miljøministeriet altså tage chancen med en særdeles tvivlsom forvaltning af en meget stor del af vores beskyttede natur.

Her er der en tydelig kobling til ministeriets planer om naturnationalparker og urørt skov på statens arealer, idet den uklare/vagt definerede tilgang til at lade den vilkårlige "natur"-dynamiske forvaltning være eneste målsætning er et forsøg på at bane vejen for disse områder uden skelen til effekten på Natura 2000-arealerne.

Samtidigt indikerer de udmeldte antal, at der er en forventning om at udbrede Rewilding til de større privat- og kommunalt ejede Natura 2000- områder ved hjælp af EU-finansierede støtteordninger.

Hermed åbner miljøministeriet op for den hidtil største trussel mod beskyttet natur i Danmark og det endda med en argumentation om at de udpegede levesteder, der er knyttet til kulturskabt natur, er i dårlig stand. At den logiske løsning på en sådan situation skulle være at fjerne den hidtidige naturpleje til fordel for en ikke afprøvet dynamisk forvaltning, er fuldstændig uforståelig!

Netop de halvkulturer, der nu er truet af selvsået træ- og buskvækst, enge, moser, klithede og heder generelt, er helt afhængige af en specifik pleje svarende til den drift, der hidtil er foregået på arealerne. Hø- og lyngslæt og ekstensiv afgræsning. Endelig er de næringsfattige naturtyper ofte helt afhængige af fjernelse af luftbåren næringsstofforurening. Her kan de oprindelige naturkvaliteter, som har udgjort udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne, ikke genskabes ved hjælp af tunge græssende tamdyr, der uden reel evne til at fjerne busk- og trævækst, sættes ind i helårsgræsning på områder, hvor plantedækket er en meget følsomt overfor slid, og hvor en række dyrs levesteder er afhængig af en ekstensiv græsning og få slæt for at få ro til at gennemføre deres formeringscyklus. Ved den forudsatte overgræsning tilføres samtidigt så store mængder gødning til de næringsfattige områder, at en indsats mod luftbåren næringsstof bliver omsonst og naturtypen ændres.

Med dette generelle paradigmeskifte i Dansk naturbeskyttelse og -pleje bevæger ministeriet sig meget tæt på en total tilsidesættelse af bevarings- og beskyttelseshensynene i EU's direktiver.

I de områder, hvor Natura-2000 udpegninger omfattes af Naturnationalparkplaner og udlæg af urørt skov er der i særlig grad skabt usikkerhed om varetagelsen af hensyn til beskyttet natur og truede arter. Her i området er der eksempelvis tale om N228/H228 (Stenholt skov og Stenholt Mose), der er omfattet af planer for Naturnationalpark Kompedal.

Hverken Natura-2000 planen eller den strategiske miljøvurdering (SMV) af N228/H228 er på noget punkt konkret, idet planudspillet er så generelt m.h.t. målsætninger og - ikke mindst - midler, at en miljøvurdering ikke kan foretages.

På trods heraf foreligger der en 19-siders "Miljørapport"/Strategisk miljøvurdering, som i meget generelle vendinger søger at nedtone konsekvenserne af de metoder, der præsenteres som nye og retningsgivende i Natura 2000-planen.

Det drejer sig om skabelsen af "naturlig dynamik" gennem, bl.a. "hensigtsmæssig hydrologi", øget udlæg af "urørt skov" og udtagning af lavbundsjorder. Intet sted argumenteres konkret for hvorfor disse metoder skulle gavne de naturtyper og arter, der er beskyttet af direktiverne, fordi de er en del af udpegningsgrundlaget eller fremgår af bilag IV. I stedet benyttes udtryk som: "kan forventes", "hensigtsmæssigt", "vil i mange tilfælde medføre", "kan potentielt have" og "kan medvirke til".

Selv om der således er tale om en "ikke plan" uden konsekvensvurderinger, fremføres i den Strategiske Miljøvurdering, at den kan påvirke truslerne i området. Dog henvises til husdyrgodkendelsesloven mht. beskyttelsen af de næringsfattige områder mod påvirkning af luftbåren gødning. Da denne type forurening kan have kilder, der ligger flere hundrede km fra et givet Natura 2000 – område, er det en noget tvivlsom måde at forholde sig til problemet på. At den særlige "plejemetode", der skal udbredes i Naturnationalparkerne og urørt skov, nemlig planlagt overgræsning med primært tamdyr, så samtidigt betyder en yderligere næringsstofbelastning med metan og gødning, glemmes helt i denne sammenhæng.

SMV'en konkluderer på trods af manglende dokumentation, at de ikke-konkrete, men "hensigtsmæssige" indsatser vil bidrage til at stabilisere og forbedre naturtilstanden. Sandheden er desværre, at der er en stor risiko for at skade de naturtyper og arter, der er udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området og habitatsbeskyttelsen, og at der i stedet opstår andre naturtyper og levesteder for arter, som ikke er interessante i en beskyttelseskontekst.

Der er derfor ingen grund til at kommentere de mange postulater om positive effekter for menneskets sundhed, den rekreative benyttelse, udledning af CO_2, forbedring af vandkvalitet udenfor områderne, højere naturkvalitet og bevaring af en større biologisk mangfoldighed, idet der hverken er argumenteret for hvordan eller hvor, der tænkes udført indsatser, som bevisligt kan skabe disse resultater.

På denne baggrund er det en meget tvivlsom vurdering Ministeriets foretager, når man mener at konsekvensvurderinger kan udskydes til "planen" udmøntes i konkrete indsatser eller er helt overflødige i det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning. Især når man ikke ved fremlæggelsen af planerne til høring har gennemført nogen form for konkret konsekvensvurdering. Herved unddrages Ministeriets vurderinger både offentlighedens og EU's kontrol, og fremgangsmåden indebærer en stor risiko for at den danske stat vil blive indklaget for EU-domstolen for overtrædelse af habitatsdirektivets artikel 6, stk. 3.

Derfor er anbefalingen herfra: stop op, få en bredere kreds af rådgivere ind i planlægningen og skån dansk natur for yderligere overgreb. Det fremlagte planforslag kan vi på ingen måde acceptere som egnet til beskyttelse af vores mest værdifulde natur.

Borger [redacted] / Borger [redacted]

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 16-05-2022 13:24

Sag nr. 2022 - 37008: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 16-05-2022 12:39:01

Kvitteringsnummer: ar87u67h6u

HORSENS KOMMUNE

Team Tør Natur
Sagsbehandler:
[redacted]
Sagsnr. 01.05.00-K08-39-22
Dato:10.5.2022

Høringssvar vedr. Natura 2000-planer og Strategisk Miljøvurderingsrapport 2022-2027, Horsens Kommune

I Horsens Kommune findes 5 Natura 2000-områder, hvor man er forpligtet til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper og arter, som på europæisk plan er sjældne, truede eller karakteristiske.

De fem områder er "Horsens Fjord, havet øst for og Endelave", "Yding Skov og Ejer Skov", "Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov", "Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenå", samt "Bygholm Ådal". Alle fem Natura 2000-områder ligger på tværs af kommunegrænsen, og deles med nabokommuner.

Miljøstyrelsen har udarbejdet planer for hvert område, der gælder for den næste planperiode 2022-2027. Særlig fokus i planperioden er på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker.

Hovedformålet med Natura 2000-planerne 2022-2027 er, at:

- Fremme naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker.
- Udvidelse af arealer med urørt skov.
- Tiltag mod klimaforandringer, og sikring af områders robusthed overfor pludselige hændelser.
- Sikring og forbedring af naturtilstanden af den eksisterende natur og levesteder ved pleje af plejekrævende naturtyper.
- Afsøgning af behov og udlægning af forstyrrelsesfrie zoner for fugle og havpattedyr.
- Indsatser, der gavner truede arter og fugle.
- Afsøgning af behov og regulering af fiskeri i beskyttede områder.
- Bekæmpelse af invasive arter.

De statslige planer fastsætter de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Retningslinjerne beskriver ikke metoden eller placering af de enkelte projekter. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

Høringssvar:

1. Horsens Kommune glæder sig over, at forslaget til Natura 2000-planerne indeholder retningslinjer for, hvordan indsatsen skal prioriteres i forbindelse med eventuelle modstridende naturinteresser – herunder i forbindelse med konflikten om udvidelse af naturtypen skovbevokset tørvemose og elle- askeskov, og en samtidig sikring og udvidelse af vigtige lysåbne mosearealer mod tilgroning med skov.

Hvis Natura2000-planerne skal fremme biodiversitet og dermed leve op til habitatdirektivets formål, bør der dog indgå en mere grundig og alsidig afvejning af modsatrettede interesser. I planudkastene er der tilsyneladende kun foretaget en afvejning mellem naturtyper og arter på udpegningsgrundlagene.

Vi vil opfordre til, at strukturel variation, rig blomstring og bevarelse af nationalt truede og rødlistede arter bliver skrevet ind som overordnede målsætninger for de enkelte naturtyper. Variation og rig blomstring skal have mindst samme vægt som de konkrete, databaserede målsætninger. På den måde kan Natura 2000-planerne bruges som løftestang til en tiltrængt optimering af naturplejerelaterede støtteløsninger, og give os, som handleplanmyndighed, hjemmel til at kunne kræve justering af plejeløsninger på konkrete arealer.

2. Kommunerne erfarer, at basisanalysernes tilstandsvurdering afhænger i stor grad af kortlægningstidspunktet, omfanget af kortlægningen og evt. metodeskift mellem kortlægningerne.

Basisanalysen kan derfor ikke stå alene som forvaltningsgrundlag. Der er tilfældige variationer, som har minimal betydning på regional skala, men som på lokalitetsniveau kan have stor og misvisende betydning.

Der er behov for at supplere med præciserende målsætninger, der inddrager eventuel anden viden om det bestemte naturområde specifikt og om naturtypen generelt. På denne måde kan man hjemle indførelse af nødvendige indsatser, og man kan undgå at gennemtvinge unødvendige eller skadelige tiltag.

3. Horsens Kommune savner en konkret virkemiddelkatalog i forslaget til Natura 2000-planerne, hvor finansieringsmulighederne til indsatserne beskrives.

Det savnes, at planerne peger mere konkret på, hvilke indsatser forventes at blive finansieret af staten og hvilke af kommunerne – og hvor midlerne skal komme fra.

[redacted]
Natur & Miljø
Horsens Kommune
Tlf. [redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Horsens Kommune, Natur & Miljø**
Afsenders e-mailadresse	[redacted]
Afsenders telefonnummer	[redacted]
Interessenttype	**Kommunal myndighed**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	**biolog** [redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	✔
Indsatsprogram	
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	✔
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	
Skriv høringssvar	**Se vedhæftet dokument med høringssvar.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Natura 2000-planer 2022-2027 Horsens Kommune.pdf**

Indsendt 16-05-2022 12:39. Kvitteringsnummer AR-87U-67-H6U.

[redacted]

Til: Arter og Naturbeskyttelse (naturbeskyttelse@mst.dk)
Fra: (Ingen afsender)
Titel: Høringssvar - Naturplaner - Høring af Natura 2000-planer 2022-2027
E-mailtitel:
Sendt: 25-05-2022 10:41
Bilag: Høringssvar Natura2000.pdf;

Sag nr. 2022 - 39483: Høringssvar naturplaner - -

Modtaget via hjemmesiden den 25-05-2022 10:41:25

Kvitteringsnummer: vq56perz5z

DANSK SKOVFORENING
Amalievej 20
1875 Frederiksberg C
Danmark

Telefon 3324 4266
info@skovforeningen.dk
www.skovforeningen.dk

Miljøstyrelsen
J.nr. 2020 – 65467

Indsendt via høringsportal som vedlagt fil

25. maj 2022

Vedr.: Høringssvar til udkast til Natura 2000-plan 2022-27

Dansk Skovforening takker for muligheden for at komme med bemærkninger til høring af udkast til Natura 2000-planer for perioden 2022-2027.

Dansk Skovforening mener overordnet, at det skal gøres mere tydeligt over for de private skovejere, som kan blive berørt af de nye planer i regi af Natura 2000, at de fortsat har mulighed for at drive skovdrift på rimelige og konkurrencemæssige vilkår, så længe det ikke påvirker udpegningsgrundlaget negativt.

Derudover savner Dansk Skovforening stadig bedre sammenhæng mellem den danske stats opfyldelse af naturdirektivernes forpligtigelser og krav, som afspejles i Natura 2000-planerne, og de tilskudsordninger og andre værktøjer til opfyldelse af direktivernes målsætninger. Vi mener ikke, at tilskudsordningerne står mål med eller tilstrækkeligt understøtter planernes målsætninger og indsatsplaner.

Tydelig kommunikation

Det er første gang, at planprocessen gentages for skovene, og vi savner derfor, at hele planprocessen frem til og med handleplanerne tydeligt beskrives på hjemmesiden.

Dansk Skovforening er gennem høringsperioden blevet kontaktet af en række berørte skovejere, der har haft svært ved at gennemskue planernes konsekvenser og muligheder i deres område.

De enkelte planer indeholder en del generel og overordnet tekst og information, der gør det vanskeligt at gennemskue for skovejerne hvilke målsætninger og indsatser, der præcist er i deres skovområde. Det er vores oplevelse, at lodsejerne overvældes af de forholdsvise lange planer og tilhørende SMV'er (Strategiske Miljøvurderinger) og basisanalyser. Det er ligeledes uklart for mange lodsejere, hvad forskellen på Natura 2000-planer og handleplaner er, og hvordan tidslinjen og processen forløber. Vi opfordrer derfor til at tydeliggøre dette både på hjemmesiden og i de fremtidige planer og processer.

Sammenhæng mellem målsætninger, indsatsprogram og tilskudsordninger

Danmark er Ifølge naturdirektiverne forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for enten at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper, arter og fugle, som er omfattet af direktiverne. I Danmark er det politisk besluttet, at indsatsen på private arealer skal ske gennem frivillige aftaler og mod betaling. Dette gøres primært ved at give lodsejerne mulighed for at søge en række tilskudsordninger, der er målrettet den indsats, som er besluttet.

EU-kommissionen har i sin vejledning for Natura 2000-arealer i skov gjort det klart, at produktion i skoven fortsat vil være muligt så længe, at det ikke påvirker skovnaturtypen negativt. Det har vi i Danmark hidtil håndteret i Natura 2000-områderne ved, ud over muligheden for tilskud til urørt skov, også at give tilskud til en ekstensiv skovdrift, så skovene i Natura 2000-områderne også fortsat kan levere træ til den grønne omstilling.

I den nye planperiode er der i de *konkrete målsætninger for skovene* for hvert område fastlagt et konkret mål for hvor mange hektar af skovnaturtyperne, der skal fastholdes for, at områderne bidrager til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Ligesom det er målsætningen for de skovbevoksede naturtyper, at andelen af store træer og dødt ved skal være stabil eller stigende, samt at skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Overordnet er det beskrevet, at der i områderne skal være mulighed for en forvaltning, der giver plads til større variation i naturen og om muligt mere naturlige forhold for forskellige arter.

Under indsatsprogrammet er der i de *generelle retningslinjer* beskrevet, at der hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlag, skal skovnaturtyperne sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede arter og flere steder. Der skal ligeledes arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af skovnaturtyper, mens der i *områdespecifikke retningslinjer* kun nævnes urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) som en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter.

Det er svært at gennemskue betydningen af henholdsvis de generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatserne, og hvordan det skal afspejles i de efterfølgende handleplaner for områderne.

Som udgangspunkt giver opdelingen i de generelle og områdespecifikke retningslinjer et indtryk af, at vægten i det enkelte område skal lægges på de områdespecifikke retningslinjer, hvilket primært vil sige en indsats rettet mod urørt skov. Det efterlader et indtryk hos lodsejerne af et meget snævert fokus på ét virkemiddel (urørt skov).

Vi har ikke set det endelige indhold af de tilskudsordninger for skovene, som skal danne grundlag for implementeringen af planerne på private arealer. I landbrugsaftalen og CAP-strategiplanen kan man dog se, at der er afsat begrænsede midler af til betalingsordninger til skoven og ordningen for særlig ekstensiv skovdrift er ikke beskrevet i detaljer. Der er ligeledes ikke lagt op til nye ordninger, der i tilstrækkeligt omfang tilgodeser virkemidler til at opfylde målsætningerne. Vi skal derfor opfordre til, at ordningerne tilpasses så de giver en reel mulighed for at bidrage til opfyldelsen af de endelige målsætninger i planerne, og også omfatter de generelle retningslinjer for indsatsen.

Samtidig gør den snævre skelnen mellem skov og lysåbne naturtyper det svært at se, hvordan der kan skabes en større og bedre dynamik. Særligt for de lodsejere, der både har skov- og lysåbne arealer er der behov for tilskudsordninger, der sikrer en helhedsorienteret forvaltning af området. Det vil være til gavn for mange arter, der ofte udgør udpegningsgrundlaget for områderne.

Der er behov for tilpasning af tilskudsordningerne på private arealer, så det bliver muligt at indgå aftaler på arealer, der kan bidrage til opfyldelse af målsætningerne om at skabe sammenhængende natur og en forvaltning, der baseres på naturens egen dynamik.

Lodsejerinddragelse, dialogfasen

Miljøstyrelsen afholdt regionale møder med særligt berørte lodsejere, foreninger mv. i efteråret 2020 – dvs. imellem udarbejdelsen af basisanalyserne og Natura 2000-planerne. Dansk Skovforening mener, at man med fordel kan rykke dialogfasen til efter udgivelsen af planerne, dvs. imellem Natura 2000-planerne og handleplanerne. Det kan eventuelt være i forlængelse med høringen af Natura 2000-planeren. Natura 2000-planerne indeholder en del generel information og tekst, og overordnede indsatser og målsætninger. Med en dialogfase efter Natura 2000-planerne vil der være bedre mulighed for konkretisere målsætninger og indsatser for de kommende handleplaner for de enkelte områder.

Særligt for planer med én eller få private lodsejere, vil det sikre, at planerne har en praktisk betydning, fremfor at det blot får karakter af en skrivebordsøvelse for at opfylde et planlægningskrav.

Med venlig hilsen

[redacted] og [redacted]

Opsummering af indberetning

Nedenfor vises de oplysninger som er blevet indberettet.

Afgiv høringssvar

Afsender af høringssvar	**Dansk Skovforening**
Afsenders e-mailadresse	**info@danskskovforening.dk**
Afsenders telefonnummer	**33244266**
Interessenttype	**Organisation, forening mv**
Tilføj kontaktperson	✔
Kontaktpersons navn	[redacted]
Kontaktpersons e-mailadresse	[redacted]
Kontaktpersons telefonnummer	[redacted]
Høringssvaret er af generel karakter	✔
Datagrundlag	
Indsatsprogram	✔
Lovgrundlag	
Modstridende interesser	✔
Målsætninger	✔
Rollefordeling	
Strategisk Miljøvurdering (SMV)	
Udpegningsgrundlag og områdeafgrænsning	
Økonomi	
Andet relateret til høring af Natura 2000-planer	✔
Skriv høringssvar	**Dansk Skovforening takker for muligheden for at kommentere på udkast til Natura 2000-planerne. Vi har vedhæftet vores endelige høringssvar. Skulle vores kommentarer give anledning til spørgsmål, er vi naturligvis behjælpelig med svar.**
Vedhæft dokumenter og/eller billeder	**Høringssvar Natura2000.pdf**

Indsendt 25-05-2022 10:41. Kvitteringsnummer VQ-56P-ER-Z5Z.